

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय

पो.ब.नं. : ३९८७
सिंहदरबार, काठमाडौं

(वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा)

पत्र संख्या :-

चलानी नं. : ८८३

मिति :-

वि.सं. २०८०/१२/०९

नेपाल संवत्:- १९४४ चिल्लाथ्व १३

श्री ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय,
सिंहदरबार, काठमाडौं।

सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

दर्ता नं. १०१३

मिति: २०८०/१२/०९

विषय:- पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृति सम्बन्धमा।

तहाँ मन्त्रालयको प.सं.०८०/०८१ च.नं. १०२ मिति २०८०/०४/३१ को पत्रसाथ प्राप्त श्री जलस्रोत तथा सिँचाइ विभाग, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाद्वारा बागमती प्रदेशको सिन्धुली र रामेछाप जिल्लामा निर्माणाधिन सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पुर्व स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको भन्दा थप उत्खन्न क्षेत्र सञ्चालन, वि.पि. राजमार्ग स्थानान्तरण, पहुँच सडक निर्माण सर्ज ट्याङ्क र टेलरेसको स्थानान्तरण गर्ने आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन उपर कारवाही हुँदा प्रस्तावकबाट प्राप्त पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन (फागुन, २०८०) वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ तथा अन्य प्रचलित कानूनको पूर्ण पालना गर्ने तथा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनमा कार्यान्वयन र पालना गर्ने भनी प्रतिबद्धता जनाइएका विषयहरूको प्रस्तावकले पुर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्ने एवम् प्रतिवेदनमा उल्लेखित तथ्याङ्क र विवरणको जिम्मेवारी प्रस्ताव र नियुक्त परामर्शदातामा रहने गरी देहायका शर्तहरूसहित वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ११ को उपनियम (५) बमोजिम वन तथा वातावरण मन्त्रालय (मा.मन्त्रीस्तर) को मिति २०८०/१२/०७ को निर्णयानुसार स्वीकृत भएको व्यहोरा अनुरोध छ।

सर्तहरू:-

१. प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयनको क्रममा थप/नयाँ वातावरणीय प्रभावहरू देखिएमा प्रस्तावकको आफ्नै खर्चमा न्युनिकरण/निराकरण गर्नु पर्नेछ ।
२. प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा संचालनको सन्दर्भमा वातावरण तथा आयोजनासँग सम्बन्धित निकायबाट जारी ऐन, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड तथा परिपत्रको पुर्ण पालना गर्नु पर्नेछ ।
३. प्रस्ताव कार्यान्वयनको क्रमा गरिने वातावरणीय अनुगमन/स्व:मूल्याङ्कनको वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन यस मन्त्रालय लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूमा नियमित रुपमा पठाउनु पर्नेछ ।
४. आयोजना निर्माण सम्पन्न भएको जानकारी यस मन्त्रालय र सरोकारवाला निकायलाई गराउनु पर्नेछ ।

१/२

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय

पो.व.नं. : ३९८७

सिंहदरबार, काठमाडौं (२/२)

(वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा)

पत्र संख्या :-

चलानी नं. :-

मिति :-

५. आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाईमा उठेका विषयहरुको कार्यान्वयन प्रस्तावकले आफ्नै लागातमा गर्नुपर्नेछ।
६. प्रतिवेदनमा उल्लेखित विषयवस्तुको विश्वसनियता र वैधताको जिम्मेवारी प्रस्तावक र परामर्शदाताको विषयविज्ञको हुनेछ।
७. यो पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन वन तथा वातावरण मन्त्रालयको मिति २०७६/१०/०७ को (मा.मन्त्रीस्तर) निर्णयवाट स्वीकृत भएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनको अभिन्न अंग हुनेछ।

अमर बहादुर ओली

समाजशास्त्री

बोधार्थ:-

श्री राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, सिंहदरबार, काठमाडौं।

श्री वातावरण विभाग, बबरमहल, काठमाडौं।

श्री जलस्रोत तथा सिँचाइ विभाग, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको
पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन
सुनकोशी गाउँपालिका, गोलन्जोर गाउँपालिका, कमलामाई
नगरपालिका, खाँडादेवी गाउँपालिका र मन्थली नगरपालिका,
सिन्धुली र रामेछाप जिल्ला, बागमती प्रदेश

प्रतिवेदन पेश गरिएको निकाय
नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं

माफत

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं

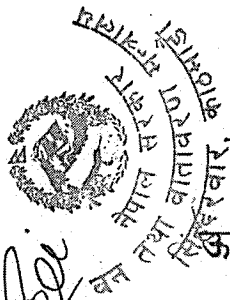
प्रस्तावक

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग

सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

फागुन २०८०

सुनकोशी डाइभर्सन आयोजनाको
नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण
मन्त्रालयको मिति: ०८.०८.०१/११/०६
को...सं...सं...सरको
निर्णय अनुसार स्वीकृत भएको।

सुनकोशी
डाइभर्सन
आयोजना

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

कार्यकारी सारांश

१. प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

प्रस्तावित सुनकोशी- मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको प्रस्तावक सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली रहेको छ। प्रस्तावकको विस्तृत विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली
फोन: ०४७-५२९३९२
इमेल : smdmpp@gmail.com

प्रस्तावित आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परामर्शदाता इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्भिसेज प्राइभेट लिमिटेड, नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं रहेको छ जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्भिसेज प्राइभेट लिमिटेड
नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
फोन : ०१-४१०४४७९/८०
इमेल : ews.ktm@gmail.com

२. पृष्ठभूमि

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना बागमती प्रदेश, सिन्धुली जिल्ला र रामेछाप जिल्लामा अवस्थित छ। आयोजनाले सुनकोशी नदीको पानी बागमती नदीको सहायक नदी मरिन नदीमा खसाल्ने लक्ष्य राखेको छ। सुनकोशी नदीको पानी फर्काइ बागमती सिंचाइ आयोजनामार्फत मधेश प्रदेशको ५ वटा जिल्लाहरूको (बारा, सर्लाही, रौतहट, धनुषा र महोत्तरी) १,२२,००० हेक्टरमा बाह्र महिना सिंचाइ सुविधा पुर्याउन यस आयोजनाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ। यसका साथै १३.१ कि.मि. लामो टनेल मार्फत मरिन नदीमा पानी खसालि ३१.०७ मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको छ। प्रस्तावित बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७, खाँडादेवी गाउँपालिका वडा नं. ४ र मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६ क्षेत्रभित्र समुद्री सतह देखि ४७६ मिटरमा ३१२ हेक्टर जमिनमा जलाशय पोखरी बन्ने छ। यसको बाँध तथा सेडिमेन्टेसन पोखरी सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६, कानढुंग्रीमा रहने छ। यस आयोजनाको हेडरेस सुरुङ टनेल बोरिंग मेसिनले निर्माण कार्य सुरु भइसकेको छ।

i | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

निशा बालासिंह
सिंह सिन्हा

Nisha

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
जल तथा वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

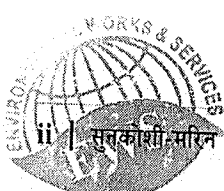
यस आयोजनाको मुख्य संरचनाहरूको रूपमा ब्यारेज (Barrage), इन्टेक (Intake), कनेक्टिङ क्यानल (Connecting Canal), सेटलिङ बेसिन (Settling Basin), हेडरेस टनेल (Headrace Tunnel), सर्ज टैंक (Surge Tank), पेनस्टक (Penstock), विद्युतगृह (Powerhouse), टेलरेस (Tailrace) र स्विचयार्ड (Switchyard) रहेका छन्। यस आयोजना क्षेत्र भित्र रहेको बि.पी. राजमार्गको ४२५ मिटर डुबान क्षेत्रमा र प्रवेश मार्ग, डिस्चान्जर लगायत अन्य संरचनाहरू व्यवस्थापन गर्नका लागि बि.पी. राजमार्गको ४७५ मिटर प्रयोगमा आउने छ। यस कारण उक्त खण्ड १०६२ मिटर नयाँ निर्माण गर्नुपर्ने हुन्छ। उत्पादित जलविद्युत डवल सर्किट प्रसारण लाइन मार्फत राष्ट्रिय ग्रीड अन्तर्गत सर्लाहीको नवलपुर उप केन्द्र (सब-स्टेशन) मा जोडिने छ।

प्रस्तावित आयोजना निर्माण कार्य ५ वर्षमा (सन् २०२२-२०२७) सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको छ जस अन्तर्गत अहिले हेडरेस टनेल निर्माणको ठेक्का सम्झौता भइ सो कार्य अगाडी बढेको र कमलामाई नगरपालिका वडा नं. ३ कुसुमटारबाट टनेल निर्माण कार्य सुरु भइसकेको छ, जस अन्तर्गत मिति २०८० असार मसान्त सम्म ७,५०० मिटर सुरुङ्ग खन्ने काम सम्पन्न भएको छ। त्यस्तै हेडवर्क्स अन्तर्गत निर्माण सम्झौता भइसकेको र निर्माण व्यवसायी निर्माण क्षेत्रमा परिचालन भइसकेको छ।

प्रस्तावित आयोजनाको लागत रु. ४६,१९,३९,६५,३२१ (छयालीस अर्ब उन्नाइस करोड उनन्चालीस लाख पैसट्टी हजार तीन सय एक्काइस) लाग्नेछ जसबाट ३१.०७ मेगावाट जलविद्युत उत्पादन हुनेछ। जलविद्युत उत्पादन सम्बन्धी कार्यलाई बहुउद्देश्यीय आयोजनाको सह-उत्पादनको रूपमा लिइएको छ भने आयोजनाको मुख्य उद्देश्य बागमती सिंचाइ आयोजनामा पानी थप गरी १,२२,००० हेक्टर क्षेत्रमा सिंचाइ पुर्याउनु रहेको छ।

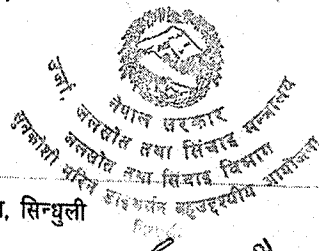
आयोजनाको थप संरचनाको विवरण

प्रस्तावित आयोजनाको हेडरेस निर्माण गर्नको लागि निर्माणस्थल सम्म पहुँचको लागि सुनकोशी नदीको दायाँ र बायाँ किनारमा पहुँच सडक निर्माण गर्न लागिएको हो। पहुँच सडक निर्माणले आयोजना निर्माणको क्रममा स्थानीय रूपमा संचालित सडक तथा बि.पी. राजमार्ग र खुर्कोट-मन्थली सडकमा हुन सक्ने अवरोध कम गर्नेछ। निर्माण गरिने पहुँच सडकको कुल लम्बाइ ४.२७६ किलोमिटर [सुनकोशीको दायाँ किनार करिब २,९६२ मिटर (१,३६२ मिटर हाल अवस्थित औसत ५.५ मिटर चौडाइको सडकलाई स्तरोन्नति गरिने छ भने बाँकी १,६३० मिटर नयाँ ट्रयाक खोल्ने छ) तथा सुनकोशी बायाँ किनार १,३१४ मिटर] तथा चौडाइ ९ मिटर (७ मिटर क्यारियज वे) र स्थानान्तरण गर्नुपर्ने बि.पी. राजमार्गको लम्बाइ १०६२ मिटर तथा चौडाइ ७ मिटर रहेको छ। त्यसै गरी २६ मिटर व्यास र ६२ मिटर गहिरो सर्ज ट्यांक कुसुमटारमा स्थानान्तरण गरिने छ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

M. K. B. S.

३. पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कानुनी औचित्य

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा ११ को उपदफा १ मा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको कुनै आयोजनाको संरचना स्थानान्तरण वा फेरबदल गर्नुपरेमा, वनक्षेत्र थप गर्नुपरेमा पूरक वातावरणीय अध्ययन गर्न आवश्यक रहेको छ। प्रस्तावित आयोजनाको सर्ज ट्यांक र टेलरेसको स्थान स्थानान्तरण गर्न लागिएको हुनाले र आयोजनाको क्षमता २८.६२ मेगावाटबाट ३१.०७ मेगावाटमा वृद्धि गर्न लागिएको हुनाले यसको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको हो। प्रस्तावित आयोजना निर्माण पश्चात् बि.पी. राजमार्गको खण्ड डुबान क्षेत्रमा पर्ने भएकोले सोही सडक खण्ड स्थानान्तरण गर्न आवश्यक रहेको छ। साथै आयोजनाको संरचना निर्माण हुने स्थलमा पहुँचको लागि पहुँच सडक निर्माण गर्न लागिएको छ। पहुँच सडक, बि.पी. राजमार्गको डुबान हुने खण्ड निर्माण गर्नका लागि तथा उत्खनन क्षेत्र सञ्चालनका लागि थप ७.७२ हेक्टर (०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वन) वनक्षेत्र आवश्यक पर्ने भएको हुनाले यसको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको हो।

४. पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य

पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रमुख उद्देश्य प्रस्तावित संरचनाहरू निर्माण तथा स्थानान्तरण गर्दा वातावरणमा पर्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको पहिचान तथा ती प्रभावहरूको बढोत्तरी तथा न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नु रहेको छ। यस अध्ययनको विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्।

- ❖ आयोजना प्रभावित क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक, रासायनिक तथा साँस्कृतिक वातावरणसँग सम्बन्धित वस्तुगत तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- ❖ आयोजना कार्यान्वयन गर्दा भौतिक वातावरण, जैविक वातावरण, सामाजिक वातावरण, आर्थिक वातावरण, रासायनिक तथा साँस्कृतिक वातावरणमा पार्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरू पहिचान गर्ने, आँकलन गर्ने तथा मूल्याङ्कन गर्ने,
- ❖ उपयुक्त सकारात्मक प्रभावहरूको बढोत्तरीका तथा नकारात्मक प्रभावहरूको न्यूनीकरणका उपायहरू पत्ता लगाई कार्यान्वयन गर्ने,
- ❖ वातावरण व्यवस्थापन आयोजना र वातावरणीय अनुगमन आयोजनालाई पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन अनुसार परिमार्जन गरि कार्यान्वयन गर्ने,
- ❖ अध्ययनको नतिजा सार्वजनिक सुनुवाइ बैठकमा प्रस्तावको सम्बन्धित सरोकारवालाहरू समक्ष प्रस्तुत गर्ने र प्रस्तावका सम्बन्धमा उनीहरूको राय र सुझाव लिने।

Nishay

नेपाल सरकार
सिन्धुली जिल्ला विकास विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
सिन्धुली जिल्ला विकास विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

५. अध्ययन विधि

आयोजना क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणको विवरण बुझ्न विभिन्न स्रोतहरू (इन्टरनेट, पुस्तकालय, सरकारी कार्यालयहरू) बाट आयोजना सन्दर्भिक जानकारी सङ्कलन र समीक्षा गरिएको थियो। आयोजना सन्दर्भ सामग्रीहरू (सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत EIA प्रतिवेदन, २०१९, विस्तृत डिजाइन प्रतिवेदन, २०२१) को समीक्षा गरिएको थियो। त्यसैगरी नेपाल सरकारका ऐन, नीति, नियम तथा निर्देशिका, मापदण्ड र अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि-सम्झौताको समीक्षा गरिएको थियो।

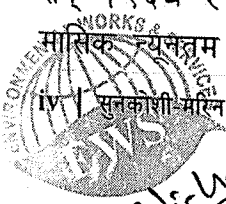
६. विद्यमान वातावरणीय अवस्था

क) भौतिक वातावरण

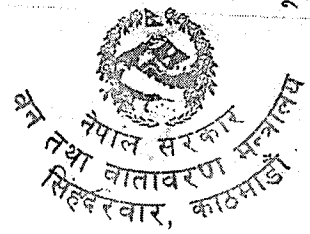
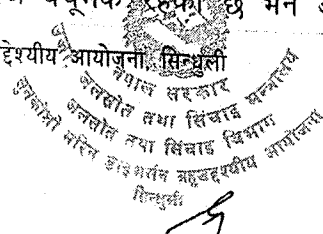
आयोजना क्षेत्र नेपालको मध्य पहाडी क्षेत्र र शिवालिक क्षेत्रमा अवस्थित रहेको छ। आयोजनाको सर्ज ट्यांक तथा टेलरेस स्थानान्तरण हुने स्थान शिवालिक क्षेत्रमा रहेको छ भने उत्खनन् क्षेत्रहरू, पहुँच सडक तथा बि.पी. राजमार्ग पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छ। सर्ज ट्यांकको अवस्थिति २७°१५'४९.६१" उत्तर र ८५°५२'३५.६१" पूर्वमा रहेको छ भने उत्खनन् क्षेत्रहरू, पहुँच सडक, बि.पी. राजमार्गको स्थानान्तरण हुने क्षेत्रको अवस्थिति २७°२१'१६.५६" उत्तर देखि २७°२०'१०.२१" उत्तर अक्षांशसम्म र ८५°५८'३६.८४" पूर्व देखि ८५°५९'५.७५" पूर्व देशान्तरसम्म रहेको छ। आयोजनाको पहुँच सडक तथा बि.पी. राजमार्ग Galyang Formation तथा Granite भएको क्षेत्रमा पर्दछ भने सर्ज ट्यांक शिवालिक क्षेत्रमा रहेको छ। Galyang Formation मा मुख्य रूपमा Thick Bed भएको Grey Phyllite, Creamy Green Phyllite सँगै Dolostone जस्ता चट्टानहरू पाइन्छन् भने तल्लो शिवालिकमा Conglomerate र Sandstone, Mudstone पाइन्छन्। सुनकोशी नदीको दायाँ किनारको पहुँच सडकमा ०+०८०, ०+१३५, ०+२६५, ०+४८०, ०+५४० र ०+८५० चेनेजमा अस्थिर क्षेत्र तथा पहिरो रहेको छ। आयोजना क्षेत्र मध्यम भूकम्पीय जोखिम जोन VI-VII मा अवस्थित रहेको छ भने अधिकतम भूमि गति (PGA) को सान्दर्भिक मान ०.२१g देखि ०.२३०g सम्म रहेको छ। (स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६)

आयोजना क्षेत्रमा ओसिलो र सुक्खा मौसम भएको उपोष्ण मनसुन हावापानी पाइन्छ। आयोजना क्षेत्रको औसत वार्षिक वर्षा १५८६ मि.मि. रहेको छ भने गर्मी याममा यहाँको तापक्रम अधिकतम ३२.४ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्छ भने हिउँदमा न्यूनतम ७.७ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्ने गर्दछ। प्रस्तावित आयोजनाको जलाधार क्षेत्र समुद्री सतहबाट ५६० मिटर देखि ८,१८० मिटरसम्म रहेको छ। (स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६)

सन् १९६८ र २०१५ को अवधिमा हेडवर्क साइटमा मार्च महिनामा सुनकोशी नदीको मासिक न्यूनतम प्रवाह ८५.८ क्यूमेक रहेको छ भने अगस्त महिनामा १,७५०.५ क्यूमेक

Nishta

अधिकतम प्रवाह रहेको देखिन्छ। स्थानीय बासिन्दाले सुनकोशी तथा तामाकोशी नदीको किनारमा ईनार बनाएर जमिनमा सिंचाइ गर्न तथा खानेपानीको लागि पानी पम्प गरी प्रयोग गरेका छन्।

प्रस्तावित आयोजना राजमार्ग नजिक भएकोले वायु र ध्वनिको सूचकहरूको स्तरमा यातायातको साधनले गर्दा सामान्य भन्दा धेरै रहेको पाइयो। वायु गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९ अनुसार आयोजना क्षेत्रमा वायु स्वस्थकर देखिएको छ। औसत ध्वनिको स्तर सबैभन्दा बढी ५२.९८ डिबि रहेको छ जुन आयोजना क्षेत्र वरपर गुड्ने गाडी, ड्रयाक्टर र अन्य सवारी साधनका कारण ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९ ले तोकेको मापदण्ड भन्दा धेरै पाइएको छ।

ख) जैविक वातावरण

आयोजना क्षेत्र मुख्यतः सरकारद्वारा व्यवस्थित वनक्षेत्रमा पर्दछ भने सुनकोशी नदीको दायाँ किनारमा बन्ने पहुँच सडकको केही भाग त्रिनेत्र सामुदायिक वनक्षेत्रमा पनि पर्दछ। आयोजनाको संरचना बन्ने क्षेत्रमा बुट्यान तथा झाडी सहित सिसौ, खयर, कर्म, हरो, बोट धयो, बयर तथा सिमल मिस्रित उपोष्ण तथा रिभराइन वन जङ्गल रहेको छ जसमा रुखको संख्या एकदमै न्यून रहेको छ। आयोजना क्षेत्रको वन स्थानीयले बस्तुभाउ चराउन, स्याउला/सोत्तर सङ्कलन गर्न तथा काठ दाउरा सङ्कलन गर्न प्रयोग गर्दै आइरहेको छन्। आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैहकाष्ठ वन पैदावारहरू औषधि तथा खानेकुराको रूपमा प्रयोग हुँदै आएका छन्। सिस्नु, लज्जावती, लाज गोडी, अशुरो, आँक्, बनमारा, तितेपाती जस्ता वनस्पतिहरू सामान्य रूपमा आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैह काष्ठ वनस्पतिहरू रहेका छन्। आयोजना क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तुहरूमा रातो बाँदर, खरायो, दुम्सी, मुसो, स्याल, फयाउरो, चितुवा, चित्तल, सालक आदिका केही स्तनधारी जन्तुहरू हुन् भने प्रमुख चराहरूमा काग, जुरेली, फिस्टे, रानी चरा आदि रहेका छन्। त्यस्तै सरीसृपहरूमा गोमन, अजिङ्गर, सुन गोहोरो, छेपारो आदि पाइन्छन्। सुनकोशी नदी तथा मरिन खोला जलचरको वासस्थानको हिसाबले महत्वपूर्ण नदी प्रणाली हो जहाँ ४३ प्रजातिका माछाहरू पाइन्छन्।

ग) सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण

आयोजना प्रभावित सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिकाको वडा नं. ६ र ७; गोलन्जोर गाउँपालिकाको वडा नं. ७; कमलामाई नगरपालिकाको वडा नं. २ तथा रामेछाप जिल्ला मन्थली नगरपालिकाको वडा नं. ६ र खाँडादेवी गाउँपालिकाको वडा नं. ४ को कुल जनसङ्ख्या १८,४३४ र घरधुरी ३,०२६ रहेको छ। आयोजनाबाट प्रत्यक्ष रूपमा कमलामाई नगरपालिका वडा नं २ कुसुमटारमा २ वटा घरमा असर पुग्नेछ जहाँ १३ जना मानिस बसोबास गर्छन्। उमेरको आधारमा हेर्दा आयोजना क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी १६ देखि ४५ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या ४९.२४% रहेका छन् भने ५ वर्षभन्दा कम उमेर समूहको

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी नदी डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
जलजोत तथा सिंचाइ विभाग
सिन्धुली

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

जनसङ्ख्या १०.९०% सबै भन्दा कम रहेका छन्। (स्रोत: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

जातीयताको आधारमा जनसङ्ख्यालाई हेर्दा आयोजना क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी घरधुरी तामाङको ४६.७% रहेको छ भने क्षेत्री, नेवार, माझी, मगर, ब्राह्मण, दमाई, साकी, कामी, सुनुवार लगायतका जात जातिको पनि बसोबास रहेको छ। (स्रोत: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

आयोजना क्षेत्रमा करिब ४२.२% घरधुरीले खानेपानीको लागि धाराको प्रयोग गरेको देखिन्छ। यस बाहेक अन्य स्थानीय इनार, पानीको मुहान र खोलाहरूमा निर्भर छन्। त्यस्तै आयोजना क्षेत्रको ९७.५% घरधुरीमा शौचालय सुविधा रहेको छ। (स्रोत: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

खाना पकाउने इन्धन उपयोगको विवरणलाई हेर्दा ७९.७% घरधुरीले खाना पकाउन काठ दाउराको प्रयोग गरेको देखिन्छ। १९.५% घर परिवार एल.पी.जी. मा निर्भर रहेको देखिन्छ। बत्ती बाल्ने इन्धनको प्रयोगको विवरणलाई हेर्दा ९०% घरहरूमा मात्र विद्युत पुगेको अवस्था छ। यस बाहेक ९.२% घरधुरीले सोलारलाई बत्ति बाल्न उपयोग गरिरहेको अवस्था छ। (स्रोत: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

आयोजना क्षेत्रका स्थानीयहरूको मुख्य पेशा कृषि र पशुपालन रहेको छ। यहाँका ७३% मानिसहरू कृषि पेशामा संलग्न रहेको देखिन्छ भने ८.८% ज्यालादारीमा, १.२% नोकरी गर्नेहरू र व्यापार/व्यवसाय गर्नेहरू ४% रहेको छ। (स्रोत: आयोजनाको विस्तृत प्रतिवेदन, २०७५)

आयोजना क्षेत्रमा लगभग २०३५ हेक्टर खेतीयोग्य जमिन रहेको छ भने अधिकांश स्थानीयको आफ्नै जग्गा रहको छ। लगभग ३० प्रतिशत घर परिवारसँग ०.२५ हेक्टर भन्दा कम जमिन छ, ४७% सँग ०.७५ हेक्टर भन्दा कम र २३%सँग ०.७५ हेक्टर भन्दा बढी जमिन रहेको छ। यस क्षेत्रका बासिन्दाले पाखोबारी र खेतमा निर्वाहमुखी खेती गर्दै आएका छन्। धान, गहुँ, मकै, कोदो र दाल यस क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख अन्नबाली हुन् भने आलु, तोरी र हरियो तरकारी प्रमुख नगदे बाली हुन्। (स्रोत: आयोजनाको विस्तृत प्रतिवेदन, २०७५)

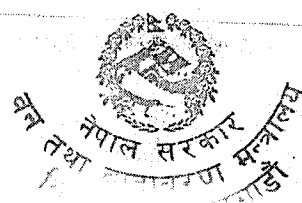
आयोजना क्षेत्रमा रहेका आदिवासी माझी समुदायले राजेश्वर भीमसेन पूजा गर्ने गरेका छन् भने प्रमुख धार्मिक स्थलहरूमा भीमसेनथान, त्रिवेणी, सेती देवी मन्दिर आदि रहेका छन्। सुनकोशी नदीको किनारलाई स्थानीय समुदायले दाहसंस्कार स्थलका रूपमा प्रयोग गरि आएका छन्। आयोजना क्षेत्रमा तामाकोशी र सुनकोशी नदीको संगम बेनीघाटमा दाहसंस्कार स्थल रहेको छ। स्थानीय बासिन्दाले आफ्नो संस्कृति, जातजाति र धार्मिक प्रचलन अनुसार विभिन्न चाडपर्व मनाउने गर्छन्। दशैं, तिहार, लोसार, शिवरात्री, माघेसङ्क्रान्ति, तीज, जनै पूर्णिमा, होली, छठ आदि पर्व हिन्दू धर्मावलम्बीहरूले मनाउने गर्छन्। (स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुली
सुनकोशी नदीको किनारलाई स्थानीय समुदायले दाहसंस्कार स्थलका रूपमा प्रयोग गरि आएका छन्।

नेपाल सरकार
सिन्धुली

७. वातावरणीय प्रभावहरू तथा प्रभाव अभिवृद्धि तथा न्यूनिकरणका उपायहरू

७.१ सकारात्मक प्रभावहरू तथा प्रभाव अभिवृद्धिका उपायहरू

निर्माणको क्रममा आयोजनाले दक्ष, अर्धदक्ष र अदक्ष करिब ८ सय ४० जनालाई रोजगारी दिनेछ । स्थानीय जनतालाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिइनेछ । आयोजनाले स्थानीय क्षेत्रका अदक्ष कामदारलाई प्रयोग गर्ने लक्ष्य राखेको छ । निर्माण चरणमा, निर्माण कार्यमा संलग्न कामदारहरूको लागि विभिन्न किसिमको उपभोग्य वस्तुहरूको आवश्यकतापर्ने छ । खाद्यान्न र अन्य प्रकारका सेवाहरूको माग बढाइ यसले स्थानीय स्तरमा उद्यमशीलता बढाउन पनि मद्दत पुऱ्याउने छ । यस सम्बन्धमा, घरेलु खानेकुरा, विभिन्न प्रकारका डेरी उत्पादनहरू, मासु, तरकारी आदिको व्यापार फस्टाउने छ जसले स्थानीयको आर्थिक अवस्थामा सुधारा ल्याउनका साथै आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि पुऱ्याउने छ जसले स्थानीय उत्पादनमा फाइदा पुऱ्याउने छ । आयोजना संचालन चरणमा सुनकोशी नदीको दायाँ किनारको पहुँच सडक स्थानीय मार्गको रूपमा प्रयोग गर्न सक्छन् । साथसाथै उक्त पहुँच सडक बि.पी. राजमार्गमा डाइभर्सन गर्नु परेमा वैकल्पिक मार्गको रूपमा पनि प्रयोग गर्न सकिने छ ।

७.२ नकारात्मक प्रभावहरू तथा प्रभाव न्यूनिकरणका उपायहरू

७.२.१ भौतिक वातावरण

निर्माण चरण

क) भू-उपयोगमा परिवर्तन

प्रस्तावित आयोजनालाई थप १४.०९ हेक्टर जग्गा आवश्यक पर्नेछ । आयोजनाको लागि आवश्यकपर्ने १४.०९ हेक्टर जग्गा मध्ये ०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वनक्षेत्रको जग्गा र ६.३७ हेक्टर सार्वजनिक जग्गा रहेको छ ।

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ भू-उपयोगमा हुने परिवर्तन अविशिष्ट प्रभावको रूपमा रहेको छ । प्रस्तावित आयोजना निर्माणका लागि प्रयोग गरिने ७.७२ हेक्टर वनको जग्गाको क्षतिपूर्ति वन नियमावली २०७९ अनुसार रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ ।

ख) यातायातमा समस्या

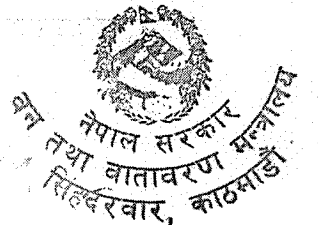
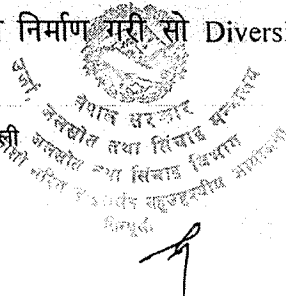
बि.पी राजमार्गको स्थानान्तरण र पहुँच सडक निर्माण गर्दा बि.पी. राजमार्ग भएर गुड्ने सवारी साधनलाई यातायातमा समस्या आउने छ ।

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ राजमार्ग पुन निर्माण गर्दा Diversion को निर्माण गरी सो Diversion बाट यातायातका

Nishay

सम्पूर्ण सवारी साधनहरूको सहज र सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था गरिने छ।

ग) सार्वजनिक उपयोगितामा क्षति

आयोजनाको पहुँच सडक तथा राजमार्ग स्थानान्तरण गर्ने ठाउँमा हाल अवस्थित १२ वटा बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्दा स्थानीय विद्युत आपूर्तीमा केही समयका लागि प्रभाव पर्ने छ।

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ नेपाल विद्युत प्राधिकरणको समन्वयमा आयोजनाले क्षति पुऱ्याउने बिजुलीको पोललाई स्थानान्तरण गरिने छ। बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्न पूर्व स्थानीयलाई यसबारे जानकारी गराइने छ र एक देखि दुई दिनभित्र बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्ने कार्य गरिने छ।

घ) उत्खनन गतिविधिहरूका कारण पर्ने प्रभाव

आयोजना निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न निर्माण सामग्रीहरू जस्तै ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि आवश्यक पर्ने छ। तर अत्याधिक उत्खननले नदीको किनार गहिरो बनाउनका साथै जल प्रवाहमा वृद्धि हुने छ। जसले गर्दा भू-क्षय हुने तथा खाडल बनेर स्थानीयवासी तथा पशु बस्तुलाई ढुबानको सम्भावना बढ्ने छ।

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ नदीजन्य पदार्थ संकलन वातावरणीय अध्ययन स्वीकृत गरिएको स्थलबाट मात्र गरिने छ।
- ❖ उत्खनन क्षेत्रमा जानकारी बोर्ड राखिने छ भने वहाव क्षेत्रमा उत्खनन गतिविधि गरिने छैन।

ङ) वायु र ध्वनि प्रदूषण

निर्माण अवधिमा, यातायात र निर्माण सामग्रीको ढुवानी र उपकरणहरूको प्रयोगले धुलो, धुँवा र ध्वनि उत्पन्न गर्ने छ। आयोजना क्षेत्रमा गाडीको आवागमनले धुलो र सवारीबाट उत्पन्न हुने ग्याँसहरूको उत्सर्जन बढ्ने सम्भावना रहेको छ।

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा कभर वा त्रीपालले छोपेर ढुवानी गरिने छ।
- ❖ बस्ती नजिकै निर्माण कार्य गर्दा दिनको ३ पटक पानी छर्कने जस्ता कार्य गरिने छ।
- ❖ साइटमा प्रवेश गर्ने सबै ट्रकहरूमा लोड गरिएका निर्माण सामग्री ढाकेर ल्याइने छ।

viii | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली
जस्रोत तथा सिन्धुली जिल्ला विकास समिति
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली
सिन्धुली, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

- ❖ पुरानो गाडी तथा सवारी साधनहरूको प्रयोग प्रतिबन्ध गरिने छ।
- ❖ उच्च आवाजका क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका कामदारहरूलाई ear plugs, ear muffs प्रदान गरिने छ।
- ❖ प्रयोग भएका सबै किसिमका सवारीसाधनहरूको नियमित चेकजाँच गरिने छ।
- ❖ उच्च आवाजका क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका श्रमिकहरूलाई इयर मफलरहरू प्रदान गरिने छ। रातिको समयमा (साँझ ६ देखि बिहान ६ सम्म) उत्खनन् कार्य तथा कटान कार्यहरू गरिने छैन।
- ❖ निर्माण कार्य गर्दा निर्माण स्थल वरिपरि Netting को प्रयोग गरिने छ र निर्माण स्थल र वरपरको क्षेत्र बीच मध्यवर्ती क्षेत्र (buffer zone) कायम गरिने छ।

च) स्थानीय सडकमा प्रभाव

आयोजनाको लागि संचालन हुने उत्खनन् स्थलबाट नदीजन्य निर्माण पदार्थ ढुवानी गर्दा स्थानीय सडकको प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ जसको कारणले स्थानीय सडक बिग्रने तथा खाल्टाखुल्टी पर्न सक्ने देखिन्छ।

न्युनिकरणका उपाय

- ❖ आयोजनाले प्रयोग गर्ने स्थानीय सडकको नियमित मर्मत सम्भार तथा खाल्डो पुर्ने काम गरिने छ। सडकको प्रयोगमा स्थानीय सवारीसाधनलाई प्राथमिकता दिइने छ।

सञ्चालन चरण

क) उत्खनन क्षेत्र, स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थलको सरसफाइ तथा पुनर्स्थापना

उत्खनन् क्षेत्र, स्पोर्ट्स व्यवस्थापनका लागि प्रयोग भएको स्थलहरूको पुनर्स्थापना गर्दा वायु तथा माटो प्रदूषण बढ्ने, भू-क्षय हुने सम्भावना हुन्छ।

न्युनिकरणका उपाय

- ❖ निर्माण कार्य सकिए पछि उत्खनन क्षेत्र र स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थलको सरसफाइ गरी पुनर्स्थापित गरिने छ।
- ❖ स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थलहरू माटोले भरिनेछ र उक्त जग्गामा वृक्षारोपण गरिने छ।

७.२.२ जैविक वातावरण

निर्माण चरण

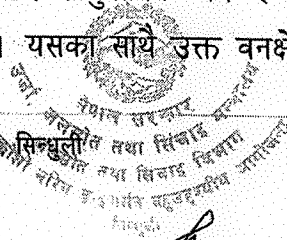
क) वनक्षेत्र तथा रूखको नोक्सान

प्रस्तावित आयोजनाका लागि ०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको जग्गा आवश्यकपर्ने छ। यसका साथै उक्त वनक्षेत्रबाट २२ वटा रूख तथा

ix | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

२४ वटा बल्लाबल्ली गरी जम्मा ४६ वटा विभिन्न प्रजातिको रुखको साथसाथै १३२ वटा लाथा हटाउनु पर्ने हुन्छ जस कारण १७८ वटा विरुवाको क्षति हुनेछ।

न्यूनिकरणका उपाय

❖ प्रस्तावित आयोजना निर्माणका लागि प्रयोग गरिने ०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको जग्गाको क्षतिपूर्ति वन नियमावली २०७९ अनुसार हुने पैसा वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।

कटान गर्नु पर्ने ४६ रुखहरूको क्षतिपूर्ति वन नियमावली २०७९ अनुसार १:१० को दरले ४६० रुखहरू रोपिने रकम तथा प्रयोग हुने ७.७२ हेक्टर वनको जग्गाको १ हेक्टर बराबर १६०० विरुवाको दरले १२,३५२ विरुवा रोपिने रकम साथै ५ वर्ष हेरचाह गरिने रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।

ख) जलचर प्रजातिमा पर्ने प्रभाव

सुनकोशी तथा तामाकोशी नदीमा उत्खनन् क्षेत्रहरू प्रस्ताव रहेकोले उत्खनन् गतिविधिहरूको कारणले स्थानीय जलचर प्रजातिहरूमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्छ उत्खनन् कार्य नदीको वहाव नजिकै गर्दा बसाई सराइ गर्ने माछाका प्रजातिहरूलाई असर गर्न सक्ने सम्भावना रहनुका साथै स्पोर्ट्स व्यवस्थापनको कारणले पानीको निकास रोकिन सक्ने हुँदा जलचरलाई असर गर्न सक्छ। त्यस्तै कामदारले पानीमा फोहरमैलालाई फ्याँक्न सक्ने तथा उत्खनन् क्षेत्रमा प्रयोग हुने सवारीसाधन तथा उपकरणबाट रसायन चुहिएर पानीमा मिसिन सक्ने भएकोले त्यसले जलचरलाई प्रतिकूल असर पुर्याउन सक्छ।

न्यूनिकरणका उपाय

❖ उत्खनन् कार्य नदीको वहाव क्षेत्रमा गरिने छैन।

❖ उत्सर्जन भएको स्पोर्ट्स तथा फोहरमैलालाई पानीको स्रोतमा फालिने छैन तथा तोकिएको स्थानमा पानीको वहाव अवरुद्ध नहुने गरी गरिनेछ।

७.२.३ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण

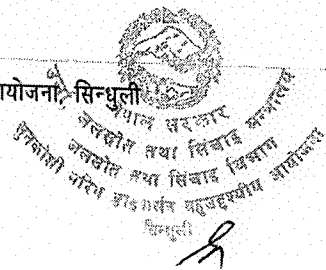
निर्माण चरण

क) स्थानीयहरूको स्वास्थ्यमा प्रभाव

आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न स्थानबाट श्रमिकहरू आउने छन् जसबाट सरुवा रोगको संक्रमण नजिकको समुदायमा फैलन सक्छ र स्वास्थ्यमा जोखिम सिर्जना हुन सक्छ। त्यस्तै उत्खनन र निर्माण गतिविधिहरूमा उत्सर्जन हुने धूलो र निर्माण मेसिनरीको ध्वनि स्तरले स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ आयोजनाको प्रमुख निर्माण क्षेत्रमा तारबार गरिने छ।
- ❖ निर्माण क्षेत्रमा सुरक्षा चेतावनी र साइन बोर्ड स्थापना गरिने छ।
- ❖ कामदारहरूलाई संक्रामक रोगको स्वास्थ्य सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डहरूको पालना गर्न लगाइने छ।
- ❖ अन्य संक्रमित रोगहरूको बारेमा स्थानीय व्यक्ति र कामदारहरूलाई जागरूकता प्रदान गरिने छ।

ख) कामदारहरूको पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षामा प्रभाव

उत्खनन कार्य, site clearance, हेभी उपकरण प्रयोग गर्दा कामदार श्रमिक घाइते हुने तथा दुर्घटनामा पर्न सक्छ। त्यस्तै धूलो र धुवाँको जोखिमको कारण श्वासप्रश्वास र आँखा सम्बन्धी रोगहरूमा पनि वृद्धि हुन सक्छन्।

न्यूनिकरणका उपाय

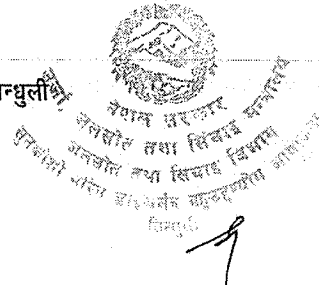
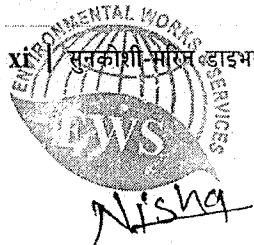
- ❖ निर्माण स्थलमा काम गर्ने सबै तहका श्रमिकहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरणहरूको प्रयोग अनिवार्य गराइने छ।
- ❖ उच्च धूलो उड्ने स्थानहरूमा पानी छर्किइने छ।
- ❖ कामदार शिविरमा पर्याप्त शौचालयहरू र पिउने पानीको व्यवस्था गरिने छ।
- ❖ शिविरमा प्राथमिक उपचार सुविधाहरू प्रदान गरिने र कामदारहरूको लागि आकस्मिक बिमा/दुर्घटना बिमा गरिने छ।
- ❖ संक्रामक रोग सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण परिपालना गरिने छ र अन्य संक्रमित रोगहरूको बारेमा स्थानीय व्यक्ति र कामदारहरूलाई जागरूकता प्रदान गरिने छ।
- ❖ आयोजनामा काम गर्ने सबै तहका श्रमिकहरूलाई पेशागत सुरक्षा र आकस्मिक प्रक्रियाको बारेमा नियमित अभिमुखीकरण गराइने छ।

ग) स्थानीयलाई निर्माण जन्य स्रोतको अभाव

आयोजनाले प्रस्ताव गरेको उत्खनन क्षेत्रहरूबाट नै स्थानीय बासिन्दाले निर्माण सामग्रीको उत्खनन गरी घरायसी प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्दै आइरहेको हुँदा स्थानीयहरूलाई घर, गोठ, शौचालय आदि बनाउन निर्माण सामग्रीको अभाव हुन सक्छ।

न्यूनिकरणका उपाय

- ❖ स्थानीयलाई घर, गोठ, धारा, ट्यांकी, शौचालय जस्ता निर्माणको लागि आवश्यक निर्माण सामग्रीको प्रयोग आयोजनाको प्रस्तावित उत्खनन क्षेत्रबाट निकाल्न दिइने छ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

८. वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

वातावरणीय व्यवस्थापन योजना निर्माण कार्यान्वयन, नकारात्मक प्रभाव न्यूनिकरण र सकारात्मक प्रभाव वृद्धि गर्ने एक महत्वपूर्ण माध्यम हो। आयोजना निर्माण गर्दा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना अन्तर्गत रहेर मात्रै गरिने छ र वातावरणीय व्यवस्थापनको उत्तरदायित्व आयोजना र सम्बन्धित मन्त्रालयमा रहने छ। सकारात्मक/नकारात्मक प्रभावहरूको बढोत्तरी तथा न्यूनिकरण गर्न ने.रु. ३,८६,०७,३६०/- (कुल निर्माण खर्चको ३४.७५%) लाग्ने अनुमान गरिएको छ।

९. वातावरणीय अनुगमन

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को दफा ४५ को उपदफा १ बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने चरणमा सोबाट वातावरणमा परेको प्रभावको विषयमा प्रत्येक छ महिनामा स्व:अनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय वा विभागमा पेश गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। प्रस्तावित आयोजनाको लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालय, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, डिभिजन वन कार्यालय सिन्धुली र रामेछापले अनुगमन गर्ने छ।

१०. वातावरणीय परीक्षण

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ को उपदफा १ बमोजिम प्रस्तावित आयोजनाको लागि तोकिएको निकाय वा मन्त्रालयले प्रस्ताव कार्यान्वयन सुरु भएको २ वर्ष भुक्तान भएको मितिले ६ महिनाभित्र प्रस्तावित आयोजनाको परीक्षण गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ।

११. निष्कर्ष

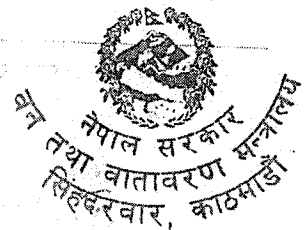
आयोजना कार्यान्वयन गर्दा पर्ने सक्ने सम्पूर्ण प्रभावहरूलाई व्यवस्थित गर्न सकिने प्रकारका छन्। वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यका लागि प्रस्तावित बढोत्तरी तथा न्यूनिकरणका उपायहरू सरल एवं आर्थिक रूपले स्थानीयवासीहरूलाई समेत फाइदा पुऱ्याउने प्रकारका रहेका छन्। तसर्थ यस आयोजनालाई प्रस्तावित बढोत्तरी तथा न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्दै प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका प्रभाव न्यूनिकरणका सबै विकल्पहरू एवं तिनको विश्लेषणको आधारमा प्रस्तावित विकल्पहरूलाई कार्यान्वयन गर्दै आयोजना कार्यान्वयन गरिने छ।

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nishay

EXECUTIVE SUMMARY

1. Name and address of the person or organization preparing the report

The proponent of the proposed Sunkoshi-Marine Diversion Multipurpose Project is Sunkoshi-Marine Diversion Multipurpose Project, Sindhuli. The detailed description of the proposer is as follows.

Government of Nepal
Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation
Department of Water Resources and Irrigation
Sunkoshi Marin Diversion Multi-purpose Project
Sindhuli
Phone: 047-521312
E-mail: smdmpp@gmail.com

Environmental Works and Services is the consultant for conducting Supplementary Environmental Impact Assessment (SEIA) of this project.

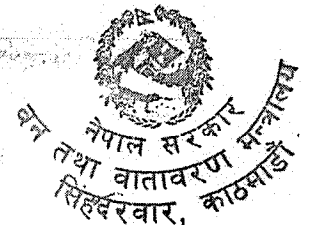
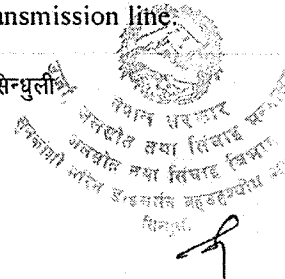
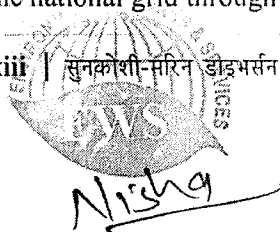
The address of consultant firm is as mentioned here under:

Environmental Works and Services Pvt.Ltd.
New Baneshwor, Kathmandu
Phone No.: 01-4104479/80
Email: ews.ktm@gmail.com

2. Background

The Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project (SMDMP) is located in Sindhuli and Ramechaap districts of Bagmati Pradesh. The project aims to divert 67.0 cubic meters per second of water from the Sunkoshi River to the Marine River, one of the tributaries of the Bagamati River. The main objectives of this project is to provide round year irrigation facilities through Bagmati Irrigation Project to 122,000 ha area of 5 districts (Bara, Rautahat, Dhanusha, Mahottari and Sarlahi) of Madesh Pradesh by diverting water from Sunkoshi River to Marin Khola. In addition to this, the target is to produce 31.07 MW of electricity by pumping water into the Marin River through 13.1 km long tunnel. A reservoir pond will be formed on 312 hectares of land at 476 meters above sea level within Sunkoshi rural municipality ward no. 6 and 7, Khandadevi rural municipality ward no. 4 and Manthali municipality ward no. 6 areas. Dam and sedimentation pond of proposed project will be built in Sunkoshi rural municipality ward no. 6, Kandhungri. The construction work of the headrace tunnel has been constructed by (Tunnel Boring Machine) TBM.

The main components of the project comprise of a diversion weir (barrage), intake, connecting canal, settling basin, power conduit, headrace tunnel, surge tank, penstock, surface powerhouse and switchyard. The project is likely to affect 900 meter of BP highway in which 425 m of B. P. Highway will be inundate and another stretch of 475 m of B. P. Highway will have to be relocated to accommodate the intake, desander and other structures. Due to this, the section 1062 meters has to be constructed new. The generated hydropower will be connected to the Nawalpur sub station (sub-station) of Sarlahi under the national grid through a double circuit transmission line.

The proposed project construction work is targeted to be completed within 5 years (year 2022-2027) under which the contract for construction of headrace tunnel has been signed and the work is in progress. The tunnel construction work has already been started from Kusumtar, Kamalamai Municipality Ward no. 3 under which 7,500 meters of tunnel digging work has been completed by the end of June 2080. Similarly, construction contracts have been signed under Headworks and builders have been mobilized in the construction site.

The cost of the proposed project is Rs. 46,19,39,65,321 (Forty six billion Nineteen million Forty nine lakh Sixty five thousand Three hundred and Twenty one) will be required from which 31.07 megawatts of hydropower will be produced. The work related to hydropower generation is taken as a co-production of the multi-purpose project, while the main objective of the project is to add water to the Bagmati Irrigation Project to irrigate an area of 1,22,000 hectares.

Details of the additional structure of the project

In order to build the headrace of the proposed project, for access to the construction site, access roads are going to be constructed on the right and left banks of Sunkoshi River. Construction of access roads during project construction will reduce the obstruction that may occur on the locally operated roads B.P. highway and Khurkot-Manthali road.

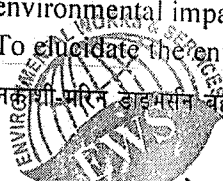
The total length of the access road to be constructed is 4.276 km [Sunkoshi right bank about 2,962 m (1,362 m will be upgraded to the existing average 5.5 m wide road and the remaining 1,630 m will be opened as a new track) and Sunkoshi left bank 1,314 m] and width 9 m (7 m carriage way) and the length of the B.P. highway to be relocated is 1,062 meters and 7 meters wide. Similarly, 26 meter diameter and 62 meter deep surge tank will be relocated to Kusumtar.

3. Legal Provision for Conducting Supplementary Environmental Impact Assessment

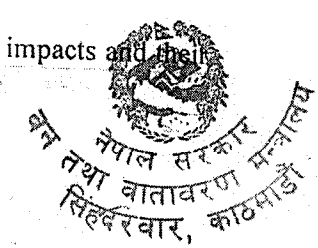
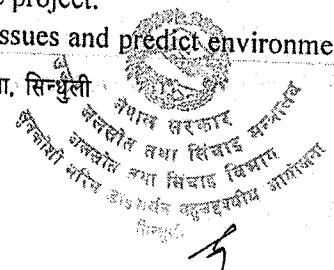
As per Subsection 1 of Section 11 of Environment Protection Act 2076, If the structure of a project for which the environmental impact assessment report is approved is to be transferred or modified, or if forest area is to be added, it is necessary to conduct a Supplementary Environmental Study. As the location of the surge tank and tailrace of the proposed project has to be shifted and since the capacity of the project is going to increase from 28.62 MW to 31.07 MW, its Supplementary Environmental Impact Assessment has been carried out. After the construction of the proposed project, certain section of the B.P. highway will be inundate, it is necessary to relocate the same road section. In addition, an access road is going to be constructed to access the site where the project structure will be constructed. For the construction of the access road, inundation section of the B.P. highway and the operation of the Quarry Sites an additional 7.72 ha (0.38 ha of community forest and 7.34 ha of Government managed forest) of forest area is required so its Supplementary Environmental Impact Assessment has been carried out.

4. Objectives of Supplementary Environmental Impact Assessment Study

- ❖ To identify and adequately assess potential adverse, beneficial, and cumulative environmental impacts due to the project.
- ❖ To elucidate the environmental issues and predict environmental impacts and their

Nishay

significance in terms of nature, extent, duration, and magnitude for the selected development options.

- ❖ To propose appropriate, practical and cost-effective mitigation measures for the identified environmental impacts to avoid or minimize or compensate adverse impacts and capitalize maximum positive impacts for the selected alternative.
- ❖ To prepare a comprehensive environmental management plan comprising of monitoring and auditing plans associated with proposal development and operation.
- ❖ To present the study findings to the concerned stakeholders of the proposal in a public hearing meeting and take their concerns and suggestions with regard to the proposal.

5. Study Methodology

The project relevant information from different sources (Internet, library, government offices) were collected and reviewed to understand details of the physical, biological, socioeconomic, and cultural environment of the project area and relevant issues to be considered for SEIA study for the project.

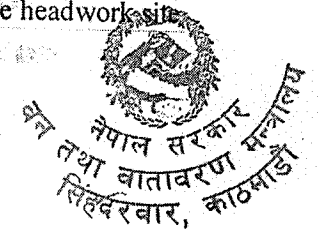
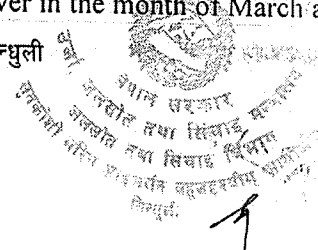
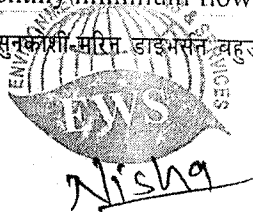
Project documents (Approved EIA Report of Sunkoshi Marine Diversion Multipurpose Project, 2019, Detailed Design Report, 2021) were reviewed.

Also, Nepal government's acts, policy, rules and regulations, guidelines and manuals, standards and international treaties were reviewed.

6. Existing Environmental Condition

a) Physical Environment

The project area is located in the Central hilly region and Siwalik lik region of Nepal. The place where the surge tank and tailrace of the project will be relocated is in Siwalik area, while the Quarry Sites, access roads and B.P. highway is located in a hilly area. The Surge Tank is located at 27°15'49.61" North and 85°52'35.61" East while Quarry Sites, Access Road, B.P. highway area is located from 27°21'16.56" North to 27°20'10.21" North latitude and 85°58'36.84" East to 85°59'5.75" East longitude. The access road and BP highway are located in the Galyang Formation and Granite area, while the surge tank is located in the Shivalik area. In Galyang Formation, thick bedded Gray Phyllite, Creamy Green Phyllite along with rocks like Dolostone are found, while Conglomerate and Sandstone, Mudstone are found in Lower Siwalik. There are unstable areas and landslides in access road of right bank of Sunkoshi River at chainage 0+080, 0+135, 0+265, 0+480, 0+540 and 0+850. The project area is located in medium seismic risk zone VI-VII and the relevant value of maximum ground motion (PGA) is from 0.21g to 0.230g. (Source: Environmental Impact Assessment Report of Sunkoshi-Marin Diversion Multipurpose Project 2076) The project area has a subtropical monsoon climate with wet and dry seasons. The average annual rainfall of the project area is 1586 mm. In summer, the temperature here reaches a maximum of 32.4 degrees Celsius and in winter it reaches a minimum of 7.7 degrees Celsius. The watershed area of the proposed project is from 560 meters to 8,180 meters above sea level. (Source: Sunkoshi-Marine Diversion Multipurpose Project Environmental Impact Assessment Report 2076). During the period 1968 to 2015, the monthly minimum flow of Sunkoshi River in the month of March at the headwork site

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

was found to be 85.8 cumec while the maximum flow was found to be 1,750.5 cumec in the month of August. Local people have built wells on the banks of Sunkoshi and Tamakoshi rivers to irrigate the land and pump water for drinking purposes. As the proposed project lies near the highway, the level of air and noise quality was found to be higher than normal due to traffic. According to the National Air Quality Standard 2069, the air quality in the project area is found to be healthy. The average noise level is highest 52.98 dB, which is more than the standard set by the National Standard for Sound Quality 2069 due to vehicles, tractors and other vehicles plying around the project area.

b) Biological Environment

The project area mainly lies in the forest area managed by the government, while a part of the access road on the right bank of the Sunkoshi river lies in Trinetra community forest area. here is subtropical and riverine forest with bushes and shrub including Khair, Sissoo, Karma, Simal and Harrow in which the number of trees is very low. Wild animals found in the project area are mammals such as Red monkey, Porcupine Mouse, Jackal, Leopard, Chital, Pangolin, etc. while the major birds are Saras crane, Himalayan bulbul, Common tailorbird, Orange minivet etc. Similarly, reptiles found in the project area include Python, Common garden lizard, Cobra etc. Sunkoshi River and Marin River are important river systems in terms of aquatic habitats where 43 species of fish are found.

c) Socio-Economic and Cultural Environment

Project affected Ward No. 6 and 7 of Sunkoshi Rural Municipality, Ward No. 7 of Golanjor Rural Municipality, Ward No. 2 of Kamalamai Municipality of Sindhuli district and Ward No. of 6 of Manthali Municipality, Ward No. of 4 of Khandadevi Rural Municipality of Ramechhap district has a total population of 18,434 and households of 3,026.

The project will directly affect 2 houses in Kamalamai Municipality Ward No. 2 Kusumtar where 13 people live. On the basis of age, the maximum population in the project area is 49.24% in the age group of 16 to 45 years, while the population in the age group below 5 years is the lowest at 10.90%. (Source: National Statistics Office, National Census, 2078).

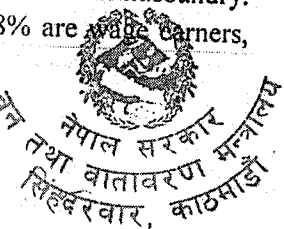
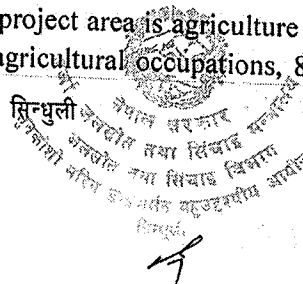
On the basis of ethnicity, the highest number of households in the project area is Tamang 46.7%, while there are also castes such as Chhetri, Newar, Majhi, Magar, Brahmin, Damai, Sarki, Kami, Sunuwar etc. (Source: National Statistics Office, National Census, 2078)

About 42.2% of households in the project area use tap water for drinking. Apart from this others depend on local wells, water springs and streams. Likewise, 97.5% of households in the project area have toilet facilities. (Source: National Statistics Office, National Census, 2078).

Most of the households 79.7% living in the project area are dependent upon firewood for cooking. 19.5% of household seems to depend on LPG. The source of energy for lighting is electricity only 90% of the houses have electricity. Apart from this, 9.2% of households are using solar to light their lights. (Source: National Statistics Office, National Census, 2078)

The main occupation of the locals in the project area is agriculture and animal husbandry. 73% of the people here are engaged in agricultural occupations, 8.8% are wage earners,

xvi सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

1.2% are employed and 4% are engaged in trade/business. Source: Detailed Project Report, 2075)

here are about 2035 hectares of arable land in the project area and most of the locals have their own land. About 30 percent of households own less than 0.25 hectares of land, 47% have less than 0.75 hectares and 23% have more than 0.75 hectares. Residents of this area have been cultivating pakhobari and fields for subsistence. Paddy, wheat, corn, millet and dal are the main food crops produced in this area, while potato, mustard and green vegetables are the main cash crops. (Source: Detailed Project Report, 2075)

Majhi community in the project area worships Rajeshwar Bhimsen while the major religious places include Bhimsenthan, Triveni, Seti Devi Temple etc. The banks of the Sunkoshi river have been used as cremation site by the local community. There is a cremation site at Benighat, the confluence of Tamakoshi and Sunkoshi rivers in the project area. Local residents celebrate different festivals according to their culture, caste and religious practices. Dashain, Tihar, Losar, Shivratri, Maghe Sankranti, Teej, Janai Purnima, Holi, Chhath etc. are celebrated by Hindus (Source: Field Survey, 2079).

7. Environmental Impacts and Enhancement and Mitigation Measures

7.1 Positive Impacts and Enhancement Measure

During the construction stage, the project will provide employment to about 840 numbers of skilled, semi-skilled and unskilled persons. Priority will be given to the local people in employment. The project intends to use unskilled labours from the local area. During the construction phase, various types of consumables are required for the workers involved in the construction work. By increasing the demand for food and other types of services, it will also help to increase entrepreneurship at the local level. In this regard, the trade of home-made food, various types of dairy products, meat, vegetables etc. will flourish which will improve the economic condition of the local people as well as increase the economic activities which will benefit the local production. During the operation phase, right bank access road of Sunkoshi River can be used as a local route. The access road can also be used as an alternative route if B.P. highway has to be diverted.

7.2 Negative Impact and Mitigation Measures

7.2.1 Physical environment

Construction Phase

a) Change in land use

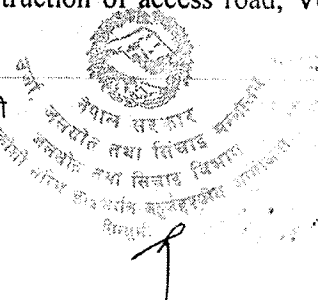
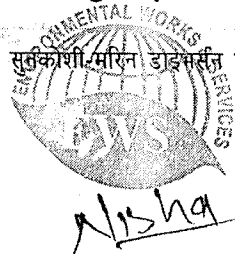
The proposed project will require an additional 14.09 hectares of land. Out of 14.09 hectares of land required for the project, 0.38 ha is of community forest, 7.34 ha of land is government managed forest and 6.37 hectares is public land.

Mitigation Measures

- ❖ 7.72 hectares of forest land to be used for the construction of the proposed project will be compensated according to Forest Regulation, 2079 Total amount of the used land will be deposited in the Forest Development Fund.

b) Problems in Transportation

During the relocation of BP highway and construction of access road, Vehicles passing through the highway will face traffic problems.

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

Mitigation Measures

- ❖ During construction of B.P. highway, Diversion will be constructed and arrangements will be made for easy and safe movement of all vehicles from that Diversion.

c) Impact on Public Utility

Existing 12 electricity poles in B.P. highway and access road area needs to be relocated.

Mitigation Measures

- ❖ 12 electricity poles will be relocated in coordination with Nepal Electricity Authority. Before relocating the electric pole, the locals will be informed about it and within one to two days, the electric pole will be moved.

d) Impact due to Quarry Sites

Different construction materials such as stone, gravel, sand etc. are required for the construction of the project. But excessive excavation will deepen the river bank and increase the water flow. As a result, there will be soil erosion and the possibility of drowning local residents and livestock will increase.

Mitigation Measures

- ❖ Collection of riverine materials will be done only from sites where environmental studies have been approved.
- ❖ An information board will be placed in the excavation area and extraction activities will not be carried out in the river basin..

e) Air and Noise pollution

During construction, transportation of construction materials and use of equipment will generate dust, fumes and noise. The movement of vehicles in the project area is likely to increase the emission of dust and gases.

Mitigation Measures

- ❖ While transporting construction material will be transported covered with a cover or tarpal.
- ❖ Near the settlement area, water will be sprinkled 3 times a day.
- ❖ All loaded construction materials on trucks entering the site will be covered.
- ❖ The use of old cars and vehicles will be banned.
- ❖ All types of used vehicles will be checked regularly.
- ❖ Workers working in high noise areas will be provided with ear muffers. Excavation will not be carried out during night time (6 pm to 6 am).
- ❖ During the construction work, netting will be used around the construction site and a buffer zone will be maintained between the construction site and the surrounding area.

f) Impact on Local Road

It is necessary to use the local road while transporting construction material from the mining site for the project, due to which the local road may be damaged and potholed.

Mitigation Measures

- ❖ Regular maintenance and repair of potholes will be done on the local roads used by

xviii

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nishya

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ प्रशासन
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
भू तथा वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली

the project. .

Operation Phase

a) Rehabilitation of Quarry Sites, Spoil Management Sites

Rehabilitation of Quarry Sites, Spoil Management Sites may increase air pollution, soil pollution and soil erosion.

Mitigation Measures

- ❖ Quarry Sites and spoil management site will be cleaned and restored after completion of construction work.
- ❖ Spoil management sites will be filled with soil.

7.2.2 Biological environment

Construction Phase

a) Loss of Forest Land and Trees

The proposed project requires 0.38 hectares of community forest land and 7.34 hectares of government managed forest land. In addition, 46 different species of trees and 132 pole size trees will be removed from the concerned forest due to which 178 plants will be lost.

Mitigation Measures

- ❖ 0.38 hectares of community forest and 7.34 hectares of government-managed forest land used for the construction of the proposed project will be compensated as per Forest Regulation, 2079. The total amount will be deposited in the Forest Development Fund.
- ❖ The amount for compensating 46 trees at a rate of 1:10 and for using 7.72 ha forest land 12,352 saplings will be planted at the rate of 1600 saplings per hectare and cared for the next 5 years will be deposited in Forest Development Fund as per the Forest Regulation, 2079.

b) Effects on Aquatic Species

As Quarry Sites are proposed in the Sunkoshi and Tamakoshi Rivers, excavation activities may adversely affect local aquatic species. Mining near the river's course may affect migratory fish species, and spoil management may affect aquatic life by blocking water drainage.

Mitigation Measures

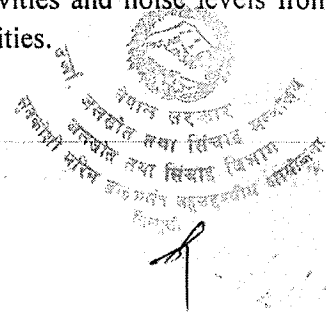
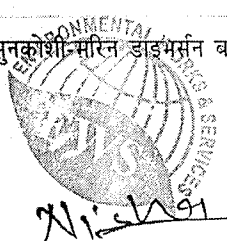
- ❖ Excavation work will not be carried out in the river basin.
- ❖ Spoils and garbage will not be thrown into water sources and will be done in such a way that the flow of water will not be obstructed.

7.2.3 Socio-economic and Cultural Environment

Construction Phase

a) Impact on the Health of the Local

Workers will come from different places in the project area which may cause spreading and emergence of disease to nearby communities and create health risks. Similarly, dust emitted during excavation and construction activities and noise levels from construction machinery can affect the health of local communities.

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

Mitigation Measures

- ❖ The construction area will be fenced.
- ❖ Sign boards will be installed in the construction area.
- ❖ Workers will be required to comply with health and safety standards against infectious diseases.
- ❖ Awareness will be provided to local people and workers about other communicable diseases.

b) Impact on Occupational Health and Safety of Workers

Excavation work, site clearance, using heavy equipment may cause injuries and accidents to workers. Similarly, due to exposure to dust and smoke, there may be an increase in respiratory and eye related diseases.

Mitigation Measures

- ❖ The use of personal protective equipment will be made mandatory for all levels of workers working at the construction site.
- ❖ Water will be sprinkled in areas of high dust blowing.
- ❖ Adequate toilets and drinking water will be provided in the labor camps.
- ❖ First aid facilities in the camp and emergency/accident insurance will be provided for the workers.
- ❖ Awareness will be provided to local people and workers about other communicable and Infectious diseases.

c) Lack of Construction Materials for Locals

As the local residents have been excavating construction materials from the proposed quarry sites and using them for household purposes, there may be shortage of construction materials for building houses, sheds, toilets, etc.

Mitigation Measures

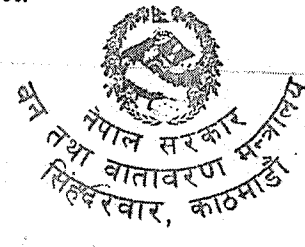
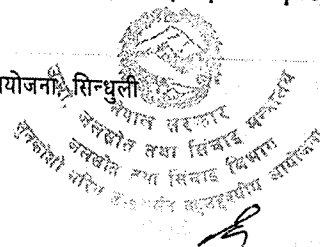
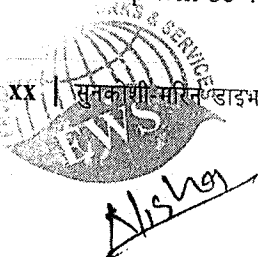
- ❖ Locals will be allowed to use the construction materials required for the construction of houses, sheds, streams, tanks, toilets, etc. from the proposed quarry sites.

8. Environmental Management Plan

In the environmental management plan, a detailed environmental management plan/program together with mitigation measures is proposed to ensure that mitigation is being performed as described in the environmental documents as included. The primary responsibility of environmental management belongs to project itself and related ministry. The expected cost for various Environmental management action plans for adverse/beneficial impact is Rs. 3,86,07,360/- (34.75% of total construction cost).

9. Environmental Monitoring

As per EPR, 2077, Rule number 45, proponent will have to self-monitor the impact on the environment during the construction and operation of the project and submit a report to the concerned body or department every six months. Ministry of Forest and Environment, Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation, Division Forest Office Sindhuli and Ramechhap will be responsible for monitoring the proposed project.

10. Environmental Auditing

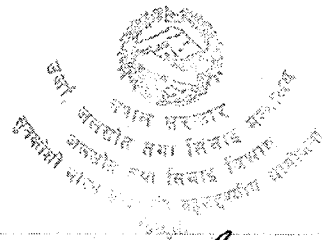
According to Subsection 1 of Section 12 of the Environmental Protection Act, 2076, the agency or ministry designated for the proposed project must test the proposed project within 6 months from the date of payment of 2 years after the start of implementation of the proposal.

11. Conclusion

All impacts that may occur during project implementation are manageable. The proposed enhancement and mitigation measures for environmental management work are simple and financially beneficial to the local residents as well. Therefore, the project will be implemented by adopting all the mitigation measures mentioned in the report and implementing the proposed measures based on their analysis.

Nishu

[Handwritten signature]

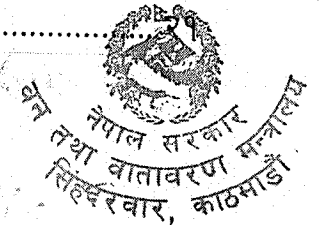
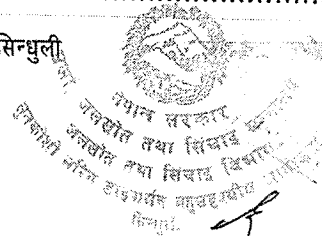

संक्षेपीकरणको सूची

°C	डिग्री सेल्सियस
%	Percent
µg/m ³	Microgram per Cubic Meter
/L	Per Liter
mg/m ³	Milligram per Cubic Meter
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
cm	Centimetre
CR	Critically Endangered
DBH	Diameter at Breast Height
IUCN	International Union for Conservation of Nature
LC	Least Concerned
P	Protected
Ppm	Parts Per Million
एल.पि.जी.	लिक्विड पेट्रोलियम ग्याँस
क्र.सं.	क्रम संख्या
गा.पा	गाउँपालिका
जि.आई.यस.	जिओग्राफिक इन्फर्मेसन सिस्टम
जि.पि.यस.	ग्लोबल पोजिसनिंग सिस्टम
नं.	नम्बर
न.पा.	नगरपालिका
पि.एम.	पार्टिकुलेट म्याटर
बि.सं.	बिक्रम संवत्
रा.व.	राष्ट्रिय वन
रु.	रुपैयाँ
सा.व.	सामुदायिक वन

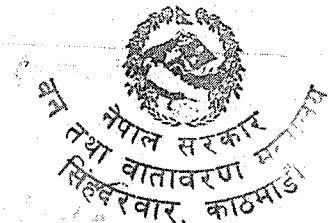
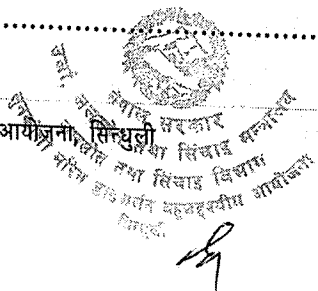
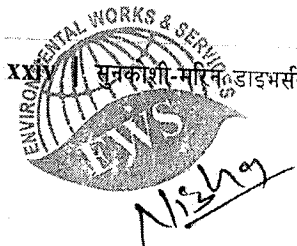
विषयसूची

कार्यकारी सारांश	i
EXECUTIVE SUMMARY	xiii
संक्षेपीकरणको सूची	xxii
विषयसूची.....	xxiii
तालिकाहरूको सूची	xxvii
चित्रहरूको सूची.....	xxviii
परिच्छेद-१	१
प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना	१
१.१ प्रस्तावकको नाम र ठेगाना.....	१
१.२ परामर्शदाताको नाम र ठेगाना	१
१.३ प्रस्तावको सान्दर्भिकता	१
१.४ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कानुनी औचित्यता.....	२
१.५ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका उद्देश्यहरू.....	२
१.६ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको दायरा.....	३
१.७ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको अध्ययन टोली	३
परिच्छेद-२	४
प्रस्तावको परिचय.....	४
२.१ पृष्ठभूमि.....	४
२.२ आयोजनाको विवरण (थप तथा स्थानान्तरण हुने संरचना).....	५
२.३ अवस्थिति.....	७
२.४ पहुँच	११
२.५ आयोजनाको विशेषताहरू.....	११
२.६ आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने जग्गाको विवरण	१५
२.७ आयोजनाका लागि आवश्यक जनशक्ति	१६
२.८ आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्री	१६
२.९ आयोजनाका सहायक सुविधाहरू	१६
२.१० आयोजनाको क्षेत्र निर्धारण.....	

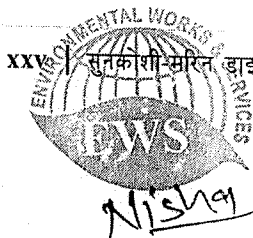
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

२.११ निर्माण तालिका.....	२२
परिच्छेद-३	२३
प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि.....	२३
३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन.....	२३
३.२ स्थलगत अध्ययन	२४
३.३ तथ्याङ्क सङ्कलन विधिहरू	२४
३.४ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण	२७
३.५ प्रभाव पहिचान, आँकलन, तह निर्धारण र उल्लेखनीयताको मूल्याङ्कन.....	२८
३.६ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी.....	२८
३.७ सार्वजनिक सुनुवाइ.....	२८
परिच्छेद-४	३६
प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गरिएका नीति तथा योजना, ऐन, नियमावली, निर्देशिका, तथा मापदण्डहरू.....	३६
परिच्छेद-५	७२
आयोजना क्षेत्रको विद्यमान वातावरणीय अवस्था.....	७२
५.१ भौतिक वातावरणीय अवस्था.....	७२
५.२ जैविक वातावरण	८६
५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण	९१
परिच्छेद-६	९२
प्रस्तावको वैकल्पिक विश्लेषण.....	९२
६.१ डिजाइन	९२
६.२ आयोजना स्थल	९२
६.३ प्रविधि र सञ्चालन विधि	९२
६.४ समय तालिका.....	९३
६.५ प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ.....	९३
६.६ वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	९३
परिच्छेद-७	९४

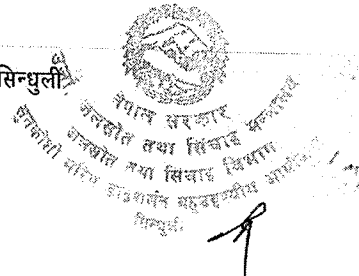

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभावहरू.....	९४
७.१ थप अतिरीक्त अनुकूल प्रभावहरू.....	९४
७.२ थप अतिरीक्त प्रतिकूल प्रभावहरू.....	९५
७.२.१ भौतिक वातावरणीय प्रभावहरू.....	९५
७.२.२ रासायनिक वातावरण.....	९७
७.२.३ जैविक वातावरणीय प्रभावहरू.....	९७
७.२.४ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणीय प्रभावहरू.....	९८
परिच्छेद-८.....	१०१
अनुकूल प्रभावहरू वृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभावहरू न्यून गर्ने उपायहरू.....	१०१
८.१ अनुकूल प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरू.....	१०१
८.२ प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनिकरणका उपायहरू.....	१०१
८.३ वातावरणीय व्यवस्थापन योजना.....	१०५
परिच्छेद-९.....	१२०
प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नुपर्ने विषय.....	१२०
९.१ वातावरणीय अनुगमनको प्रकार.....	१२०
९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन.....	१२०
९.१.२ प्रभाव अनुगमन.....	१२०
९.१.३ नियमपालन अनुगमन.....	१२१
९.२ अनुगमन सूचकहरू.....	१२१
९.३ अनुगमन गर्ने निकायहरू.....	१२४
परिच्छेद-१०.....	१२६
वातावरणीय परीक्षण.....	१२६
१०.१ वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू.....	१२६
१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा संलग्न संस्था.....	१२६
१०.३ परीक्षण तालिका.....	१२६
१०.४ परीक्षण विधि.....	१२६
१०.५ वातावरणीय परीक्षणको प्रतिवेदनको ढाँचा.....	१२७

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

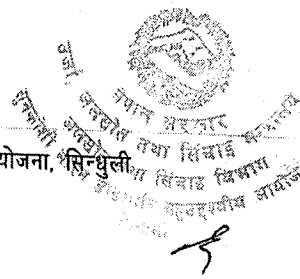
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

१०.६ वातावरणीय परीक्षणको लागत.....	१२८
परिच्छेद-११.....	१२९
निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता.....	१२९
११.१ निष्कर्ष.....	१२९
११.२ प्रतिबद्धता.....	१२९
सन्दर्भ सामग्रीहरू.....	१३०
अनुसूचीहरू.....	१३३

XXVI सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

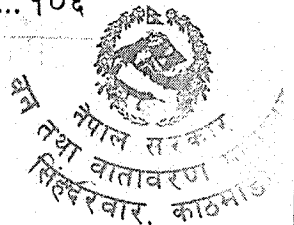
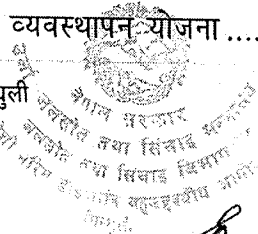
Nishay

तालिकाहरूको सूची

तालिका १ : पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको अध्ययन टोली.....	३
तालिका २ : प्रस्तावित संरचनाहरूको विवरण.....	६
तालिका ३ : आयोजनाका विशेषताहरू.....	११
तालिका ४ : आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने थप अतिरिक्त जग्गाको विवरण.....	१५
तालिका ५ : आयोजनाको थप संरचनाको लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरूको विवरण.....	१६
तालिका ६ : नदीजन्य पदार्थ संकलन स्थलको विवरण.....	१८
तालिका ७ : मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ताको विवरण.....	२७
तालिका ८ : प्रभाव श्रेणीकरण विधि.....	२८
तालिका ९ : प्रभावको महत्व.....	२८
तालिका १० : सार्वजनिक सुनुवाइका उठेका सवालहरू.....	२९
तालिका ११ : आयोजना प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको भू-उपयोगको विवरण.....	७२
तालिका १२ : आयोजनाको हेडवर्क्समा सेडिमेन्टको अवस्था.....	७७
तालिका १३ : आयोजना क्षेत्रको वर्षाको विवरण (मि.मि).....	७८
तालिका १४ : आयोजना क्षेत्रको तापक्रमको विवरण.....	७८
तालिका १५ : Long Term mean monthly flows (m ³ /s) at Intake, Khurkot.....	८०
तालिका १६ : आयोजना अघि र पछि हुने मरिन खोलाको वहाव (क्यूमेक).....	८३
तालिका १७ : सुनकोशी नदीको पानीको गुणस्तर.....	८३
तालिका १८ : आयोजना क्षेत्रमा वायुको अवस्था.....	८५
तालिका १९ : आयोजना क्षेत्रमा ध्वनिको अवस्था (डिबि).....	८६
तालिका २० : आयोजना क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिको विवरण.....	८७
तालिका २१ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैर काष्ठ वन पैदावार र तिनको प्रयोग.....	८८
तालिका २२ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तु.....	८९
तालिका २३ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने चराहरू.....	८९
तालिका २४ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने सरीसृप तथा उभयचर.....	९०
तालिका २५ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने माछा प्रजातिहरू.....	९०
तालिका २६ : वनहरूबाट कटान गर्नु पर्ने रुखहरूको विवरण.....	९७
तालिका २७ : अनुकूल प्रभावहरूको मूल्याङ्कन.....	९९
तालिका २८ : प्रतिकूल प्रभावहरूको मूल्याङ्कन.....	९९
तालिका २९ : अनुकूल प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरू.....	१०१
तालिका ३० : प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनीकरणका उपायहरू.....	१०१
तालिका ३१ : अनुकूल प्रभावहरूको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना.....	१०५
तालिका ३२ : प्रतिकूल प्रभावहरूको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना.....	१०६

Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

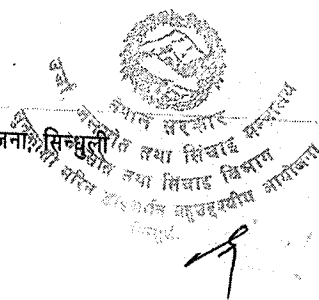
तालिका ३३ : स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा उल्लिखित वातावरण व्यवस्थापनको कुल लागत.....	११७
तालिका ३४ : पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा लागि थप अतिरिक्त वातावरण व्यवस्थापनको कुल लागत.....	११८
तालिका ३५ : वातावरणीय अनुगमन सम्बन्धी विवरण.....	१२१
तालिका ३६ : वातावरणीय परीक्षण योजना.....	१२७
तालिका ३७ : वातावरणीय परीक्षणको ढाँचा.....	१२७
तालिका ३८ : वातावरणीय परीक्षणको लागत.....	१२८

चित्रहरूको सूची

चित्र नं. १ : प्रस्तावित पहुँच सडक र बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरण क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा.....	८
चित्र नं. २ : प्रस्तावित नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा.....	९
चित्र नं. ३ : प्रस्तावित सर्ज ट्यांक स्थानान्तरण क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा.....	१०
चित्र नं. ४ : आयोजनाको लागि स्थानान्तरण हुने बि.पी. राजमार्गको डिजाइन.....	१४
चित्र नं. ५ : आयोजनाको सर्ज ट्यांक बन्ने स्थानमा रहने सहायक सुविधाहरू.....	२१
चित्र नं. ६ : आयोजनाको हेड वर्क्स क्षेत्रमा रहने स्थानमा रहने सहायक सुविधाहरू.....	२१
चित्र नं. ७ : आयोजना क्षेत्रको भू-उपयोगको नक्सा.....	७३
चित्र नं. ८ : आयोजना क्षेत्रको भौगर्भिक अवस्थिति तथा उचाइको नक्सा.....	७५
चित्र नं. ९ : आयोजना क्षेत्रको भूगर्भ सम्बन्धी नक्सा.....	७६

Nishu

परिच्छेद-१

प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावकको नाम र ठेगाना

प्रस्तावित सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रस्तावक सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली रहेको छ। प्रस्तावकको नाम र ठेगाना निम्नानुसार रहेको छ।

नेपाल सरकार

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय

जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

सिन्धुली

फोन नं: ०४७-५२९३९२

इमेल: smdmpp@gmail.com

१.२ परामर्शदाताको नाम र ठेगाना

प्रस्तावित आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परामर्शदाता इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्भिसेज प्राइभेट लिमिटेड, नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं रहेको छ जसको ठेगाना निम्नानुसार रहेको छ।

इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्भिसेज प्राइभेट लिमिटेड

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

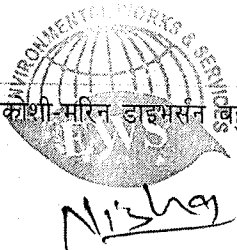
फोन नं: ०१-४१०४४७९/८०

इमेल: ews.ktm@gmail.com

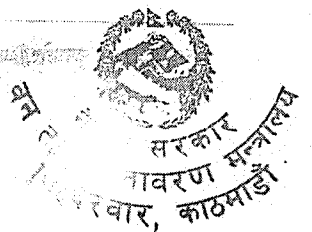
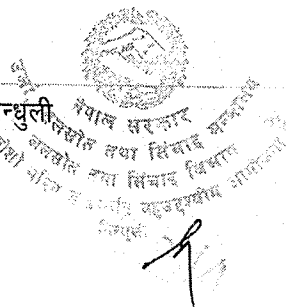
१.३ प्रस्तावको सान्दर्भिकता

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माणको कारणले विद्यमान सडक तथा राजमार्गमा चाप कम गर्न तथा आवागमनमा अवरोध कम गर्नको निम्ति पहुँच सडक प्रस्ताव गरिएको छ। त्यस्तै स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा पहुँच सडक निर्माण तथा बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरणको कारणले वातावरणमा पर्ने प्रभावहरूको आँकलन नगरिएकोले पनि यस सम्बन्धी प्रभावहरूको निक्क्यौल गर्नु सान्दर्भिक रहेको छ। त्यस्तै सर्ज ट्यांक पनि सुरुङ्गको निकास विन्दु र पावरहाउस नजिक स्थानान्तरण गर्दा पहुँचको लागि सजिलो तथा पहुँच मार्ग निर्माण गर्नु नपर्ने तथा स्थानान्तरण हुने स्थान आयोजनाले भोगाधिकार लिइ सकेको जग्गामा बन्ने तथा रुख कटान गर्नु नपर्ने भएकोले स्थानान्तरण सान्दर्भिक रहेको छ साथै टेलरेसको स्थान पनि केही

१ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nishay

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

मिटर पूर्व सार्दा आयोजनाले भोगाधिकार लिएको जग्गामा नै रहने तथा मरिन खोलामा पानी निकासको लागि सजिलो हुने देखिन्छ।

यसका साथै आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा प्रस्तावित स्थानहरूमा उत्खनन् क्षेत्र नरहेको हुँदा आयोजनालाई आवश्यक निर्माण सामग्रीको लागि अन्य भेन्डरसँग निर्भर हुनुपर्ने तथा आवश्यक परिमाणमा समयमा नै निर्माण सामग्री उपलब्ध नहुने भएकोले आयोजनाको लागत तथा निर्माण समय पनि बढ्ने भएकोले प्रस्तावित स्थलमा उत्खनन् संचालनको औचित्यता रहन्छ।

१.४ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कानुनी औचित्यता

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा ११ को उपदफा १ मा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको कुनै आयोजनाको संरचना स्थानान्तरण वा फेरबदल गर्नुपरेमा, वनक्षेत्र थप गर्नुपरेमा पूरक वातावरणीय अध्ययन गर्न आवश्यक रहेको छ। प्रस्तावित आयोजनाको सर्ज ट्यांक र टेलरेसको स्थान स्थानान्तरण गर्न लागिएको हुनाले र आयोजनाको क्षमता २८.६२ मेगावाटबाट ३१.०७ मेगावाटमा वृद्धि गर्न लागिएको हुनाले यसको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको हो। प्रस्तावित आयोजना निर्माण पश्चात बि.पी. राजमार्गको खण्ड डुवान क्षेत्रमा पर्ने भएकोले सोही सडक खण्ड स्थानान्तरण गर्न आवश्यक रहेको छ। साथै आयोजनाको संरचना निर्माण हुने स्थलमा पहुँचको लागि पहुँच सडक निर्माण गर्न लागिएको छ। पहुँच सडक, बि.पी. राजमार्गको डुवान हुने खण्ड निर्माण गर्नका लागि तथा उत्खनन क्षेत्र सञ्चालनका लागि थप ७.७२ हेक्टर (०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वन) वनक्षेत्र आवश्यक पर्ने भएको हुनाले यसको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको हो।

१.५ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका उद्देश्यहरू

पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रमुख उद्देश्य थप हुने वनक्षेत्र तथा आयोजनाको पहुँच सडक निर्माण, बि.पी. राजमार्ग, टेलरेस र सर्ज ट्यांकको स्थानान्तरण र उत्खनन् क्षेत्र थप हुँदा वातावरणमा पर्ने अनुकूल तथा प्रतिकूल प्रभावहरूको पहिचान तथा ती प्रभावहरूको बढोत्तरी तथा न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नु हो। यस पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नअनुसार रहेका छन्

- ❖ आयोजना प्रभावित क्षेत्रको भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणसँग सम्बन्धित वस्तुगत तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- ❖ आयोजना कार्यान्वयन गर्दा भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणमा पार्न सक्ने अनुकूल तथा प्रतिकूल प्रभावहरू पहिचान, आँकलन तथा मूल्याङ्कन गर्ने,
- ❖ उपयुक्त अनुकूल प्रभावहरूको बढोत्तरीका तथा प्रतिकूल प्रभावहरूको न्यूनिकरणका

२।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
Nisha

सिन्धुली जिल्ला विकास समिति
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
२०७६

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली, काठमाडौं

उपायहरू पत्ता लगाई कार्यान्वयन गर्ने,

- ❖ वातावरण व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय अनुगमन योजनालाई पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन अनुसार परिमार्जन गरि कार्यान्वयन गर्ने,
- ❖ सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई प्रस्तावको वातावरणीय पक्षको बारेमा जानकारी गराउने
- ❖ प्रस्ताव कार्यान्वयन स्थलको वरिपरि बसोबास गर्ने स्थानीयहरूको राय सुझाव समेत सङ्कलन गरि आयोजनालाई वातावरणमैत्री बनाउने।

१.६ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको दायरा

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको लागि पहुँच सडक निर्माण, बि.पी. राजमार्ग, सर्ज ट्यांक र टेलरेसको स्थानान्तरण र उत्खनन् क्षेत्र संचालन सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका वडा नं २, सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं ६ र ७, गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ तथा रामेछाप जिल्ला मन्थली नगरपालिका वडा नं ६ र खाँडादेवी गाउँपालिका वडा नं ४ मा पर्दछ। आयोजनाको संरचना स्थानान्तरण तथा पहुँच सडक निर्माण र उत्खनन् क्षेत्र संचालनसँग सम्बन्धित प्रभावहरूको पहिचान तथा प्रभाव न्यूनिकरणका उपायहरू मूल्याङ्कन गर्नु यस अध्ययनको सीमा अन्तर्गत पर्दछ।

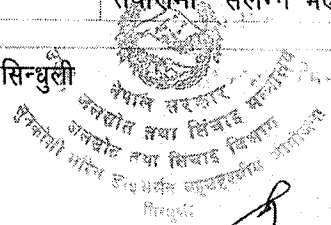
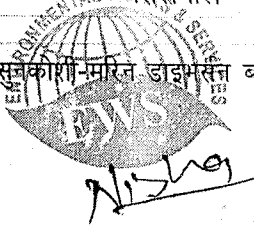
१.७ पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको अध्ययन टोली

यस आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको लागि वातावरण संरक्षण नियमावली २०७९ को अनुसूची १३ बमोजिमको विज्ञ टोली तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १ : पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको अध्ययन टोली

विशेषज्ञता	विशेषज्ञको नाम	योग्यता	कार्यानुभव
टोली प्रमुख	निशा वाल्मीकि	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान	५ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न भएको
जि.आई.एस. विज्ञ	दिपक राज वस्नेत	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान	४ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न भएको
जलस्रोत विज्ञ	विभूति ओझा	स्नातकोत्तर, जलस्रोत इन्जिनियरीङ्ग	३ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न भएको
वन विज्ञ	जय राज मिश्र	स्नातकोत्तर, वन विज्ञान	३ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न भएको
समाजशास्त्री	युगेश अधिकारी	स्नातकोत्तर, समाजशास्त्र	५ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न भएको
भू-गर्भशास्त्री	चम्पकबाबु सिलवाल	स्नातकोत्तर, भूगर्भशास्त्र	५ वटा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न भएको

३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

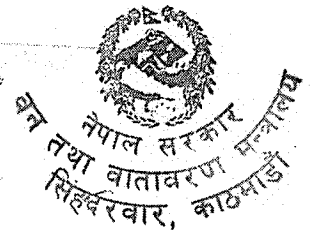
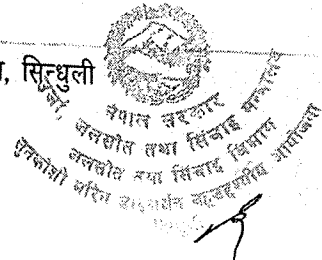
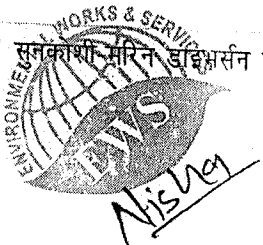
परिच्छेद-२ प्रस्तावको परिचय

२.१ पृष्ठभूमि

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना बागमती प्रदेश, सिन्धुली जिल्ला र रामेछाप जिल्लामा अवस्थित छ। यस आयोजनाको लक्ष्य सुनकोशी नदीबाट ६७.० क्यूबिक मिटर प्रति सेकेन्ड पानी मरिन नदीमा फर्काइ बागमती नदीको बागमती सिंचाइ मार्फत मधेश प्रदेशको ५ वटा जिल्लाहरूको (बारा, सर्लाही, रौतहट, धनुषा र महोत्तरी) १,२२,००० हेक्टरमा बाह्रै महिना सिंचाइ सुविधा पुर्याउन रहेको छ। यसका साथै १३.१ कि.मि. लामो टनेल मार्फत मरिन नदीमा पानी खसालि ३१.०७ मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य रहेको छ। प्रस्तावित बहुउद्देश्यीय आयोजना अन्तर्गत सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७, खाँडादेवी गाउँपालिका वडा नं. ४ र मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६ क्षेत्रभित्र समुद्री सतह देखि ४७६ मिटरमा ३१२ हेक्टर जमिनमा जलाशय पोखरी बन्नेछ। यसको बाँध तथा सेडिमेन्टेसन पोखरी सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६, कानढुंग्रीमा रहने छ। यस आयोजनाको हेडरेस सुरुड टनेल बोरिंग मेसिनले निर्माण कार्य सुरु भइसकेको छ। यस आयोजनाको मुख्य संरचनाहरूको रूपमा ब्यारेज (Barrage), इन्टेक (Intake), कनेक्टिङ क्यानल (Connecting Canal), सेटलिङ बेसिन (Settling Basin), पावर कन्डुइट (Power Conduit), हेडरेस टनेल (Headrace Tunnel), सर्ज ट्यांक (Surge Tank), पेनस्टक (Penstock), विद्युत गृह (Powerhouse), टेलरेस (Tailrace) र स्विचयार्ड (Switchyard) रहेका छन्। यस आयोजना क्षेत्र भित्र बि.पी. राजमार्गको ४२५ मिटर डुबान क्षेत्रमा र त्यस्तै प्रवेश मार्ग, डिस्चान्डर लगायत अन्य संरचनाहरू व्यवस्थापन गर्नका लागि बि.पी. राजमार्गको ४७५ मिटर प्रयोगमा आउने छ र यस्तो कारणबाट १०६२ मिटर राजमार्ग नयाँ बनाउनु पर्ने हुन्छ। उत्पादित जलविद्युत डवल सर्किट प्रसारण लाइन मार्फत राष्ट्रिय ग्रीड अन्तर्गत सर्लाहीको नवलपुर उप केन्द्र (सव-स्टेशन) मा जोडिने छ।

प्रस्तावित आयोजना निर्माण कार्य ५ वर्षमा सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको छ जस अन्तर्गत अहिले हेडरेस टनेल निर्माणको ठेक्का सम्झौता भइ सो कार्य अगाडी बढेको र कमलामाई नगरपालिका वडा नं ३ कुसुमटारबाट टनेल निर्माण कार्य सुरु भइसकेको छ, जस अन्तर्गत मिति २०८० असार मसान्त सम्म ७,५०० मिटर सुरुङ्ग खन्ने काम सम्पन्न भएको छ। त्यस्तै हेडवर्क्स अन्तर्गत निर्माण सम्झौता भइसकेको र निर्माण व्यवसायी निर्माण क्षेत्रमा परिचालन भइसकेको छ।

प्रस्तावित आयोजनाको लागत रु. ४६,१९,३९,६५,३२१ (छयालीस अर्ब उन्नाइस करोड उनन्चालीस लाख पैसट्टी हजार तीन सय एक्काइस) लाग्नेछ जसबाट ३१.०७ मेगावाट जलविद्युत उत्पादन हुनेछ। जलविद्युत उत्पादन सम्बन्धी कार्यलाई बहुउद्देश्यीय आयोजनाको

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

सह-उत्पादनको रूपमा लिइएको छ भने आयोजनाको मुख्य उद्देश्य बागमती सिंचाइ आयोजनामा पानी थप गरी १,२२,००० हेक्टर क्षेत्रमा सिंचाइ पुर्याउनु रहेको छ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको विवरण प्रस्तावित सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना कार्यान्वयन गर्नु पूर्व वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरी बि.सं. २०७६/१०/०७ मा नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत गरी आयोजना कार्यान्वयन भइरहेको छ। नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्) बाट मिति २०७८/०९/२० मा कुसुमटार र पन्चकन्या सामुदायिक वनको ०.७७ हेक्टर जग्गा र ९२ वटा रुख कटानको लागि सम्झौता भएको थियो। त्यस्तै आयोजनाले २०७८/०९/११ गते क्षतिपूर्ति बापतको रकम रु. ५२,४५,२५७/- वन विकास कोषमा जम्मा गरेको छ। यस सँगै आयोजनाको लागि आवश्यक निजी जग्गाको भोगाधिकार लिने कार्य पनि अन्तिम चरणमा रहेको छ। स्वीकृत वातावरणीय प्रतिवेदनको वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख भएका निम्न क्रियाकलापहरू पनि कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छः

सेलेघाटमा लिफ्ट सिंचाइ कार्य, ठेक्का पहिले नै प्रदान गरिएको र काम सुरु भएको छ।

खाल्टेटार, भुमिटार-सानिटार, सित्तलपाटी र सम्भाव्यता अध्ययन भैरहेको छ भने पुच्छीघाट लिफ्ट सिंचाइ सम्माण्यता अध्ययनमा रहेका।

जलेवामा माटोको संरक्षण कार्य, पानी आपूर्ति कार्य गरिएको छ।

जग्गा अधिग्रहणको मुआब्जा लगभग बाँडफाँट भइसकेको छ।

वन विकासमा ५२,४५,२५७ बराबरको रकम निक्षेप जम्मा गरिएको छ।

कुसुमटारमा खानेपानी आयोजना निर्माणको क्रममा रहेको छ।

भारी सवारी अपरेटर, कम्प्युटर, सिलाई कटाई सम्बन्धि तालिम प्रदान गरिएको छ।

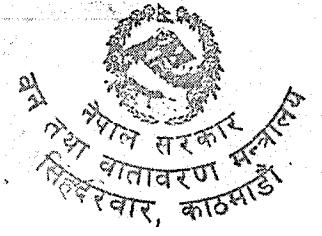
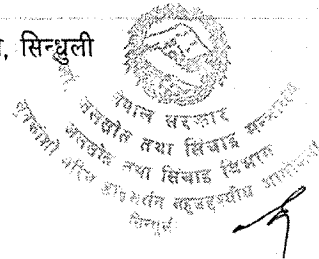
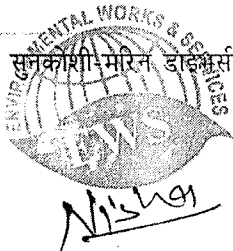
निर्माण सँगसँगै हुने पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षाका उपायहरू, धूलो नियन्त्रणको लागि पानी छर्कने कार्य भइरहेको छ।

यसको साथै आयोजनाको निर्माणको क्रममा वातावरणमा परेको प्रभाव तथा वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको स्व-अनुगमन कार्य हाल गरिएको छैन। आयोजनाको निर्माण पूर्ण रूपले सुरु नभएकोले आंशिक रूपमा मात्र भइरहेकोले हाल स्व-अनुगमन प्रकृतियामा रहेको।

२.२ आयोजनाको विवरण (थप तथा स्थानान्तरण हुने संरचना)

प्रस्तावित आयोजनाको शुरुङ्ग निर्माण गर्नको लागि निर्माणस्थल सम्म पहुँचको लागि सुनकोशी नदीको दायाँ र बायाँ किनारमा पहुँच सडक निर्माण गर्न लागिएको हो। पहुँच सडक निर्माणले आयोजना निर्माणको क्रममा स्थानीय रूपमा संचालित सडक तथा बि.पी. राजमार्ग र खुर्कोट-मन्थली सडकमा हुन सक्ने अवरोध कम गर्ने छ। निर्माण गरिने पहुँच सडकको कुल लम्बाइ ४.२७६ किलोमिटर (सुनकोशीको दायाँ किनार करिब २,९६२ मिटर (१,३६२ मिटर हाल अवस्थित औसत ५.५ मिटर चौडाइको सडकलाई स्तरोन्नति गरिने छ भने बाँकी १,६३०

५ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

मिटर नयाँ ट्रयाक खोलिने छ) तथा सुनकोशी बायाँ किनार १,३१४ मिटर) तथा चौडाइ ९ मिटर (७ मिटर क्यारियज वे) र स्थानान्तरण गर्नुपर्ने बि.पी. राजमार्गको लम्बाइ १,०६२ मिटर तथा चौडाइ ७ मिटर रहेको छ। त्यस्तै १६ स्थानमा नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् स्थल संचालन गरिने छ। जसमध्ये स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुनकोशी नदी (सेलेघाट, बेनी र खुर्कोट तथा अँधेरी खोला दोभान) को विवरण संलग्न गरिएको छ भने बाँकी ११ स्थान नयाँ पहिचान गरिएको स्थानहरू हुन्। २६ मिटर व्यास र ६२ मिटर गहिरो Cylindrical सर्ज ट्यांक कुसुमतारमा स्थानान्तरण गरिनेछ। Low Head, high discharge को लागि Penstock को लम्बाइ छोटो हुनुपर्ने भएकोले सर्ज ट्यांक स्थानान्तरण गर्न लागिएको हो। सर्ज ट्यांकको सम्बन्धी drawings र designs अनुसूची १५ मा प्रस्तुत गरिएको छ। आयोजनाको क्षमता २८.६२ मेगावाटबाट ३१.०७ मेगावाटमा वृद्धि गरिने छ। आयोजनाको लागि पहुँच सडक निर्माण र बि.पी. राजमार्गको खाल्टे-खुर्कोट खण्डको १,०६२ मिटर राजमार्ग स्थानान्तरण गर्न ने.रु. ९४,१६,७३,४८०.८२ (चौरानब्बे करोड सोह लाख त्रिहत्तर हजार चार सय असी) लाग्ने छ।

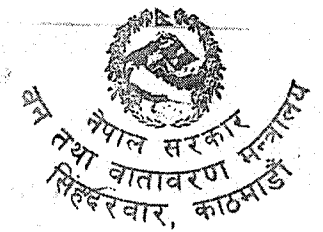
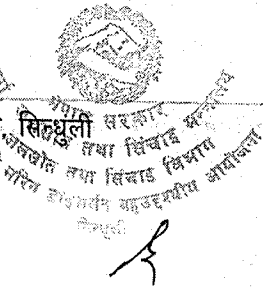
तालिका २ : प्रस्तावित संरचनाहरूको विवरण

संरचनाहरू	विवरण	अवस्थिति	कैफियत
सर्ज ट्यांक	२६ मिटर चौडा र ६२ मिटर गहिरो	२८°०४'४१" उत्तर, ८१°०५'२'४" पूर्व	आयोजनाले भोगाधिकार लिइसकेको जग्गा
बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरण	बि.पी. राजमार्गको देखि ८०+९०० (१,०६२ मिटर)	२७°२०'५१.२४" उत्तर ८५°५८'५५.४२" पूर्व २७°२०'१०.०७" उत्तर ८५°५८'४८.६४" पूर्व सम्म	सरकारद्वारा व्यवस्थित वनक्षेत्र (०.७४ हेक्टर)
पहुँच सडक निर्माण			
दायाँ किनार	बि.पी. राजमार्गको ७९+९०० मा सुरु भएर ८२+३०० मा जोडिने (२,९६२ मिटर)	२७°२१'१६.६०" उत्तर ८५°५८'३६.८४" पूर्व २७°२०'१८.४६" उत्तर ८५°५८'५१.५९" पूर्व सम्म	सरकारद्वारा व्यवस्थित वन र सामुदायिक वनक्षेत्र (१.९७ हेक्टर)
बायाँ किनार	खुर्कोट मन्थली सडकको २+९४० देखि सुरु भएर १,३१४ मिटर तल सुनकोशी घाट सम्म	२७°२०'५४.२१" उत्तर ८५°५९'४.९३" पूर्व २७°२०'१९.५१" उत्तर ८५°५८'५७.५१" पूर्व सम्म	सरकारद्वारा व्यवस्थित वनक्षेत्र तथा आयोजनाले भोगाधिकार गरेको निजी जग्गा (१.९७ हेक्टर)

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

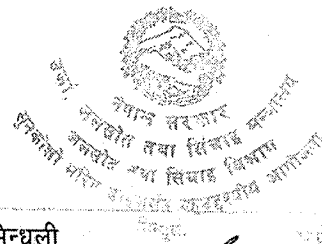
२.३ अवस्थिति

प्रस्तावित संरचनाहरू निर्माण तथा संचालन हुने स्थान बागमती प्रदेश, सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिकाको वडा नं. ६ र ७; गौलन्जौर गाउँपालिकाको वडा नं. ७; कमलामाई नगरपालिकाको वडा नं. २ तथा रामेछाप जिल्ला मन्थली नगरपालिकाको वडा नं. ६ र खाँडादेवी गाउँपालिकाको वडा नं. ४ मा अवस्थित छ। आयोजना स्थल २७°१५'३१.५२३७" देखि २७°२०'३८.६४४७६" उत्तर अक्षांश तथा ८५°५२'२९.९९२३२" पूर्व देखि ८५°५९'०३.९०२८७" पूर्व देशान्तरमा रहेको छ।

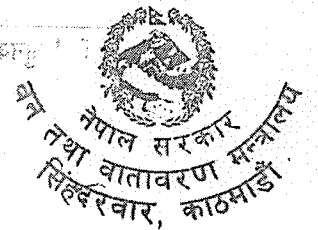

७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

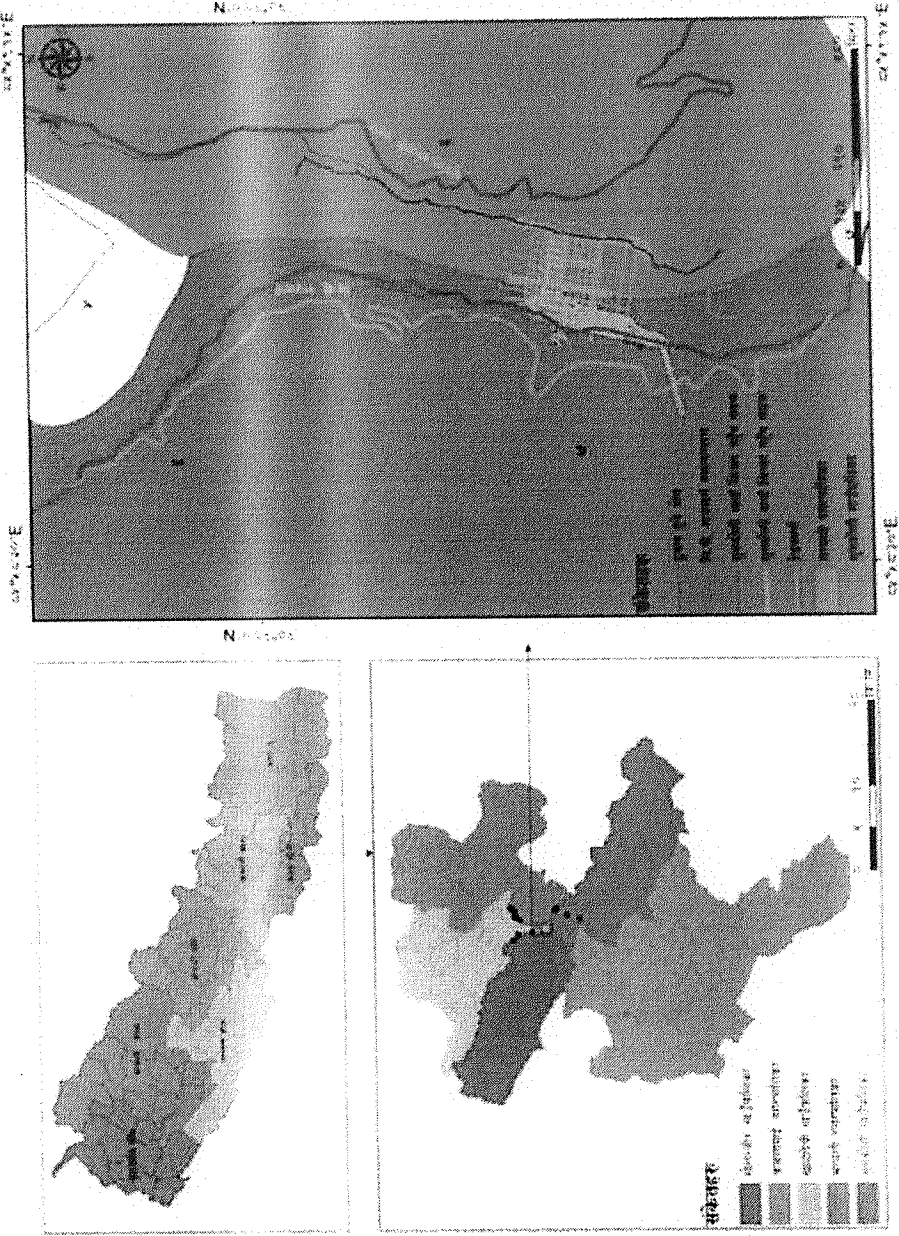
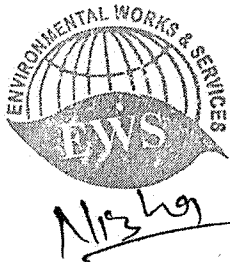
Nisha

परियोजना विभाग

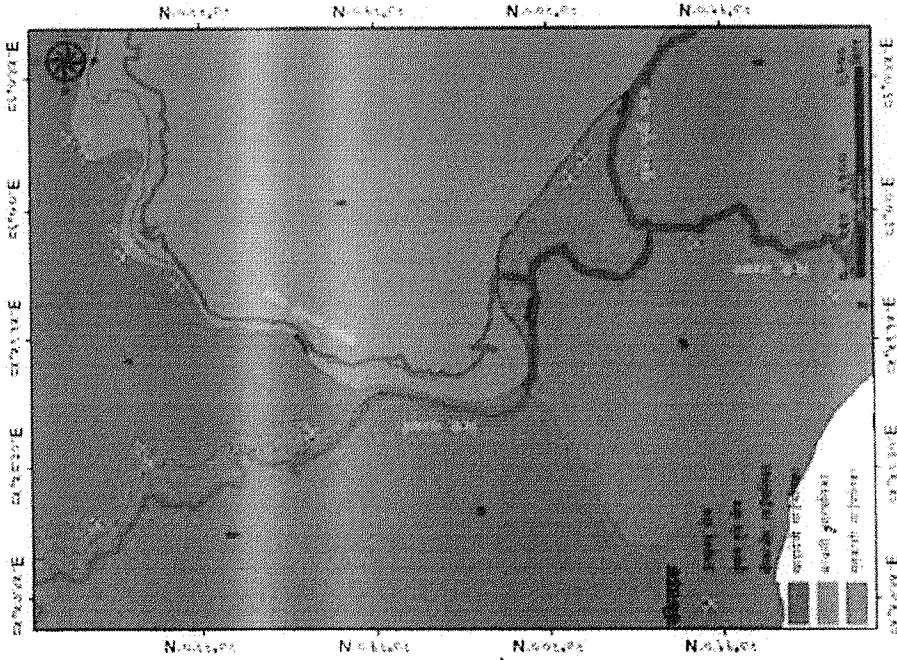
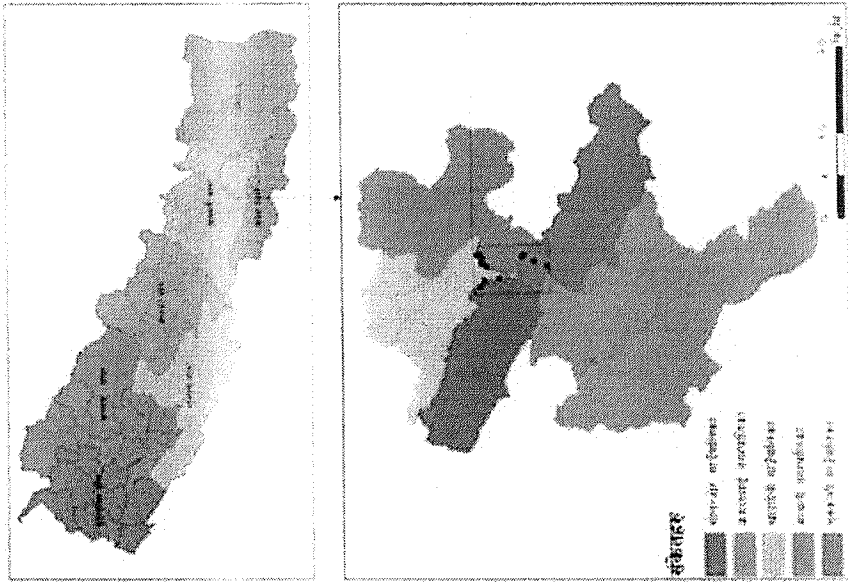
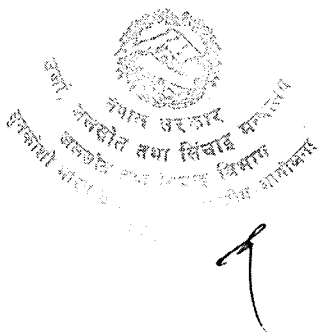
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

चित्र नं. १ : प्रस्तावित पहुँच सडक र बि.पी. राजमार्गी स्थानान्तरण क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा

८ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अद्ययन प्रतिवेदन

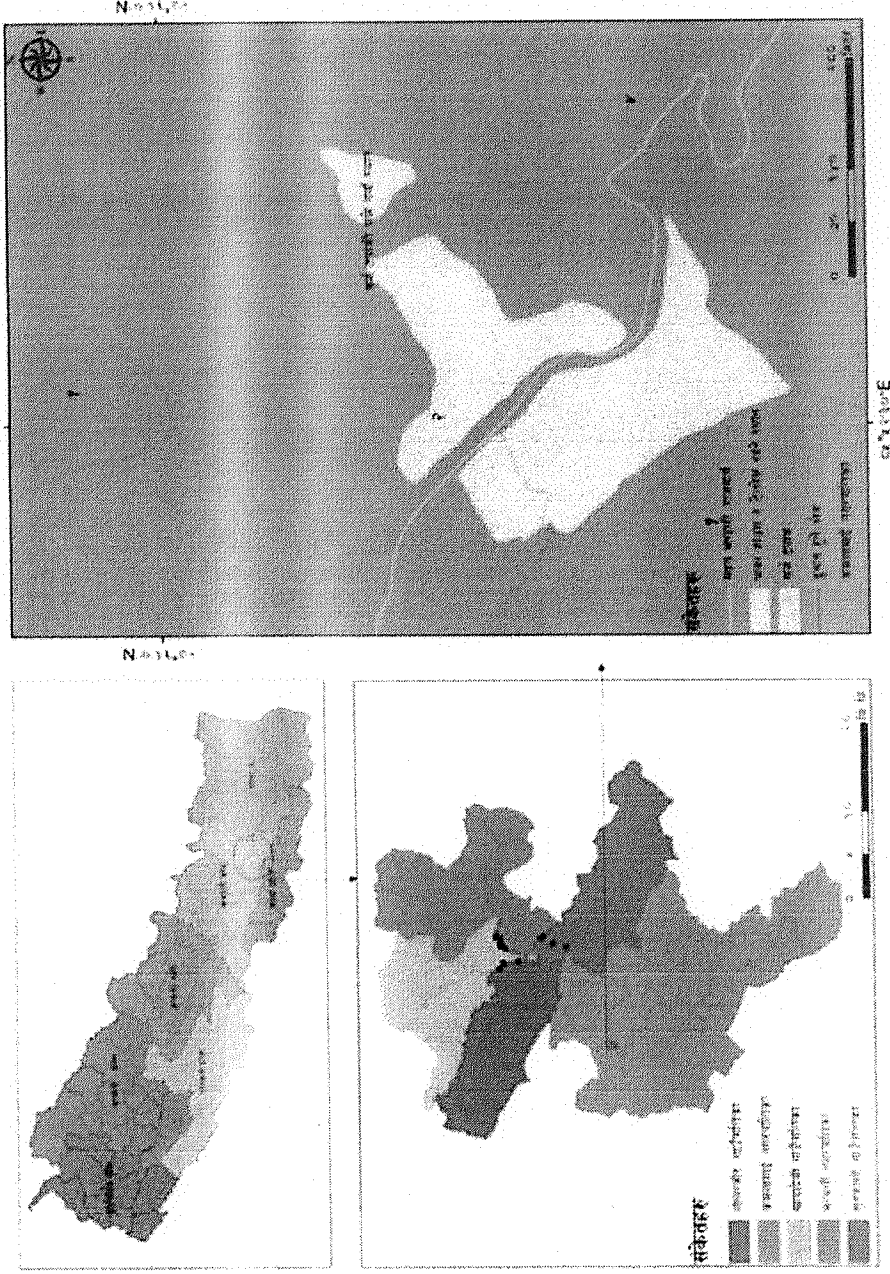
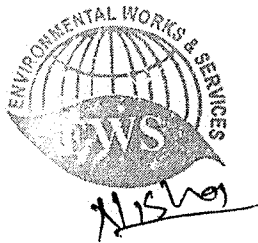

चित्र नं. २ : प्रस्तावित नदीजन्य पदार्थ उत्खनन् क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा

९ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अद्ययन प्रतिवेदन

चित्र नं. ३ : प्रस्तावित सर्ज ट्यांक स्थानान्तरण क्षेत्रको अवस्थिति नक्सा

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

२.४ पहुँच

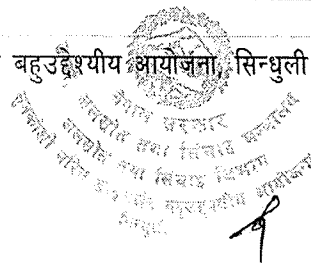
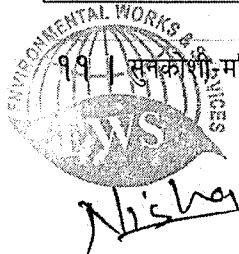
यस आयोजनाको पहुँच सडक निर्माण स्थल बि.पी राजमार्गसँग जोडिएको छ जुन धुलिखेलबाट करिब ८० किलोमिटरको दूरीमा कानढुंग्रीमा रहेको छ भने बायाँ किनारमा बन्ने पहुँच सडक खुर्कोट-मन्थली सडक खण्डको २.९४ किलोमिटरमा रहेको छ। त्यस्तै सर्ज ट्यांक बन्ने स्थान सिन्धुली जिल्लाको सदरमुकाम सिन्धुलीमाडीबाट करिब १०.१ किलोमिटर पश्चिममा मदन भण्डारी राजमार्ग हुँदै पुग्न सकिन्छ।

२.५ आयोजनाको विशेषताहरू

आयोजनाका प्रमुख विशेषताहरू तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३ : आयोजनाका विशेषताहरू

विवरण	स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	कैफियत
आयोजनाको नाम	सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना (२८.६२ मेगावाट)	सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना (३१.०७ मेगावाट)	परिवर्तित
नगरपालिका/गाउँपालिका	कमलामाई नगरपालिका, मन्थली नगरपालिका, सुनकोशी गाउँपालिका, खाँडादेवी गाउँपालिका र मरिन गाउँपालिका	सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका, सुनकोशी गाउँपालिका, गोलन्जोर गाउँपालिका र रामेछाप जिल्लाको खाँडादेवी गाउँपालिका तथा मन्थली नगरपालिका	परिवर्तित
नदी	सुनकोशी नदी, तामाकोशी नदी, मरिन खोला र बागमती नदी	सुनकोशी नदी, तामाकोशी नदी, अँधेरी खोला	परिवर्तित
जलाधार क्षेत्र	१०,१५५ कि.मि	१०,१५५ कि.मि	समान
सुनकोशी नदीको औसत वार्षिक प्रवाह	५०३.४७ क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	५०३.४७ क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	समान
सुनकोशी नदीको अधिकतम मासिक डिस्चार्ज	१७५०.५ क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	१७५०.५ क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	समान
न्यूनतम मासिक डिस्चार्ज	८५.८ क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	८५.८ क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	समान
डिजाइन डिस्चार्ज	६७.० क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	६७.० क्यूबिक मि. प्रति सेकेन्ड	समान

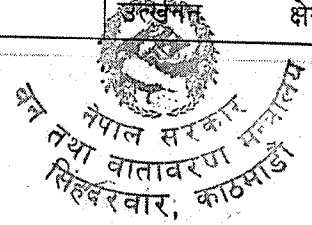
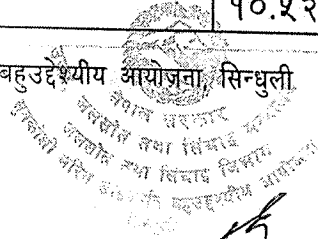

११ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

	प्रति सेकेन्ड	सेकेन्ड	
जडित क्षमता	२८.६२ मेगावाट	३१.०७ मेगावाट	परिवर्तित Optimization study गर्दा Turbine को level घटाएको हुनाले आयोजनाको क्षमता बढन गएको।
सर्ज ट्यांक	७५.२२ मि. उचाइ २२ मि. व्यास	२६ मि. व्यास ६२ मि. गहिरो (Cylindrical)	परिवर्तित
टेलरेस	१६० मि. लम्बाइ ७ मिटर चौडाइ	१६० मि. लम्बाइ ७ मिटर चौडाइ	समान
बि.पी राजमार्ग स्थानान्तरण	-	लम्बाइ- १.०६२ कि.मि. चौडाइ- ७ मि.	स्थानान्तरण
पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी दायाँ किनार	-	लम्बाइ-२.९६२ कि.मि. चौडाइ- ९ मि.	नयाँ निर्माण
पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी बायाँ किनार	-	लम्बाइ- १.३१४ कि.मि. चौडाइ- ९ मि.	नयाँ निर्माण
आवश्यक जग्गा	२५२.६८ हेक्टर (वनक्षेत्र) भोगाधिकार लिइसकेको	१४.०९ हेक्टर	०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन, ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वन र ६.३७ हेक्टर सार्वजनिक जग्गा थप आवश्यक पर्ने
		०.७४ हेक्टर	बि.पी राजमार्ग स्थानान्तरण
		१.९७ हेक्टर	पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी दायाँ किनार
		०.८६ हेक्टर	पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी बायाँ किनार
		१०.५२ हेक्टर	उत्प्रेक्षित क्षेत्र

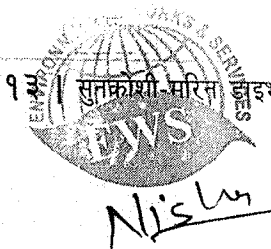
१२ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

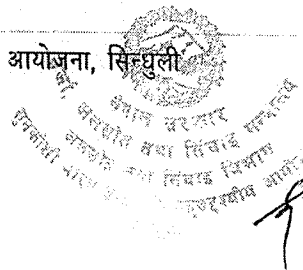
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		सञ्चालनका लागि	
		१४.०९ हेक्टर जम्मा जग्गा	
कटान गरिने रुख	४१६ रुख र १९३९ पोल	थप ४६ रुख र १३२ लाथा	थप
आयोजनाबाट प्रभाव पर्ने परिवार	५३२	२	थप
आयोजनाको लागत			
साविक लागत	-	४,६१,९३,९०,०००	
अध्याबधिक लागत	-	४,९४,२३,१०,०००	

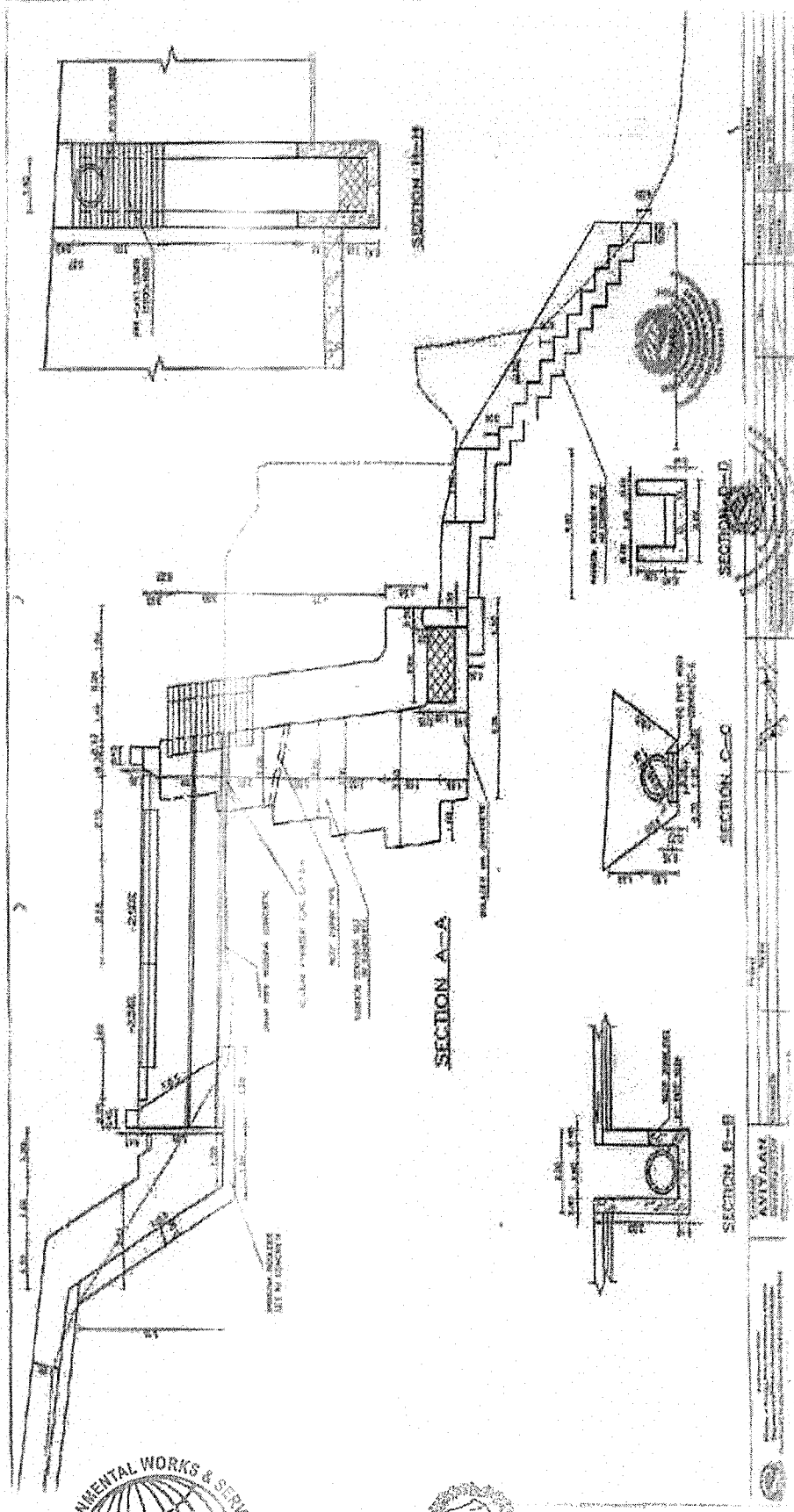
स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन २०७६ र स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

१३ सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

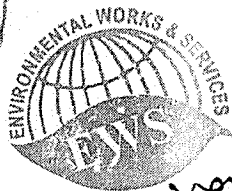
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

चित्र नं. ४ : आयोजनाको लागि स्थानान्तरण हुने बि.पी. राजमार्गको डिजाइन

स्रोत: आयोजनाको विस्तृत डिजाइन प्रतिवेदन २०७९

१४ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

NSK

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा विजल विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
जल तथा वातावरण विभाग
सिन्धुली, काठमाडौं

२.६ आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने थप जग्गाको विवरण

आयोजनाको संरचनाहरू पहुँच सडक निर्माण तथा बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरण गर्न थप ३.५७ हेक्टर (०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ३.१९ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वन) जग्गा आवश्यकपर्ने छ। उत्खनन् क्षेत्र सञ्चालन गर्न जम्मा ४८.७२ हेक्टर जग्गा आवश्यकपर्ने छ, जस मध्ये ३८.२ हेक्टर जग्गा आयोजना निर्माण सम्पन्न भए पश्चात् डुबान हुनेछ जसको विवरण स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ भने बाँकी १०.५२ हेक्टर जग्गा थप आवश्यक पर्ने छ (४.९५ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वन र ६.३७ हेक्टर सार्वजनिक जग्गा) र निर्माण अवधिभर प्रयोग हुने छ। यसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४ : पूर्व स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएभन्दा थप देहाए जग्गाको आवश्यकता पर्दछ

आयोजनाको संरचनाहरू	जग्गाको प्रकार			जम्मा जग्गा (हेक्टर)	कैफियत
	वनक्षेत्र		सरकारी		
	सरकारद्वारा व्यवस्थित वन	सामुदायिक वन	सार्वजनिक अस्थायी जग्गा		
बिपी राजमार्ग नान्तरणस्था	०.७४	-	-	०.७४	थप जग्गा
पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी दायाँ किनार	१.५९	०.३८	-	१.९७	
पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी बायाँ किनार	०.८६	-	-	०.८६	
उत्खनन् क्षेत्र	४.९५	-	६.३७	१०.५२	उत्खनन् क्षेत्र सञ्चालन गर्न जम्मा ४८.७२ हेक्टर जग्गा आवश्यकपर्ने छ, जस मध्ये ३८.२ हेक्टर जग्गा आयोजना निर्माण सम्पन्न भए पश्चात् डुबान हुनेछ जसको विवरण

					स्वीकृत प्रभाव प्रतिवेदनमा गरिएको छ भने बाँकी १०.५२ हेक्टर जग्गा थप आवश्यक पर्ने छ
जम्मा जग्गा					१४.०९

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

२.७ आयोजनाका लागि आवश्यक जनशक्ति

आयोजनाको काम समयमै सम्पन्न गर्नका लागि दक्ष र अदक्ष कामदारहरू आवश्यक पर्दछन्। कामदारहरूमा विशेषगरी श्रमिकहरू, मेशिन सञ्चालन गर्ने, सवारी चालक, निरीक्षक, इन्जिनियर आदि रहेका छन्। १९,९०,६०० मानव दिन कामदार निर्माण अवधिभरि आवश्यकपर्ने छ।

२.८ आयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्री

आयोजनाका थप संरचनाहरूको निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरूमा बालुवा, ढुङ्गा, गिट्टी, ग्राभेल, छड, सिमेन्ट आदि रहेका छन् जुन स्थानीय बजार तथा उत्खनन् स्थलहरूबाट मापदण्ड अनुसार ल्याइने छ।

तालिका ५ : आयोजनाको थप संरचनाको लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरूको विवरण

विवरण	मात्रा
ढुङ्गा	५८,३५७ घन मिटर
गिट्टी	२३,९५९ घन मिटर
बालुवा	१०,०४३ घन मिटर
सिमेन्ट	३,०९७.३३ टन
ग्राभेल	२,८५,७९ घन मिटर
फलामको रड/छड	२४६.१५ टन

स्रोत: आयोजनाको विस्तृत प्रतिवेदन २०७८

२.९ आयोजनाका सहायक सुविधाहरू

क) कामदारहरूको शिविर

आयोजनाको निर्माण कार्यका लागि सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित शिविर नै पर्याप्त हुने भएकोले थप कामदार शिविर समावेश गरिएको छैन। आयोजना निर्माण चरणमा रामेछाप जिल्लाको

Aliska

सेलेघाट (२७°२०'५६.१३" उत्तर र ८५°५९'६.३१" पूर्व) तथा सिन्धुली जिल्लाको कुसुमटार (२७°१५'५४.०५" उत्तर र ८५°५२'१८.७९" पूर्व) मा प्रस्तावित रहेको छ।

ख) निर्माण सामग्री भण्डारण स्थल

आयोजनाको निर्माण कार्यका लागि आवश्यक निर्माण सामग्री भण्डारण सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित भण्डारण स्थल नै पर्याप्त हुने भएकोले थप भण्डारण स्थल समावेश गरिएको छैन।

ग) स्पोइल व्यवस्थापन स्थल

स्थलगत भ्रमण गर्दा सुनकोशी गाउँपालिका, वडा नं. ७, बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरण हुने स्थानमा (२७°२०'३४.५३" उत्तर र ८५°५८'४८.६४" पूर्व) एउटा स्थल उत्सर्जन हुने विभिन्न किसिमको स्पोइल व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त भेटिएको थियो जसको क्षमता १४,५०० घन मिटर रहेको छ।

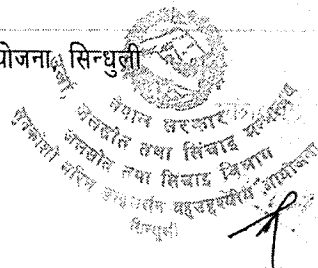
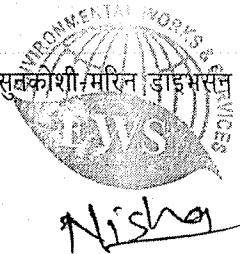
घ) नदीजन्य पदार्थ संकलन स्थल

सम्पूर्ण आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरू जस्तै: ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन स्थानीय क्षेत्रमा पर्ने अँधेरी खोला र सुनकोशी नदी र तामाकोशी नदीबाट संकलन गरिने छ। ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन वा संकलन स्थलहरूको विवरण स्थानीय निकायले IEE गरे अनुरूप स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा छुट्याइएको छ। हरेक वर्ष स्थानीय निकायले IEE गर्ने छ र IEE प्रतिवेदनमा परिमाणका विषयहरू उल्लेख गरिएको हुने छ। सो सम्बन्धमा आयोजना कार्यालयको सिफारिसमा सम्बन्धित निर्माण व्यवसाय र स्थानीय निकायबिच परिमाण उल्लेख गरी सम्झौता गरिने छ। परिमाण उल्लेख गरे बमोजिमको दस्तूर तिरी सकेपछि परिमाण एकिन गरी निर्माण स्थलमा नदीजन्य पदार्थ ल्याइने छ। उत्खनन क्षेत्र सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी कागजात अनुसूची १७ मा समावेश गरिएको छ।

नदीजन्य पदार्थ संकलन विधि

नदीजन्य पदार्थ संकलन सामान्यता श्रममूलक प्रविधिको प्रयोग गरिने छ। मेशिनको प्रयोग गर्नु परेमा IEE प्रतिवेदनमा उल्लिखित शर्त र सीमाभित्र रही मेशिन प्रयोगको कार्य योजना तयार गरेर मात्र मेशिन प्रयोग गरिने छ। साथै विपद् जोखिम संवेदनशील क्षेत्रमा मेशिनको प्रयोग गर्नु परेमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको अनुमति लिइने छ। ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ को बुँदा ४ को ४ ले तोकेको मापदण्डको अधिनमा रही संकलन विधिको परिपालना गरिने छ।

आयोजनाका लागि प्रस्ताव गरिएको स्थलहरूबाट संकलन गरिने नदीजन्य पदार्थ प्रस्तावित आयोजनाका लागि मात्र प्रयोग गरिने छ अन्यथा प्रयोग गरिएको भेटिएमा कानुनी कार्यवाही गरिने छ। नदीजन्य पदार्थ सम्बन्धी विस्तृत विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ:

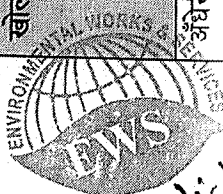

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

तालिका ६ : नदीजन्य पदार्थ संकलन स्थलको विवरण

नदी खोलाको / नाम	अवस्थिति	स्थान	उपलब्ध निर्माण सामग्री (अनुपात)	वार्षिक उत्खनन योग्य परिमाण (घन मिटर)	प्रतिदिन संकलन परिमाण	कैफियत	जग्गाको स्वामित्व
अंधेरी खोला	२७°१८'२१.५५ उत्तर ८५°५९'२९.३६ पूर्व	गोलन्जोर गा.पा वडा नं. ७	बालुवा, ढुंगा र ग्राभेल (४०:५५:५)	३,१४०	१२	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	खोलाले आफ्नो धार परिवर्तन भइ रहेकोले एकिन नभएको।
	२७°१९'१९.९७ उत्तर ८५°५९'४८.७० पूर्व		बालुवा, ढुंगा र ग्राभेल (१०:६०:३०)	२,५००	१०	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	
अंधेरी खोला दोभान	२७°१९'५८.७४ उत्तर ८६° ०'७.८१ पूर्व	गोलन्जोर गा.पा वडा नं. ७	बालुवा (%१००)	२२,४५८	८३	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	
	२७°१९'५३.७२ उत्तर ८६° ०'१३.७९ पूर्व		बालुवा ढुंगा र , ग्राभेल (१०:६०:३०)	४६,१६७	१७१	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	
सुनकोशी नदी (खुकोट)	२७°२०'११.९४ उत्तर ८५°५९'१०.४१ पूर्व	मन्थली न.पा. वडा नं. ६	बालुवा ढुंगा र , ग्राभेल (५०:१०:४०)	१,३९,१००	३०	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	
	२७°२१'५.८४ उत्तर ८५°५९'१३.७ पूर्व		बालुवा ढुंगा र , ग्राभेल (२५:५:७०)	५६,२३०	२०८	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	
सुनकोशी नदी (सिलेघाट)	२७°२१'२२.०५ उत्तर	सुनकोशी	बालुवा ढुंगा र .	७,२३०	२६	आयोजना निर्माण पश्चात पुनर्थापन हुने	सरकारद्वारा

१८ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Handwritten signature and date: 21/5/21

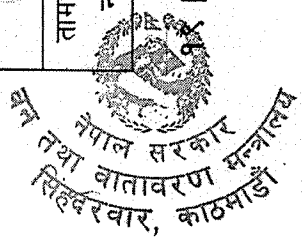
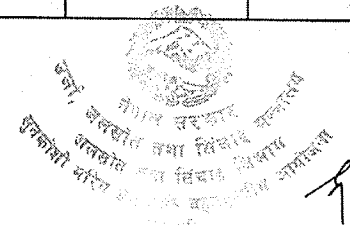
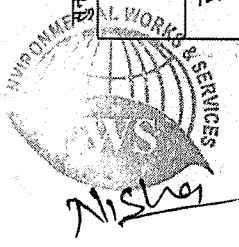
नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइत विभाग
सुनकोशी नदी डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
जल तथा वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

नदी (खाल्टे)	गा.पा. वडा नं.	ग्रामेल (२०:२०:६०)	डुवान हुने	व्यवस्थित वनक्षेत्र
सुनकोशी नदी (शितलपाटी)	६	३.८८ बालुवाढुंगा र ग्रामेल (५०:१०:४०)	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	सार्वजनिक जग्गा
सुनकोशी नदी (माझीगाउँ)	खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४	बालुवा र ग्रामेल (५०:१०:४०)	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	सार्वजनिक जग्गा
तामाकोशी नदी (मसानटार)	मन्थली न.पा. वडा नं. ६	बालुवाग्रामेल र ढुंगा (५०:१५:३५)	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	-
तामाकोशी नदी (हात्तीटार)	खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४	बालुवाग्रामेल र ढुंगा (३०:४०:३०)	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	सार्वजनिक जग्गा
तामाकोशी नदी (तिलाजोर)	खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४	ग्रामेल (%९०)	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	सार्वजनिक जग्गा
तामाकोशी नदी	खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४	बालुवाग्रामेल र ढुंगा (१०:४०:५०)	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	सार्वजनिक जग्गा
तामाकोशी नदी	खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४	बालुवा र ग्रामेल	आयोजना निर्माण पश्चात डुवान हुने	सार्वजनिक जग्गा

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

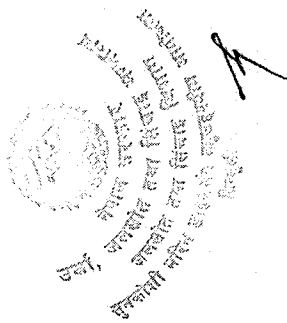
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

रजगाउँ) (घाट		(३५:१०:५५)				
तामाकोशी नदी रजगाउँ) (घाट	२७°२२'३०.३० उत्तर ८५°५९'५३.२६ पूर्व	६.०१	बालुवा (१००)	१,२६,०५०	३००	आयोजना डुवान हुने निर्माण पश्चात
तामाकोशी नदी बेनी) (घाट	२७°२२'३६.६७ उत्तर ८५°५९'३३.४० पूर्व	४.९६	बालुवा/ढुंगा र प्राभेल (३०:१५:५५)	१,०४,११०	३००	आयोजना डुवान हुने निर्माण पश्चात

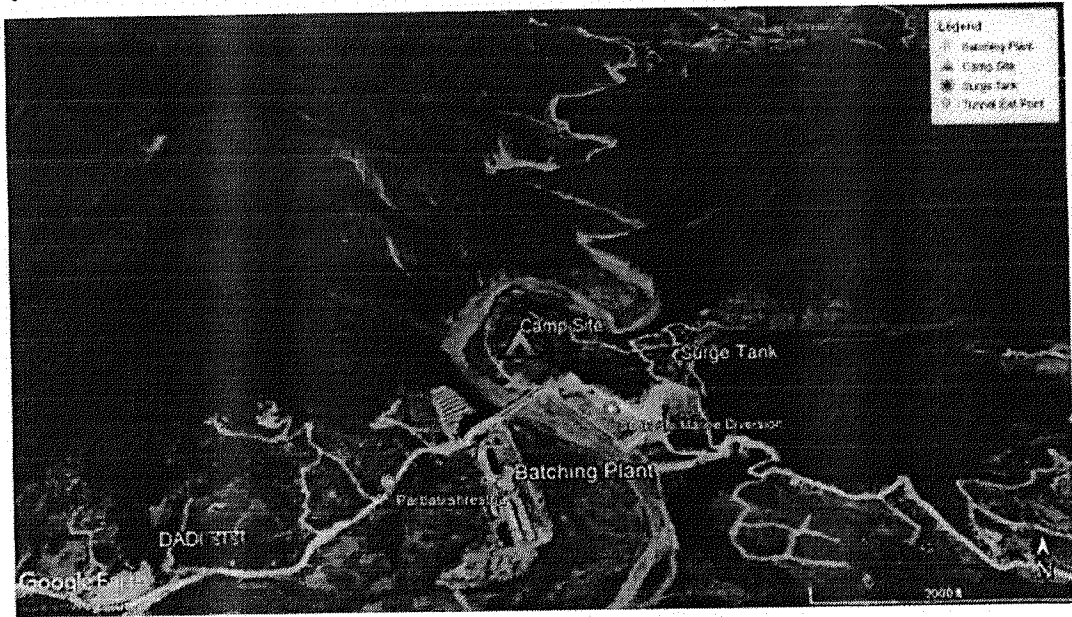
स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

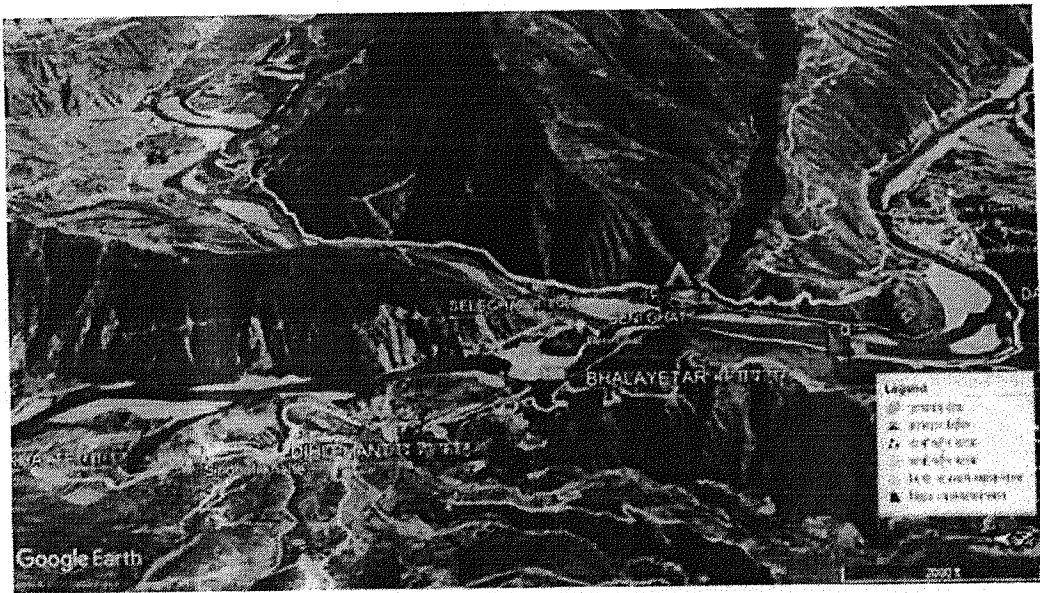
Alisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

चित्र नं. ५ : आयोजनाको सर्ज ट्यांक बन्ने स्थानमा रहने सहायक सुविधाहरू

चित्र नं. ६ : आयोजनाको हेड वर्क्स क्षेत्रमा रहने स्थानमा रहने सहायक सुविधाहरू

२.१० आयोजनाको क्षेत्र निर्धारण

आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र आयोजना गतिविधिहरूको कारण प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभावको आधारमा वर्गीकृत गरिएको छ। आयोजनाको संरचना र सहायक सुविधाहरूका साथै आयोजनाको निर्माण र सञ्चालनका कारण प्रभावित हुने क्षेत्रलाई र आयोजनाद्वारा भोगाधिकार

Nisha

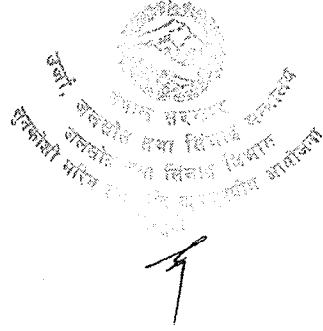
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

लिइने क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र मानिएको छ। आयोजनाको संरचनादेखि ५० मिटर सम्मको क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र मानिएको छ।

आयोजनाको भौतिक संरचना निर्माण हुने स्थल बाहेक आयोजना कार्यान्वयनका गतिविधिहरूबाट अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव पर्ने क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र मानिएको छ। बि.पी राजमार्ग नेपालको पूर्वी भूभागको जिल्लाहरूलाई राजधानीसँग जोड्ने प्रमुख राजमार्ग रहेकोले बि.पी राजमार्गको स्थानान्तरणको क्रममा सो सडक हुँदै यात्रा गर्ने यात्रुहरूलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव पर्ने छ। रामेछाप, सिन्धुली, काभ्रेपलान्चोक, खोटांग, उदयपुर र ओखलढुंगा, सोलुखुम्बु, महोत्तरी जिल्लामा समेत आयोजना कार्यान्वयन हुँदा समग्र रूपमा प्रभावित हुनेछ।

२.११ निर्माण तालिका

आयोजनाको थप संरचनाहरूको निर्माण अवधि १ वर्षको हुनेछ भने उत्खनन् क्षेत्र संचालन आयोजना निर्माण अवधिभरि हुनेछ। आयोजना निर्माण हुने जग्गा खाली गर्ने, रुख तथा बिरुवा कटान तथा पहुँच सडक निर्माण तथा बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरणका गतिविधिहरू समावेश गरिएका छन्। आयोजनाको निर्माण सम्बन्धी विस्तृत निर्माण तालिका/योजना अनुसूची १३ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

परिच्छेद-३

प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि

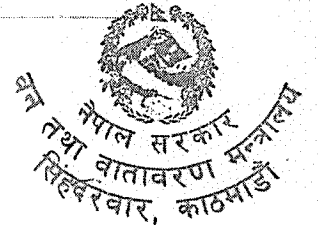
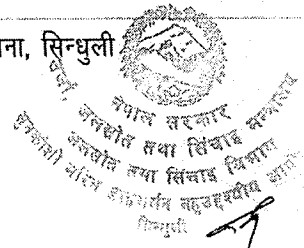
प्रस्तावित आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन डेस्क अध्ययन र स्थलगत अध्ययन मार्फत गरिएको थियो। डेस्क अध्ययन अन्तर्गत सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन, नक्सा तथा स्याटेलाइट तस्वीर सङ्कलन, द्वितीय स्रोतबाट तथ्याङ्क सङ्कलन, चेकलिस्टको तयारी गरिएको थियो। स्थलगत अध्ययन अन्तर्गत वाक-श्रु सर्वेक्षण, आयोजना क्षेत्रको नाप जाँच, वायु तथा ध्वनिको तथ्याङ्क सङ्कलन, सार्वजनिक छलफल तथा सरोकारवालाहरूसँग बैठक, मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ता र आयोजना स्थलको विद्यमान अवस्थाको तस्वीरहरू लिइएको थियो।

३.१ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको लागि सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको समीक्षा गरिएको थियो। त्यस्तै आयोजनाको थप तथा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने संरचनाको विस्तृत डिजाइन प्रतिवेदन २०७८ पनि समीक्षा गरिएको थियो।

अध्ययन टोलीले आयोजनासँग सम्बन्धित नेपाल सरकारका प्रचलित नीतिहरू, ऐनहरू, नियमावलीहरू, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरू र अन्तराष्ट्रिय सन्धि/सम्झौताहरू (राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५०, श्रम तथा रोजगार नीति २०६२, पूर्वाधार विकास आयोजनाका लागि जग्गा प्राप्ति, पुनर्वास तथा पुनः स्थापना सम्बन्धी नीति २०७१, राष्ट्रिय वन नीति २०७५, राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति २०७५, राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, पन्ध्रौँ योजना २०७६/७७-२०८०/८१, जलचर संरक्षण ऐन २०१७, जग्गा प्राप्ति ऐन २०३४, भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन २०३९, जलस्रोत ऐन २०४९, बिरुवा संरक्षण ऐन २०६४, फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन २०६८, सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारलाई नियमन तथा नियन्त्रण गर्न बनेको ऐन २०७३, श्रम ऐन २०७४, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन २०५६, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६, भू-उपयोग ऐन २०७६, वन ऐन २०७६, भू तथा जलाधार संरक्षण नियमावली २०४२, जलस्रोत नियमावली २०५०, बिरुवा संरक्षण नियमावली २०६६, फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली २०७०, श्रम नियमावली २०७५, सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण नियमावली २०७६, वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, वन नियमावली २०७९, जग्गा अधिग्रहण निर्देशिका २०४६, ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९, वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९, डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँ सम्बन्धी मापदण्ड

२३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

२०६९, नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड २०६९, खानेपानी गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०७९) पुनरावलोकन गरिएको थियो।

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको स्थानीय तहको पार्श्वचित्रहरूको (सुनकोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७५, गोलन्जोर गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७६), राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको प्रकाशन पनि समीक्षा गरिएको थियो।

३.२ स्थलगत अध्ययन

विषयगत विज्ञहरू सम्मिलित अध्ययन टोलीले २०७९ साल असोज १२ र १३, २०७९ साल पुस २५ देखि माघ ५ तथा २०७९ माघ २६ देखि फाल्गुन ३ सम्म प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा स्थलगत भ्रमण गरी त्यहाँको भौतिक वातावरण, जैविक वातावरण, सामाजिक-आर्थिक वातावरण तथा साँस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी आवश्यक प्राथमिक तथ्याङ्कहरू सङ्कलन, सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया, सूचना टाँस तथा सार्वजनिक सुनुवाइ गरेको थियो।

३.३ तथ्याङ्क सङ्कलन विधिहरू

क) भौतिक वातावरण

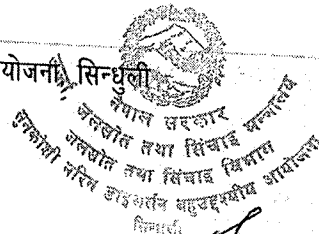
भौतिक वातावरणको मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक जलवायु र जलविज्ञान, भूगोल, वायु गुणस्तर, ध्वनि स्तर, भूमि प्रयोग, सार्वजनिक उपयोगिता र उत्खनन् स्थल, स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थलहरूको तथ्याङ्क निम्न विधि र स्रोतहरूबाट सङ्कलन गरिएको थियो।

- ❖ भौगोलिक अवस्था र धरातलीय अवस्था सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ बाट प्राप्त गरिएको थियो।
- ❖ भू-गर्भ सम्बन्धी तथ्याङ्क आयोजनाको विस्तृत प्रतिवेदनबाट प्रयोग गरिएको थियो।
- ❖ आयोजना क्षेत्रको भू-उपयोग बारे जानकारी वाक-थ्रु सर्वेको क्रममा चेनेज अनुसार टिपोट गरिएको थियो र यस सम्बन्धी नक्सा Impact Observatory, Microsoft, and Esri द्वारा सम्पादन र प्रकाशन गरेको Sentinel-2 10m land cover time series of the world बाट तयार गरिएको थियो। (Karra, Kontgis, et al., 2021)।
- ❖ आयोजनालाई आवश्यक पर्ने वनको जग्गा, सरकारी जग्गा सम्बन्धी जानकारी आयोजना क्षेत्रमा वाक-थ्रु सर्वेक्षण गरी जग्गाको प्रकार टिपोट तथा वन कर्मचारी र स्थानीयसँग छलफलबाट टिपोट गरिएको थियो।
- ❖ जलवायु, जल तथा जलाधार सम्बन्धी तथ्याङ्क सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ बाट प्राप्त गरिएको थियो।

२४ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Nishy

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

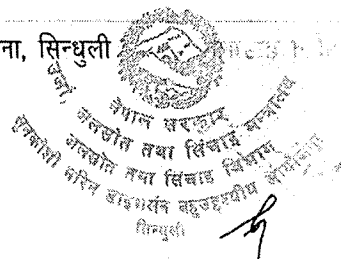
- ❖ वायु गुणस्तर सम्बन्धी तथ्याङ्क २०७९ को पुस महिनामा Potable Air Quality Monitoring Device (Temtop) Model no: M२००० प्रयोग गरेर १ घण्टाको जानकारी सङ्कलन गरिएको थियो। वायु गुणस्तर सम्बन्धी तथ्याङ्क खाल्टे, सेलेघाट, कुसुमटार, रजगाउँ, मसानटार र कानढुंग्रीबाट सङ्कलन गरिएको थियो। वायु गुणस्तर सम्बन्धी तथ्याङ्क एयर स्याम्पलर उपकरणलाई हावा नछेकिने स्थानमा राखेर प्रत्येक ५ मिनेटको अन्तरमा १ घण्टासम्म वायुको सूचकहरूको तथ्याङ्क मापन गरिएको थियो।
- ❖ ध्वनि स्तर मिटर (Sound Level Meter Device) प्रयोग गरी खाल्टे, सेलेघाट, कुसुमटार, रजगाउँ, मसानटार र कानढुंग्रीबाट ध्वनि स्तर सम्बन्धी १ घण्टाको तथ्याङ्क २०७९ को पुस महिनामा सङ्कलन गरिएको थियो।
- ❖ आयोजना क्षेत्रमा पर्ने सार्वजनिक उपयोगिता (बिजुलीको पोल) सम्बन्धी जानकारी वाक-श्रु सर्वेक्षण गरी सङ्कलन गरिएको थियो। आयोजना क्षेत्रमा पर्ने सार्वजनिक उपयोगिताहरूको निर्देशांक जी.पी.एस. उपकरणको प्रयोग गरी टिपोट गरिएको थियो।
- ❖ उत्खनन् क्षेत्रको विवरण सङ्कलन गर्न प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्र/घाटहरूमा जी.पी.एस. ट्र्याकिंग गरेर उत्खनन् गर्न मिल्ने क्षेत्रको क्षेत्रफल लिइएको थियो। प्रत्येक उत्खनन् क्षेत्रको पाँचवटा अनियमित स्थानबाट लट्टी र टेपको सहायताले उचाइ मापन गरिएको थियो साथै पाँच स्थानमा १*१ मिटरको ग्रिड बनाएर बालुवा, ढुंगा र ग्राभेलको अनुपात निकालिएको थियो।

ख) जैविक वातावरण

वन, वनस्पति र वन्यजन्तु सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गर्न प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रमा वाक-श्रु सर्वेक्षण र अवलोकन जस्ता विधि अपनाइएको छ। वनस्पति प्रजातिको नाम विज्ञ र स्थानीयसँगको छलफलद्वारा प्राप्त गरिएको छ र वैज्ञानिक नाम, संरक्षण स्थिति द्वितीय स्रोत Checklist of CITES Listed Flora of Nepal बाट प्राप्त गरिएको छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माणका लागि कटान गर्नुपर्ने रुखहरूको विवरण चिसापानी सब-डिभिजन वन कार्यालय, रामेछाप र सुनकोशी सब-डिभिजन वन कार्यालय, सिन्धुलीको प्रतिनिधिहरूको समन्वय तथा उपस्थितिमा संरचना निर्माण हुने स्थानमा हिंडि संकलन गरिएको थियो। प्रस्तावित आयोजनाको निर्माणका लागि कटान गर्नुपर्ने प्रत्येक रुखहरूको GPS coordinates, व्यास (DBH) टेप र उचाई क्लिनोमिटर (Clinometer) प्रयोग गरी मापन गरिएको थियो। कटान गर्नुपर्ने रुखको लगत चिसापानी सब-डिभिजन वन कार्यालय, रामेछाप र सुनकोशी सब-डिभिजन वन कार्यालय, सिन्धुलीको प्राविधिकद्वारा तयार गरिएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २६ र अनुसूची १० मा प्रस्तुत गरिएको छ।

२५ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

गैर काष्ठ वन पैदावार प्रजाति सम्बन्धी जानकारी स्थलगत सर्वेक्षण, अवलोका र स्थानीयसँगको छलफलद्वारा प्राप्त गरिएको थियो र द्वितीय श्रोत Identification Manual of Commercial Medicinal and Aromatic Plants of Nepal, 2017, National Register of Medicinal Plants, 2000 हरुको प्रयोग गरी वैज्ञानिक नाम र उपयोगिता सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गरिएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २१ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसै गरी वन्यजन्तु सम्बन्धी जानकारीका लागि transect walk, अवलोकन, स्थानीय र वन तथा वन्यजन्तु विज्ञसँग छलफल गरी र द्वितीय श्रोत नेपालमा अधिक चोरी शिकार र अवैध व्यापार हुने वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरूको जानकारी, २०७५ प्रयोग गरी वैज्ञानिक नाम र संरक्षण स्थिति सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गरिएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २२ मा प्रस्तुत गरिएको छ। चरा प्रजातिको हकमा प्रत्यक्ष अवलोकन, transect walk, स्थानीय र वन तथा वन्यजन्तु विज्ञसँग छलफल गरी प्राप्त गरिएको थियो र द्वितीय श्रोत सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ प्रयोग गरी वैज्ञानिक नाम र संरक्षित स्थिति सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गरिएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २३ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यसैगरी सरीसृप र उभयचरका लागि स्थानीयसँग छलफल गरिएको थियो र वन्यजन्तु विज्ञको सहायताले स्थानीय नाम र सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ बाट वैज्ञानिक नाम पहिचान गरिएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २४ मा प्रस्तुत गरिएको छ। जलचर प्रजाति सम्बन्धी जानकारी लिन स्थानीयसँग छलफल गरिएको थियो र वन्यजन्तु विज्ञको सहायताले स्थानीय नाम तथा द्वितीय श्रोत सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ बाट वैज्ञानिक नाम पहिचान गरिएको थियो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका २५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

ग) सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण

प्रश्नावली सर्वेक्षण

आयोजना स्थलको सामाजिक-आर्थिक वातावरण सम्बन्धी जानकारी सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ तथा प्रभावित गाउँपालिका/नगरपालिकाको पार्श्वचित्र र राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको प्रकाशनबाट लिइएको थियो।

मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ता

आयोजना क्षेत्रमा पर्ने वडाको प्रतिनिधि र वनका प्रतिनिधिहरूसँग मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ता गरिएको थियो। उनीहरूको आयोजना प्रतिको प्रतिक्रिया तथा रायसुझाव संकलन गर्न मुख्य

२६ |

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुली
सिन्धुली जिल्लाको विकास तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

Nishu

सिन्धुली जिल्लाको विकास तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण विभाग
सिन्धुली, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

सूचनादाता अन्तर्वार्ता गरिएको थियो। निम्न उल्लेखित प्रतिनिधिहरूसँग मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ता गरिएको थियो।

तालिका ७ : मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ताको विवरण

क्र.सं.	मिति	नाम	पद
१	२०७९/९/२७	इन्द्र वाईबा	अध्यक्ष, वडा नं. २, कमलामाई गा.पा.
२		रेगन राज थापा	अध्यक्ष, वडा नं. ७, गोलझोर गा.पा.
३	२०७९/९/२८	सुढन घिमिरे	डिभिजन वन कार्यालय, चिसापानी, मन्थली

साँस्कृतिक वातावरणीय तथ्याङ्क (मन्दिर, दाहसंस्कार गर्ने स्थल, गुम्बा, मेला लाग्ने स्थल) को जानकारी स्थलगत अध्ययनको क्रममा अवलोकन, मुख्य सूचनादाता अन्तर्वार्ता र सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ बाट सङ्कलन गरिएको थियो।

३.४ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण

तथ्याङ्क विश्लेषणको लागि माइक्रोसफ्ट एक्सेल (Microsoft® Excel® LTSC MSO (Version 2211 Build 16.0.15831.20220) 64-bit) तथा GIS सफ्टवेर प्रयोग गरिएको थियो। स्थलगत अध्ययनको क्रममा सङ्कलन गरिएको प्राथमिक तथ्याङ्कलाई माइक्रोसफ्ट एक्सेलमा इन्ट्री गरेर उक्त सफ्टवेरमा रहेको सूत्र (Syntax) प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको थियो।

- ❖ भू-गर्भ सम्बन्धी प्राप्त नक्सालाई GIS सफ्टवेरमा जियो-रेफेरेंस गरी आयोजनाको अवयवहरूलाई overlay गरेर भू-गर्भ क्षेत्र पहिचान गरिएको थियो।
- ❖ भू-उपयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क Impact Observatory, Microsoft and Esri द्वारा सम्पादन र प्रकाशन गरेको तथ्याङ्कलाई आयोजनाको क्षेत्रले काटेर आयोजना क्षेत्रको मात्र विवरण निकालिएको थियो।
- ❖ औसत ध्वनिको गुणस्तर (Equivalent Noise Level) (Leq) तलको सूत्र प्रयोग गरी निकालिएको थियो।

$$\text{Equivalent Noise Level} = 10 \log \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (f \times \text{antilog} (L_i/10)) \right]$$

Where,

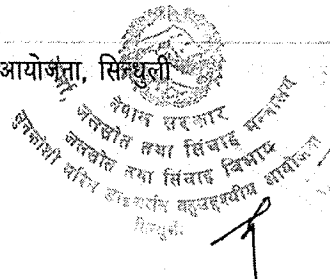
L_i = Instantaneous noise level for sample i

n = number of samples in the sampling period

f = frequency of each range

- ❖ उत्खनन् क्षेत्रको क्षेत्रफल जी.पी.यस. ट्रायकको पोलिगन बनाई GIS सफ्टवेरको सहायताले निकालिएको थियो भने उत्खनन् क्षेत्रमा रहेको नदीजन्य सामग्रीको परिमाण तलको सूत्र प्रयोग गरी निकालिएको थियो।
- ❖ उत्खनन् क्षेत्रमा रहेको परिमाण

२७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

= उत्खनन् क्षेत्रको क्षेत्रफल x औसत उचाइ

उत्खनन् क्षेत्रमा रहेको ढुंगा, ग्राभेल, बालुवाको परिमाण

= उत्खनन् क्षेत्रको आयतन x ढुंगा/ग्राभेल/बालुवाको अनुपात

३.५ प्रभाव पहिचान, आँकलन, तह निर्धारण र उल्लेखनीयताको मूल्याङ्कन

निर्माण र सञ्चालन चरणहरूको समयमा आयोजनाद्वारा वातावरणमा पर्ने तथा पर्न सक्ने प्रत्येक प्रभावहरू पहिचान र मूल्याङ्कन गरिएका छन्। प्रभाव क्षेत्रको विश्लेषण, प्रभावको मात्रा, आयोजना क्षेत्रको नक्सा लगायतको प्रयोग गरी विशेषज्ञद्वारा प्रभाव आँकलन गरिएको थियो। प्रभावहरूको परिमाण (उच्च, मध्यम र निम्न), सीमा (स्थानीय, क्षेत्रीय र स्थलगत) र अवधि (अल्पकालीन, मध्यम र दीर्घकालीन) राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० को आधारमा वर्गीकरण गरिएको थियो। आयोजना निर्माण र सञ्चालनको क्रममा आयोजना क्षेत्रको भौतिक वातावरण, रासायनिक वातावरण, जैविक वातावरण, सामाजिक-आर्थिक वातावरण र साँस्कृतिक वातावरणमा पर्ने अनुकूल तथा प्रतिकूल प्रभावहरूको विश्लेषण मेट्रिक्स तयार गरी गरिएको थियो।

तालिका ८ : प्रभाव श्रेणीकरण विधि

परिमाण	अङ्कमान	सीमा	अङ्कमान	अवधि	अङ्कमान
उच्च	६०	क्षेत्रीय	६०	दीर्घकालीन	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यम	१०
निम्न	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालीन	५

स्रोत: राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

तालिका ९ : प्रभावको महत्व

कुल अङ्कमान	महत्व
४५ >	निम्न महत्वपूर्ण
४५-७५	मध्यम महत्वपूर्ण
७५ <	उच्च महत्वपूर्ण

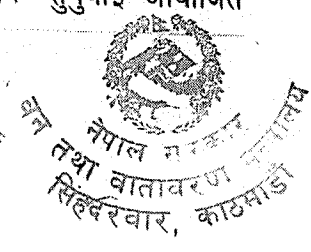
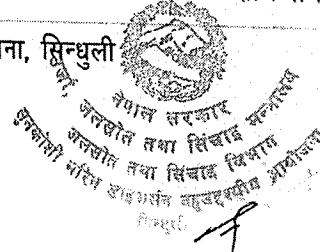
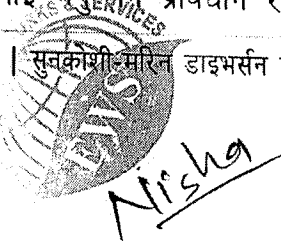
३.६ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी

स्थलगत सर्वेक्षण, सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन तथा द्वितीय तथ्याङ्कको आधारमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को अनुसूची १२ बमोजिमको ढाँचामा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

३.७ सार्वजनिक सुनुवाइ

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को नियम ६ को उपनियम १ बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाइ गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको हुनाले प्रस्तावित आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाइ आयोजित

२८ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

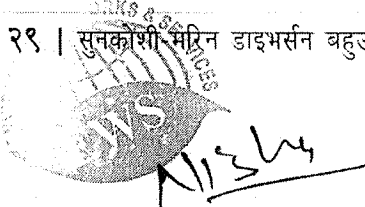
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

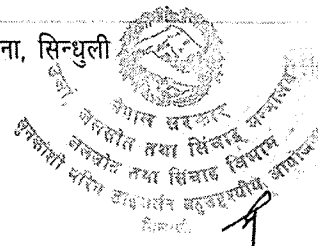
गरिएको थियो। सार्वजनिक सुनुवाइ सम्बन्धी सूचना (अनुसूची २) २०७९/१०/२० गतेको "हिमालय टाइम्स" दैनिक पत्रिकामा प्रकाशन गरिएको थियो। उपनियम २ बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय समुदाय र प्रभावित स्थानीय तहका प्रतिनिधिलाई सहभागी गराइएको थियो। सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ को कार्यालय परिसर खुर्कोटमा मिति २०७९/१०/२७ गते सञ्चालन गरिएको थियो। सो कार्यक्रममा आयोजनाको प्रतिनिधि, प्रभावित गाउँपालिका/नगरपालिकाका प्रतिनिधि, वनका प्रतिनिधि तथा स्थानीयहरू गरी जम्मा ७१ जना प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो। सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा भएको उपस्थितिको माइन्सुट अनुसूची ३ मा र तस्वीरहरू अनुसूची १० मा संलग्न गरिएको छ। सार्वजनिक सुनुवाइका उठेका सवालहरू निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

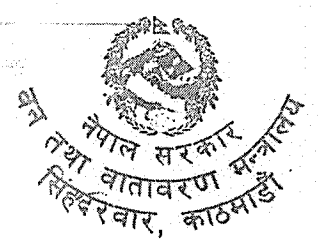
तालिका १० : सार्वजनिक सुनुवाइका उठेका सवालहरू

सवालहरू	कैफियत
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाले स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख नभएका सवालहरूको थप पहिचान गर्नुपर्ने	यस प्रतिवेदनको परिच्छेद ७, पृष्ठ ७३-७७ उल्लेख गरिएको छ।
आयोजना प्रभावित पर्ने क्षेत्रको पुनः क्षेत्र निर्धारण गर्नुपर्ने	आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनले समेटने क्षेत्र यस अघावै क्षेत्र निर्धारणको प्रक्रियामा समेटिएको छ। अरु क्षेत्र नथपिएको हुनाले क्षेत्र निर्धारण पुनः गर्नुपर्ने आवश्यक नरहेको।
आयोजनाको हेडवर्क्स भन्दा तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्ने सिचाइ, खानेपानी तथा क्षतिपूर्ति उपलब्ध हुनुपर्ने	आयोजनाले हेडवर्क्स भन्दा तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्ने सम्पूर्ण सार्वजनिक पूर्वाधारमा हुने क्षतिको अध्ययन गरी सम्बन्धित स्थानीय तहको समन्वयमा उचित व्यवस्थापन तथा क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराइनेछ।
स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन अनुसार आयोजना कार्यान्वयन गर्नुपर्ने तथा कन्स्ट्रक्सन कम्पनीले प्रतिवेदनको पूर्ण पालना गर्नुपर्ने	स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अनुसार आयोजना कार्यान्वयन गरिनेछ।
स्थानीयलाई आवश्यक पर्ने	स्थानीयलाई आवश्यक सामान्य घर, शौचालय निर्माण

२९ | सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

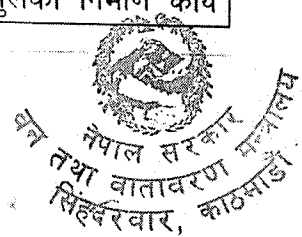
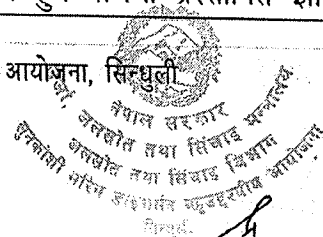

ढुंगा, गिट्टी तथा बालुवाको उत्खनन् प्रस्तावित घाटबाट गर्न पाउनुपर्ने	तथा सामुदायिक संरचना मर्मतको लागि आवश्यक पर्ने ढुंगा, गिट्टी तथा बालुवाको उत्खनन् सम्बन्धित स्थानीय तहको समन्वयमा प्रस्तावित घाटबाट गर्न दिइनेछ। आयोजनाले कार्यविधि बनाएर स्थानीयलाई आवश्यक सामग्री प्रयोग गर्न दिने छ।
आयोजनाबाट बन्ने तालको उपयोग गर्न स्थानीयले पाउनुपर्ने तथा छालबाट हुने क्षति (भूक्षय तथा कटान) कम गर्न संरक्षण उपायहरू गर्नुपर्ने	आयोजनाबाट बन्ने तालको उपयोग संघिय, प्रदेश, स्थानीय सरकार तथा आयोजनाको समन्वयमा कार्यान्वयन गरिनेछ। आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय अध्ययनमा समावेश भएको छ।
आयोजनाबाट प्रभावित हुने स्थानीय माछा मारेर जीविकोपार्जन गर्ने माझी समुदायको जीवनयापनको आधार सुनिश्चित गर्नुपर्ने	स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको पाना ८-२ बमोजिम स्थानीय माझी समुदायको जीविकोपार्जनमा सहयोगको लागि आयोजना संचालनको पाँच वर्षसम्म प्रति वर्ष १,००,००० माछाका भुरा छोडिनेछ जसको लागि ५ करोड बजेट विनियोजन गरिएको छ। स्थानीय पालिकाको समन्वयमा माझी समुदायलाई जाली राखेर निश्चित स्थानमा माछापालन गर्न दिइनेछ।
सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गतको बजेट आयोजनाको कुल लागतको ५% बनाउनुपर्ने	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गतको रकम प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ। प्रचलित कानूनमा ५% रकम छुट्याउने व्यवस्था नरहेकोले सम्भव छैन।
आयोजनाबाट प्रभावित माथिल्लो तटीय क्षेत्र, तल्लो तटीय क्षेत्र र सिंचित हुने क्षेत्रमा समान फाइदा हुनुपर्ने	सिंचाइको आवश्यकता रहेको तल्लो तटीय क्षेत्रको कृषि क्षेत्रमा पानीको उपलब्धताको लागि अध्ययन गरी आवश्यक कार्य गरिनेछ।
उपभोक्ता समिति मार्फत हुने कामको पहिचान गरी स्थानीय उपभोक्ता समिति मार्फत काम गराउनु पर्ने	उपभोक्ता समिति मार्फत हुने काम प्रचलित नियम कानूनमा रही उपभोक्ता समिति मार्फत गरिनेछ।
उत्खनन् क्षेत्रमा स्थानीयले काम गर्न सक्ने अवस्थामा स्थानीयको प्रयोग गर्नुपर्ने	खण्ड ८.१ मा उल्लेख गरिएको छ।
डुबान हुने क्षेत्रमा झोलुंगे	डुबान हुने क्षेत्रमा प्रस्तावित झोलुंगे पुलको निर्माण कार्य

Alisha

पुलको निर्माण कार्य आयोजना बन्नु अघि नै सम्पन्न हुनुपर्ने	आयोजना बन्नु अघि नै सम्पन्न गरिनेछ। स्थानीय पालिकाको समन्वयमा निर्माण कार्य अगाडी बढाइनेछ।
स्वीकृत वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा भएको वातावरण व्यवस्थापन लागत (इनार स्थानान्तरण र सोलार लिफ्टिंग) को रकम अद्यावधिक गर्नुपर्ने	इनार स्थानान्तरण र सोलार लिफ्टिंग) को लागि आवश्यक रकम थप अध्ययन गराई अद्यावधिक गरी विनियोजित गरिनेछ। आयोजनाद्वारा सेलेघाटमा लिफ्टको योजना बनाई निर्माण सम्झौता गरेकोले त्यसै अनुसार अन्य सोलार लिफ्टिंग र इनार स्थानान्तरण गरिनेछ।
पुर्जा भएको र नक्सा नभएको जग्गाको क्षतिपूर्ति तथा विस्थापित हुने परिवारलाई परिवार संख्याको आधारमा क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (ii)a-g, पाना ८-११ देखि ८-१२ मा उल्लेख गरिएको छ।
स्थानीय पालिका तथा वडा कार्यालयसँग समन्वय गर्नुपर्ने तथा आयोजनाले सहजिकरण गर्नुपर्ने	प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय पालिका तथा वडा कार्यालयसँग समन्वय तथा सहजिकरण गरिनेछ।
मझुवामा आयोजना निर्माण पश्चात् पानीको उपलब्धता कम हुन सक्ने भएकोले त्यस सम्बन्धी अध्ययन गर्नुपर्ने	यस विषयमा थप अध्ययन गरिनेछ साथै अध्ययन पश्चात् आएको जानकारीको आधारमा व्यवस्थापनका उपाय अवलम्बन गरिनेछ।
प्रभावित क्षेत्रमा आयोजनाबाट उत्पादन हुने बिजुलीको उपयोग तथा कम्पनी मोडेलमा गई स्थानीयलाई सेयर उपलब्ध गराउनु पर्ने	हालसम्म कम्पनी मोडेलमा जाने व्यवस्था नरहेको तथा भविष्यमा कम्पनी मोडेलमा गएमा प्रचलित कानुन बमोजिम स्थानीयलाई प्राथमिकतामा राखी सेयर उपलब्ध गराइनेछ।
तल्लो तटीय क्षेत्रको गोलन्जोर गाउँपालिका तथा मन्थली नगरपालिकाको प्रभाव पर्न सक्ने लिफ्ट सिंचाइ तथा खानेपानी व्यवस्थापन हुनुपर्ने	तल्लो तटीय क्षेत्रमा लिफ्ट सिंचाइ तथा खानेपानीको अध्ययन गरी व्यवस्थापन गरिनेछ जसको लागि संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारसँग समन्वय गरिनेछ। आयोजनाले तल्लो तटीय क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव अध्ययन कार्य सुरु गरिसकेको छ।
तालको उपयोगमा खाँडादेवी	तालको उपयोग गर्न प्रभावित स्थानीय तहको अति

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

गाउँपालिका, मन्थली नगरपालिका, सुनकोशी गाउँपालिका तथा गोलन्जोर गाउँपालिकाको अति प्रभावित क्षेत्रको बासिन्दाले विशेष प्राथमिकता पाउनुपर्ने	प्रभावित क्षेत्र (खुर्कोट, सेलेघाट, मसानटार, हात्तीटार, खाल्टे, शितलपाती, खुर्कोट, रजगाउँ लगाएतको बासिन्दालाई संघीय सरकार तथा स्थानीय पालिकाको समन्वयमा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ।
खाँडादेवी गाउँपालिका, वडा नं. ४	
सिमान्तकृत र विपन्न नागरिकहरूको बसोबास भएकोले पिडितलाई आयोजनाले रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रम दिनुपर्ने।	पिडितलाई आयोजनाले रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रममा प्राथमिकता दिने छ। यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, पाना ८-१ मा उल्लेख गरिएको छ।
ऐलानी र सार्वजनिक जग्गा आमोद कमोद गरेर जीविकोपार्जन गरेर जीविका चलाएका नागरिकहरूलाई सो जग्गाको पनि मौजादको व्यवस्था हुनुपर्ने।	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (i) पाना ८-९ मा उल्लेख गरिएको छ।
डुबानबाट प्रभावित व्यक्तिहरूलाई एकीकृत बस्तीको व्यवस्था गरिनुपर्ने।	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (ii)-a, पाना ८-११ मा उल्लेख गरिएको छ।
मरिनडाइभर्सनबाट डुबान हुने क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन जनप्रतिनिधिको रोबरमा गरी डुबान हुने क्षेत्रको एकिन गरिनुपर्ने।	मरिनडाइभर्सनबाट डुबान हुने क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन जनप्रतिनिधिको रोबरमा गरी डुबान हुने क्षेत्रको एकिन गरिएको हो।
खेतीयोग्य जमिन माडिफाटलाई समेत यस आयोजनाले डुबानबाट प्रभाव पार्ने भएकोले सो आयोजनाले विस्तृत अध्ययन गर्नुपर्ने।	यस आयोजनाले डुबानबाट प्रभाव पार्ने सबै क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन आयोजनाले गरिसकेको छ।
माडिफाट डुबानबाट	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको

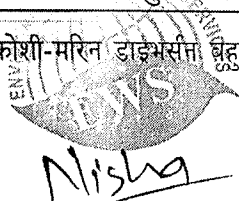
३२ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

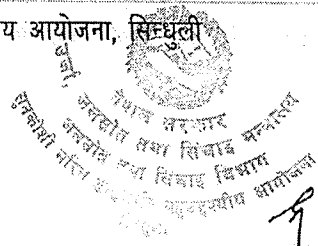

Nishu

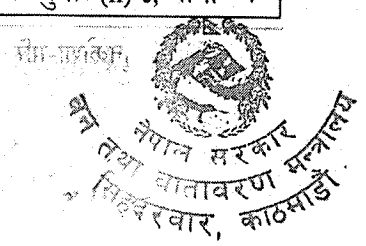

नेपाल सरकार
पर्यावरण, संरक्षण र वन विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
पर्यावरण, संरक्षण र वन विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

प्रभावित हुने नागरिकहरूमा त्रास भएकोले यसलाई जोगाउन के-के कार्य गरिने हो सो को जानकारी आम नागरिकमा प्रष्ट रूपमा जानकारी आउनुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.१.२. को बुदाँ (iii), पाना ८-६ मा उल्लेख गरिएको छ। सो को जानकारी आम नागरिकमा प्रष्ट रूपमा आयोजनाद्वारा गराइने छ।
मरिन डाईभर्सनले गर्दा माडिफाट रजगाउँ खल्लरी देखी त्रिवेणीसम्म डुबान आसपासमा ऐलानी सार्वजनिक जग्गामा बनेको घरगोठको पनि क्षतिपुर्ति पाउनुपर्ने।	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (ii)-a, पाना ८-११ मा उल्लेख गरिएको छ।
लिफ्ट खानेपानी र लिफ्ट सिंचाइमा वृहत योजनाको विषयमा परियोजना पूर्ण जिम्मेवार हुनुपर्ने।	आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रमा लिफ्ट खानेपानी र सिंचाइको Feasibility Study गराइ आवश्यक व्यवस्थापन गर्नेछ।
लिफ्ट खानेपानी र लिफ्ट सिंचाइमा प्रयोग हुने विद्युत महसुल परियोजनाले तिर्ने व्वस्था गर्नुपर्ने।	लिफ्ट खानेपानी र लिफ्ट सिंचाइमा प्रयोग हुने विद्युत महसुल पालिक अथवा उपभोक्ताले तिर्नु पर्नेछ।
सार्वजनिक चौतारा मठ मन्दि, विद्यालय, सामुदायिक भवन, दाहसंस्कार गर्ने संरचना, टयाङ्की, पोखरि, झुलुङ्गे पुल, लगायतका अन्य सम्पूर्ण सार्वजनिक तथा व्यक्तिगत सम्पत्तिमा आयोजनाको दृष्टिकोण के छ। यस वडा पालिकामा समन्वय हुनुपर्ने र यदि हटाउनु पर्ने भए पुन निर्माण गरिदिनु पर्ने माग।	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (ii)a-g, पाना ८-११ देखि ८-१२ मा उल्लेख गरिएको छ।
मासिक रु ६ महिनाको लागि दिने विस्तापित घरधुरी १०	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (ii)-c, पाना ८-

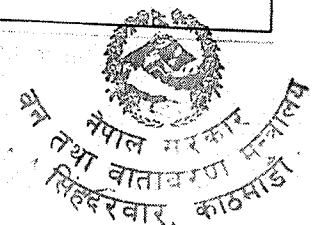
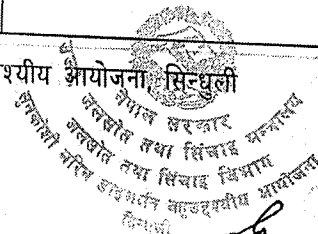

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

हजारको रकम जनसंख्याको आधारले दिनुपर्ने ।	१२ मा उल्लेख गरिएको छ ।
डुबानबाट प्रभावित हुने सार्वजनिक निकायहरूमा रहेका र व्यक्तिको संयुक्तमा रहेका बाली, रुखबिहवाको पनि उचित क्षयतिपूर्ति दिइनुपर्ने ।	यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.१. को बुदाँ (ii)-a, पाना ८-९ देखि ८-१२ मा उल्लेख गरिएको छ ।
प्रभावित क्षेत्रको प्रत्येक घरपरिवारलाई आयोजनामा सिप र क्षमताको आधारमा एक घर एक रोजगारी तथा क्षमता बढाउन निःशुल्क तालिमको व्यवस्था गरिनुपर्ने ।	पिडितलाई आयोजनाले रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रममा प्राथमिक्ता दिने छ । यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.१.१, बुदाँ (i), (ii), (iii), पाना ८-१ मा उल्लेख गरिएको छ ।
आयोजनाबाट स्थानीय र प्रदेश सरकारलाई प्राप्त हुने राजस्व प्रभावित आदिवासी, जनजाति, माझी र अन्य जाती स्थानीय समुदायको हितको लागि प्रभावित समुदायकै सहभागितामा प्रयोग गरिनुपर्ने ।	पिडितलाई आयोजनाले रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रममा प्राथमिक्ता दिने छ । यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.१.२, बुदाँ (ii), (iv), पाना ८-२ मा उल्लेख गरिएको छ ।
आयोजनाबाट बन्ने जलाशयमा प्रभावित आदिवास, माझी र अन्य जाती समुदायको स्थानीय समिति मार्फत पर्यटकीय र डुङ्गा चलाउने कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुपर्ने ।	आयोजनाबाट बन्ने जलाशयमा प्रभावित आदिवास, माझी र अन्य जाती समुदायको स्थानीय समिति मार्फत पर्यटकीय र डुङ्गा चलाउने कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने छ ।
आयोजनाबाट प्रभावित आदिवास, माझी र अन्य जाती समुदायको संस्कृतिमा गम्भीर नकारात्मक असर पर्ने कुराको प्रभावित समुदायकै सहभागितामा सांस्कृतिक प्रभाव मूल्यांकन गरिनुपर्ने ।	पिडितलाई आयोजनाले रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रममा प्राथमिक्ता दिने छ । यस सम्बन्धि स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको परिच्छेद ८, खण्ड ८.२.३.२, बुदाँ (v), पाना ८-१४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

३४

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना-सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

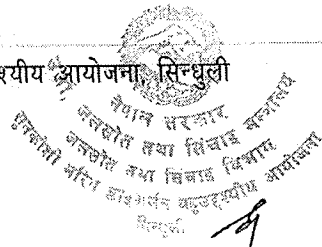
<p>आयोजनाबाट समुदायकै सहभागितामा माझी लगायत अन्य जात जातिको संस्कृति, भाषा र भेषको जगेर्ना गर्न कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने। विशेषतः माझीहरुको पितर चढाउने स्थल, घाट, माछा मार्ने ठाउँको व्यवस्था गरिनुपर्ने।</p>	
<p>यस आयोजनाबाट जैविक तथा प्राकृतिक प्रणालिमा फेर बदल आउन सक्ने भएकोले सो प्रणालिलाई असर नपुराउने गरी आयोजना निर्माण गरिनुपर्ने।</p>	<p>यस आयोजनाबाट जैविक तथा प्राकृतिक प्रणालिमा फेर बदल आउन सक्ने भएकोले सो प्रणालिलाई असर नपुराउने गरी आयोजना निर्माण गरिने छ।</p>
<p>आयोजनाले यस वडा क्षेत्रमा के कति सार्वजनिक तथा निजी सम्पत्तीहरु कुन कुन क्षेत्रमा के के क्षति हुने हो गाउँपालिका र यस ४ नं. वडालाई लिखित रूपमा जानकारी गराउनपर्ने माग।</p>	<p>आयोजनाले यस वडा क्षेत्रमा के कति सार्वजनिक तथा निजी सम्पत्तीहरु कुन कुन क्षेत्रमा के के क्षति हुने हो गाउँपालिका र यस ४ नं. वडालाई लिखित रूपमा जानकारी गराउने छ।</p>

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को नियम ७ को उपनियम २ बमोजिम प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने स्थानीय तह तथा त्यस क्षेत्रमा रहेका सम्बन्धित सरोकारवाला निकाय, व्यक्ति वा संस्थालाई सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा सात दिनभित्र लिखित सुझाव उपलब्ध गराउन स्थानीय तहको कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलमा सूचना टाँस गरी मुचुल्का (अनुसूची ४) तयार गराइएको थियो। मिति २०७९/११/०५ गते "प्रभाव" राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा राय सुझाव सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना (अनुसूची ५) प्रकाशन गरिएको थियो। आयोजना निर्माण तथा संचालन गर्दा पर्न सक्ने प्रभावहरुको बारेमा प्राप्त राय सुझाव अनुसूची ६ मा समावेश गरिएको छ।

३५ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Mishra

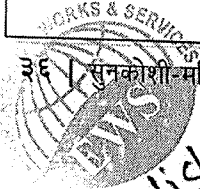
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

परिच्छेद-४

प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गरिएका नीति तथा आयोजना, ऐन, नियमावली, निर्देशिका, तथा मापदण्डहरू

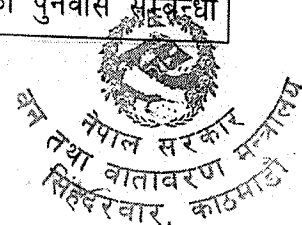
	धारा/दफा/ नियम/बुँदा	सम्बन्धित विवरण
नेपालको संविधान	धारा २५ (२)	सार्वजनिक हितका लागि बाहेक राज्यले कुनै व्यक्तिको सम्पत्ति प्रयोग गर्ने, प्राप्त गर्ने वा त्यस्तो सम्पत्ति उपर अरु कुनै प्रकारले कुनै अधिकारको सिर्जना गर्ने छैन।
	धारा २५ (३)	उपधारा (२) बमोजिम सार्वजनिक हितका लागि राज्यले कुनै पनि व्यक्तिको सम्पत्ति प्रयोग गर्दा क्षतिपूर्तिको आधार र कार्यप्रणाली ऐन बमोजिम हुनेछ।
	धारा ३०	प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक रहेको छ। वातावरणीय प्रदूषण वा हासबाट हुने क्षति बापत पीडितलाई प्रदूषक बाट कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ।
	धारा ३४	प्रत्येक श्रमिकलाई उचित श्रम अभ्यासको हकको व्यवस्था गरिएको छ।
	धारा ५९ (च)	बुँदा २ मा विकासका दृष्टिले पछाडि परेका क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिँदै सन्तुलित वातावरण अनुकूल, गुणस्तरीय तथा दिगो रूपमा भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।
नीति		
जलविद्युत विकास नीति, २०५८	बुदाँ ५	जलविद्युत विकास नीतिले बायोमास र ऊर्जाको विकल्पको रूपमा जलविद्युतलाई ध्यानमा राख्दै वातावरणीय संरक्षणको आवश्यकतामा जोड दिएको छ। जलविद्युत आयोजनाहरूको निर्माणको क्रममा विस्थापित जनसङ्ख्याको पुनर्वासि सम्बन्धी

३६ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

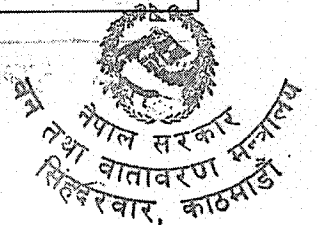
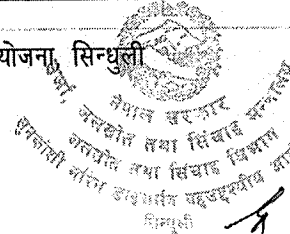
नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी नदी बहुउद्देशीय आयोजना

नेपाल सरकार
जल तथा वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

		वातावरणीय असर र मुद्दाहरूलाई न्यूनिकरण गर्न पनि यसले जोड दिएको छ। वातावरण संरक्षणमा योगदान पुऱ्याउन, मध्यम र ठूला जलविद्युत आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको रणनीति पनि अपनाइएको छ। रणनीति पानीको स्रोत विकास र व्यवस्थापनको आधारका रूपमा विशिष्ट नदीको संरक्षण गर्नमा केन्द्रित रहेको छ। वातावरणमा प्रमुख रणनीतिक जोर भनेको न्यूनतम मासिक औसत १० प्रतिशत पानी प्रवाह निकाल्नु हो वा वा.प्र.मू. प्रतिवेदनले सिफारिश गरे बमोजिम पारिस्थितिक प्रणाली कायम गर्नु हो।
राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१		व्यावसायिक एवम् प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीद्वारा उच्च एवम् दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गरी खाद्य सुरक्षा तथा गरीबी निवारणमा योगदान गर्ने, कृषि उत्पादन एवम् उत्पादकत्व बढाउने, व्यावसायिक तथा प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीका आधारहरूको विकास गरी क्षेत्रीय र विश्व बजारसँग प्रतिस्पर्धात्मक बनाउने र प्राकृतिक स्रोत, वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षण सम्बद्र्धन एवम् सदुपयोग गर्ने बारे यस नीतिमा उल्लेख गरिएको छ।
श्रम तथा रोजगार नीति, २०६२		मैत्रीपूर्ण लगानीको वातावरण सिर्जना गरी श्रम गर्ने उमेरका नागरिकहरूलाई उत्पादनशील, विभेद रहित, शोषण मुक्त, मर्यादित, सुरक्षित र स्वस्थ कामका अवसर प्रदान गर्नु र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने राष्ट्रिय अर्थ व्यवस्थाको निर्माणमा सहयोग पुर्याउन श्रम बजारको विकास र व्यवस्थापन गर्न श्रम तथा रोजगार नीतिको उद्देश्य रहेको छ।
राष्ट्रिय सिमसार नीति, २०६९		विकास निर्माणका योजना तर्जुमा गर्दा सिमसार क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभावहरूको आँकलन गरी

Misha

		त्यस्ता प्रभावहरूलाई सम्बोधन गर्ने प्रभावकारी उपायहरूको अवलम्बन गर्ने नीति लिइएको छ। सिमसार क्षेत्रमा भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोग गर्ने, सिमसार क्षेत्रमा फोहर विसर्जनलाई निरुत्साहित गर्ने, सिमसार क्षेत्रलाई उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पार्ने प्रकृतिका विकास निर्माणका कार्यक्रमहरूको तर्जुमाको क्रममा नै प्रचलित कानून बमोजिम वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने र त्यस्ता कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन गर्ने कुराहरूको व्यवस्था गरिएको छ।
सिंचाइ नीति, २०७०	बुँदा १.६.५९	आयोजना निर्माणबाट पर्न सक्ने वातावरणीय नकारात्मक प्रभाव न्यून हुने गरी आयोजना प्रणाली सम्पन्न गरिनु पर्नेछ। यसका लागि सरकारी, गैरसरकारी र स्थानीय स्तरमा आवश्यक सक्षमता र जन चेतना अभिवृद्धि गरिने व्यवस्था छ।
	बुँदा १.६.६०	आयोजनाबाट वातावरणमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरका सम्बन्धमा सार्वजनिक सुनुवाइ तथा सामाजिक परीक्षणलाई मुख्य आधार बनाई प्रचलित कानूनको अधीनमा रही आवश्यकतानुसार वातावरणीय अध्ययन गरिनु पर्नेछ। वातावरणीय अध्ययनले सिफारिस गरेका प्रमुख सुझावहरूलाई योजना निर्माण कार्यसँग आबद्ध गरी सञ्चालन गरिने व्यवस्था छ।
	बुँदा १.६.६१	कुनै खोला/खहरेबाट सिंचाइको लागि पानी प्रयोग गर्दा त्यस्ता खोला/खहरेमा आवश्यक पर्ने न्यूनतम जलस्तर कायम हुने गरी पानी छोडेर बाँकी पानी मात्र सिंचाइको लागि उपयोग गर्नुपर्ने उल्लेख छ।
पूर्वाधार विकास		आयोजना कार्यान्वयनबाट स्थानीय व्यक्ति परिवार

<p>आयोजनाका लागि जग्गा प्राप्ति, पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी नीति, २०७१</p>		<p>वा समुदाय विस्थापित नै नहुने वा सकेसम्म न्यून विस्थापन हुने अवस्थाको श्रृजना गर्नु, आयोजनाबाट विस्थापनको अवस्था आएमा प्रभावित व्यक्ति, परिवार वा समुदायलाई आयोजनाबाट पर्ने प्रतिकूल प्रभावहरूलाई न्यूनिकरण गर्दै प्रभावित परिवारहरूलाई क्षतिपूर्ति तथा आर्थिक-सामाजिक लाभका अवसरहरू उपलब्ध गराउने, जग्गा प्राप्ति, मुआब्जा/क्षतिपूर्ति र पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना तथा मूल्याङ्कन कार्यलाई सरल, सहज, पारदर्शी र न्यायोचित बनाई आयोजना निर्धारित समय भित्रमा सम्पन्न गर्ने वातावरण श्रृजना गर्ने रहेका छन्। त्यस्तै जग्गा प्राप्ति तथा स्वामित्व हस्तान्तरण सम्बन्धमा आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय व्यक्ति/परिवार तथा समुदायका बहुमतबाट माग भै आएका र आयोजना प्रभावित व्यक्ति/परिवारहरू प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित हुने खालको आयोजनामा स्वैच्छिक दान मार्फत जग्गा दान गर्न सकिने व्यवस्था गरेको छ।</p>
<p>राष्ट्रिय वन नीति, २०७५</p>		<p>वनको भू-स्वामित्व अन्तर्गत नीति एवं रणनीतिहरूमा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त वा राष्ट्रिय गौरवका आयोजनाहरू सञ्चालन गर्न वन प्रयोग गर्नको विकल्प नभएमा संघले कानुन, निर्देशिका तथा कार्यविधिका आधारमा वनक्षेत्र प्रयोग गर्ने व्यवस्था गर्ने र वनक्षेत्र प्रयोग गर्दा घटेको वनको क्षेत्रफललाई परिपूर्ति हुने गरी संघले प्रदेश तथा स्थानीय तहसँग समेत समन्वय गरी वृक्षारोपण तथा वनको पुनर्स्थापना गर्ने रणनीति लिएको कुरा उल्लेख छ।</p>
<p>विपद् जोखिम न्यूनिकरण</p>	<p>बुँदा ३</p>	<p>विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनका</p>

Nisha

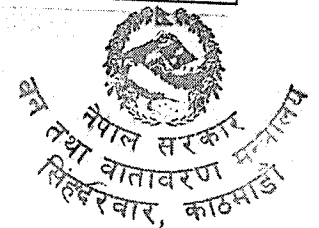
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
 जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
 नेपाल सरकार
 वातावरण मन्त्रालय
 काठमाडौं

<p>राष्ट्रिय नीति, २०७५</p>	<p>क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपदबाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोत साधनहरू साथै व्यक्ती, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र साँस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनिहरूको उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु यस नीतिको उद्देश्य रहेको छ।</p>
<p>बुँदा ५</p>	<p>प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद् बाट व्यक्तिको जीवन तथा सम्पत्ति, स्वास्थ्य, जीविकोपार्जन तथा उत्पादनका साधनहरू, भौतिक एवम् सामाजिक पूर्वाधार, साँस्कृतिक एवं वातावरणीय सम्पदामा हुने क्षतिको उल्लेख्य रूपमा कम गर्नु यस नीतिको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ।</p>
<p>राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७५</p>	<p>भूमिको न्यायिक वितरण, उपयोग र सुशासनमार्फत मुलुकको आर्थिक समृद्धि र जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने लक्ष्य लिएको छ। साथै वातावरणीय सन्तुलन, खाद्य सुरक्षा, व्यवस्थित पूर्वाधार विकास तथा सुरक्षित बसोबासका लागि भूमिको महत्तम उपयोग र व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य रहेको छ।</p>
<p>राष्ट्रिय भूमि नीति, २०७५</p>	<p>यस नीतिले विकास निर्माणका लागि जग्गा प्राप्त गर्ने प्रक्रिया सहज बनाउने र जग्गा प्राप्तिका कारण आयोजना लागत बढ्न नदिने व्यवस्था गर्ने, जग्गा छनौट गर्दा स्थानीय बासिन्दामा यथा सम्भव न्यून असर पर्ने गरी गर्ने, वन, आवास र कृषि क्षेत्रलाई सकभर न्यून प्राथमिकता दिने, आयोजनाले जग्गा प्राप्त गर्दा जग्गाधनीलाई पुँजीगत लाभकरमा सहूलियत दिने व्यवस्था गर्ने, आयोजना प्रभावित क्षेत्रको जग्गा प्राप्त गर्दा</p>

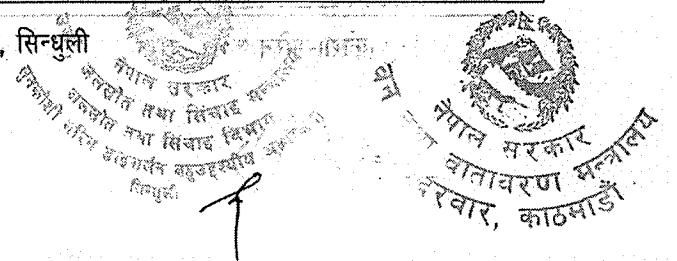
Handwritten signature

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना-सिन्धुली
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

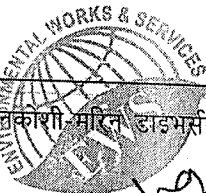

		जग्गाको आधार मूल्य बमोजिम शेयर मूल्य उपलब्ध गराइने पद्धति कार्यान्वयनमा जोड दिने व्यवस्था गरेको छ।
राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६		यस नीतिले जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूलाई कम गर्ने र अनुकूलन गरी कम कार्बन उत्सर्जन गर्ने तथा सामाजिक-आर्थिक विकासको मार्ग अपनाउने कुरामा जोड दिएको छ। यसले साथै राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय सम्झौताहरूमा प्रतिबद्ध भई कार्यान्वयन गर्न हौसला प्रदान गर्ने र मानव जीवनयापन सुधार गर्नु र स्वच्छ ऊर्जा, जस्तै जलविद्युत, नवीकरणीय र वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगलाई बढवा दिने र ऊर्जा दक्षता वृद्धि गर्ने तथा हरियो प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहित गरेर कार्बन जन्य उत्सर्जन घटाउने प्राकृतिक स्रोतहरूको अधिकतम उपयोग र तिनिहरूको कुशल व्यवस्थापनको लागि स्थानीय समुदायहरूमा मौसम अनुकूलन र लचिलो क्षमता अभिवृद्धि गर्ने आर्थिक विकासको अनुसरण गरेर कम कार्बन विकास मार्ग अपनाउने कुरामा जोड दिएको छ।
राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६		यस नीतिले विकास र वातावरण बीच असन्तुलनलाई नेपालमा रहेको वातावरणीय समस्या मध्ये एकको रूपमा पहिचान गरेको छ। प्रदूषण नियन्त्रणको उद्देश्य, प्रदूषकहरू बाट भुक्तानीको आश्वासन, सबै विकास क्षेत्रमा वातावरणको मूल धारणा सहितको नीतिले स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्नु हो। वातावरण नीतिको बारेमा; सबै प्रकारको प्रदूषणको लागि प्रभावकारी न्यूनिकरण र नियन्त्रण संयन्त्रको स्थापना गर्ने, उद्योग र

Nishay

		यातायातमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रवर्द्धन गर्ने र उत्पादनहरूमा रासायनिक नियन्त्रणको माध्यमबाट मानव स्वास्थ्य र वातावरण संरक्षण गर्ने उल्लेख गरिएको छ।
	बुँदा ६ र बुँदा ८.१	यस नीति को बुँदा ६ मा प्रदूषण नियन्त्रण, फोहरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्नेछ भने खण्ड ८ को बुँदा ८.१ मा वातावरणीय प्रदूषण रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनिकरण सम्बन्धी नीति रहेका छन्।
राष्ट्रिय जलस्रोत नीति, २०७७		नदी जलाधारहरूमा जलविद्युत, सिंचाइ, खानेपानी, उद्योग, पर्यटन, मत्स्यपालन, जल यातायात जस्ता जलस्रोत उपयोगका लागि निर्माण भैसकेका र भविष्यमा निर्माण हुने योजनाहरू नदी जलाधार योजना तथा जलस्रोत सम्बन्धी क्षेत्रगत गुरुयोजना अनुसार सम्बन्धित क्षेत्रका निकायहरू मार्फत निर्माण र व्यवस्थापन गर्न जोड दिएको छ। नदी जलाधारहरूको समय प्रभाव मूल्याङ्कन, रणनीतिक वातावरणीय मूल्याङ्कन, आयोजनाका वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण जस्ता अध्ययन र विश्लेषणको आधारमा जलस्रोतको उपयोग र व्यवस्थापन गरिने उल्लेख छ। त्यस्तै जलस्रोतको उपयोग एवं व्यवस्थापन गर्दा खानेपानी, सिंचाइ, विद्युत, पर्यटन, जल यातायात, उद्योग, मत्स्यपालन समेतका बहुउद्देश्यीय उपयोगलाई प्राथमिकता दिइने कुरामा जोड दिइएको छ।
फोहरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०७९	बुँदा ७	फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापनद्वारा नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यको बारेमा उल्लेख गरिएको छ।

Alisha

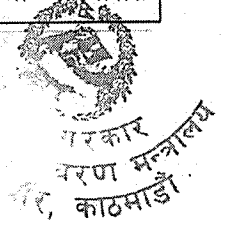
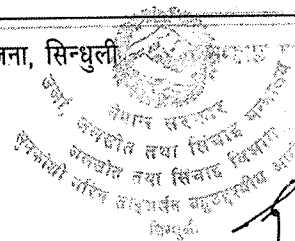
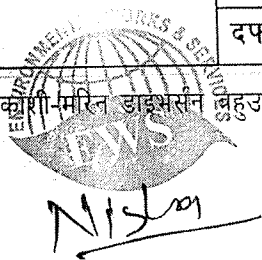
सिन्धुली जिल्लाको वातावरण तथा सिंचाइ विभाग
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सिन्धुली जिल्लाको वातावरण तथा सिंचाइ विभाग

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

	बुँदा ८	घरेलु, औद्योगिक र सेवा क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहरमैलाको व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून तथा मापदण्डलाई मार्गदर्शन गर्ने, फोहर मैलाबाट हुने वातावरणीय प्रदूषण र जनस्वास्थ्यमा पर्ने नकारात्मक असर न्यूनिकरण गर्ने, फोहरमैला व्यवस्थापनमा सङ्घीय एकाइहरूको भूमिका स्पष्ट गर्ने, फोहरमैला व्यवस्थापनमा नविनतम प्रविधिको उपयोग र लगानी प्रवर्द्धनलाई प्रोत्साहन गर्दै फोहरलाई स्रोतको रूपमा परिचालन गरी अर्थतन्त्रमा योगदान गर्ने उद्देश्यको रहेको छ।
आवधिक योजना		
पन्ध्रौं योजना २०७६/७७-२०८०/८१	बुदाँ ९.१.१ को ४.२	जलविद्युतको तिब्र उत्पादन गरी ऊर्जा सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यको बारेमा उल्लेख गरिएको छ।
	बुदाँ ९.१.१ को ४.३	जलविद्युतको उत्पादनमा वृद्धि गर्दै स्वच्छ ऊर्जाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्न, ऊर्जा दक्षता सहित गुणस्तरयुक्त, भरपर्दो र सुलभ रूपमा सबै घर परिवार र उत्पादनशील क्षेत्रमा विद्युत सेवाको पहुँचमा विस्तार गरी विद्युत खपतमा वृद्धि गर्नु, क्षेत्रीय ऊर्जा निर्यात व्यापार अभिवृद्धि र पेट्रोलियम पदार्थको आयात क्रमशः प्रतिस्थापन गर्दै भुक्तानी सन्तुलनलाई अनुकूल बनाउन योगदान पुऱ्याउनु यस योजनाको उद्देश्य रहेको छ।
ऐनहरू		
जलचर संरक्षण ऐन, २०१७	दफा ३	कुनै व्यक्तिले पनि कुनै जलमा रहेको कुनै जलचरलाई समात्ने तथा मार्ने अभिप्रायले पानी वा त्यसको आसपासमा कुनै किसिमको विद्युतीय धारा (करेन्ट), विस्फोट पदार्थ वा विषालु पदार्थको प्रयोग गर्न पाउने छैन।
	दफा ४	नेपाल सरकारले नेपालको राजपत्रमा प्रकाशित

४३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

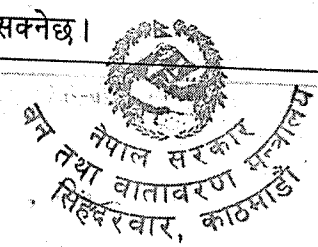
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		आदेशद्वारा सोही आदेशमा तोकिएका ठाउँको जलमा नेपाल सरकार वा स्थानीय अधिकारीको इजाजत बेगर कुनै पनि व्यक्तिले जलचरहरू समात्न, मार्न तथा चोट पुर्याउन नपाउने गरी मनाही गर्न सक्नेछ र त्यस्ता ठाउँका जलको सम्पूर्ण जलचरमा नेपाल सरकारको मात्र अधिकार हुनेछ।
संक्रामक रोग ऐन, २०२०	दफा २	नेपालभरि वा त्यसको कुनै भागमा मानिसमा कुनै संक्रामक रोग उब्जेमा फैलिएमा वा फैलिने सम्भावना देखिएमा नेपाल सरकारले सो रोग निर्मूल गर्न वा रोकथाम गर्न आवश्यक कार्यवाही गर्न सक्ने र सर्वसाधारण जनता वा कुनै व्यक्तिहरूको समूह उपर लागू हुने गरी आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ।
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९	दफा ३ (ख)	राष्ट्रिय निकुञ्जको व्यवस्था, वन्यजन्तु र यसको वासस्थानको संरक्षण, शिकारमा नियन्त्रण र प्राकृतिक सौन्दर्यको दृष्टिकोणबाट विशेष महत्त्व राख्ने ठाउँहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन, विकास तथा उचित व्यवस्थापन र उपयोग गरी सर्वसाधारण जनताको सदाचार र सुविधा कायम राख्न यो ऐन कार्यान्वयन गरिएको हो। यस ऐनको दफा ३ (ख) को २ बमोजिम वातावरणलाई प्रतिकूल असर नपुग्ने र वन्यजन्तुलाई हानी नोक्सानी नपुग्ने गरी मध्यवर्ती क्षेत्रमा सेवा वा सुविधा सञ्चालन गर्न सकिने कुराको बारेमा उल्लेख गरिएको छ।
जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४	दफा (३)	प्रदेश वा स्थानीय तहद्वारा सञ्चालन गरिने परियोजनाको लागि जग्गा आवश्यक पर्ने भएमा सम्बन्धित प्रदेश वा स्थानीय तहले यस ऐन बमोजिमको मुआब्जा र अन्य सबै खर्च व्यहोर्ने गरी कुनै जग्गा प्राप्त गराई दिने नेपाल सरकार समक्ष अनुरोध गरेमा नेपाल सरकारले त्यस्तो जग्गा प्रदेश वा स्थानीय तहलाई जग्गा प्राप्त गराई दिने गरी निर्माण गर्न सक्नेछ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
 प्रमुख निर्माण उप-प्रकार
 जलस्रोत तथा सिंचाइ प्रकल्प
 पुनर्कोशी नदीमा डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

Alisha

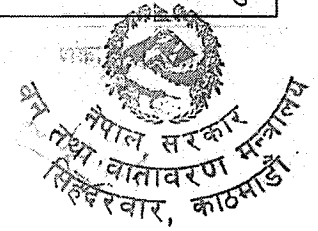
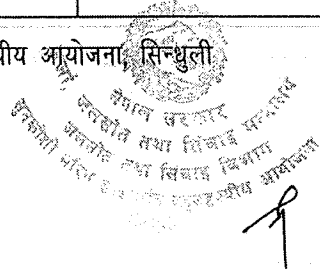
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

	दफा (६) को उपदफा (३)	कुनै काम कारबाही गर्दा त्यस्तो जग्गामा लगाएको कुनै बाली वा रुख काट्न वा उखेलनु परेमा वा कुनै छेकवार वा पर्खाल हटाउनु वा भत्काउनु परेमा प्रारम्भिक कार्य चलाउने अधिकारीको आदेश प्राप्त गरी कुनै व्यक्तिले सो काम गर्न सरोकारवाला व्यक्तिको उपस्थितिमा गर्नु पर्नेछ।
	दफा (७) को उपदफा (१)	बाली, रुख, पर्खाल आदि काटेको वा भत्काए बापतको नोक्सानीको लागि र माटो, ढुङ्गा शिक्दा, खाडल खन्दा वा बोरिङ्ग गर्दा नोक्सानी भएमा सो बापत क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ।
भू-तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९	दफा १०	संरक्षित क्षेत्रमा प्राकृतिक प्रकोप हुने वा हुन सक्ने ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूको बर्खिलाप गरेमा औजार, चौपाया, सवारी साधन, भू-संरक्षण अधिकृतले कब्जा लिन सक्ने व्यवस्था समेत गरिएको छ।
खानी तथा खनिज पदार्थ ऐन, २०४२	दफा ६ (१)	कुनै क्षेत्रमा कुनै खनिज पदार्थको खोजतलास कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त व्यक्तिलाई सो क्षेत्रमा सोही खनिज पदार्थको उत्खनन कार्य गर्न अनुमति पाउनेछ।
		खोजतलास कार्य गर्ने अनुमति प्राप्त व्यक्तिले खोजतलास कार्य गर्दा अनुमतिपत्रमा उल्लिखित खनिज पदार्थ बाहेक अन्य खनिज पदार्थ पत्ता लागेमा त्यसको जानकारी तीस दिनभित्र विभागलाई दिनु पर्नेछ र निजलाई त्यस्तो खनिज पदार्थको खनिज कार्य गर्न प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।
	दफा १०	उत्खनन अवधि खनिज पदार्थको प्रकृति, परिमाण र उत्खनन कार्यको लागि चाहिने प्रविधि, पुँजी र लगानीको प्रक्षेपित प्रतिफलको आधारमा हुने

४५ // सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

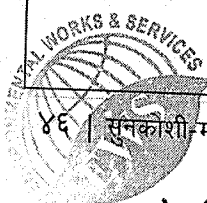

Nishay

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

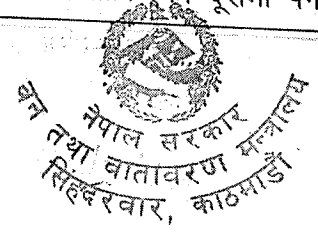
		उल्लेख गरिएको छ।
	दफा ११ (क) १	खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले खनिज कार्य गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने गरी गर्नु पर्नेछ। साथै त्यस्तो खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले वातावरण संरक्षणका सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमका बचाउका उपायहरू गर्नु पर्नेछ।
	दफा ११ (क) २	खनिज कार्य गर्ने व्यक्तिले वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर पर्ने कार्य गरेको देखिएमा त्यस्तो कार्यमा सुधार ल्याउन विभागले सम्बन्धित व्यक्तिलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।
	दफा २२	खनिज कार्यको लागि चाहिने विस्फोटक पदार्थहरू अनुमति प्राप्त व्यक्तिले नेपाल सरकारले निर्णय गरे बमोजिमको शर्त तथा प्रचलित कानूनको अधीनमा रही पैठारी, सञ्चय, ओसारपसार र प्रयोग गर्न सक्नेछ।
विद्युत ऐन, २०४९	दफा ३	सर्वेक्षण, उत्पादन, प्रसारण वा लाइसेन्स नलिई वितरण गर्न निषेध गरिएको बारे उल्लेख छ।
	दफा २४	माटोको क्षति, बाढी, वायु प्रदूषण र वातावरणीय क्षति न्यूनिकरण गरि विद्युत उत्पादन गर्ने र विद्युत प्रसारणको व्यवस्था गरिएको छ।
जलस्रोत ऐन, २०४९	दफा (१६) को उपदफा (२)	उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएमा नेपाल सरकारले तत्सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी प्रचलित कानून बमोजिम सङ्गठित संस्थालाई जग्गा प्राप्त गराइ दिए सरह अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई त्यस्तो घर जग्गा प्राप्त गराइदिने सक्नेछ।
	दफा (१६) को उपदफा (३)	नेपाल सरकारले वा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले जलस्रोतको विकास वा उपयोग सम्बन्धी कुनै निर्माण कार्य गरेकोमा त्यस्तो निर्माण कार्य भएको ठाउँ वा सो ठाउँको वरिपरि तोकिएको दूरीमा पर्ने

४६ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Alisha

सुनकोशी नदीको अन्तर्गत बहुउद्देश्यीय आयोजना
जलस्रोत तथा सिंचनी विभाग
सुनकोशी नदीको अन्तर्गत बहुउद्देश्यीय आयोजना

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		घरजग्गा अरू कसैले कुनै खास कामको निमित्त प्रयोग गर्न नपाउने गरी नेपाल सरकारले निषेध गर्न सक्नेछ। त्यसरी निषेध गरिएको कारणबाट सम्बन्धित व्यक्तिलाई पर्ने हानी नोक्सानी बापत नेपाल सरकार वा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले तोकिए बमोजिम क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ।
	दफा (१९) को उपदफा (२)	जलस्रोतको प्रदूषण सहन-सीमा नाघ्ने गरी कसैले पनि कुनै किसिमको फोहरमैला, औद्योगिक निकास, विष, रासायनिक वा विषालु पदार्थ हाली वा प्रयोग गरी जलस्रोतलाई प्रदूषित गर्नु पाइनेछैन।
	दफा २०	जलस्रोतको उपयोग गर्दा भू-क्षय, बाढी, पहिरो वा यस्तै अरू कारणद्वारा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गर्नु पर्नेछ।
	दफा २२	यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम उल्लङ्घन गरेमा ५००० रुपैयाँ सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ। र हानिनोक्सानी भएमा त्यस बापतको क्षतिपूर्ति भराइ दिन सक्ने व्यवस्था छ।
बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६	दफा ३ उपदफा १	चौध वर्ष नपुगेका बालबालिकालाई श्रमिकको रूपमा काम लगाउनु नमिल्ने व्यवस्था गरेको छ।
	दफा ४	कसैले पनि बालबालिकालाई ललाई, फकाई वा कुनै प्रलोभनमा वा डर, त्रास वा दबाबमा पारी वा अन्य कुनै तरिकाले निजको इच्छा विरुद्ध श्रमिकको रूपमा काम लगाउन पाउने छैन।
	दफा १९ उपदफा १	चौध वर्ष मुनीका बालबालिकालाई श्रमिकको रूपमा काम लगाएमा ३ महिनासम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
बिरुवा संरक्षण ऐन, २०६४		बिरुवा तथा बिरुवाजन्य उपजको निकासी पैठारी र ओसारपसार गर्दा शत्रु जीवक प्रवेश रोक्न, तिनिहरूको प्रभावकारी नियन्त्रणको लागि उपयुक्त

४७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सिन्धुली

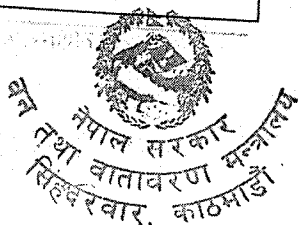
नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली

		तरिकाहरू अवलम्बन गरी, बिरुवा र बिरुवाजन्य उपजको व्यापार प्रवर्धनका लागि लागू गरिएको हो। यस ऐनले क्वारेन्टाइन समितिको स्थापना, समितिको बैठक, समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोक्नका साथै राष्ट्रिय बिरुवा तोक्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ। यसै गरी यस ऐनले क्वारेन्टाइन व्यवस्थापनका लागि शत्रु जोखिम विश्लेषण, शत्रु जीव क्षेत्र घोषणा, शत्रु जीव प्रभावित क्षेत्रमा शत्रु जीवको नियन्त्रण आदिको व्यवस्था गरिएको छ। यसका अतिरिक्त नियमअनुसार निकासी तथा पैठारी गर्दा नियमानुसार नगरेमा दण्ड समेतको व्यवस्था गरेको छ।
फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	दफा ४ र ५	कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोबार गर्दा उत्पन्न हुने फोहोरमैला यथाशक्य कम गर्नु पर्नेछ। स्रोतमा फोहोर घटाउने र डिस्पोजेबल (जैविक उत्पादन योग्य अर्गानिक फोहोरलाई आफ्नै क्षेत्रमा भित्र व्यवस्थापन वा यसको पुनः प्रयोगको लागि व्यवस्था गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा उत्सर्जन हुने ठोस फोहोरमैलालाई कम गर्न स्रोतमा नै फोहोरको प्रकार अनुरूप वर्गीकरण गरिने र यसलाई निरन्तरता दिइनेछ।
सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण ऐन, २०७३	दफा ३ को उपदफा १	कसैले पनि दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुना खरिद बिक्री गर्न, आफूसँग राख्न, प्रयोग गर्न, रोप्न, हुर्काउन, नियन्त्रित प्रजनन गर्न, ओसारपसार गर्न वा निकासी वा पैठारी गर्न वा गराउन नहुने व्यवस्था गरिएको छ।

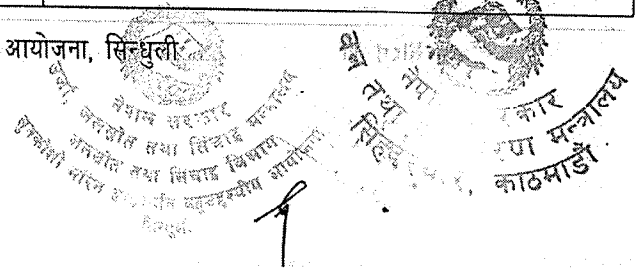
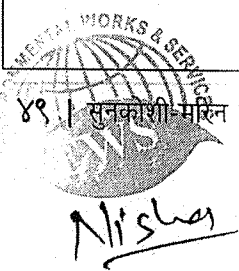
Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
पर्यावरण र जल विभाग
बागेश्वर तथा बिर्जोडा विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

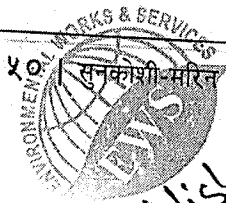
नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

<p>दफा २० (क)</p>	<p>ऐनको दफा ३ र ८ विपरीत दुर्लभ वा लोपोन्मुख तथा संरक्षित वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुना खरिद बिक्री गर्ने, आफूसँग राख्ने, प्रयोग गर्ने, पालनपोषण गर्ने, रोप्ने, हुर्काउने, नियन्त्रित प्रजनन गर्ने, ओसारपसार गर्ने, निकासी वा पैठारी गर्ने कार्य गरेमा कसुर गरिएको मानिनेछ।</p>
<p>दफा २१</p>	<p>क) दुर्लभ वन्यजन्तु वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई पाँच देखि पन्ध्र वर्षसम्म कैद वा ५,००,००० देखि १०,००,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै तथा दुर्लभ वनस्पति वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई एक देखि पाँच वर्षसम्म कैद वा १,००,००० देखि ५,००,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै हुने व्यवस्था छ। ख) लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई दुई देखि दश वर्षसम्म कैद वा १,००,००० देखि ५,००,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै तथा लोपोन्मुख वनस्पति वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई छ महिना देखि एक वर्षसम्म कैद वा ५०,००० देखि १,००,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै हुने व्यवस्था छ। ग) संरक्षित वन्यजन्तु वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई एक देखि पाँच वर्षसम्म कैद वा २०,००० देखि १,००,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै तथा संरक्षित वनस्पति वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई एक देखि छ महिनासम्म कैद वा १,००० देखि ५०,००० रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै हुने व्यवस्था छ।</p>
<p>श्रम ऐन, २०७४</p>	<p>दफा ३ को उल्लिखित पारिश्रमिक वा सुविधा भन्दा कम पारिश्रमिक वा सुविधा लिने गरी वा यस</p>

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

	उपदफा २	ऐनमा उल्लिखित सर्त विपरीत हुने गरी रोजगारदाता तथा श्रमिकबीच रोजगार सम्झौता भएको रहेछ भने त्यस्तो सम्झौता यो ऐन विपरीत भएको मानिने र त्यस्तो रोजगार सम्झौता बदर हुनेछ।
	दफा ५	कसैले पनि बालबालिकालाई कानुन विपरीत हुने गरी कुनै काममा लगाउन मिल्ने छैन।
	दफा ७	लिङ्गको आधारमा श्रमिकबीच समान कामको लागि पारिश्रमिकमा भेदभाव गर्न मिल्ने छैन।
विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	दफा २० को १	कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्राधिकरणले तोके बमोजिमका आधारभूत अभिमुखीकरण तालिम दिनुपर्ने, विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने स्रोत साधनलाई तयारी राख्ने, विपद् जोखिम न्यूनीकरण संयन्त्रको व्यवस्था गरी तयारी अवस्थामा राख्ने, फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउने कुराको उल्लेख गरिएको छ।
	दफा ३२ (१)	नेपालको कुनै ठाउँमा गम्भीर प्रकृतिको विपद् उत्पन्न भएकोले विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्न आवश्यक देखिएमा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो क्षेत्रको सिमाना र अवधि तोकी विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्न सक्नेछ।
	दफा ३२ (२)	उपदफा (१) बमोजिमको अवधिभित्र विपद् बाट उत्पन्न स्थिति नियन्त्रण हुन नसकेमा नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो घोषणाको अवधि बढाउन सक्नेछ।
	दफा ३४	विपद् व्यवस्थापनको समयमा खोज, उद्धार तथा

Alisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
 जम्मा गरिएको रकमको विवरण
 जम्मा गरिएको रकमको विवरण
 जम्मा गरिएको रकमको विवरण

नेपाल सरकार
 तथा वातावरण मन्त्रालय
 सिंहदरवार, काठमाडौं

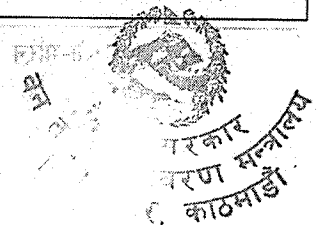
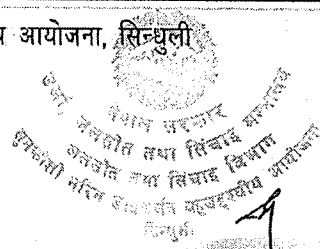
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		राहत वितरण कार्यमा संलग्न सम्बद्ध निकायको पदाधिकारी विपद् सम्भाव्य क्षेत्र वा विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्रभित्रको जुनसुकै स्थान, भवनमा सूचना दिई आवश्यकता अनुसार प्रवेश गर्न सक्नेछ।
	दफा ३५	विपद् बाट असर परेको कुनै क्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा संस्थाले प्रवेश गर्नु परेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४		स्थानीय वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन स्थानीय सरकारको मातहत भित्र रहनेछ। गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला समन्वय समितिले वातावरण र जैविक विविधताको संरक्षण सम्बन्धी कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार लिने र गठनको क्रममा वातावरण संरक्षणका लागि पर्याप्त प्राथमिकता दिएको छ।
बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५	दफा ३	प्रत्येक बालबालिकालाई सम्मान पूर्वक बाँचन पाउने बारे उल्लेख गरिएको छ।
	दफा ४	प्रत्येक बालबालिकालाई आफ्नो नाम, राष्ट्रियता, पहिचानको अधिकारको बारेमा उल्लेख गरिएको छ।
आवासको अधिकार सम्बन्धी ऐन, २०७५	दफा ५ (२ र ३)	सार्वजनिक प्रयोजनको लागि कुनै नागरिकलाई निजको स्वामित्वको आवासबाट हटाउँदा निजलाई पुनर्वासको व्यवस्था गरी वा प्रचलित कानून बमोजिमको क्षतिपूर्ति प्रदान गर्नु पर्नेछ। क्षतिपूर्ति नागरिकलाई आवासबाट हटाउने कार्य गर्नु अगावै उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
	दफा ५ (४)	उपदफा (१) बमोजिम सार्वजनिक प्रयोगको लागि कुनै नागरिकलाई निजको आवासबाट हटाउँदा

५१ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

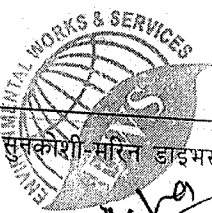
Nishu

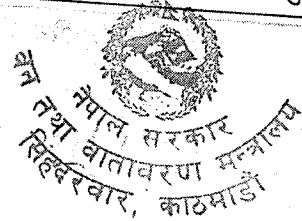
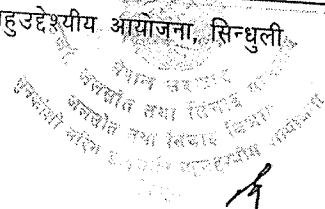
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		(क) नागरिकसँग परामर्श गरिएको हुनुपर्ने, (ख) पर्याप्त र कारण सहितको सूचना सम्प्रेषण गरिएको हुनुपर्ने, (ग) आवासबाट हटाइने व्यक्ति वा परिवारको उपयुक्त पहिचान भएको हुनुपर्ने, (घ) हटाउने समय र स्थानमा अधिकार प्राप्त अधिकारी वा निजको प्रतिनिधि उपस्थित भएको हुनुपर्ने, (ङ) रातीको समय वा त्यस्तै अनुपयुक्त समय नभएको हुनुपर्ने हुनु पर्नेछ।
	दफा ५ (५)	आवासबाट हटाउने क्रममा जेष्ठ नागरिक, बिरामी, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, असहाय, असक्त, गर्भवती महिलाको संरक्षणमा उचित ध्यान दिनु पर्नेछ।
	दफा ५ (५)	पुनर्वास गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था सम्बन्धित सार्वजनिक निकायले व्यवस्था गरे बमोजिम हुनेछ।
मुलुकी देवानी संहिता, २०७४	बुँदा ६४०	कम्तीमा १४ वर्ष उमेर पुगेको कुनै व्यक्तिलाई निजको मञ्जुरी लिई काममा लगाउन सक्नेछ।
	बुँदा ६४१ (१)	कसैलाई कुनै काममा लगाउँदा काम गर्ने व्यक्तिले आफूखुसीले ज्याला मजदुरी बिना काम गर्न मन्जुर गरेकोमा बाहेक काम लगाउनेले काम गर्नेलाई कामको अनुपातमा ज्याला दिनु पर्नेछ।
	बुँदा ६४१ (२)	ज्याला मजदुरी दिँदा काम लगाउने र काम गर्ने व्यक्तिको मञ्जुरीले कुनै खास ज्याला तोकेकोमा सोही बमोजिमको र नतोकेकोमा त्यस्तो काम गरे बापत काम गरेको ठाउँमा चलन चल्तीमा रहेको दर अनुसारको ज्याला दिनु पर्नेछ।
	बुँदा ६४२	कसैले कुनै व्यक्तिलाई काममा लगाउँदा त्यस्तो कामको प्रकृति अनुसार काम गर्दा हुन सक्ने जोखिम वा खतरा निवारणका पर्याप्त सुरक्षात्मक उपायहरूको व्यवस्था गरेर मात्र काममा लगाउनु

५२ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

		पर्नेछ।
	बुँदा ६४३	कसैले कुनै व्यक्तिलाई काममा लगाउँदा सामान्यता एक दिनमा आठ घण्टाभन्दा बढी अवधिको लागि काम लगाउन नपाउने र यदि कसैले काममा लगाउनु पर्दा काम गर्ने व्यक्तिको मञ्जुरी हुनु पर्नेछ र त्यसरी काममा लगाउँदा आठ घण्टालाई एक दिन मानि बढी काम गरेको प्रत्येक घण्टा बापत सोही अनुपातमा थप ज्याला दिनु पर्नेछ।
मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४		मुलुकी देवानी कार्यविधि संहितामा अदालती मुद्दाको बारेमा विस्तृत विवरण उल्लेख गरिएको छ। परिच्छेद २ मा देवानी कार्यविधि कानूनका सामान्य सिद्धान्तहरूको बारेमा उल्लेख गरिएको छ। परिच्छेद ३ मा अधिकार क्षेत्र सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ।
वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	दफा (३) (२)	उपदफा (१) बमोजिम तयार गरिएको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतीको लागि तोकिएको बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी देहायको निकाय समक्ष पेश गर्ने व्यवस्था गरिएको छ, (क) राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त विकास आयोजना, लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृत भई कार्यान्वयन गरिने आयोजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, प्रचलित कानून बमोजिम सङ्घको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य गर्नु वा आयोजना, एकभन्दा बढी प्रदेशमा निर्माण कार्य गर्नुपर्ने आयोजना सम्बन्धी प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण भए तोकिएको निकाय समक्ष र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन भए मन्त्रालय समक्ष

५३। सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

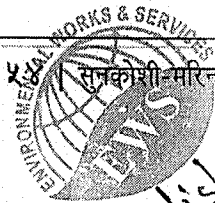
Nisha

नेपाल सरकार
वातावरण तथा सिंचाइ विभाग
सिन्धुली

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

दफा (५)	प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा प्रस्तावका बारेमा तोकिएको बमोजिम सार्वजनिक सुनुवाइ गर्नु पर्नेछ।
दफा (१)	दफा ६ वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड एवं गुणस्तर कायम हुने गरी तोकिएको बमोजिमको ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ।
दफा (२)	दफा ६ उपदफा (१) बमोजिमको मापदण्ड वा गुणस्तर विपरीत वा त्यस्तो मापदण्ड पालना नगरी प्रतिवेदन पेश भएमा त्यस्तो प्रतिवेदन तयार गर्ने परामर्शदाताले बढीमा पाँच वर्षसम्म वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्न पाउने छैन।
दफा ८	कसैले पनि यस ऐन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न वा गराउन पाउने छैन।
दफा १०	प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु अघि तोकिए बमोजिम वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नु पर्नेछ।
दफा (१)	दफा ११ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको कुनै आयोजनाको भौतिक पूर्वधार, डिजाइन, संरचना स्थानान्तरण वा फेरबदल गर्नु परेमा, वनक्षेत्र थप गर्नु परेमा वा आयोजनाको क्षमता वृद्धि गर्नु परेमा त्यस्तो कार्य गर्दा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने वा नपर्ने, त्यस्तो प्रभावलाई कुनै उपायद्वारा निराकरण वा न्यूनिकरण गर्न सकिने वा नसकिने सम्बन्धमा यकिन गर्न प्रस्तावकले पूरक वातावरणीय अध्ययन गर्न आवश्यक रहेको बारे उल्लेख गरिएको छ।
दफा (१)	दफा १२ मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले यस ऐन बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने

Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
 जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
 सुनकोशी नदीको डाइभर्सन प्रभाव मूल्याङ्कन आयोग

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		प्रस्तावको कार्यान्वयन सुरु गरेको दुई वर्ष भुक्तान भएको मितिले छ महिनाभित्र त्यस्तो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनिकरण हुन नसकेको वा आँकलन नै नभएको प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएकोमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अद्यावधिक रूपमा राख्नु पर्नेछ।
भू-उपयोग ऐन, २०७६		कुनै एउटा प्रयोजनको लागि वर्गीकरण गरिएको जग्गा अर्को प्रयोजनमा प्रयोग गर्ने गरी परिवर्तन गर्न पाइने छैन।
वन ऐन, २०७६	दफा को उपदफा (३)	राष्ट्रिय वनक्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन गर्न, भोगाधिकार कसैलाई उपलब्ध गराउन वा अन्य किसिमले हक हस्तान्तरण गर्न नेपाल सरकार मन्त्रि परिषदको निर्णय आवश्यक पर्नेछ।
	दफा (४१)	राष्ट्रिय वनको कुनै पनि भाग वनक्षेत्रको भू-उपयोग परिवर्तन हुने गरी प्रयोग नगर्ने कुराको उल्लेख गरिएको छ। तर पूर्वाधार विकासको लागि नेपाल सरकारको निर्णय बमोजिम कुनै आयोजनालाई उपलब्ध वनक्षेत्रको हकमा यो व्यवस्था लागू नहुने व्यवस्था गरिएको छ।
	दफा ४२ (१)	राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृत भएको योजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना सञ्चालन गर्न वनक्षेत्रको प्रयोग गर्ने बाहेक अन्य कुनै पनि विकल्प नभएमा र प्रचलित कानून बमोजिमको वातावरणीय परीक्षणबाट त्यस्तो योजना सञ्चालन गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने देखिएमा नेपाल

५५ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

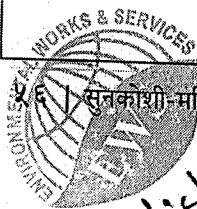

Nishey

नेपाल सरकार
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
परिषद

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		सरकारले त्यस्तो योजना सञ्चालन गर्नको निमित्त राष्ट्रिय वनको कुनै भाग प्रयोग गर्न तोकिए बमोजिम स्वीकृति दिन सक्नेछ।
दफा ४२ (२)	४२	उपदफा (१) बमोजिम योजना सञ्चालनको लागि वनक्षेत्र उपलब्ध गराउँदा जति वनक्षेत्र प्रयोग गर्नुपर्ने हो कम्तीमा रुख रोपनको लागि सम्भव भएसम्म आयोजना स्थलको नजिक पर्ने राष्ट्रिय वनक्षेत्रसँग जोडिएको र समान भौगोलिक र पारिस्थितिकीय क्षेत्रमा पर्ने तथा वनको विकास गर्न सकिने भू-बनोट भएको जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
दफा ४२ (५)	४२	उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि त्यस्तो जग्गा उपलब्ध हुन नसकेको अवस्थामा त्यस्तो आयोजनाको सञ्चालनले वन विकासको लागि जग्गाको व्यवस्था गर्नको लागि आवश्यक पर्ने रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
दफा ४२ (६)	४२	उपदफा (२) वा (५) बमोजिमको जग्गामा ५ वर्षसम्म रुख हुर्काउन तथा सम्भार गर्नको लागि आवश्यक पर्ने रकम त्यस्तो आयोजनाको सञ्चालकले उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
दफा ४२ (७)	४२	उपदफा (१) बमोजिम वनक्षेत्रको जग्गा उपयोग गर्न दिए बापत उपदफा (५) र (६) बमोजिम प्राप्त रकम वन विकास कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ।
दफा ४२ (८)	४२	उपदफा (१) बमोजिम वनको कुनै भाग प्रयोग गर्न स्वीकृति दिँदा कुनै व्यक्ति वा समुदायलाई कुनै हानि नोक्सानी हुने भएमा नेपाल सरकारले क्षतिपूर्तिको उपयुक्त व्यवस्था गरी दिनु पर्नेछ।
दफा (४३)		राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त विकास योजना, लगानी बोर्डबाट विदेशी लगानी स्वीकृत भएको योजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजनामा प्रयोग हुने कच्चा

Nisha

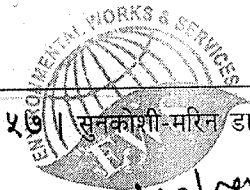
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
 पर्यावरण तथा शिवाइ मन्त्रालय
 पर्यावरण तथा शिवाइ विभाग
 सुनकोशी नदिमा डाइभर्सनको अध्ययन

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		पदार्थ उपयोग गर्न र उल्लिखित खनिज पदार्थ बाहेक वनक्षेत्रबाट अन्य खनिज जन्य वन पैदावार उत्खनन् गर्न पाइने छैन।
संघ, प्रदेश र स्थानीय तह समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध ऐन, २०७७	दफा १३ (१)	राष्ट्रिय स्तर वा राष्ट्रिय महत्त्वका आयोजना, एक भन्दा बढी प्रदेशमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आयोजना र जटिल प्राविधिक क्षमता वा ठूलो लगानी आवश्यक पर्ने आयोजनाको तर्जुमा संघले गर्नेछ र यसरी आयोजना तर्जुमा गर्दा संघीय संसदका सदस्यहरूको परामर्शकारी भूमिका रहनेछ।
	दफा १३ (२)	प्रदेशभित्र पर्ने र प्रदेशबाट कार्यान्वयन हुने प्रदेश स्तरीय आयोजनाको तर्जुमा प्रदेश सरकारले गर्नेछ र यसरी प्रदेशको आयोजना तर्जुमा गर्दा प्रदेश सभा सदस्यहरूको परामर्शकारी भूमिका रहनेछ।
	दफा १३ (३)	स्थानीय तहभित्र पर्ने र स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने स्थानीय स्तरीय आयोजनाको तर्जुमा स्थानीय तहले गर्ने व्यवस्था छ।
	दफा १३ (४)	प्रदेश र स्थानीय तहले आयोजना तर्जुमा, बजेट व्यवस्था तथा कार्यान्वयन गर्दा संघीय कानुनले निर्धारण गरेको मापदण्डको आधारमा गर्नेछ।
	दफा १३ (५)	उपदफा १ बमोजिम संघले आयोजना तर्जुमा गर्दा प्रदेश वा स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वयन हुने गरी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आयोजना सम्बन्धित प्रदेश वा स्थानीय तहले कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।
	दफा १३ (६)	विषयगत समितिले संघ, प्रदेश वा स्थानीय तहबाट तर्जुमा हुने आयोजनासँग सम्बन्धित निकाय बीच आवश्यक समन्वयको व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।
तथ्याङ्क ऐन, २०७९	दफा ७	प्रचलित कानुनमा कुनै सरकारी निकाय वा सार्वजनिक संस्थालाई तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी कुनै कार्य गर्ने जिम्मेवारी तोकिएकोमा सो प्रयोजनका लागि त्यस्तो निकाय वा संस्थाले

५७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

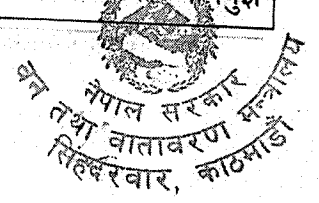
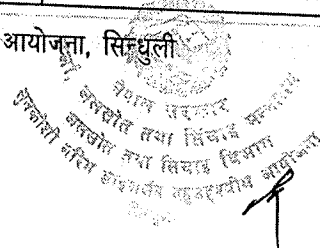
नेपाल सरकार
जसपाको तथ्याङ्क विभाग
सिन्धुली जिल्ला विकास
कार्यको लागि तथ्याङ्क विभाग
सिन्धुली जिल्ला विकास
कार्यको लागि तथ्याङ्क विभाग

नेपाल सरकार
तथ्याङ्क विभाग
सिन्धुली जिल्ला विकास
कार्यको लागि तथ्याङ्क विभाग

		तथ्याङ्क सङ्कलनको कार्य गर्न सक्नेछ।
नियमावलीहरू		
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण नियमावली, २०३०		राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र कुनै सेवा वा सुविधा सञ्चालन गर्नकोलागि बोलकबोल गर्ने व्यक्तिले त्यस्तो सेवा वा सुविधा सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा कुनै किसिमको निर्माण कार्य गर्नु पर्दा त्यसको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गरी नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गराउनुपर्ने छ। यस नियम बमोजिम सेवा वा सुविधा सञ्चालन गर्न दिँदा वा ऐनको दफा ६ बमोजिम नेपाल सरकार स्वयम्ले सेवा वा सुविधा सञ्चालन गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम वातावरणीय अध्ययन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।
भू-तथा जलाधार संरक्षण नियमावली, २०४२	नियम ४	संरक्षित जलाधार क्षेत्रमा भू-तथा जलाधार संरक्षणका लागि ऐनको दफा ४ मा उल्लेख भए बमोजिमका कामहरूको प्रयोजनको लागि संरक्षित जलाधार क्षेत्रभित्रको जग्गालाई जलाधार संरक्षण अधिकृतले सिमाना, क्षेत्रफल र त्यस्तो जग्गामा गरिने कार्यहरू खुलाई वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ।
	नियम ७	ऐनको दफा ६ र नियम ५ बमोजिम भू-उपयोगिता प्रणाली अपनाई खेती गर्नुपर्ने भनी तोकिदिएको निजी स्वामित्वको जग्गा सम्बन्धित जग्गा धनीले मुआब्जा लिई आफ्नो स्वामित्व नेपाल सरकारलाई छोड्न सक्नेछ।
	नियम १०	जलाधार संरक्षण अधिकृतले संरक्षित जलाधार क्षेत्रभित्रको जग्गा मध्ये बाढी पहिरो आउने वा आउन सक्ने वा भू-क्षय वा भू कटान हुने वा हुन सक्ने जग्गाको क्षेत्रफल र सिमाना तोक्नु पर्नेछ।
विद्युत नियमावली, २०५०		यस नियमावलीमा विद्युत अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था, विद्युतको वितरक तथा ग्राहकहरूले पालना गर्नुपर्ने कुराहरू, विद्युतको भोल्ट फ्रिक्वेन्सी तथा पावर फ्याक्टर, विद्युत उपकरणहरूको सुरक्षात्मक व्यवस्था र निरीक्षण तथा जाँचबुझ

Nichan

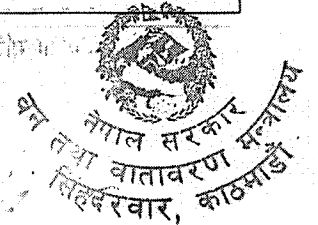
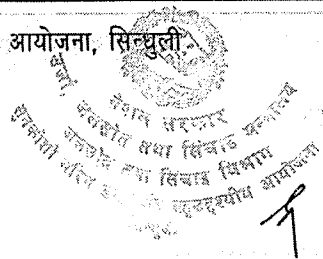

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ। ऐनको दफा ३ को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश बमोजिम १०० देखि १००० किलोवाट सम्मको जलविद्युत सर्भेक्षण, उत्पादन, प्रसारण तथा वितरण गर्न चाहने व्यक्ति वा सङ्गठित संस्थाको अनुसूची १ बमोजिम ढाँचामा विवरणहरु खुलाई महानिर्देशकलाई जानकारी दिनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। त्यसै विद्युत उत्पादनको सर्भेक्षण गर्न चाहने व्यक्ति वा संगठित संस्थाले अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा प्रस्तावित विद्युत उत्पादन आयोजनासँग सम्बन्धित विवरणहरु खुलाउनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।
जलस्रोत नियमावली, २०५०	नियम (३३)	(१) ऐनको दफा १६ को उपदफा (३) को प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारले जलस्रोतको उपयोग सम्बन्धी परियोजनाको किसिम, बनेट, क्षमता आदि कुराहरुलाई ध्यानमा राखी त्यस्तो परियोजना क्षेत्रभित्र का घरजग्गा कुनै खास कामको लागि अरु कसैले प्रयोग गर्न नपाउने गरी निश्चित दूरी तोकी निषेध गर्न सक्नेछ। (२) उपनियम (१) बमोजिम निषेध गरिएको कुराको सूचना नेपाल सरकारले सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरी सम्बन्धित परियोजना क्षेत्रको मुख्य मुख्य ठाउँ, परियोजना कार्यालय, सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका, जिल्ला विकास समिति, जिल्ला प्रशासन कार्यालय र माल वा मालपोत कार्यालयमा समेत टाँस लगाउनु पर्नेछ।
	नियम (३४)	नियम ३३ बमोजिम घरजग्गा प्रयोग गर्न निषेध गरिएको कारणबाट सम्बन्धित व्यक्तिलाई भएको हानी नोक्सानी बापत दिइने क्षतिपूर्तिको रकम नियम ३५ को उपनियम (२) बमोजिम गठित

५९ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nishan

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		क्षतिपूर्ति निर्धारण समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ । (२) घरजग्गाको प्रयोगमा थप बन्देज लगाउनु पर्ने अवस्था परेकोमा बाहेक उपनियम (१) बमोजिम दिइने क्षतिपूर्तिको रकम सम्बन्धित व्यक्तिलाई एकै पटक मात्र दिइनेछ ।
सिंचाइ नियमावली, २०५६	नियम ४२ (१)	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ प्रणाली र भूमिगत जल सिंचाइ प्रणाली बाहेकका अन्य मझौला सिंचाइ आयोजना तथा साना सिंचाइ आयोजनाको नयाँ निर्माण तथा सुदृढीकरणको लागि उपभोक्ताको लगानीको अंक परियोजनाको लागतको पन्ध्र प्रतिशतभन्दा बढी र तीन प्रतिशतभन्दा कम नहुने कुरा उल्लेख छ । तर खडेरी, बाढी, पहिरो, अनिकाल जस्ता अप्रत्यासित प्राकृतिक प्रकोपहरुको प्रभाव कम गर्न त्यस्ता क्षेत्रहरुमा सरकारको तर्फबाट सम्पूर्ण लगानी गरी तत्काल सिंचाइका विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
	नियम ४२ (२)	नेपाल सरकारले विकास निर्माण गर्ने कुनै सिंचाइ परियोजनाको नहर, शाखा नहर वा प्र-शाखा नहरबाट उपभोक्ताको जमिनमा पानी पुर्याउने प्रयोजनको लागि निर्माण गरिने कुलो कुलेसोको लागि आवश्यकपर्ने जमिन सम्बन्धित उपभोक्ताले उपभोक्ता संस्थालाई हस्तान्तरण गर्नुपर्ने कुराको बारेमा उल्लेख गरिएको छ ।
	नियम ४२ (३)	उपनियम (२) बमोजिम जमिन हस्तान्तरण भएको जानकारी सम्बन्धित सिंचाइ कार्यालयलाई दिनुपर्ने छ र सिंचाइ कार्यालयले हस्तान्तरित जमिनको लागत कट्टा र मालपोत मिन्हाको लागि कारवाही चलाउनुपर्ने व्यवस्था छ ।
	नियम ४२ (४)	उपनियम (३) बमोजिम हस्तान्तरित जमिनको प्रचलित मूल्य कायम गरी सम्बन्धित उपभोक्ताले उपनियम (१) बमोजिम व्यहोर्नुपर्ने रकममा समायोजन गरिने कुरा उल्लेख छ ।
	नियम ४२ (५)	कुलो कुलेसोको निर्माणमा जमिनपर्ने तर सिंचाइ सुविधा नपाउने कृषकलाई प्रचलित दर बमोजिम हुन आउने जमिनको मूल्य बराबरको रकम उपभोक्ता संस्थाको

६०
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
Nishu

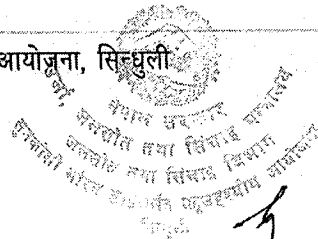
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली
सिन्धुली, काठमाडौं

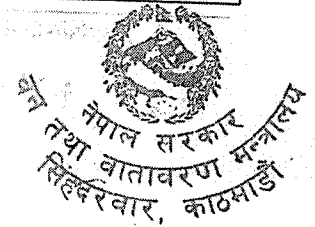
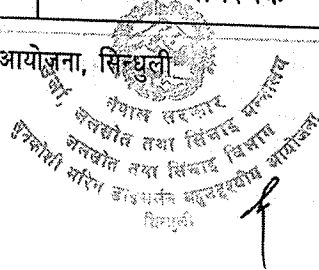
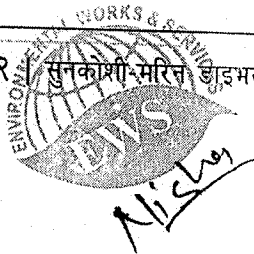
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		संकलित रकमबाटै भुक्तानी गर्नुपर्ने व्यवस्था छ।
	नियम ४२ (६)	उपनियम (१) बमोजिमको रकम उठ्ने निश्चित नभएसम्म कुलो वा कुलेसो निर्माण कार्य शुरु नगरिने गरिने कुरा उल्लेख छ।
बालश्रम नियमावली (निषेध र नियमन गर्ने), २०६२	नियम (११)	प्रतिष्ठानमा काम गर्ने बालबालिकाको स्वास्थ्य र सुरक्षा सम्बन्धमा व्यवस्थापकले अपनाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ। त्यस्तै बालबालिकाहरूलाई कममा लगाउने प्रतिष्ठानमा ऐन विपरीत काममा लगाएको वा नलगाएको, तिनिहरूको स्वास्थ्य र सुरक्षाको लागि गर्नुपर्ने व्यवस्था गरे वा नगरेको तथा ऐन वा यस नियमावली बमोजिम गर्नुपर्ने अन्य व्यवस्थाहरू गरे वा नगरेको भनि निरीक्षण गर्न खटिएको कर्मचारीले सो अनुरूप आफ्नो कर्तव्य इमान्दारीपूर्वक पालन गरे नगरेको सम्बन्धमा श्रम कार्यालयले स्थलगत निरीक्षण गर्न अर्को कुनै कर्मचारी खटाई छड्के जाँच गराउने व्यवस्था गरिएको छ।
फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	नियम ६ को उपनियम २	जैविक तथा अजैविक लगायतका फोहरमैलालाई स्रोतमै छुट्याउने गरी हानिकारक वा रासायनिक फोहरमैलालाई छुट्टाछुट्टै पृथकीकरण तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ।
श्रम नियमावली, २०७५		रोजगार दाताले कार्यस्थलमा कार्यरत श्रमिक तथा अन्य व्यक्तिको सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति बनाउँदा प्रतिष्ठानको कार्य प्रकृति अनुसार कार्यस्थलमा अपनाउनु पर्ने सुरक्षा सतर्कता, श्रमिकको स्वास्थ्य, कार्यस्थलमा हुन सक्ने सम्भावित दुर्घटना, कार्यस्थलमा मेसिनरी यन्त्र उपकरण सञ्चालन गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी, स्वास्थ्यका दृष्टिले संवेदनशील मानिने रासायनिक पदार्थको प्रयोग गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी

Mishra

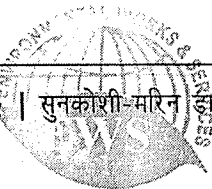
		<p>लगायत व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको सुनिश्चित गर्ने आधारलाई समेटिने गरी बनाउनु पर्नेछ।</p> <p>नियम ४ ले रोजगार सम्झौता गर्दा खुलाउनु पर्ने विवरण, नियम ७ देखि १५ मा वैदेशिक नागरिक काममा लगाउन आवश्यक पर्ने इजाजत र श्रम स्वीकृति र नियम ३४ देखि ५३ श्रमिकको सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी प्रावधान रहेको छ।</p>
विद्युत नियामक आयोग नियमावली, २०७५	नियम २	<p>नियम २ अन्तर्गत शुल्कहरू निर्धारणका लागि आधार, २(क) विद्युत प्रणाली वा उत्पादन प्लान्ट सञ्चालनको लागत, (ख) अवमूल्यन दर, (ग) ब्याजको भुक्तानी, (घ) मर्मत लागत, (ङ) शक्ति संरचनाको निर्माण र सञ्चालन, (ड) पुनर्निर्माण र पुनस्थापना र शेयर लगानीको लागि प्रतिवर्ष प्रतिपूर्ति (च) बिजुली खरीद सम्झौता, (छ) उपभोक्ता मूल्य सूचकांक। (ज) राजस्व दरमा परिवर्तन हुन्छ (झ) विद्युत विकासको सम्बन्धमा नेपाल सरकारले अपनाएको नीतिहरू आदिको व्यवस्था गरेको छ।</p>
सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको व्यापार नियन्त्रण नियमावली, २०७६	नियम ६	<p>नियम ३ बमोजिम दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु तथा वनस्पति वा सोको नमुना राख्ने, प्रयोग गर्ने, रोप्ने, हुर्काउने, पालनपोषण गर्ने, उत्पादन गर्ने, नियन्त्रित प्रजनन गर्ने, खरिद बिक्री गर्ने, ओसारपसार गर्ने, निकासी, पैठारी वा पुनः निकासी गर्ने वा अध्ययन, अनुसन्धान, परीक्षण, तालिम, प्रदर्शनी, संरक्षण शिक्षा, जैविक स्रोत संरक्षण वा अन्य शैक्षिक प्रयोजनमा उपयोग गर्ने अनुमतिको लागि पेश भएको निवेदन उपर व्यवस्थापन निकायले आवश्यक जाँचबुझ गरी सिफारिस</p>

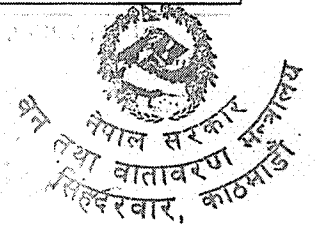
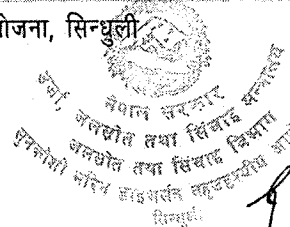
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		सहितको परामर्शका लागि वैज्ञानिक निकाय समक्ष पठाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ।
	नियम १२	ऐनको दफा १३ को उपदफा १ बमोजिम कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै जीवित सङ्कटापन्न वन्यजन्तु अध्ययन, अनुसन्धान, परीक्षण, प्रशिक्षण, प्रदर्शन, संरक्षण शिक्षा, जैविक स्रोत संरक्षण, शैक्षिक प्रयोजन वा अन्य कुनै प्रयोजनका लागि राखेको, प्रयोग गरेको वा कुनै सङ्कटापन्न वन्यजन्तु पालनपोषण गरेको वा घरपालुवा बनाई त्यसबाट लाभ प्राप्त गरेको भए यो नियमावली प्रारम्भ भएको मितिले एक वर्षभित्र त्यस्तो वन्यजन्तु दर्ताको लागि प्रयोजन खुलाई अनुसूची-१३ बमोजिमको ढाँचामा व्यवस्थापन निकाय समक्ष निवेदन पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।
वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	नियम ६	ऐनको दफा ३ को उपदफा (५) को प्रयोजनको लागि प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा आयोजना प्रभाव हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाइ आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।
	नियम ११ (२)	पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नको लागि अनुमति प्राप्त प्रस्तावको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन स्वीकृति गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया मध्ये क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची स्वीकृति गराउने प्रक्रिया बाहेक अन्य सबै प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्नेछ।
वन नियमावली, २०७९	नियम ६५	कुनै वनक्षेत्रभित्र राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाको सञ्चालन गर्दा सोबाट व्यक्ति वा समुदायलाई कुनै हानी नोक्सानी हुन गएमा सो बापतको क्षतिपूर्ति रकम र सो योजनाले प्रयोग गर्ने वनक्षेत्रको वन पैदावार काट्दा, टुक्राउँदा तथा ढुवानी गर्दाको

६३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Alisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित योजना सञ्चालनले व्यहोर्नु पर्नेछ।
नियम ८५ (१)		सार्वजनिक जग्गामा रहेका ऐनको दफा ३७ को उपदफा (३) बमोजिमका तथा अन्य रुख विकास आयोजना सञ्चालनका लागि हटाउनु पर्ने भएमा रुख वा जग्गाको व्यवस्थापन गरिरहेको निकायले गरेको निर्णय र नियम ३६ को उपनियम (१) बमोजिमको समितिको सिफारिसको आधारमा डिभिजन वन अधिकृतले त्यस्तो आयोजना सञ्चालन गर्ने कार्यालयलाई हटाउन स्वीकृति दिन सक्नेछ। विकास आयोजनाको तर्जुमा गर्दा सम्भव भएसम्म राष्ट्रिय वनक्षेत्र नपर्ने गरी गर्नु पर्नेछ।
नियम ८७ (२)		उपनियम (१) बमोजिमको आयोजना तर्जुमाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्दा ऐनको दफा ४२ बमोजिमका विकास आयोजना सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय वनक्षेत्र प्रयोग गर्नु बाहेक अन्य कुनै पनि विकल्प नभएमा सम्बन्धित वन व्यवस्थापन पद्धति बमोजिम त्यस्तो वन व्यवस्थापन गर्ने निकाय वा समूहको परामर्श तथा सहभागितामा न्यूनतम रुख बिरुवा मात्र हटाउनु पर्ने विकल्पको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी मुख्य क्रियाकलाप समावेश भएको अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ।
नियम ८७ (३)		विकास आयोजनाको लागि वनक्षेत्र प्रयोग गर्नुपर्ने भएमा त्यस्तो आयोजना तर्जुमा गर्दा, सम्भाव्यता अध्ययन गर्दा तथा वातावरणीय अध्ययन गर्दा सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।
नियम ८७ (४)		विकास आयोजना सञ्चालनका लागि प्रयोग हुने राष्ट्रिय वनक्षेत्रको यकिन गर्दा त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने क्षेत्राधिकार,

68
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
जसरीत तथा सिन्धुली जसरीत तथा सिन्धुली जसरीत
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
वातावरण सञ्चालन
सिन्धुली, काठमाडौं

		<p>सुरक्षा परिधि, हरित पेटी, पहुँच मार्ग जस्ता अनिवार्य आवश्यकता क्षेत्र समेत समेटिएको हुनु पर्ने उल्लेख गरिएको छ।</p>
<p>निर्देशिकाहरू</p>		
<p>जग्गा प्रयोग निर्देशिका, २०४६</p>		<p>यस निर्देशिकाको बुँदा १६ र १७ को निर्देशन अनुसार योजना प्रभावित परिवारहरूको दुई कोटीहरू निर्दिष्ट गर्दछ, आयोजना प्रभावित परिवारहरू र गम्भीर रूपमा योजना प्रभावित परिवार। आयोजना प्रभावित परिवारहरूले घरका सदस्यहरू समावेश गर्दछ जसमा वृद्ध आश्रित र नाबालिग बच्चाहरू (१८ वर्ष भन्दा कम) एकै छतमुनि बस्ने र एकल आर्थिक एकाइको रूपमा सञ्चालन हुन्छ, जो योजनाबाट प्रतिकूल रूपमा प्रभावित छन्। यी निर्देशिकाहरू अन्तर्गत सम्बन्धित अधिकारीहरूले योजना टोलीको सहयोगमा योजना प्रभावित परिवारहरूको जीवनस्तर र सम्पत्तिको मूल्याङ्कन, वरपरको समान सम्पत्तिहरूको तुलनात्मक बजार मूल्यमा आधारित हुनुपर्ने हुन्छ।</p>
<p>राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०</p>		<p>यो निर्देशिकाले वातावरणीय अध्ययनको क्रममा जन सहभागी जुटाउन पर्ने, आवश्यक सूचनाहरूको संकलन गर्ने, विवादका विषयहरूको गम्भीरता पूर्वक मूल्याङ्कन गर्ने र वातावरणीय अध्ययनको लागि ती विषयहरूको प्राथमिकता क्रम निर्धारण गर्ने कुराहरूलाई प्रस्ट रूपमा जोड दिएको छ। यस निर्देशिकाले सामाजिक, आर्थिक, जैविक, भौतिक-रासायनिक र सांस्कृतिक प्रभावहरू पहिचान गर्न र समन उपायहरूको पहिचान गरी त्यसलाई हटाउन, रोक्न/वा कम गर्न र आयोजना कार्यान्वयनबाट हुने फाइदाजनक प्रभावहरूलाई</p>

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		बढाउन प्रावधानहरू पनि तय गरेको छ। यो निर्देशिकाले प्रस्तावकलाई वातावरणीय न्यूनिकरण उपायहरू एकीकृत गर्न विशेष गरी खानीको व्यवस्थापन, खनिएका खाल्डोहरू, सामाग्रीको भण्डारण र स्पोर्ट्स व्यवस्थापन, कामदार शिविरहरूको सञ्चालन, जमिन खन्ने र ढलान स्थिरीकरण, ढुङ्गा टुक्राउने स्थान, इत्यादिमा मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ।
वन्यजन्तुमैत्री पूर्वाधार निर्माण निर्देशिका, २०७८	दफा ८ (१)	दफा ७ बमोजिम तयार भइ प्रचलित कानुन बमोजिम स्वीकृत भएको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन, स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन बमोजिम सम्बन्धित निकाय वा प्रवर्द्धकले सो प्रतिवेदनमा तोकिएको स्थान तथा डिजाइनमा वन्यजन्तुमैत्री संरचना निर्माण गर्नु पर्नेछ।
	दफा ८ (२)	उपदफा (१) बमोजिम संरचना निर्माण गर्दा प्रचलित कानुन बमोजिम स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले औल्याएका प्रतिकूल प्रभाव न्यूनिकरणका उपाय समेत अवलम्बन गर्नु पर्नेछ।
	दफा ८ (३)	दफा (१) बमोजिम निर्माण गरिने अण्डरपास संरचना र ओभरपास संरचनाको दायौं बायाँ पखाल, गाइडिड फेन्स, ध्वनि प्रतिरोधक लगायतका संरचना बनाउँदा सम्भव भएसम्म स्थानीय सामाग्रीको प्रयोग गरी वन्यजन्तुको वासस्थानसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी निर्माण गर्नु पर्नेछ।
	दफा ९	पूर्वाधार तथा वन्यजन्तुमैत्री संरचना निर्माण तथा विस्तार गर्दा वनक्षेत्रको प्रयोग र सो बापतको जग्गा सट्टा भर्ना सम्बन्धी व्यवस्था वन सम्बन्धी सङ्घीय कानुन बमोजिम हुनेछ।
मापदण्डहरू		

६६ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

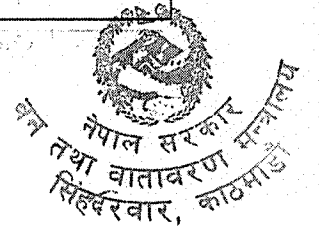
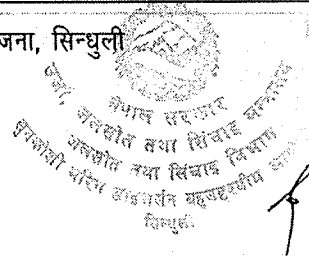
Nishy

नेपाल सरकार
वन, जलस्रोत तथा सिँचाई विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण सञ्चाल्य
सिन्धुली, काठमाडौं

<p>ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९</p>		<p>ध्वनि गुणस्तरका लागि राष्ट्रिय मानकका अनुसार शहरी तथा आवासीय क्षेत्रका लागि आवाजको अधिकतम सीमा दिनमा ५५ डिबि र रातको समयमा ५० डिबि हुनुपर्ने बारेमा उल्लेख गरेको छ।</p>
<p>वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९</p>		<p>वायुको गुणस्तर कायम राख्न वायुमा हुने प्रदूषित तत्हरूको नियमनको लागि वायुमण्डलमा टि.एस.पि., पि.एम१०, सल्फर डाइअक्साइड, नाइट्रोजन डाइअक्साइड, कार्बन मोनोअक्साइड, लेड, बेन्जीन, पि.एम२.५, र ओजोन जस्ता सूचकहरूको न्यूनतम मापदण्ड तोकेको छ।</p>
<p>क्रसर उद्योगबाट निष्कासन भई हावामा निष्कासन हुने धुलो सम्बन्धी मापदण्ड २०६९</p>		<p>क्रसर उद्योगबाट निष्कासन भई हावामा निष्कासन हुने धुलो सम्बन्धी मापदण्ड तोकेको छ। क्रसर उद्योगबाट निष्कासन भई हावामा निष्कासन हुने Total Suspended Particulate Matter को उत्सर्जन सीमा less than 600 µg/Nm³ हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ।</p>
<p>डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँ सम्बन्धी मापदण्ड, २०६९</p>		<p>यसले डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँ सम्बन्धी मापदण्ड तोकेको छ। प्रस्तावित आयोजनाले निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा डिजेल जेनरेटरको मापदण्ड अनुसार अनुगमन तथा परीक्षणको लागि आधार तयार गर्नेछ।</p>
<p>नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९</p>		<p>यस मापदण्डले पेट्रोल, ग्याँस र डिजेलद्वारा सञ्चालित सवारी साधनहरूले उत्सर्जन गर्ने हानिकारक ग्याँसहरू कम गर्न जोड दिएको छ। प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनको लागि प्रयोग हुने सवारी साधनहरूले नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९ मा दिएको मापदण्डको पालना गर्नेछ।</p>

Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

<p>ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७</p>	बुँदा (१)	५	खानीबाट ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा जस्ता साधारण निर्माणमुखी पदार्थ उत्खनन् तथा सङ्कलन गर्ने कार्य प्रचलित कानुन बमोजिम तोकिएको निकायबाट अनुमति लिई गर्नु पर्नेछ।
	बुँदा (३)	५	स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तथा उपदफा (१) बमोजिम खानी सञ्चालनको अनुमति प्राप्त भएपछि सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले खानी उद्योग दर्ता गर्नेछ।
	बुँदा (२)	६	वन तथा चुरे क्षेत्रबाट सामान्यतया ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन् गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित निकायको सहमतिमा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित विधि अनुसार सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, सङ्कलन र बिक्री गर्न सक्ने व्यवस्था छ।
	बुँदा (३)	६	वनक्षेत्रको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा जस्ता साधारण निर्माणमुखी पदार्थको सङ्कलन, उत्खननका लागि मेसिनरी औजार प्रयोग गर्दा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित शर्त र मापदण्ड भित्र रही गर्नु पर्नेछ।
	बुँदा (४)	६	चुरे क्षेत्रमा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको उत्खनन् गर्ने सम्बन्धमा राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समितिको सहमति तथा स्वीकृत मापदण्डको आधारमा सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले प्रचलित कानुन तथा मापदण्ड बमोजिम ठेक्का बन्दोबस्त गर्नु पर्नेछ। चुरे क्षेत्र भित्रका नदी, खोला तथा बगरमा बाढी, पहिरो आदि कारणले थुप्रिन गएको ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि नहटाउँदा गम्भीर जोखिम हुने देखिएमा प्राविधिक टोलीबाट गरिएको सिफारिसका

६८ सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Alishy

नेपाल सरकार
वातावरण तथा जलसंसाधन विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली, काठमाडौं

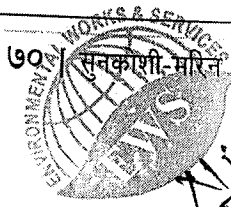
		आधारमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्णयानुसार हटाउन सकिनेछ।
	बुँदा ७ (१)	सम्बन्धित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उत्खनन् वा सङ्कलन गर्न तोकिएको स्थलमा स्वीकृत परिमाणभन्दा बढी उत्खनन् र सङ्कलन हुन नदीन सङ्कलन तथा उत्खनन् आदेश दिनु पूर्व प्राविधिकबाट गरिएको नाप जाँच तथा रेखाङ्कनका आधारमा उत्खनन् वा सङ्कलनको क्षेत्र निर्धारण गरी लाइन लेबल समेत दिनु पर्नेछ।
राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड, २०७९		यस मापदण्डले खानेपानीमा हुने रासायनिक, जैविक तथा भौतिक सूचकको मात्रा तोकेको छ र खानेपानीको गुणस्तर तोकेको सिमा भित्र हुनुपर्ने उल्लेख गरेको छ।
क्रसर उद्योगको अनुमति, दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी प्रक्रिया तथा मापदण्ड २०६०	बुँदा ३	नेपाल सरकारद्वारा जारी गरिएको प्रचलित ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन विक्री तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी मापदण्डमा उल्लेख भएको क्रसर उद्योग सञ्चालनका लागि तोकिएको दुरीसम्बन्धी मापदण्ड पालना गर्नुपर्ने मापदण्डमा उल्लेख छ। दुरीसम्बन्धी मापदण्ड मापदण्डमा उल्लेखित निकायबाट प्रमाणित गरी पेस गर्नुपर्नेछ र सोही प्रमाणित कागजातका आधारमा उद्योग विभागले अन्य प्रक्रिया सुरु गर्नुपर्ने मापदण्डमा उल्लेख छ।
	बुँदा ४	मापदण्डमा क्रसर उद्योग सञ्चालनका लागि उद्योगको स्वामित्वमा रहेको कम्तीमा ४० रोपनी जग्गा आवश्यक पर्ने उल्लेख छ। तर उद्योगो आफ्नै स्वामित्वमा जग्गा नभएमा लिज भएको भए कम्तीमा ५ वर्षको सम्झौता आवश्यक पर्ने मापदण्डमा उल्लेख छ।

ENVIRONMENTAL WORKS & SERVICES
Nishy

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

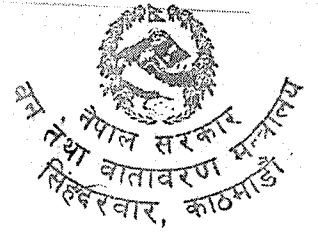
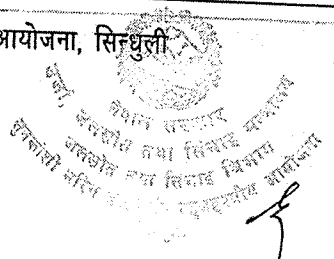
नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

	<p>बुँदा ५</p> <p>वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदन स्वीकृत हुनुपर्ने बारे उल्लेख गरिएको छ।</p> <ul style="list-style-type: none"> - प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण आईईको हकमा उद्योगको अनुमति प्राप्त भएपश्चात् ऋसर उद्योगले ४५ दिनभित्र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणसँग सम्बन्धित कार्यसूची तयार गरी स्वीकृतिको लागि उद्योग विभागसमक्ष पेस गर्नुपर्ने। - उद्योग विभागले वातावरण संरक्षण नियमावली बमोजिम त्यस्तो कार्यसूची १५ दिनभित्र निर्णय गर्नुपर्ने। - ऋसर उद्योगले कार्यसूची स्वीकृत भएको दश महिनाभित्र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन उद्योग विभागसमक्ष पेस गर्नुपर्ने। <p>उद्योग विभागले वातावरण संरक्षण नियमावली बमोजिम त्यस्तो प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन सम्बन्धमा १५ दिनभित्र आवश्यक निर्णय गर्नुपर्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> - प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृतको लागि दिन गणना गर्दा कुनै विषयमा थप स्पष्ट गर्न लेखि पठाएको वा थप कागजात माग गरेकोमा माग बमोजिमको विषयमा स्पष्ट भइ आएको वा थप कागजात प्राप्त भएको मितिबाट गणना गर्नुपर्ने। - उद्योग विभागले दर्ता अनुमतिको म्यादभित्र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण स्वीकृत सम्बन्धी निर्णय गर्नुपर्ने। - दुरी सम्बन्धमा स्थलगत अनुगमन भएको प्राविधिक समितिको प्रतिवेदन। - समयभित्र कार्यसूची तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन पेस नगरेमा ऋसर उद्योगको
--	--

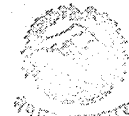
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

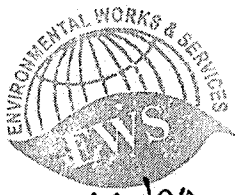
Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		अनुमति स्वतः खारेज हुने।
सन्धि सम्झौता		
दुर्लभ तथा सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सम्बन्धी सम्मेलन, १९८५	खण्ड ३ को उपखण्ड २	अति जोखिम तथा सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारको लागि निषेध गरिएको छ। विशेष उद्देश्यको लागि सम्बन्धित अधिकारीको अनुमतिबाट अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार गर्न सक्ने उल्लेख छ।
अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन महासन्धि १९९१, १९८९	खण्ड १२, १३, १४ र १५	परम्परागत रूपले भोगचलन गर्दै आएको प्राकृतिक स्रोतको प्रयोग र सुरक्षा गर्ने पहिलो अधिकार उक्त स्रोतसँग जोडिएका आदिवासी र जनजातिसँग हुने कुराको बारेमा उल्लेख गरेको छ।
जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि, १९९२		जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि सन् १९९२ मा भएको जैविक विविधताको संरक्षण सम्बन्धी महासन्धि हो। सो सन्धिको अनुसार कुनै पनि विकास निर्माण सम्बन्धी आयोजनाहरूको लागि उपयुक्त प्रक्रियाहरू अपनाई वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन जस्ता वातावरणीय अध्ययन आवश्यक पर्ने कुराको बारेमा उल्लेख गरिएको छ।

 नेपाल सरकार
 वातावरण, संरक्षण र वन्यजन्तु विभाग
 काठमाडौं

Nishu

७१ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

 नेपाल सरकार
 वातावरण, संरक्षण र वन्यजन्तु विभाग
 काठमाडौं

परिच्छेद-५

आयोजना क्षेत्रको विद्यमान वातावरणीय अवस्था

प्रस्तावित आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि आवश्यक विद्यमान वातावरणीय अवस्था अन्तर्गत भौतिक वातावरण, जैविक वातावरण, सामाजिक-आर्थिक वातावरण तथा साँस्कृतिक वातावरणको आधारभूत जानकारी यस खण्डमा प्रस्तुत गरिएको छ।

५.१ भौतिक वातावरणीय अवस्था

क) अवस्थिति तथा भौगोलिक अवस्था

आयोजनाको सर्ज ट्यांक तथा टेलरेस स्थानान्तरण हुने स्थान शिवालिक क्षेत्रमा रहेको छ भने उत्खनन् क्षेत्रहरू, पहुँच सडक तथा बि.पी. राजमार्ग मध्य पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छ। सर्ज ट्यांक तथा टेलरेसको अवस्थिति $२७^{\circ}१५'४९.६१''$ उत्तर र $८५^{\circ}५२'३५.६१''$ पूर्वमा रहेको छ भने उत्खनन् क्षेत्रहरू, पहुँच सडक तथा बि.पी. राजमार्गको स्थानान्तरण हुने क्षेत्रको अवस्थिति $२७^{\circ}२१' १६.५६''$ उत्तर देखि $२७^{\circ}२०'१०.२१''$ उत्तरसम्म र $८५^{\circ}५८'३६.८४''$ पूर्व देखि $८५^{\circ}५९'५.७५''$ पूर्वसम्म रहेको छ।

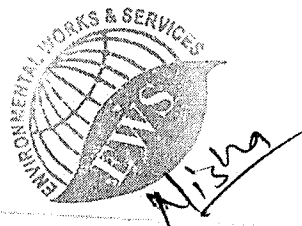
ख) भू-उपयोग

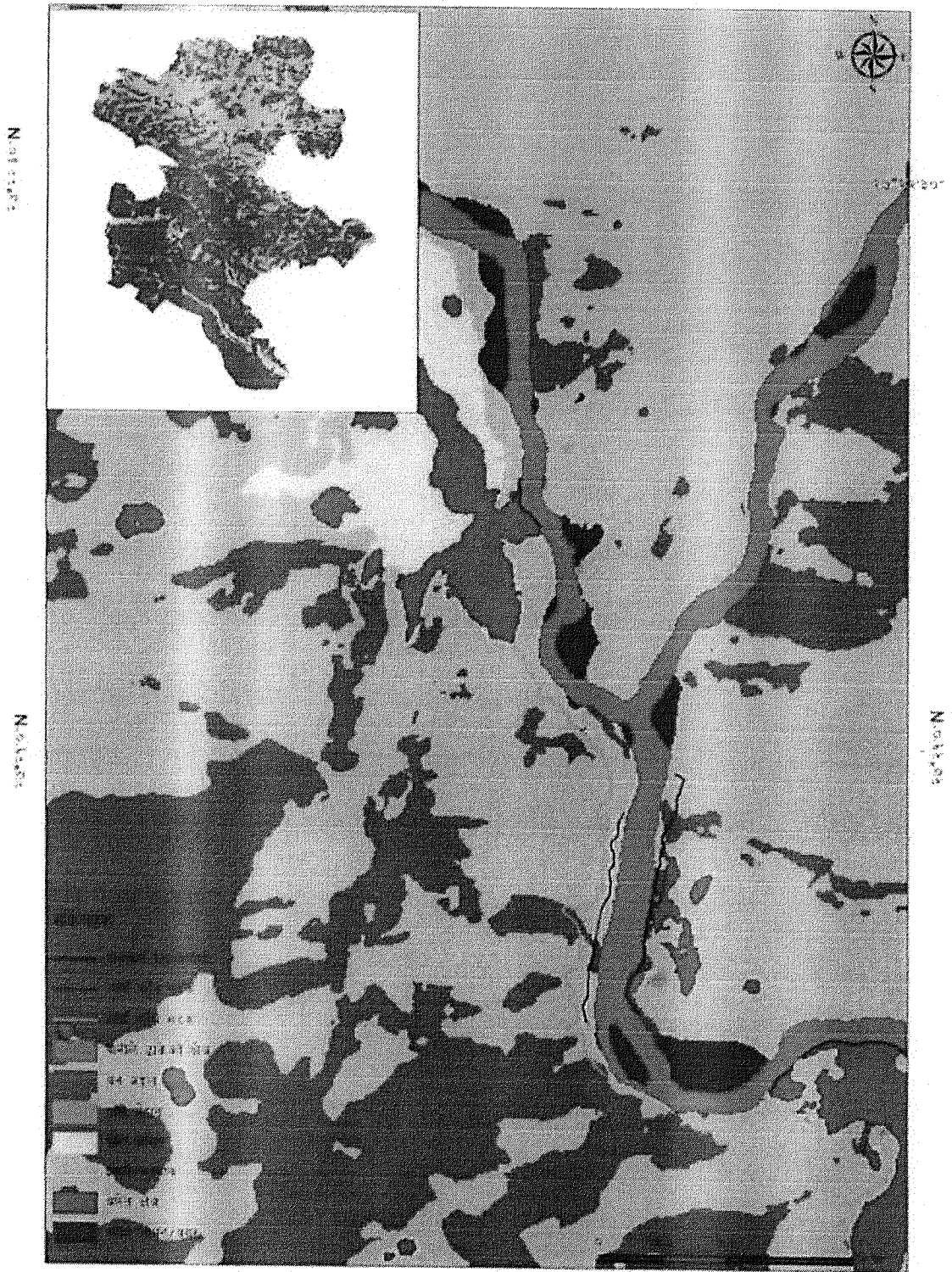
आयोजनाको संरचना बन्ने क्षेत्रको भू-उपयोगमा वनक्षेत्र (सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, सामुदायिक वन तथा नदी उकासको जग्गा) र निजी जमिन रहेको छ। समग्रमा आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा पानीले ढाकेको क्षेत्र, वन जङ्गल, नदी उकासको क्षेत्र/वगर, निजी कृषि जमिन, बस्ती क्षेत्र तथा झाडी बुट्यान रहेको जमिन रहेको छ। आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको भू-उपयोग तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ११ : आयोजना प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको भू-उपयोगको विवरण

भू-उपयोग	क्षेत्रफल (हक्टर)	प्रतिशत
कृषि जमिन	०.३६५	०.६९
जङ्गल/वनक्षेत्र	३.९५	७.७९
नदी उकास	४८.७२	९२.५२

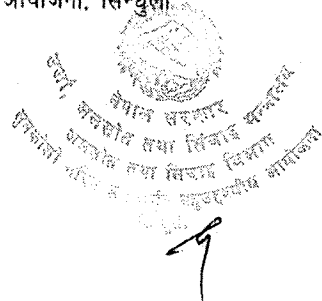
स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण तथ्याङ्कको जी.आइ.एस. विश्लेषण, २०७९

चित्र नं. ७ : आयोजना क्षेत्रको भू-उपयोगको नक्सा

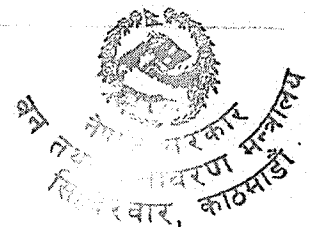
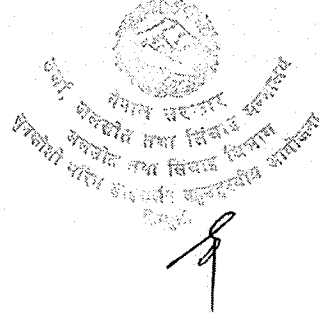
७३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

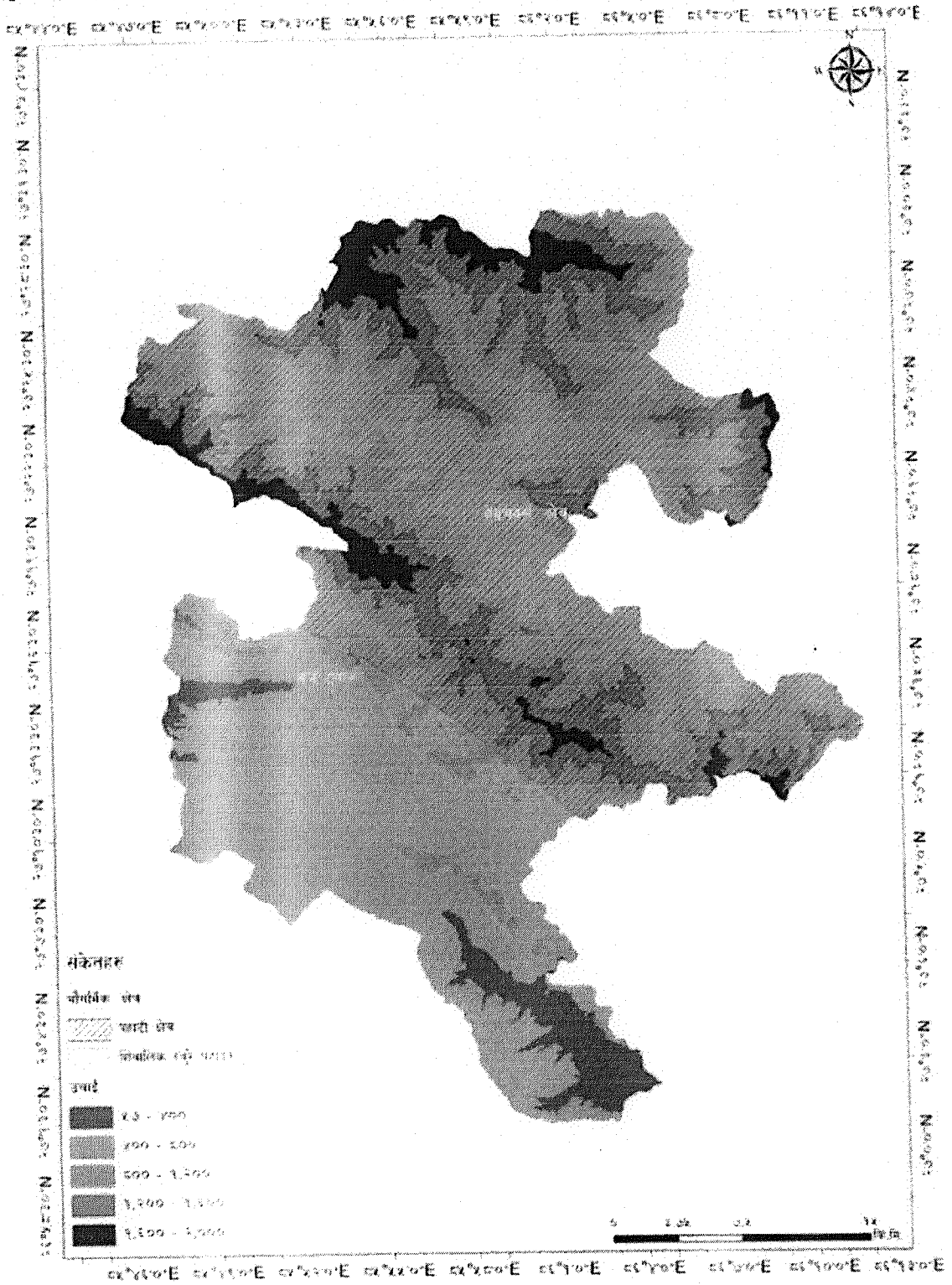
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

ग) भौगर्भिक अवस्था

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना पूर्वी नेपालको पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छ। आयोजनाको पहुँच सडक तथा बि.पी राजमार्ग Galyang Formation तथा Granite भएको क्षेत्रमा पर्दछ भने सर्ज ट्यांक शिवालिक क्षेत्रमा रहेको छ (खानी तथा भूगर्भ विभाग, २०४४)। Galyang Formation मा मुख्य रूपमा thick bed भएको Grey Phyllite, Creamy Green Phyllite, Dolostone जस्ता चट्टानहरू पाइन्छन् भने तल्लो शिवालिकमा Conglomerate र Sandstone, Mudstone पाइन्छन्।

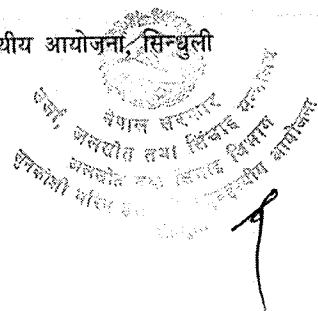
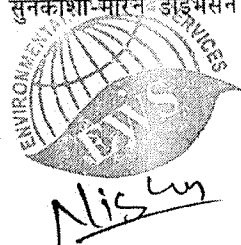
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक बातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

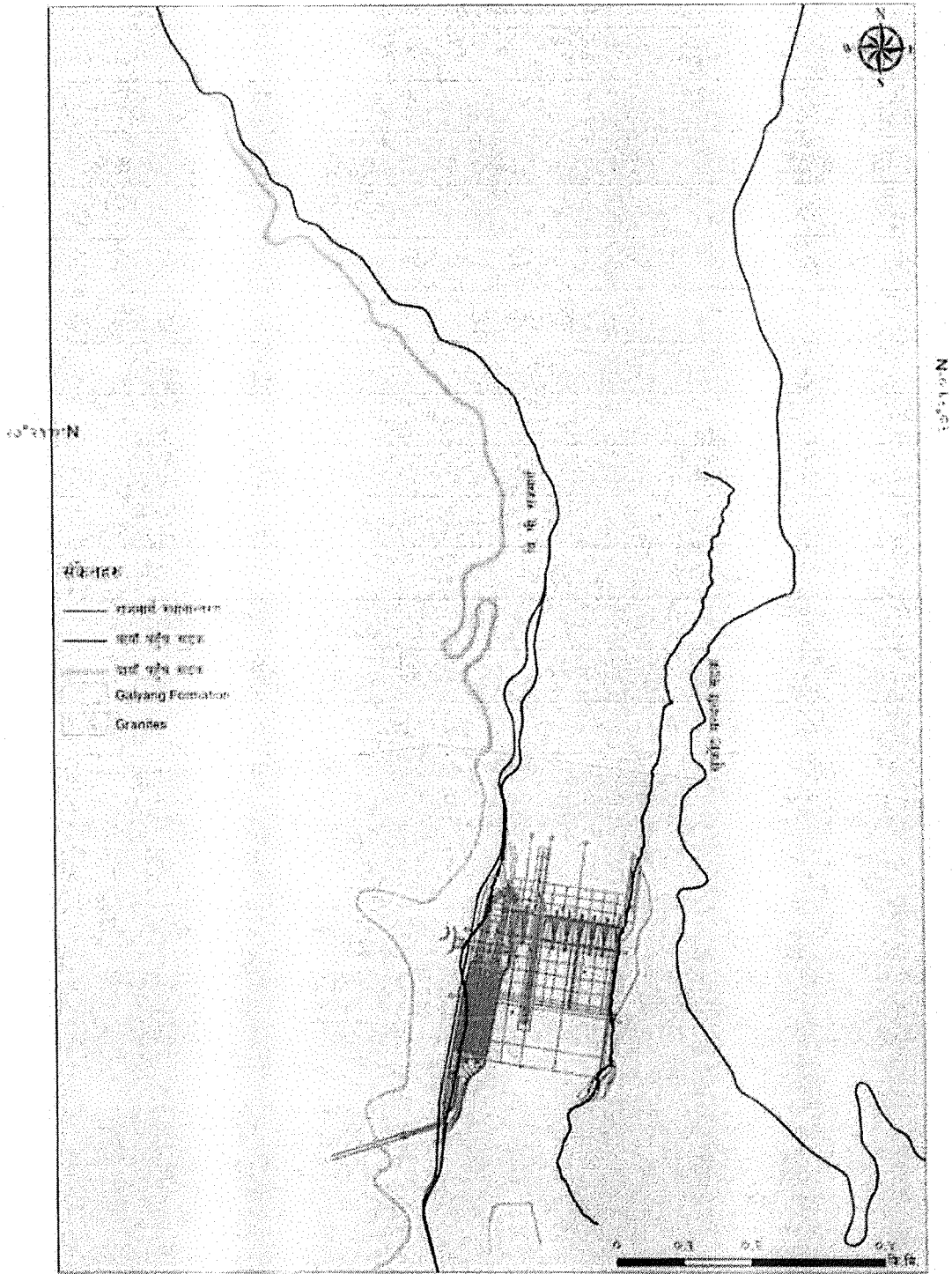
चित्र नं. ८ : आयोजना क्षेत्रको भौगर्भिक अवस्थिति तथा उचाइको नक्सा

स्रोत: नापी विभाग तथा ASTER स्याटेलाइट डाटा, २०७९

७५ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

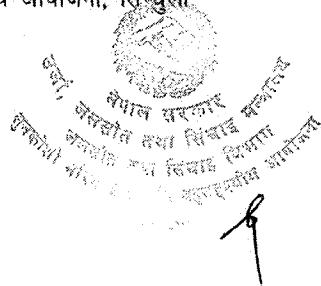
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

चित्र नं. ९ : आयोजना क्षेत्रको भूगर्भ सम्बन्धी नक्सा

स्रोत: खानी तथा भूगर्भ विभाग २०४४ तथा आयोजनाको डिजाइन डाटा, २०७६

७६ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

घ) पहिरो तथा अस्थिर क्षेत्र

आयोजना क्षेत्रमा समग्र रूपमा अस्थिरता तथा जोखिमका क्षेत्र रहेका छैनन्। पहुँच सडक क्षेत्रमा पहिरो तथा अस्थिर क्षेत्र रहेको छ जहाँ रकफल (Rock Fall) हुने सम्भावना रहन्छ। सुनकोशी नदीको दायाँ किनारको पहुँच सडकमा ०+०८०, ०+१३५, ०+२६५, ०+४८०, ०+५४० र ०+८५० मा अस्थिर क्षेत्र तथा पहिरो खसेको स्थान रहेको छ। (स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९)

ङ) सेडिमेंट

आयोजनाको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययनको क्रममा सेडिमेंट ढुवानीको अनुमानका लागि नदीको बहाव र सेडिमेंट लोड बीचको सम्बन्धलाई मूल्याङ्कन गरेर सेडिमेंट ढुवानीको डिस्चार्ज रेटिंग कर्भ तयार गरेको थियो। यसै रेटिंग कर्भको आधारमा सुनकोशी नदीमा हेडवर्क क्षेत्रमा औसत मासिक सेडिमेंट वहाव अनुमान गरिएको छ। (स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६)

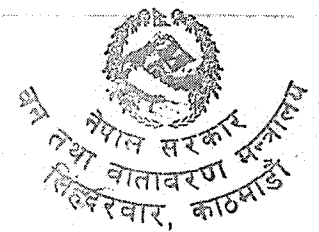
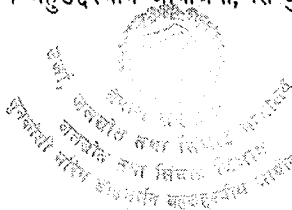
तालिका १२ : आयोजनाको हेडवर्कमा सेडिमेंटको अवस्था

महिना	डिस्चार्ज (क्युमेक)	सस्पेन्डेड सेडिमेंटको मात्रा (ppm)	सस्पेन्डेड सेडिमेंट लोड (के.जी/सेकेन्ड)	सस्पेन्डेड सेडिमेंट लोड (टन/महिना)	सस्पेन्डेड सेडिमेंट लोडको बेड (@१५%) (टन/महिना)	जम्मा सेडिमेंट लोड (टन/महिना)
जनवरी	११०.१	६४.८	७.१	१९,०९८	२,८६५	२१,९६३
फेब्रुअरी	९२.८	५२.९	४.९	११,८७४	१,७८१	१३,६५५
मार्च	८५.८	४८.२	४.१	११,०७५	१,६६१	१२,७३७
अप्रिल	९६.४	५५.३	५.३	१३,८२५	२,०७४	१५,८९९
मे	१५८.४	९९.७	१५.८	४२,२८२	६,३४२	४८,६२५
जुन	४८८.७	३७८.७	१८५.१	४७९,७४४	७१,९६२	५५१,७०५
जुलाई	१३४९.५	१२६२.०	१७०३.१	४,५६१,६३१	६८४,२४५	५,२४५,८७६
अगस्ट	१७५०.५	१७१७.८	३००६.९	८,०५३,८१४	१,२०८,०७२	९,२६१,८८६
सेप्टेम्बर	१०८६.५	९७६.१	१०६०.६	२,७४९,०१४	४१२,३५२	३,१६१,३६६
अक्टोबर	४६४.५	३५६.६	१६५.६	४४३,६६६	६६,५५०	५१०,२१६

Nishu

७७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

नोबेम्बर	२१८.६	१४६.०	३१.९	८२,७१६	१२,४०७	९५,१२३
डिसेम्बर	१३९.८	८५.९	१२.०	३२,१८३	४,८२७	३७,०१०
जम्मा (टन/वर्ष)				१६,५००,९२१	२,४७५,१३८	१८,९७६,०५९

स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

च) हावापानी/मौसम

आयोजना क्षेत्रमा ओसिलो र सुकखा मौसम भएको उपोष्ण मनसुन हावापानी पाइन्छ। वर्षा मौसम जुन देखि सेप्टेम्बर सम्म रहन्छ भने सुकखा मौसम अक्टोबर देखि मे सम्म जारी रहन्छ। मनसुन अवधिमा सापेक्षिक आर्द्रता अधिकतम हुन्छ र प्रि-मनसुन अवधिको तुलनामा तापक्रम कम हुन्छ। आयोजना क्षेत्रको औसत वार्षिक वर्षा १५८६ मि.मि. रहेको छ भने गर्मी याममा यहाँको तापक्रम अधिकतम ३२.४ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्छ भने हिउँदमा न्यूनतम ७.७ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्ने गर्दछ। (स्रोत: जल तथा मौसम विभाग, २०७६)

तालिका १३ : आयोजना क्षेत्रको वर्षाको विवरण (मि.मि)

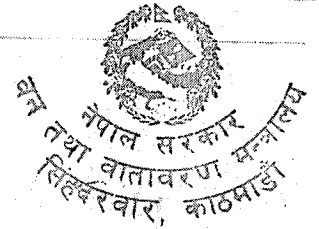
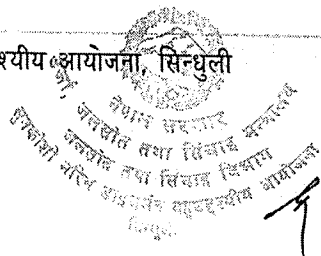
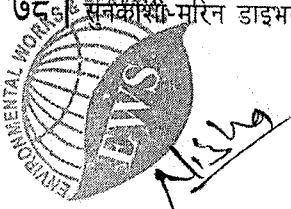
महिना	जलवायु केन्द्र					
	खोपासी	नागदह	चरिकोट	मेलुंगा	सिरवा	औसत
जनवरी	१९	८	१७	१४	१५	१३
फेब्रुअरी	१९	१५	२३	१२	१८	१७
मार्च	२९	३०	४०	२७	३२	३२
अप्रिल	५४	७३	७६	७१	६९	६९
मे	१२८	१५०	१५९	१२७	१३६	१४३
जुन	२४४	२३९	३१०	२२९	२९४	२५७
जुलाई	३६५	३७२	५६०	३४०	४८०	४१२
अगस्त	२८३	२८८	५२८	३०९	४५१	३४९
सेप्टेम्बर	१९७	१८२	२६८	१६२	२६६	२०७
अक्टोबर	६०	३९	६७	४०	५४	५०
नोभेम्बर	१०	११	११	५	१४	१०
डिसेम्बर	१४	७	१६	१३	११	११
वार्षिक	१४२१	१४४१	२१०४	१३४३	१८२२	१५८६

स्रोत: जल तथा मौसम विभाग, २०७६

तालिका १४ : आयोजना क्षेत्रको तापक्रमको विवरण

महिना	अधिकतम (°C)	न्यूनतम (°C)	औसत (°C)
जनवरी	२२.३	७.७	१५.०
फेब्रुअरी	२४.७	९.६	१६.९
मार्च	२९.१	१३.३	२०.९
अप्रिल	३२.४	१६.९	२४.३

७८५- सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

मे	३२.२	१९.७	२५.५
जुन	३२.०	२२.३	२६.७
जुलाई	३१.२	२३.१	२६.७
अगस्त	३१.०	२३.०	२६.५
सेप्टेम्बर	३०.७	२१.९	२६.३
अक्टोबर	२९.९	१८.१	२४.०
नोभेम्बर	२७.२	१३.२	२०.२
डिसेम्बर	२४.२	८.६	१६.२

स्रोत: जल तथा मौसम विभाग, २०७६

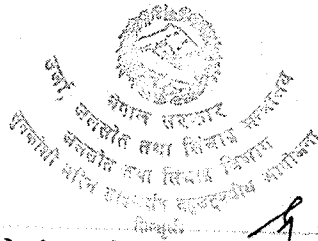
छ) हाईड्रोलोजी

प्रस्तावित आयोजनाको हेडवर्क्स साइट देखि माथि सुनकोशी नदीको जलाधार समुद्री सतहबाट ५६० मिटर देखि ८१८० मिटरसम्म रहेको छ। सुक्खा मौसममा हिउँ पग्लेर नदीको पानीको मात्रा तथा वहावको निर्धारण भैरहेको हुन्छ भने वर्षा मौसममा जलाधार क्षेत्रमा पर्ने पानीले नदीको वहाव तथा बाढी निर्धारण हुन्छ। आयोजना क्षेत्र तल्लो हिमालय भौगोलिक क्षेत्रको मध्य पहाडी क्षेत्रमा पर्दछ भने सुनकोशी नदीको माथिल्लो जलाधार हिउँ र हिमनदी भएको हिमालय क्षेत्रसम्म फैलिएको छ।

सन् १९६८ र २०१५ को अवधिमा हेडवर्क्स साइटमा मार्चमा मासिक न्यूनतम प्रवाह ८५.८ क्यूमेक न्यूनतम प्रवाह रहेको पाइयो र अगस्तमा १,७५०.५ क्यूमेक अधिकतम प्रवाह रहेको पाइयो। (स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६)

Mishra

७९ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक बातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

तालिका १५ : Long Term mean monthly flows (m³/s) at Intake, Khurkot

वर्ष	जनवरी	फेब्रुअरी	मार्च	अप्रिल	मे	जुन	जुलाई	अगस्त	सेप्टेम्बर	अक्टुबर	नोभेम्बर	डिसेम्बर
१९६८	१२८	११८	११९	११७	१३७	४०६	१४८०	१५७०	९१७	६९६	२३८	१४३
१९६९	१०४	८१	७६	७७	११७	३५१	११३०	१३९०	१०२०	३६९	१७५	११२
१९७०	८४	७२	६६	७४	१०३	३९२	१४४०	१९४०	७६४	४०७	२२२	१४४
१९७१	१०६	८५	८२	१०८	१५०	११५०	१४८०	१७००	८२५	४७९	२३५	१४३
१९७२	१०५	८९	८६	८४	१६२	२९१	१२१०	१४२०	९४९	३९०	२०५	१३१
१९७३	९६	७७	८४	९९	१५९	७३१	११४०	१७४०	१३८०	६८०	२७०	१५७
१९७४	११४	८७	७७	९४	१२४	३३१	१३८०	१८२०	११६०	४७३	२३१	१५०
१९७५	११६	१००	८३	१०९	१५७	४८७	१४३०	१३६०	१३९०	७०६	२७९	१७१
१९७६	१३२	१०७	८७	९६	१४७	५४३	१०८०	१५३०	१०९०	३८७	२१४	१४२
१९७७	१०७	९०	७८	९८	१२३	३०८	१३६०	१७३०	९२९	४६४	२४९	१६५
१९७८	१३०	१०४	१०६	१२६	२८९	८१७	१७५०	२०६०	१०२०	६०८	२७९	१७६
१९७९	१२६	११७	९८	१०२	१५७	३६३	१३००	१४३०	८३१	३५९	२०६	१५६
१९८०	११४	९७	९३	१०५	१३९	४९६	१६९०	१७८०	१०१०	३९५	२१६	१४९
१९८१	११७	९९	८७	१०२	१५२	४०८	NA	NA	१०३०	३१९	१९७	१३६
१९८२	१०९	१०२	९६	११८	१३४	३६६	८९०	१२१०	७३८	२६४	१७७	१२६
१९८३	१०२	८८	८३	९१	१५१	२३०	९०६	१२२०	११५०	५३२	२१९	१४२

Miss

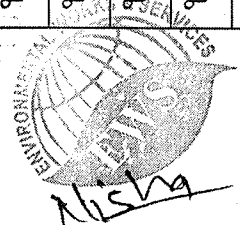
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको
 प्रभाव मूल्याङ्कन तथा निगरान विभाग
 काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली
 ८०

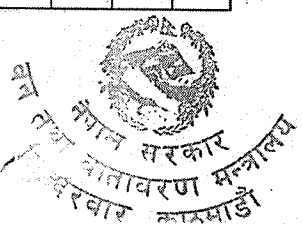
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

१९८४	१११	९१	७९	८०	१४५	४०५	१४००	११७०	१६००	४०४	३१८	१७२
१९८५	१३८	१०४	८२	७३	७२	१२५	४४२	१२४०	९१७	५८२	३४१	१९६
१९८६	११९	९५	७७	६६	९७	२९४	८०९	१८५०	१२७०	६११	२६१	१५४
१९८७	११४	९६	८९	१०३	१२२	४५४	१७४०	१८००	९३७	८२२	२७२	१६२
१९८८	११३	९३	९४	९९	१६५	४४८	१६२०	२२५०	१०३०	४४५	२०२	१४६
१९८९	१०४	९८	१०७	११३	२०७	६४५	१४६०	NA	NA	NA	NA	NA
१९९०	९४	९६	९०	१०४	१३५	८१८	१४७३	NA	NA	NA	NA	NA
१९९१	१०३	८२	८१	८४	१३४	३८१	८६६	१५६०	१०६०	२९७	१५४	११०
१९९२	९०	७६	६४	६२	८६	२१८	६३५	१२२०	९११	३७२	१८१	११८
१९९३	९२	७७	६६	८५	१३०	३२१	८९४	१७५०	१०००	३८०	१७०	११२
१९९४	८९	७७	६४	६२	८६	२१६	६२९	१२२०	९०९	३७२	१८१	११८
१९९५	७७.४०	६८	६३	६९	२४४	६०४	१३००	१५९०	८३९	३४१	२००	११८
१९९६	१०७	८८	८८	८८	१५१	४४६	१२६०	२३८०	१७२०	७०१	३३८	२२०
१९९७	१२१	१०२	९१	१०२	१२२	३९९	१६५०	१५९०	६५१	१४७	६१	४६
१९९८	८५	७१	७३	९७	१९३	४८६	१४३०	१९००	८३०	२७०	७४	४३
१९९९	१०७	८९	८०	११०	२४९	६३०	२३४०	२०८०	१३२०	५६९	२३१	१३९
२०००	११७	९३	८०	९७	२०९	८५९	१९७०	२५७०	१५७०	३८४	२०१	१३४
२००१	१०५	८९	७८	८१	१६३	७७३	१५१०	२५५०	१२४०	४३४	NA	NA

८१ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Handwritten signature/initials.

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

संख्या	वर्ष	१४	८७	१०६	२१०	४६९	१९६०	२३५०	८३७	३२३	१४०	८९
२००२	१०८	१०७	१०९	१२०	१३६	५२३	१८००	२२१०	१८४०	४६९	२०४	१४६
२००४	१३६	१०९	१०६	१०६	१११	५१२	१९८०	१८७०	७३८	३९१	१५५	१०१
२००५	८२	६८	८७	८७	११०	८०५	१०७०	२१५०	९१७	५१८	२६२	१७०
२००६	१२६	१०७	१०२	१२७	२६०	६३१	१६६०	१५५०	१२००	४८७	२३१	१६०
२००७	११९	११७	१११	१२२	१८२	५०१	१५९०	१९००	१७६०	६४५	२८८	१७९
२००८	१३३	१००	९६	९५	१३१	८४९	१७१०	२२९०	१२६०	४८५	२३६	१५६
२००९	११३	९१	८१	९७	१४८	२५१	१२००	१७२०	९७७	४८०	२४९	NA
२०१०	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
२०११	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
२०१२	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
२०१३	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA
२०१४	१५१	११०	८५	७७	११४	२०७	१०३०	१४९०	११४०	६५९	१९४	११३
२०१५	८७	८१	१०८	१३४	२९५	५६२	९३६	१६२०	९५९	३९५	२०७	१४८
औषत	११०.१	९२.८	८५.८	९६.४	१५८.४	४८८.७	१३४९.५	१७५०.५	१०८६.५	४६४.५	२१८.६	१३९.८

स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

त्यस्तै आयोजना संचालन पश्चात् मरिन खोलाको वहाव ४१७ देखि १०,२५२% सम्म वृद्धि हुने देखिन्छ। (स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६)

तालिका १६ : आयोजना अघि र पछि हुने मरिन खोलाको वहाव (क्यूमेक)

महिना	औसत मासिक वहाव	आयोजनाबाट थप हुने	जम्मा वहाव	वहावमा वृद्धि (%)
जनवरी	०.९६	६७.००	६७.९६	७,०७९
फेब्रुअरी	०.७८	६७.००	६७.७८	८,६९०
मार्च	०.६६	६७.००	६७.६६	१०,२५२
अप्रिल	०.६८	६७.००	६७.६८	९,९५३
मे	१.४७	६७.००	६८.४७	४,६५८
जुन	५.५२	६७.००	७२.५२	१,३१४
जुलाई	२१.१३	६७.००	८८.१३	४१७
अगस्त	१९.६२	६७.००	८६.६२	४४१
सेप्टेम्बर	१४.४५	६७.००	८१.४५	५६४
अक्टोबर	५.२६	६७.००	७२.२६	१,३७४
नोभेम्बर	१.३४	६७.००	६८.३४	५,१००
डिसेम्बर	१.२४	६७.००	६८.२४	५,५०३

स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

सुनकोशी नदीको पानी पिउने र सिंचाइका लागि प्रयोग गरिन्छ। स्थानीय बासिन्दाले सुनकोशी तथा तामाकोशी नदीको किनारमा इनार बनाएका छन् र जमिनमा सिंचाइ गर्न पानी पम्प गरी प्रयोग गरेका छन्।

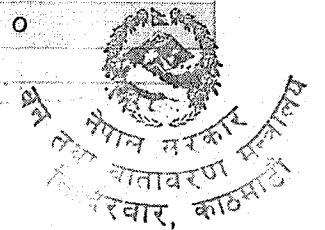
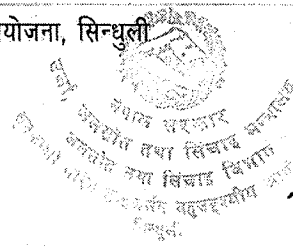
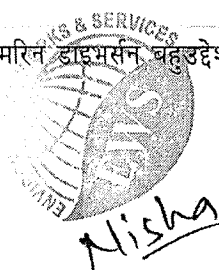
ज) पानी, हावा र ध्वनिको अवस्था

यस क्षेत्रको पानीको गुणस्तर थाहा पाउन सन् २०१९ जेठमा सुनकोशी नदीको पानी Power House and Dam site निर्माण हुने स्थानबाट पानीको नमूना सङ्कलन गरिएको थियो। पानीको गुणस्तर सम्बन्धी विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १७ : सुनकोशी नदीको पानीको गुणस्तर

सूचक	इकाई	नमुना १	नमुना २	नमुना ३
pH	NTU	६.७	६.६	६.७
धमिलोपन	.	२५	३०	३५
विद्युतीय सुचालन	μS	६०	८०	८०
तापक्रम	C	२६.२	२६.२	२६.२
टोटल अल्कालिनिटी	mg/L	६५	६२	६०
बाइकार्बोनेट अल्कालिनिटी	mg/L	६५	६२	६०
कार्बोनेट अल्कालिनिटी	mg/L	०	०	०

८३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

हाइड्रोक्साइड अल्कालिनिटी	mg/L	0	0	0
क्लोराइड	mg/L	४.०	४.०	३.९
नाइट्रेट	mg/L	<०.१	<०.१	<०.१
फोस्फेट	mg/L	<०.०५	<०.०५	<०.०५
एमोनिया	mg/L	०.९	०.९	०.८
कुल हार्डनेस	mg/L	८०	८०	७०
कुल घुलित ठोस	mg/L	५०	५०	३०
क्याल्सियम	mg/L	२८.१	२८.०	२७.२
म्याग्नेसियम	mg/L	४.५	४.५	४.४
फलाम	mg/L	०.२९	०.२८	०.२
म्यानग्यानियज	mg/L	<०.१	<०.१	<०.१

स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन, २०७६

प्रस्तावित आयोजना बि.पी राजमार्ग तथा खुर्कोट-मन्थली सडक नजिक भएकोले वायु र ध्वनिको सूचकहरू सामान्य भन्दा धेरै रहेको पाइएको छ। मिति २६-९-२०७९ देखि २९-९-२०७९ सम्म जाच गर्दा वायु गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९ अनुसार आयोजना क्षेत्रमा वायु स्वस्थकर पाइयो। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसूची ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा विद्युत विभाग
सुनकोशी नदि बहुउद्देश्यीय आयोजना

Alshu

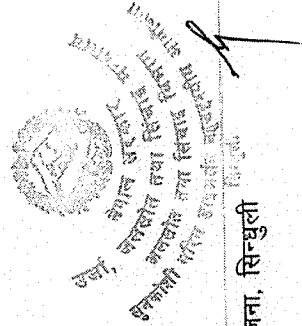
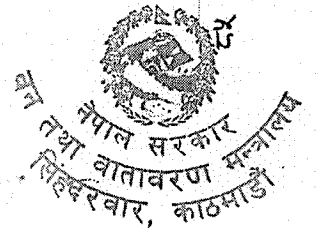
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

तालिका १८ : आयोजना क्षेत्रमा वायुको अवस्था

निर्देशांक	स्थान	उल्लेखित स्थानमा रहने आयोजनाको संरचना	मिति	समय	पियम _{PM10} (µg/m ³)	पियम _{PM2.5} (µg/m ³)	पियम _{PM10} (µg/m ³)	कणहरू (per/L)	कार्बन डाइअक्साइड (ppm)	तापक्रम (°C)	आर्द्रता (%)
२७.२६३६७४ उत्तर	कुसुमटार	सर्ज टयाङ्क	२६-९-२०७९	३:५९	२४.७	३१.२	३५९३०	१३३५	२४.४	६४	
८५.८७६१९६ पूर्व	खाल्टे	उत्खनन स्थल	२७-९-२०७९	२:४९	२०.२	२७.७	२९४३८	१५०१	२२.२	४५	
२७.३५६३६ उत्तर	सेलेघाट	बायाँ किनार पहुँच सडक	२७-९-२०७९	३:५६	१६.३	२१.५	२४९८७	१३४१	२२.२	३९	
८५.९७७४३ पूर्व	रजगाऊँ	उत्खनन स्थल	२८-९-२०७९	४:०१	२१.६	२६.८	३१५११	९२५	२६.१	३५	
२७.३७६४५८ उत्तर	मसान्टार	बस्ती क्षेत्र	२९-९-२०७९	२:२७	२३.०	३२.१	३३७०२	१३१४	२७.८	४०	
८६.००४५८५ पूर्व	कानढुंग्री	हेडवर्क्स साइट	२९-९-२०७९	४:३२	२८.१	३७.२	३६६०६	१२०९	२६.९	४१	

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

(वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९ को अनुसार पियम २.५ को मान ४० µg/m³ भन्दा कम तथा पियम १० को मान १२० µg/m³ भन्दा कम हुनुपर्ने मापदण्ड रहेको छ।)

८५ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

औसत ध्वनिको स्तर सेलेघाट क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी ५२.९८ डिबि पाइयो जुन आयोजना क्षेत्र वरपर गुड्ने गाडी, ट्रयाक्टर र अन्य सवारी साधनका कारण ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९ ले तोकेको मापदण्ड भन्दा धेरै पाइयो। वायुको गुणस्तर र ध्वनिको स्तर सम्बन्धी विस्तृत विवरण तल तालिकामा र अनुसूची ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १९ : आयोजना क्षेत्रमा ध्वनिको अवस्था (डिबि)

निर्देशांक	स्थान	उल्लेखित स्थानमा रहने आयोजनाको संरचना	मिति	समय	न्यूनतम	अधिकतम	औसत (Leq)
२७.२६३६७४ उत्तर ८५.८७६१९६ पूर्व	कुसुमटार	सर्ज टयाङ्क	२६-९- २०७९	३:५९	४६	७०.३	५२.६९
२७उत्तर ३५६३६. ८५पूर्व ९७७४३.	खाल्टे	उत्खनन स्थल	२७-९- २०७९	२:४९	५०.८	७२.३	५२.९३
२७उत्तर ३४९१५. ८५पूर्व ९८४१७.	सेलेघाट	बायाँ किनार पहुँच सडक	२७-९- २०७९	३:५६	४७.५	६८.९	५२.९८
२७.३७६४५८ उत्तर ८६.००४५८५ पूर्व	रजगाऊँ	उत्खनन स्थल	२८-९- २०७९	४:०१	३८.१	७०.९	४७.२४
२७.३७५७५६ उत्तर ८६.०१४५८२ पूर्व	मसान्टार	बस्ती क्षेत्र	२९-९- २०७९	२:२७	२८.७	७०.९	४८.१२
२७.३३९७९४° उत्तर ८५.९८०३३९८° पूर्व	कानढुंग्री	हेडवर्क्स साइट	२९-९- २०७९	४:३२	४५	७९.८	५२.६

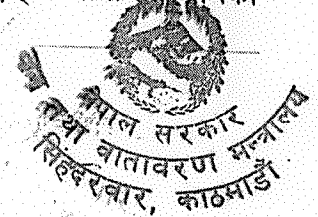
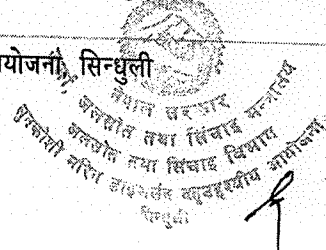
स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

(ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०६९ को अनुसार मिश्रित आवास क्षेत्रमा दिनको समयमा ६३ डिबि र रातको समयमा ४० डिबि भन्दा कम हुनुपर्ने मापदण्ड रहेको छ।)

५.२ जैविक वातावरण

क) वन संरक्षणको अवस्था

आयोजना क्षेत्र मुख्यतः सरकारद्वारा व्यवस्थित वनक्षेत्रमा पर्दछ भने सुनकोशी नदीको दायाँ किनारमा बन्ने पहुँच सडकको केही भाग त्रिनेत्र सामुदायिक वनक्षेत्रमा पनि पर्दछ। आयोजनाको संरचना बन्ने क्षेत्रमा बुट्यान तथा झाडी सहित सिसौ, खयर, कर्म, हरो, बोट धयरो, बयर तथा सिमल मिश्रित उपोष्ण तथा रिभराइन वन जङ्गल रहेको छ जसमा रुखको संख्या एकदमै न्यून रहेको छ। बुट्यान प्रजातिमा धुसुरे, सिस्नु, तितेपाती, तप्रे, बयर, बनमारा रहेको छ भने घाँस प्रजातिमा सिरु, दूबो, अको, मुख्य रूपमा पाइन्छन्। आयोजना क्षेत्रको

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

वन स्थानीयले बस्तुभाउ चराउन, स्याउला/सोत्तर सङ्कलन गर्न तथा काठ दाउरा सङ्कलन गर्न प्रयोग गर्दै आइरहेको छन्। आयोजनाको लागि कुल ७.७२ हेक्टर वनको जग्गा आवश्यक पर्ने छ। ०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको जग्गा आवश्यक पर्ने छ। आवश्यक पर्ने त्रिनेत्र सामुदायिक वनको कूल क्षेत्रफल ५४ हेक्टर रहेको छ भने उक्त सामुदायिक वनमा ५३ जना सदस्य रहेका छन्। (स्रोत : त्रिनेत्र सामुदायिक वन)

५४ हेक्टर जग्गा मध्ये आयोजनालाई आवश्यक जग्गा ०.३८ हेक्टर मात्र रहेको छ जुन एकदमै न्यून (कूल क्षेत्रफलको ०.७%) रहेको छ। आवश्यक पर्ने वनक्षेत्रको क्षतिपूर्ति वन नियमावली, २०७९ बमोजिम जग्गाको सट्टा जग्गा वा रकम दिइने भएको हुनाले वन उपभोक्ता वर्गलाई खासै असर पर्दैन।

ख) वनस्पति

आयोजना क्षेत्रमा उष्ण तथा उपोष्ण हावापानीमा पाइने वन तथा वनस्पतिहरू पाइन्छन्। प्रस्तावित आयोजनाको वनक्षेत्रमा पाइने रुखहरूमा साल, सिसौ, खयर, बोट धयरो, रोहिणी, बर्रो, कर्म, कुसुम, दबदबे, जामुन आदि रहेका छन्। आयोजना क्षेत्रमा खयर, सिसौ, सिमल लगायत प्रजातिहरू भएको नदीजन्य वनको प्रभुत्व रहेको छ। आयोजनाको लागि कटान गर्नुपर्ने धेरै जसो रुखहरू पोल-आकार (व्यास ३० सेन्टीमिटर मुनि) छन्। आयोजना क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २० : आयोजना क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिको विवरण

वनस्पतिको विवरण		संरक्षण अवस्था		
प्रजातिको नाम	वैज्ञानिक नाम	ने.स.	IUCN	CITES
साल	<i>Shorea robusta</i>	√	-	-
सिसौ	<i>Dalbergia sissoo</i>	-	II	-
बर्रो	<i>Terminalia alata</i>	-	-	-
जामुन	<i>Syzygium cumini</i>	-	-	-
कुसुम	<i>Schleichera oleosa</i>	-	-	-
खयर	<i>Senegalia catechu</i>	-	-	-
कर्म	<i>Adina cordifolia</i>	-	-	-
दबदबे	<i>Garuga pinnata</i>	-	-	-
साज	<i>Terminalia alata</i>	-	-	-
रोहिणी	<i>Mallotus philippensis</i>	-	-	-
बोटधयरो	<i>Lagerstroemia parviflora</i>	-	-	-
भलायो	<i>Semecarpus anacardium</i>	-	-	-
राजवृक्ष	<i>Cassia fistula</i>	-	-	-
सल्ला	<i>Pinus roxburghii</i>	-	-	-

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण २०७९ तथा Checklist of CITES Listed Flora of Nepal

८७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचनी विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

ग) गैर काष्ठ वन पैदावार

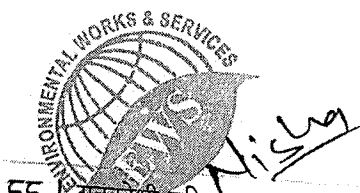
आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैर काष्ठ वन पैदावारहरूलाई स्थानीयले औषधि तथा खानेकुराको रूपमा प्रयोग गर्दै आएका छन्। सिस्नु, लज्जावती, लाजगेडी, अशुरो, आँक्, बनमारा, तीतेपाती जस्ता वनस्पतिहरू सामान्य रूपमा आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैर काष्ठ वनस्पतिहरू रहेका छन्।

तालिका २१ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैर काष्ठ वन पैदावार र तिनको प्रयोग

स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम	प्रयोग
सिस्नु	<i>Urtica dioca</i>	मुन्टा तथा पातलाई तरकारीको रूपमा प्रयोग तथा सुकाएर धूलो बनाएर बजारमा बिक्री गरिन्छ।
लालगेडी	<i>Mimosa pudica</i>	यसको गेडालाई सुन तौलिन प्रयोग हुँदै आएको।
लाज गेडी	<i>Mimisa spp</i>	जरालाई खोकीको औषधिको रूपमा प्रयोग गरिन्छ।
तितेपाती	<i>Artemisia indica</i>	घाउबाट रगत बग्ने रोक्न तथा चियापतीको रूपमा प्रयोग गरिन्छ।
असुरो	<i>Adhatoda vasica</i>	रुघा तथा खोकीको उपचारमा प्रयोग गरिन्छ।
बनमारा	<i>Ageratina adenophora</i>	बस्तुभाउको लागि स्याउला तथा यसको पातको रस घाउबाट रगत रोक्न प्रयोग गरिन्छ।
निउरो	<i>Fern spp</i>	तरकारीको रूपमा प्रयोग तथा बजारमा बिक्री गरिन्छ।
ऐसेलु	<i>Rubus ellipticus</i>	यसको फल खानको लागि प्रयोग गरिन्छ।
आँक्	<i>Calotropis gigantea</i>	यसको चोप मासु फुटेको ठाउँमा लगाउने तथा फलको कपास औषधिको रूपमा प्रयोग गरिन्छ तथा पात मधुमेहको औषधिको रूपमा प्रयोग गरिन्छ।
बेल	<i>Aegle marmelos</i>	यसको फलको जूस बनाएर खान प्रयोग गरिन्छ, गर्मी गढेको निको पार्छ।
बयर	<i>Ziziphus mauritiana</i>	यसको दाना गर्भवस्थामा बान्ता हुने, पेट दुख्ने लगायतका समस्या रोक्नका लागि पनि गरिन्छ। बयरका पात र जरा आयुर्वेदिक काँडा बनाउन पनि प्रयोग गरिन्छ।

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण २०७९ तथा Identification Manual of Commercial Medicinal and Aromatic Plants of Nepal, 2017, National Register of Medicinal Plants, 2000

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

८८ सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

घ) वन्यजन्तु

अ) स्तनधारी

आयोजना क्षेत्रमा पाइने स्तनधारी वन्यजन्तुहरूको विवरण तल तालिकामा दिइएको छ।

तालिका २२ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तु

स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	संरक्षण अवस्था		
			ने.स.	IUCN	CITES
चितुवा	Leopard	<i>Panthera pardus</i>	-	Vulnerable	I
स्याल	Jackal	<i>Canis aureus</i>	-	Least Concern	III
रातो बाँदर	Monkey	<i>Macaca mulatta</i>	-	Least Concern	II
फ्याउरो	Fox	<i>Vulpes bengalensis</i>	-	Least Concern	III
लंगुर बाँदर	Langoor	<i>Semnopithecus entellus</i>	-	Least Concern	I
मल्सान्प्रो	Marten	<i>Martes flavigula</i>	-	-	-
हुन्सी	Porcupine	<i>Hystrix indica</i>	-	-	-
न्याउरीमुसा	Mongoose	<i>Herpestes edwardsi</i>	-	-	III
लोखर्के	Squirrel	<i>Funambulus Pennanti</i>	-	Least Concern	-
रतुवा	Barking deer	<i>Muntiacus muntjak</i>	-	Endangered	-
सालक	Pangolin	<i>Manis pentadactyla</i>	Protected	CR	I

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण २०७९ तथा नेपालमा अधिक चोरी शिकार र अवैध व्यापार हुने वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरूको जानकारी, २०७५

आ) चराहरू

आयोजना क्षेत्रमा पाइने प्रमुख चराहरूमा काग, जुरेली, चिल, गिद्ध, फिस्टे, रानी चरा आदि रहेका छन् जसको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

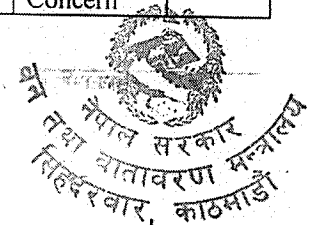
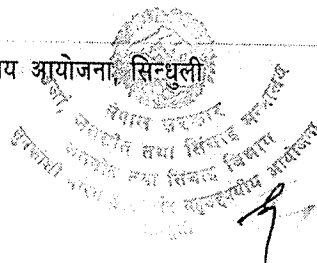
तालिका २३ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने चराहरू

स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	संरक्षण अवस्था		
			ने.स.	IUCN	CITES
सारस	Saras crane	<i>Grus antigone</i>	Protected	Vulnerable	
गरुड	Stork	<i>Ciconia cicoina</i>	-	Least Concern	-
भंगेरा	Sparrow	<i>Passer domesticus</i>	-	Least Concern	-
धनेश	Rufous-necked Hornbill	<i>Aceros nipalensis</i>	-	Vulnerable	-
गिद्ध	Vulture	<i>Neophron percnopterus</i>		Endangered	
कालो तित्रा	Kalo titra	<i>Francolinus francolinus</i>	-	Least Concern	-
न्याउली	Great barbet	<i>Megalaima virens</i>	-	Least Concern	-

८९ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

ढुकुर	Dove	<i>Streptopelia chinensis</i>	-	Least Concern	-
कुथुके	Blue-throated barbet	<i>Megalaima asiatica</i>	-	Least Concern	-
काग	Crow	<i>Corvus splendens</i>	-	Least Concern	-
जुल्फे	Himalayan bulbul	<i>Pycnonotus leucogenys</i>	-	Least Concern	-
जुरेली	Common tailorbird	<i>Orthotomus sutorius</i>	-	Least Concern	-
फिस्टे	Orange minivet	<i>Pericrocotus flammeus</i>	-	Least Concern	-

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण २०७९ र सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

इ) सरीसृपहरू तथा उभयचरहरू

आयोजना क्षेत्रमा पाइने सरीसृपहरूमा गोमन, अजिङ्गर, सुन गोहोरो, छेपारो आदि रहेका छन्।

तालिका २४ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने सरीसृप तथा उभयचर

क्र.सं.	स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम	संरक्षण अवस्था		
				ने.स.	IUCN	CITES
१	गोमन	Cobra	<i>Naja naja</i>	-	-	-
२	अजिङ्गर	Python	<i>Python molurus</i>	Protected	-	-
३	सुन गोहोरो	Golden monitor lizard	<i>Varanus flavescens</i>	Protected	-	-
४	छेपारो	Lizard	<i>Calotes sp.</i>	-	-	-
५	भ्यागुता	Frog	<i>Rana tigrina</i>	-	-	-

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण २०७९ र सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

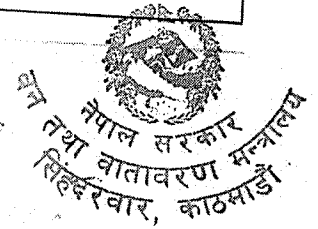
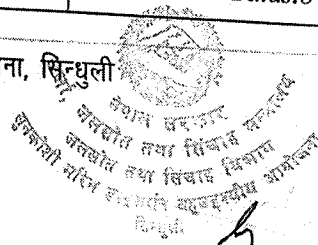
ई) जलचरहरू

सुनकोशी नदी तथा मरिन खोला जलचरको वासस्थानको हिसाबले महत्वपूर्ण नदी प्रणाली हो जहाँ विभिन्न ४३ प्रजातिका माछाहरू पाइन्छन्। स्थानीय माझी समुदायले सुनकोशी नदीमा जम्मा ३४ प्रजाति र मरिन खोलामा ४० प्रजातिका माछा पाएका छन्। (स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६)

तालिका २५ : आयोजना क्षेत्रमा पाइने माछा प्रजातिहरू

क्र.सं.	स्थानीय नाम	वैज्ञानिक नाम
१	राजबम	<i>Anguilla bengalensis</i>
२	गोन्च	<i>Bagarius yarelei</i>
३	फकेटा	<i>Barilius baila</i>
४	फकेटा	<i>Barilius bendilesis</i>
५	फकेटा	<i>Barilius Vagra</i>
६	टेन्ग्रा	<i>Batasio batasio</i>

९० | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

७	बागी	<i>Botia daio</i>
८	बागी	<i>Botia geto</i>
९	बागी	<i>Botia lohachata</i>
१०	हिले	<i>Channa gachua</i>

स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण

क) जनसङ्ख्या

आयोजनाबाट प्रत्यक्ष रूपमा कमलामाई नगरपालिका वडा नं २ कुसुमटारमा २ वटा घरमा असर पुग्नेछ जहाँ १३ जना बसोबास गर्छन्। प्रभावित घरको मुवाफजा दिइ भोगाधिकार लिइसकेको।

ख) भौतिक/सामुदायिक पूर्वाधार

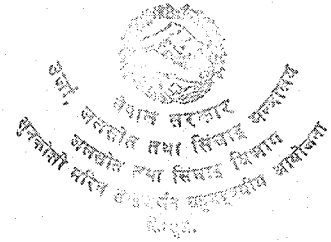
यातायात पूर्वाधार

आयोजनाको हेडवर्क क्षेत्र बि.पी राजमार्ग तथा खुर्कोट-मन्थली सडक खण्डले जोडेको छ भने सर्ज ट्यांक क्षेत्र मदन भण्डारी राजमार्गले (धरान-चतरा-हेटौडा) पहुँच पुर्याएको छ। त्यस्तै सबै उत्खनन् क्षेत्रमा स्थानीय तहले खोलेको स्थानीय सडक तथा मध्य-पहाडी राजमार्गले पहुँच पुर्याएको छ।

बिजुलीको पोल

आयोजना निर्माण क्षेत्रमा १२ वटा बिजुलीको पोल रहेको छ जसलाई पहुँच सडक निर्माण गर्दा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने हुन्छ।

आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा उल्लेख भएकै प्रभाव क्षेत्र रहेकोले समग्र प्रभाव क्षेत्रको विवरण प्रस्तुत गरिएको छैन।

परिच्छेद-६

प्रस्तावको वैकल्पिक विश्लेषण

प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्प भन्नाले आयोजनाको लागि उपलब्ध विकल्पहरू मध्ये सबैभन्दा उत्तम विकल्प छनोट गर्ने प्रक्रिया हो। विकल्पहरू छनोट गर्दा आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव न्यूनिकरण, आयोजनाको कुल लागत, अधिकतम प्रतिफल, प्राविधिक सम्भाव्यता आदि कुराहरूमा ध्यान राखिएको थियो।

६.१ डिजाइन

यस आयोजनालाई आवश्यक पहुँच सडकलाई फिडर सडकको मापदण्ड अनुसार डिजाइन गरिएको छ। वातावरणीय प्रभावहरू कम गर्न उपयुक्त इन्जिनियरीङ्ग डिजाइनहरूका साथै टेवा पर्खाल लगायतको संरचना पनि समावेश गरिएको छ भने अन्य जलविद्युत आयोजनाको अध्ययन गर्दै सर्ज ट्यांकको डिजाइन र स्थान परिवर्तन गरिएका हुन्।

६.२ आयोजना स्थल

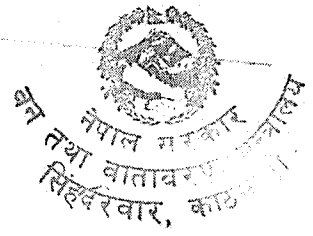
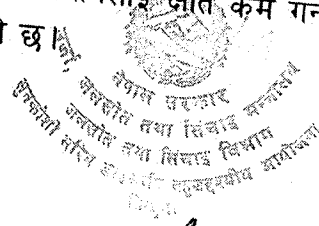
प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयनका लागि छनोट गरिएको स्थान वातावरणीय रूपमा राम्रो र आर्थिक र सामाजिक रूपमा उपयुक्त देखिन्छ। सर्ज ट्यांक स्थानान्तरण गर्न छनोट गरिएको स्थान आयोजनाले भोगाधिकार लिएको निजी जग्गा तथा टनेलको निकास बिन्दु नजिकै रहेकोले सो स्थान सर्ज ट्यांक निर्माणका लागि उपयुक्त मानिएको छ। त्यस्तै पहुँच सडकको केही खण्ड बि.पी. राजमार्गको डाइभर्सनको लागि पहिले प्रयोग भएको सडकलाई नै स्तरोन्नति गरी बाँकी खण्ड मात्र नयाँ निर्माण गर्ने हुँदा सडक निर्माण हुँदा हुने असर तुलनात्मक रूपमा कम हुनेछ। त्यस्तै सुनकोशी नदीको दायाँ किनारमा निर्माण हुने अर्को पहुँच सडक पनि आयोजनाले भोगाधिकार लिइसकेको निजी जमिन र बाँकी खण्ड झाडी हुँदै जाने तथा आयोजना निर्माण सम्पन्न भइसके पछि डुबान हुने स्थानमा रहेको तथा उक्त सडकले उत्खनन् क्षेत्र सम्म पनि पहुँच पुऱ्याउने भएकोले अन्य वैकल्पिक स्थान भन्दा उपयुक्त रहेको छ। त्यस्तै, आयोजनाको लागि आवश्यक निर्माण सामग्री उत्खनन् क्षेत्र आयोजनाले डुबान हुने क्षेत्र तथा स्थानीय पालिकाले पहिले देखि नै प्रयोग गर्दै आएको घाटहरू रहेकोले अन्य स्थल भन्दा उपयुक्त स्थलहरूको छनोट गरिएको छ साथै केही स्थलको स्थानीय पालिकाद्वारा वातावरणीय अध्ययन पनि भैसकेकोले अन्य विकल्प भन्दा उपयुक्त रहेको छ।

६.३ प्रविधि र सञ्चालन विधि

आयोजना निर्माणको काम छिटो र समयमा नै सम्पन्न गर्न एक्स्काभेटर लगायतको उपकरणको प्रयोग गरिनेछ भने विद्यमान बि.पी. राजमार्गलाई क्षति कम गर्नको लागि राजमार्ग नजिकको क्षेत्रमा श्रमिकद्वारा निर्माण कार्य गरिने छ।

Aliska

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

६.४ समय तालिका

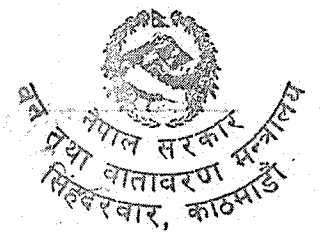
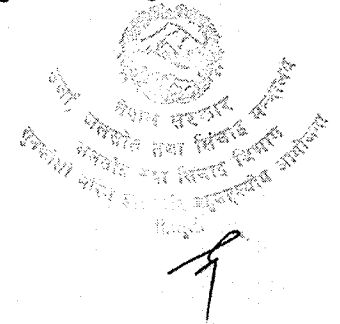
निर्माण कार्यको प्रभावलाई न्यूनिकरण गर्न निर्माण कार्य सुक्खा मौसममा सञ्चालन गरिने छ। यसका साथै श्रमिकलाई बढी सहजताका साथ काम गर्न निर्माण कार्य, कृषि कार्य नहुने मौसम (पुष देखि बैसाख सम्म) मा सञ्चालन गरिने छ।

६.५ प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ

आयोजना निर्माणको लागि स्थानीय स्रोत तथा साधनहरूको अधिकतम प्रयोग गरिने छ जसको लागि प्रस्तावित उत्खनन् स्थलहरूबाट तोकिएको परिमाणमा मात्र निर्माण सामग्रीको सङ्कलन गरिने छ। आयोजना निर्माणको क्रममा स्थानीयहरूलाई बढी प्राथमिकता दिइने छ जसले गर्दा शिविरको आवश्यकतालाई कम गर्ने छ यसका साथै इन्धनको माग पनि घटाउने छ।

६.६ वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग

ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा संकलन स्थलहरूको विवरण स्थानीय निकायले IBE गरे अनुरूप स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा छुट्याइएको छ। आयोजना निर्माण हुने स्थलसम्म पहुँचको लागि तथा उत्खनन् क्षेत्र सञ्चालनका लागि वन तथा सरकारी जग्गा नै प्रयोग गर्नुपर्ने भएकोले यसको विकल्प छैन तथापि निर्माण स्थलमा रहेको वन तथा सरकारी जग्गामा बाक्लो जंगल नभइ झाडी र बुट्यान मात्र रहेको छ। त्यसैले वनस्पति तथा वन्यजन्तुलाई असर पुग्ने छैन।

परिच्छेद-७

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभावहरू

आयोजनाको विस्तृत विवरण र स्थलगत अध्ययनको आधारमा आयोजना कार्यान्वयनका कारण पर्न सक्ने भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी सम्भावित प्रभावहरूको पहिचान गरिएको छ। सार्वजनिक सुनुवाइ, अन्तरक्रिया र बैठकहरू मार्फत सम्बन्धित स्थानीय सरोकारवालाहरूबाट पनि सम्भावित प्रभावहरूको पहिचान गरिएको थियो। अनुकूल प्रभावहरू तथा प्रतिकूल प्रभावहरूलाई परिमाण, सीमा र समयावधिको आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ। तत्पश्चात् अनुकूल र प्रतिकूल प्रभावहरूको विश्लेषण गरिएको थियो। वातावरणीय प्रभावहरू पूरक वातावरणीय अध्ययन गरिएको विषयक्षेत्र र Components को कारण मात्र थप हुने वातावरणीय प्रभावहरू उल्लेख गरिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनले हुने अन्य प्रभावहरू स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६ मा उल्लेख भइसकेको छ।

७.१ थप अतिरिक्त अनुकूल प्रभावहरू निर्माण चरण

क) स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर

प्रस्तावित आयोजनालाई लक्षित समयभित्र निर्माण कार्य पूरा गर्न दक्ष र अदक्ष मानव प्रति दिन आवश्यकपर्ने छ। आयोजनाले पहुँच सडक र राजमार्ग स्थानान्तरण तथा निर्माण सामग्री संकलनको लागि निर्माण चरणमा स्थानीय श्रमिकहरूलाई रोजगारीको अवसर प्रदान गर्ने छ। निर्माण चरणको अवधिमा प्रस्तावित आयोजनाले दैनिक ८४० जनालाई रोजगारीको अवसरको सिर्जना गर्ने छ। हाल ७०० जना स्थानीयलाई प्रस्तावित आयोजनाले रोजगारीको अवसर प्रदान गरेको छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा उच्च, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

सञ्चालन चरण

क) स्थानीय मार्ग तथा वैकल्पिक सडकको सुविधा

आयोजना संचालन चरणमा सुनकोशी नदीको दायाँ किनारको पहुँच सडक स्थानीय मार्गको रूपमा प्रयोग गर्न सक्छन् भने बि.पी. राजमार्गमा डाइभर्सन गर्नु परेमा वैकल्पिक मार्गको रूपमा पनि प्रयोग गर्न सकिने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको हुनेछ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

७.२ थप अतिरिक्त प्रतिकूल प्रभावहरू

७.२.१ भौतिक वातावरणीय प्रभावहरू

निर्माण चरण

क) भू-उपयोगमा परिवर्तन

प्रस्तावित आयोजनालाई थप १४.०९ हेक्टर जग्गा निर्माण कार्यको लागि आवश्यक पर्ने छ। आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा मध्ये ०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको जग्गा र ६.३७ हेक्टर सार्वजनिक जग्गा रहेको छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा उच्च, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको हुनेछ।

ख) यातायातमा समस्या

आयोजना निर्माण स्थल राजमार्गको नजिक तथा बि.पी राजमार्गको स्थानान्तरण र पहुँच सडक निर्माण गर्दा बि.पी. राजमार्ग भएर गुड्ने सवारी साधनलाई यातायातमा समस्या आउने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा उच्च, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

ग) सार्वजनिक पूर्वाधारमा क्षति

आयोजनाको पहुँच सडक तथा राजमार्ग स्थानान्तरण गर्ने ठाउँमा हाल अवस्थित १२ वटा बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्दा स्थानीय विद्युत आपूर्तिमा केही समयका लागि प्रभाव पर्ने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

घ) उत्खनन गतिविधिहरूका कारण पर्ने प्रभाव

आयोजना निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न निर्माण सामग्रीहरू जस्तै ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि आयोजना क्षेत्रभित्र रहेका संकलन स्थलबाट मापदण्ड अनुसार ल्याइने छ। तर अत्याधिक संकलनले नदीको किनार गहिरो बनाउनका साथै जल प्रवाहमा वृद्धि हुनेछ। जसले गर्दा भू-क्षय हुने तथा खाडल बनेर स्थानीयवासी तथा पशु बस्तु ढुवानको सम्भावना बढ्ने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

ड) वायु गुणस्तरमा पर्ने प्रभाव

निर्माण अवधिमा यातायात र निर्माण सामग्रीको ढुवानी, खानीजन्य पदार्थको उत्खननले धूलो र धुवाँ उत्पन्न गर्दछ। निर्माण सामग्री ढुवानी तथा भण्डारण गर्दा विभिन्न समस्याहरू जस्तै ढुवानी गर्ने सवारी साधनले वायुमा धूलो फैलाउने, ढुवानी सञ्चालनको क्रममा वायु प्रदूषण जस्ता समस्याहरू निम्त्याउन सक्छ। धूलो र सवारीबाट उत्पन्न हुने ग्याँसहरूको उत्सर्जन बढ्ने सम्भावना रहेको छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

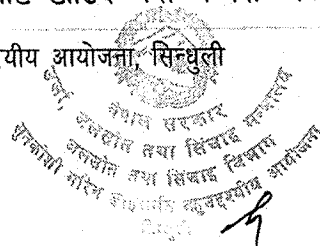
च) ध्वनि प्रदूषण

निर्माण कार्य चलिरहँदा सामान्य भन्दा ध्वनिको स्तर बढ्ने छ र कार्यस्थल वरपर ध्वनि प्रदूषण बढ्ने छ र सो कार्यस्थलबाट टाढिदै गर्दा क्रमशः कम हुँदै जाने छ। बस्ती क्षेत्रमा

१५०। सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Alisha

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

ध्वनि प्रदूषण र सवारी साधनको आवतजावतले ध्वनिको स्तरलाई असर पुऱ्याउने छ। यो प्रभाव परिमाणमा मध्यम, स्थानीय स्तरको र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

छ) पानीको गुणस्तरमा पर्ने प्रभाव

निर्माण चरणको बेलामा हुने गतिविधिहरू जस्तै माटो खन्ने, तरल पदार्थहरू पोखिने, फोहोर पानीको उत्पादन हुने, जस्ता कार्यले त्यहाँ भएको खोला तथा अन्य पानीको स्रोत प्रदूषित बनाउने छन्। यस कारणले पानीमा बस्ने जीव तथा वनस्पतिलाई हानी पुग्न सक्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

ज) फोहोरमैला उत्सर्जन तथा व्यवस्थापन

आयोजनाको संरचनाहरूको लागि निर्माण क्षेत्र तयार गर्ने क्रममा र निर्माण गतिविधिहरूको क्रममा दुवै (ठोस र तरल) किसिमका फोहोर उत्पादन हुन्छन्। ठोस खाले फोहोरमा सिमेन्ट, कडक्रिट, माटो उत्सर्जन हुनेछन् भने कामदारको शिविरबाट दुबै ठोस तथा तरल फोहोर उत्पादन हुने छन्। ठोस फोहोरमा खाना तयारीको क्रममा निस्कने मुख्यतया जैविक र अजैविक फोहोर हुन्छन् भने तरल फोहोरमा शिविरबाट निस्कने फोहोर पानी तथा निर्माण सामग्री धोइपखाली गर्दा निस्कने पानी पर्छन्। फोहोरको राम्रो व्यवस्थापन नहुँदा कामदारहरूको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पार्नेछ तथा माटोको गुणस्तरमा हास ल्याउन सक्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

झ) स्थानीय सडकमा प्रभाव

आयोजनाको लागि संचालन हुने उत्खनन् स्थलबाट नदीजन्य निर्माण पदार्थ ढुवानी गर्दा स्थानीय सडकको प्रयोग गर्नुपर्ने हुन्छ जसको कारणले स्थानीय सडक बिग्रने, तथा खाल्टाखुल्टी पर्न सक्ने देखिन्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय स्तरको र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

ञ) स्पोइल व्यवस्थापनको जोखिम

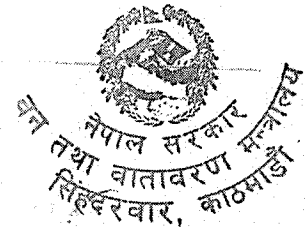
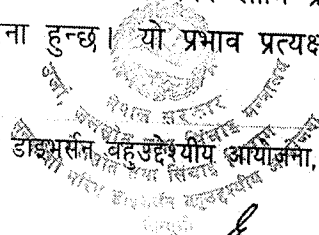
निर्माण चरणमा निर्माण क्षेत्रको वरिपरी ढुंगा, ग्रावेल, सिमेन्ट, माटो जस्ता निर्माण सामग्रीहरू हुने छन्। यदि आयोजनाबाट निस्कने स्पोइल सहि ढङ्गले व्यवस्थापन गरिएन भने यसले कृषि जग्गा, वन तथा बस्ति क्षेत्रमा प्रत्यक्ष असर गर्ने छ र सतहको पानी प्रदुषण, धुलो प्रदुषण र प्राकृतिक जल निकासीमा अवरोध गर्ने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत स्तरको र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

सञ्चालन चरण

क) उत्खनन् क्षेत्र र स्पोइल व्यवस्थापन स्थलको सरसफाइ तथा पुनर्स्थापना

उत्खनन् क्षेत्र, स्पोइल व्यवस्थापनका लागि प्रयोग भएको स्थलहरूको पुनर्स्थापना गर्दा वायु प्रदूषण हुने सम्भावना हुन्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

७.२.२ रासायनिक वातावरण

निर्माण चरण

क) अलकत्राको प्रयोग

सडक कालोपत्रे गर्नका लागि अलकत्रा आवश्यक हुने छ जसलाई प्रयोग गर्नु अघि तताउनु आवश्यक हुन्छ। बिटुमेनको जथाभावी बिसर्जनले माटोको उत्पादकत्वलाई पनि हानी गर्न सक्छ। योप्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

७.२.३ जैविक वातावरणीय प्रभावहरू

निर्माण चरण

क) वनक्षेत्र तथा रुखको नोक्सानी

प्रस्तावित आयोजनाका लागि ०.३८ हेक्टर सामुदायिक वन र ७.३४ हेक्टर सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको जग्गा आवश्यकपर्ने छ। यसका साथै उक्त वनक्षेत्रबाट २२ वटा रुख तथा २४ वटा बल्लाबल्ली गरी जम्मा ४६ वटा विभिन्न प्रजातिको रुखको साथसाथै १३२ वटा लाथा हटाउनु पर्ने हुन्छ जस कारण १७८ वटा बिरुवाको क्षति हुनेछ। हटाउनु पर्ने रुख, लाथा र बिरुवाको लगत अनुसूची ११ मा प्रस्तुत गरिएको छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च परिणाम, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको हुनेछ।

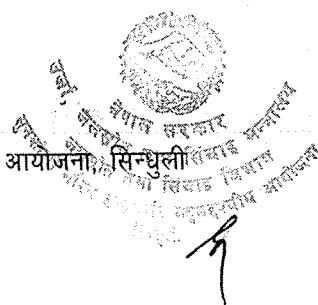
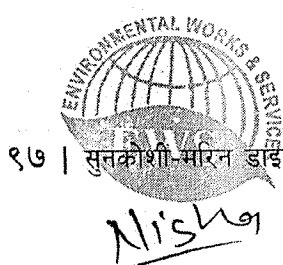
तालिका २६: वनहरूबाट कटान गर्नु पर्ने रुखहरूको विवरण

वनको नाम	५ इन्च गोलाइ भन्दा माथीको रुख, लाथा, बिरुवा			
त्रिनेत्र सामुदायिक वन	रुख	बल्लाबल्ली	लाथा	जम्मा
	८	६	१३२	१४६
सरकारद्वारा व्यवस्थित वन	१४	१८	-	३२
जम्मा	२२	२४	१३२	१७८

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०७९

ख) जलचर प्रजातिमा पर्ने प्रभाव

सुनकोशी तथा तामाकोशी नदीमा उत्खनन् क्षेत्रहरू प्रस्ताव रहेकोले उत्खनन् गतिविधिहरूको कारणले स्थानीय जलचर प्रजातिहरूमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्छ उत्खनन् कार्य नदीको वहाव नजिकै गर्दा बसाई सराई गर्ने माछाका प्रजातिहरूलाई असर गर्न सक्ने सम्भावना रहनका साथै स्पोर्ट्स व्यवस्थापनको कारणले पानीको निकास रोकिन सक्ने हुँदा जलचरलाई असर गर्न सक्छ। त्यस्तै कामदारले फोहरमैलालाई पानीमा फ्याँक्न सक्ने तथा उत्खनन् क्षेत्रमा प्रयोग हुने सवारीसाधन तथा उपकरणबाट रसायन चुहिएर पानीमा मिसिन सक्ने भएकोले त्यसले जलचरलाई प्रतिकूल असर पुर्याउन सक्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय तथा अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

ग) गैरकाष्ठ वन पैदावरको नोक्सानी

प्रस्तावित आयोजनाको कार्यान्वयनका रुखहरू कटान गर्नुपर्ने देखिन्छ। कटान कार्यको कारण त्यस क्षेत्रमा पाइने गैरकाष्ठ वन पैदावरको नोक्सानी हुने सम्भावना बढ्ने छ। निर्माणका क्रममा कामदारहरूबाट गैरकाष्ठ वन पैदावार तथा जडिबुटीहरूको अवैध चोरी निकासीको संभावना पनि बढ्न सक्छ। यस्ता क्रियाकलापले त्यस क्षेत्रको जैविक विविधतामा असर पुऱ्याउने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको हुने छ।

सञ्चालन चरण

क) गैरकाष्ठ वन पैदावरको अवैध चोरी निकासी

सेवा सडकको सञ्चालन पश्चात् आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न किसिमको मानिसहरूको आवगमन र सवारी साधनमा वृद्धि हुने छ। यसले गर्दा गैरकाष्ठ वन पैदावरको अवैध चोरी निकासी बढ्ने सम्भावना हुने छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको हुने छ।

७.२.४ सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणीय प्रभावहरू निर्माण चरण

क) स्थानीयहरूको स्वास्थ्यमा प्रभाव

आयोजना क्षेत्रमा विभिन्न स्थानबाट श्रमिकहरू आउने छन् जसबाट सरुवा रोगको संक्रमण नजिकको समुदायमा फैलन सक्छ र स्वास्थ्यमा जोखिम सिर्जना हुन सक्छ। त्यस्तै उत्खनन र निर्माण गतिविधिहरूमा उत्सर्जन हुने धूलो र निर्माण मेसिनरीको ध्वनि स्तरले स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको हुनेछ।

ख) कामदारहरूको पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षामा प्रभाव

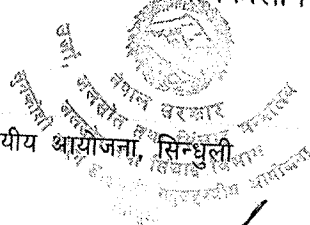
उत्खनन कार्य, निर्माण स्थलको site clearance, हेभी उपकरण प्रयोग गर्दा कामदार श्रमिक घाइते हुने तथा दुर्घटनामा पर्न सक्छ। त्यस्तै धूलो र धुवाँको जोखिमको कारण श्वासप्रश्वास र आँखा सम्बन्धी रोगहरूमा पनि वृद्धि हुन सक्छन्। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, उच्च परिमाण, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको हुनेछ।

ग) स्थानीयलाई निर्माणजन्य स्रोतको अभाव

आयोजनाले प्रस्ताव गरेको उत्खनन क्षेत्रहरूबाट (रजगाउँ, माझी गाउँ, बेनीघाट) स्थानीय बासिन्दाले निर्माण सामग्रीको उत्खनन गरी घरायसी प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्दै आइरहेको हुँदा स्थानीयहरूलाई घर, गोठ, शौचालय आदि बनाउन निर्माण सामग्रीको अभाव हुन सक्छ। यो प्रभाव प्रत्यक्ष, मध्यम परिणामको, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको हुनेछ।

१६ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

१

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

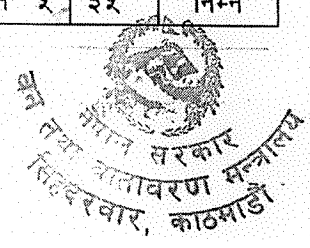
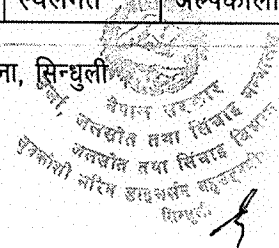
तालिका २७ : अनुकूल प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

वातावरणीय प्रभावहरू	प्रकार	परिमाण	सीमा	अवधि	जम्मा	महत्त्व
निर्माण चरण						
स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर	प्रत्यक्ष	उच्च ६०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	८५	उच्च महत्त्वपूर्ण
सञ्चालन चरण						
स्थानीय मार्ग तथा वैकल्पिक सडकको सुविधा	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थानीय २०	दीर्घकालीन २०	६०	मध्यम महत्त्वपूर्ण

तालिका २८ : प्रतिकूल प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

वातावरणीय प्रभावहरू	प्रकार	परिमाण	सीमा	अवधि	जम्मा	महत्त्व	
भौतिक वातावरण							
निर्माण चरण							
भू-उपयोगमा परिवर्तन	प्रत्यक्ष	उच्च ६०	स्थानीय २०	दीर्घकालीन २०	१००	उच्च महत्त्वपूर्ण	
यातायातमा समस्या	प्रत्यक्ष	उच्च ६०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	८५	उच्च महत्त्वपूर्ण	
सार्वजनिक पूर्वधारमा क्षति	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण	
वायु प्रदूषण	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण	
ध्वनि प्रदूषण	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण	
पानीको गुणस्तरमा पर्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण	
स्थानीय सडकमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थानीय २०	अल्पकालीन ५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण	
उत्खनन गतिविधिहरूका कारण पर्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थलगत १०	अल्पकालीन ५	३५	निम्न महत्त्वपूर्ण	
फोहोरमैला उत्सर्जन तथा व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थलगत १०	अल्पकालीन ५	३५	निम्न महत्त्वपूर्ण	
स्पोइल व्यवस्थापनको जोखिम	प्रत्यक्ष	मध्यम २०	स्थलगत १०	अल्पकालीन ५	३५	निम्न महत्त्वपूर्ण	
सञ्चालन चरण							
उत्खनन क्षेत्र	र	प्रत्यक्ष	मध्यम	स्थलगत	अल्पकालीन ५	३५	निम्न

९९ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

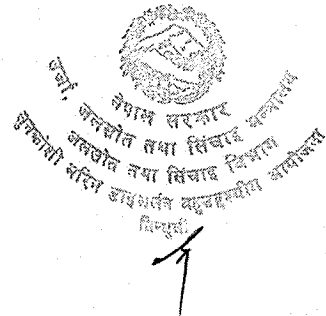

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

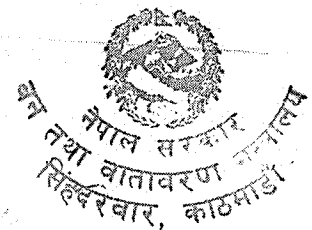
स्पोर्ट्सल स्थलको तथा पुनर्स्थापन	व्यवस्थापन सरसफाइ		२०	१०				महत्त्वपूर्ण	
रासायनिक वातावरण									
निर्माण चरण									
अलकत्राको प्रयोग	प्रत्यक्ष	मध्यम	स्थलगत	अल्पकालीन	५	३५		निम्न महत्त्वपूर्ण	
जैविक वातावरण									
निर्माण चरण									
वनक्षेत्र तथा रुखको नोकसानी	प्रत्यक्ष	उच्च	६०	स्थानीय	२०	दीर्घकालीन	२०	१००	उच्च महत्त्वपूर्ण
जलचर प्रजातिमा पर्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	मध्यम	२०	स्थानीय	२०	अल्पकालीन	५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण
गैरकाष्ठ वन पैदावरको नोकसानी	प्रत्यक्ष	मध्यम	२०	स्थलगत	१०	अल्पकालीन	५	३५	निम्न महत्त्वपूर्ण
सञ्चालन चरण									
गैरकाष्ठ वन पैदावरको अवैध चोरी निकासी	प्रत्यक्ष	मध्यम	२०	स्थलगत	१०	दीर्घकालीन	२०	५०	मध्यम महत्त्वपूर्ण
सामाजिक-आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण									
निर्माण चरण									
कामदारहरूको पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षामा प्रभाव	प्रत्यक्ष	उच्च	६०	स्थलगत	१०	दीर्घकालीन	२०	१०	उच्च महत्त्वपूर्ण
स्थानीयलाई नदीजन्य निर्माण सामग्रीको अभाव	प्रत्यक्ष	मध्यम	२०	स्थानीय	२०	दीर्घकालीन	२०	६०	मध्यम महत्त्वपूर्ण
स्थानीयहरूको स्वास्थ्यमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	मध्यम	२०	स्थानीय	२०	अल्पकालीन	५	४५	मध्यम महत्त्वपूर्ण

Nisha

१०० | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

परिच्छेद-८

अनुकूल प्रभावहरू वृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभावहरू न्यून गर्ने उपायहरू

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न प्रभावको प्रकृति हेरी तिनलाई बढोत्तरी गर्ने, न्यूनिकरण गर्ने तथा नियन्त्रण गर्ने उपायहरू यस परिच्छेदमा उल्लेख गरिएको छ। यी सबै उपायहरू कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी प्रस्तावक हुनेछ। निर्माण चरणका प्रभावहरू न्यूनिकरणका कतिपय उपायहरू प्रस्तावकले निर्माण व्यवसायी मार्फत कार्यान्वयन गर्न सक्ने छ। सबै प्रकारका वातावरण संरक्षणका उपायहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि आवश्यकपर्ने अनुमानित रकम तथा सो रकमको व्यवस्था र यी उपायहरू कार्यान्वयन गराउन र निकायको पहिचान निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ।

८.१ अनुकूल प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरू

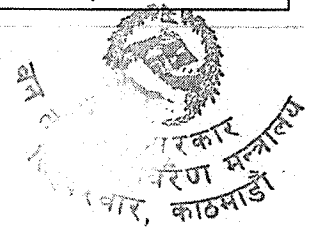
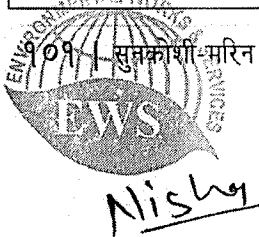
तालिका २९ : अनुकूल प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरू

वातावरणीय प्रभाव	बढोत्तरीका उपाय
निर्माण अवधि	
सामाजिक-आर्थिक वातावरण	
स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर	रोजगारीका लागि स्थानीय र महिलालाई प्राथमिकता दिइने छ।
स्थानीय मार्ग तथा वैकल्पिक सुविधा	आयोजना निर्माण सम्पन्न भए पश्चात् पहुँच सडकलाई मर्मत गरेर प्रयोग गर्न योग्य रूपमा छोडिने छ।

८.२ प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनिकरणका उपायहरू

तालिका ३० : प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनिकरणका उपायहरू

वातावरणीय प्रभाव	न्यूनिकरणका उपाय
निर्माण अवधि	
भौतिक वातावरण	
भू-उपयोगमा परिवर्तन	भू-उपयोगमा हुने परिवर्तन अविशिष्ट प्रभावको रूपमा रहेको छ। प्रस्तावित आयोजना निर्माणका लागि प्रयोग गरिने ७.७२ हेक्टर वनको जरगाको क्षतिपूर्ति वन नियमावली २०७९ अनुसार रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।
यातायातमा समस्या	राजमार्ग पुन निर्माण गर्दा Diversion को निर्माण गरी सो Diversion बाट यातायातका सम्पूर्ण सवारी साधनहरूको सहज र सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था गरिने छ।
सार्वजनिक क्षति	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको समन्वयमा आयोजनाले क्षति पुऱ्याउने बिजुलीको पोललाई स्थानान्तरण गरिने छ। बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्न पूर्व स्थानीयलाई यसबारे जानकारी गराइने छ र एक देखि दुई दिनभित्र बिजुलीको पोल स्थानान्तरण गर्ने कार्य गरिने छ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

वायु गुणस्तरमा पर्ने प्रभाव	उत्खनन स्थलबाट नदीजन्य पदार्थ संकलन गरी राजमार्गसम्म ल्याउदा पहुँच सडकमा फैलिने धूलो कम गर्न दिनको ३ पटक पानी छर्किने कार्य गरिने छ। भण्डारण गरिएको बालुवा र माटो लोड गर्नु अघि अलिकति भिजाइने छ। साइटमा प्रवेश गर्ने सबै ट्रकहरूमा लोड गरिएका निर्माण सामग्री ढाकेर ल्याइने छ।
ध्वनि प्रदूषण	उच्च आवाजका क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका श्रमिकहरूलाई इयर मफलरहरू प्रदान गरिने छ। रातिको समयमा (साँझ ६ देखि बिहान ६ सम्म) उत्खनन कार्य तथा कटान कार्यहरू गरिने छैन। निर्माण कार्य गर्दा निर्माण स्थल वरिपरि Netting को प्रयोग गरिने छ र निर्माण स्थल र वरपरको क्षेत्र बीच मध्यवर्ती क्षेत्र (buffer zone) कायम गरिने छ।
पानीको गुणस्तरमा पर्ने प्रभाव	नदीमा फोहोर र फोहोर पानीको प्रत्यक्ष निकास प्रतिबन्ध गरिने छ। फोहोर सङ्कलन गरेर उपयुक्त र सुरक्षित प्रक्रिया मार्फत स्थलगत भ्रमण गर्दा सुनकोशी गाउँपालिका, वडा नं. ७, मा प्रस्ताव गरिएको स्थलमा व्यवस्थापन गरिने छ।
स्थानीय सडकमा प्रभाव	आयोजनाले प्रयोग गर्ने स्थानीय सडकको नियमित मर्मत सम्भार तथा खाल्डो पुर्ने काम गरिने छ। सडकको प्रयोगमा स्थानीय सवारीसाधनलाई प्राथमिकता दिइने छ।
उत्खनन गतिविधिहरूका कारण पर्ने प्रभाव	नदीजन्य पदार्थ संकलन वातावरणीय अध्ययन स्वीकृत गरिएको स्थलबाट मात्र निकालिने छ। नियमानुसारको राजस्व सम्बन्धित कार्यालयमा बुझाइनेछ र ढुवानीको लागि स्थानीय पालिकाले तोकको मार्गको मात्र प्रयोग गरिने छ। रातीको समयमा काम बन्द गरिनेछ भने कामदारको रूपमा स्थानीयलाई प्राथमिकता दिइने छ। उत्खनन क्षेत्रमा जानकारी बोर्ड राखिनेछ भने वहाव क्षेत्रमा उत्खनन गतिविधि गरिने छैन। उत्खनन स्थलबाट निस्कने बाटोमा धूलो उड्न नदीन दिनको ३ पटक पानी छर्किने कार्य गरिनेछ र निर्माण सामग्री छोपेर ढुवानी गरिने छ।
फोहोरमैला उत्सर्जन तथा व्यवस्थापन	कामदार शिविर परिसरको वरिपरि र सक्रिय निर्माण क्षेत्रहरूमा कुहिने र नकुहिने फोहोर सङ्कलन गर्न छुट्टाछुट्टै डिस्बिन प्रयोग गरिने छ। पुनः प्रयोग योग्य सामग्रीहरू भेन्डरलाई विक्री गरिने छ। उत्पादित नकुहिने फोहोर स्थानीय पालिकाको समन्वयमा तोकिएको डम्पिङ्ग स्थलमा डिस्पोज गरिने छ। शिविर क्षेत्रमा सोक पिट वा सेप्टिक ट्याङ्कीको स्थापना गरी गरिनेछ। उत्खनन कार्यबाट निस्कने माटोलाई पुनः प्रयोग गरिने छ।
स्पोइल व्यवस्थापनको	आयोजनाबाट निस्कने माटो तथा अन्य सामग्रीहरूलाई निर्माण क्षेत्र नजिक

१०२ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Handwritten signature

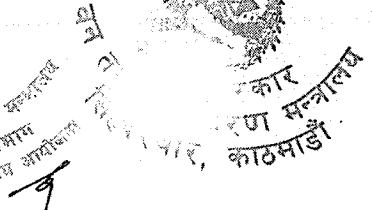
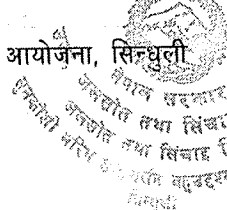
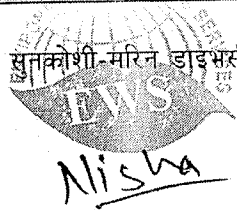
नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा विजड विभाग
सुनकोशी नदी डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा विजड विभाग
सुनकोशी नदी डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

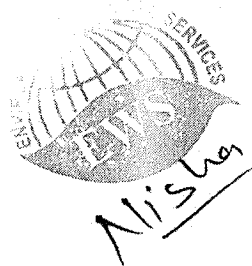
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

जोखिम	रहेको खाली जमिनमा व्यवस्थापन गरिने गरी प्रस्ताव गरिएको छ। स्पोइल व्यवस्थापन गरिएको स्थानमा वृक्षारोपण गरिने छ।
सञ्चालन चरण	
उत्खनन क्षेत्र, स्पोइल व्यवस्थापन स्थलको सरसफाइ तथा पुर्नस्थापना	निर्माण कार्य सकिए पछि उत्खनन क्षेत्र र स्पोइल व्यवस्थापन स्थलको सरसफाइ गरी पुनर्स्थापित गरिने छ। स्पोइल व्यवस्थापन स्थलहरू माटोले भरिने छ।
रासायनिक वातावरण	
निर्माण चरण	
अलकत्राको प्रयोग	अलकत्रा तताउने कार्य बस्ती क्षेत्रबाट कम्तीमा १०० मि. को दुरी मा तताइने छ र भण्डारण गर्न पानीको स्रोत र खेती योग्य जमिनमा गरिने छैन। धेरै भएका अलकत्रालाई नाली तथा खोलामा फाल्न निषेध गरिने छ। अलकत्रा तताउन काठदाउराको प्रयोग नगरेर मट्टीतेलको प्रयोग गरिने छ। कामदारहरूलाई सुरक्षाका लागि जुता, मास्क, ग्लोब्स प्रदान गरिने छ र स्वास्थ्य सुरक्षा सुनिश्चित गरिने छ।
जैविक वातावरण	
निर्माण चरण	
वनक्षेत्र तथा रुखको नोक्सान	प्रयोग गरिने ७.७२ हेक्टर वनको जग्गाको क्षतिपूर्ति रकम वन नियमावली २०७९, अनुसार वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ। ७.७२ हेक्टर वनक्षेत्र प्रयोग गरे बापत १ हेक्टर बराबर १६०० बिरुवाको दरले १२,३५२ बिरुवा रोपिने आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ। कटान गर्नु पर्ने २२ वटा रुख तथा २४ वटा बल्लुआबल्ली गरी जम्मा ४६ वटा रुखहरूको क्षतिपूर्ति स्वरूप १:१० को दरले ४६० वटा रुखहरू रोपिने आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ। १२,८१२ (१२,३५२+ ४६०) बिरुवाको ५ वर्ष सम्म हेरचाह गर्न आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।
जलचर प्रजातिमा पर्ने प्रभाव	उत्खनन कार्य नदीको बहाव क्षेत्रमा गरिने छैन। उत्सर्जन भएको स्पोइल तथा फोहरमैलालाई पानीको स्रोतमा फालिने छैन तथा तोकिएको स्थानमा पानीको बहाव अवरुद्ध नहुने गरी गरिने छ। उत्खनन क्षेत्र तथा पानीको स्रोत नजिक इन्धन भर्ने तथा रसायन फेर्ने कार्य गरिने छैन।
गैरकाष्ठ वन पैदावरको नोक्सानी	निर्माण गतिविधि हुने क्षेत्रलाई घेरिने छ। निर्माण अवधि भरि श्रमिकहरूलाई वनभित्र जान निषेध गरिने छ। गैरकाष्ठ वन पैदावरको नोक्सानी नगर्न कामदारहरूलाई सचेत गराइने छ।
सञ्चालन चरण	
गैरकाष्ठ वन पैदावरको	गैरकाष्ठ वन पैदावरको अवैध चोरी निकासीमा संलग्न नहुन सचेतलाई सचेत

१०३

अवैध चोरी निकासी	गराइने छ। यदि कुनै मानिस चोरी गरिएको भेटिएमा कानूनी कारबाहि अगाडि बढाइने छ।
सामाजिक-आर्थिक वातावरण	
निर्माण चरण	
कामदारहरूको पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षामा प्रभाव	निर्माण स्थलमा काम गर्ने सबै तहका श्रमिकहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरणहरूको प्रयोग अनिवार्य गराइने छ। उच्च धूलो उड्ने स्थानहरूमा पानी छर्किइने छ। कामदार शिविरमा पर्याप्त शौचालयहरू र पिउने पानीको व्यवस्था गरिने छ। शिविरमा प्राथमिक उपचार सुविधाहरू प्रदान गरिने र कामदारहरूको लागि आकस्मिक बिमा/दुर्घटना बिमा गरिने छ। संक्रामक रोग सम्बन्धी स्वास्थ्य सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण परिपालना गरिनेछ र अन्य संक्रमित रोगहरूको बारेमा स्थानीय व्यक्ति र कामदारहरूलाई जागरूकता प्रदान गरिने छ। आयोजनामा काम गर्ने सबै तहका श्रमिकहरूलाई पेशागत सुरक्षा र आकस्मिक प्रक्रियाको बारेमा नियमित अभिमुखीकरण गराइने छ।
स्थानीयलाई निर्माणजन्य स्रोतको अभाव	स्थानीयलाई घर, गोठ, धारा, ट्यांकी, शौचालय जस्ता निर्माणको लागि आवश्यक निर्माण सामग्रीको प्रयोग आयोजनाको प्रस्तावित उत्खनन् क्षेत्रबाट निकाल्न दिइने छ।
स्थानीयहरूको स्वास्थ्यमा प्रभाव	आयोजनाको प्रमुख निर्माण क्षेत्रमा तारबार गरिने छ। निर्माण क्षेत्रमा सुरक्षा चेतावनी र साइन बोर्ड स्थापना गरिने छ। कामदारहरूलाई संक्रामक रोगको स्वास्थ्य सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डहरू (शारीरिक दूरी, मास्क लगाउने, कोठामा भेन्टिलेसनको व्यवस्था, हात सफा गर्ने र कीटाणुरहित गर्ने) पालना गर्न लगाइने छ। अन्य संक्रमित रोगहरूको बारेमा स्थानीय व्यक्ति र कामदारहरूलाई जागरूकता प्रदान गरिने छ।

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

८.३ वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

वातावरणीय व्यवस्थापन योजना वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको एक महत्वपूर्ण हिस्सा हो। यो आयोजनाको कार्यान्वयनको कारण हुने थप अतिरिक्त प्रतिकूल प्रभावहरूलाई कम गर्न रणनीति बनाउन प्रभावहरूलाई पहिचान गर्न र यसको मात्रा पुष्टि गर्ने खाका हो। वातावरणीय व्यवस्थापन योजना यस आयोजनाको लागि वातावरणीय व्यवस्थापन आवश्यकताहरू तोक्न र यस प्रतिवेदनमा तोकिएका सबै न्यूनिकरणका उपायहरू र अनुगमन आवश्यकता अनुसरण गरिनेछ भन्ने सुनिश्चित गर्न प्रक्रियाहरू विकास गर्न तयार गरिएको छ। वातावरणीय व्यवस्थापन योजना पूरक वातावरणीय अध्ययनको मात्र प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३१ : अनुकूल प्रभावहरूको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

सकारात्मक प्रभावहरू	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
निर्माण चरण							
स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर	आयोजना विभिन्न संरचनाको निर्माणका लागि स्थानीय गरिब, दलित, विपन्न समूह र महिलालाई रोजगारीको अवसर प्रदान गर्ने प्रावधानको व्यवस्था मिलाइने छ।	आयोजना क्षेत्र	रोजगारीको अवसर प्रदान गरी स्थानीयलाई प्राथमिकता दिएर	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, स्थानीय पालिका, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
स्थानीय मार्ग तथा वैकल्पिक सडकको सुविधा	खाल्डो पुर्ने, पानीको ड्रेनेज खुला गर्ने तथा मर्मत सम्भार गर्ने	सुनकोशी नदीको दायीं किनारको सडक	आयोजना सम्पन्न भए पश्चात् पहुँच सडकलाई मर्मत गरेर प्रयोग गर्न योग्य रूपमा छोडिने छ।	संचालन चरणमा	प्रस्तावक/निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, स्थानीय पालिका

Misha

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
विष्णु

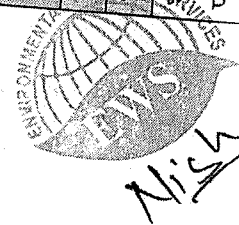
नेपाल सरकार
तथा वातावरण
सिंहदरवार, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

तालिका ३२ : प्रतिकूल प्रभावहरूको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

नकारात्मक प्रभावहरू	के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
निर्माण चरण	प्रस्तावित निर्माणका लागि प्रयोग गरिने ७.७२ हेक्टर वनको जग्गाको क्षतिपूर्ति प्रदान गरिने छ।	आयोजना क्षेत्र	आयोजना प्रयोग वनको क्षतिपूर्ति प्रदान गरिने छ।	स्थाइ रुपमा प्रयोग गरिने वनको जग्गाको स्व रूप जग्गा अथवा निर्देशिका बमोजिम वन विकास जम्मा गरिने छ।	निर्माण अघि	BOQ मा समावेश गरिएको छ।	स्थानीय पालिका/ वडा/ डिभिजन कार्यालय वन
भौतिक वातावरण परिवर्तन	राजमार्ग पुन निर्माण गर्दा Diversion को निर्माण गरी सो Diversion बाट यातायातका सम्पूर्ण सवारी साधनहरूको सहज र सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था गरिने छ।	वि.पी राजमार्गको खुर्कोट-खाल्टे खण्ड	राजमार्ग पुन निर्माण गर्दा Diversion को निर्माण गरी सो Diversion बाट यातायातका सम्पूर्ण सवारी साधनहरूको सहज र सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था गरिने छ।	ट्राफिक कार्यालयसंग प्रहरी समन्वय गरिने छ।	निर्माण चरणमा	BOQ मा समावेश गरिएको छ।	स्थानीय पालिका/ वडा/ इलाका प्रहरी कार्यालय/ ट्राफिक प्रहरी कार्यालय
यातायातमा समस्या	निर्माण चरणमा असर पर्ने १२ वटा बिजुलीको पोललाई स्थानान्तरण गर्ने उत्खनन	पहुँच सडकको छेउमा आयोजना	निर्माण चरणमा असर पर्ने १२ वटा बिजुलीको पोललाई स्थानान्तरण गर्ने उत्खनन	नेपाल प्राधिकरणसंग समन्वय गरिने छ।	निर्माण चरणमा	प्रस्तावक ६,००,०००/-	स्थानीय पालिका/ वडा/ नेपाल विद्युत प्राधिकरण स्थानीय पालिका/
सार्वजनिक उपयोगितामा क्षति	वायु गुणस्तरमा	स्थलबाट	वायु गुणस्तरमा	बालुवा र माटो लोड गर्नु	निर्माण		स्थानीय पालिका/

Mishra

नेपाल सरकार
वातावरण तथा सिंचन विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना

नेपाल सरकार
वातावरण सञ्चालक
सिद्धेश्वर, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

पर्ने प्रभाव	नदीजन्य पदार्थ संकलन गरी राजमार्गसम्म ल्याउदा पहुँच सडकमा फैलिने धूलो कम गर्न दिनको ३ पटक पानी छर्किने कार्य गरिने छ। भण्डारण गरिएको बालुवा र माटो लोड गर्नु अघि अलिकति भिजाइने छ। साइटमा प्रवेश गर्ने सबै ट्रकहरूमा लोड गरिएका निर्माण सामग्री ढाकेर ल्याइने छ।	क्षेत्र	अघि अलिकति भिजाइने छ। निर्माण सामग्री ढाकेर ल्याइने छ। अनलोडिङ पश्चात् साइट छोड्ने सबै ट्रकहरू ढाकेर पठाइने छ।	चरणमा	व्यवसायी	BOQ मा समावेश गरिएको छ।	प्रस्तावक
ध्वनि प्रदूषण	उच्च आवाजका क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका इयर श्रमिकहरूलाई प्रदान गरिने मफलरहरू रातको समयमा (साँझ ६ देखि बिहान ६ सम्म) उखनन् कार्यहरू गरिने छैन। निर्माण कार्य गर्दा निर्माण स्थल चरिपरि Netting को प्रयोग गरिने छ।	आयोजना क्षेत्र	व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री प्रयोग तथा हर्न बजाउन निषेध गरिने छ।	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी		

Nishu

जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
 सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

वातावरण विभाग
 जल तथा वातावरण विभाग
 सिंहदरवार, काठमाडौं

१०७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

र निर्माण स्थल र वरपरको क्षेत्र बीच मध्यवर्ती क्षेत्र (buffer zone) कायम गरिने छ।	नदीमा फोहोर र फोहोर पानीको प्रत्यक्ष निकास प्रतिबन्ध गरिने छ। फोहोर सङ्कलन गरेर उपयुक्त र सुरक्षित प्रक्रिया मार्फत स्थलगत भ्रमण गर्दा सुनकोशी गाउँपालिका, वडा नं. ७, मा प्रस्ताव गरिएको स्थलमा व्यवस्थापन गरिने छ।	बि.पी राजमार्गको खुर्कोट-खाल्टे खण्ड	फोहोर सङ्कलन गरेर उपयुक्त र सुरक्षित प्रक्रिया मार्फत व्यवस्थापन गरिने छ।	निर्माण चरण	निर्माण व्यवसायी	प्रस्तावक
स्थानीय सदकमा प्रभाव	आयोजनाले प्रयोग गर्ने स्थानीय सदकको नियमित मर्मत सम्भार तथा खाल्डो पुर्ने काम गरिने छ। सदकको प्रयोगमा स्थानीय सवारीसाधनलाई प्राथमिकता दिइने छ।	उत्खनन् क्षेत्रबाट ढुवानीको लागि प्रयोग हुने खुर्कोट मन्थली सडक, मध्य पहाडी राजमार्ग, मन्थली-बेनी	खाल्डो पुर्ने तथा मर्मत सम्भार गरिने छ।	निर्माण चरण तथा उत्खनन् क्षेत्र संचालन अघि भर	निर्माण व्यवसायी	स्थानीय पालिका/ वडा/ जलस्रोत सिंचाइ मन्त्रालय/ तथा वातावरण मन्त्रालय
स्थानीय सदकमा प्रभाव	आयोजनाले प्रयोग गर्ने स्थानीय सदकको नियमित मर्मत सम्भार तथा खाल्डो पुर्ने काम गरिने छ। सदकको प्रयोगमा स्थानीय सवारीसाधनलाई प्राथमिकता दिइने छ।	उत्खनन् क्षेत्रबाट ढुवानीको लागि प्रयोग हुने खुर्कोट मन्थली सडक, मध्य पहाडी राजमार्ग, मन्थली-बेनी	खाल्डो पुर्ने तथा मर्मत सम्भार गरिने छ।	निर्माण चरण तथा उत्खनन् क्षेत्र संचालन अघि भर	निर्माण व्यवसायी	स्थानीय पालिका/ वडा/ जलस्रोत सिंचाइ मन्त्रालय/ तथा वातावरण मन्त्रालय

MS

नेपाल सरकार
 जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
 सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना

नेपाल सरकार
 वातावरण मन्त्रालय
 सिंहदरवार, काठमाडौं

१९९६ । सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

सडक तथा अन्य स्थानीय सडक	नदीजन्य पदार्थ संकलन वातावरणीय स्वीकृत स्थलबाट मात्र निकालिने छ।	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	२४,००,०००/- डुवानीको क्रममा प्रयोग गरिने सडक खण्डमा, दिनको ३०,००० लिटर पानी निर्माण चरण भरि (५ वर्ष) छर्किने कार्य गरिने छ।	स्थानीय पालिका/ वडा/ डिभिजन कार्यालय वन
उत्खनन गतिविधिहरूका कारण प्रभाव	रातीको समयमा काम बन्द गरिने छ भने कामदारको रूपमा स्थानीयलाई प्राथमिकता दिइने छ। उत्खनन क्षेत्रमा जानकारी बोर्ड राखिने छ भने वहाव क्षेत्रमा उत्खनन गतिविधि गरिने छैन। उत्खनन स्थलबाट नदीजन्य पदार्थको डुवानीको क्रममा उत्सर्जन हुने धुलोको प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न दिनको ३ पटक पानी छर्किने कार्य गरिने छ र निर्माण सामग्री छोपेर डुवानी गरिने छ।	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	BOQ मा समावेश गरिएको छ।	प्रस्तावक
फाहोरमैला उत्सर्जन तथा व्यवस्थापन	शिविर परिसरको क्षति र सक्रिय निर्माण क्षेत्रहरूमा कुहिने र	कुहिने र फोहोरलाई डस्बिन प्रयोग गरिने छ	निर्माण व्यवसायी	निर्माण चरणमा	

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

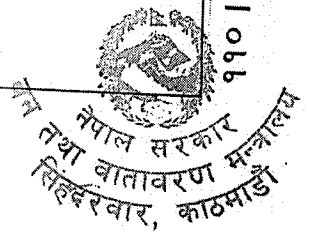
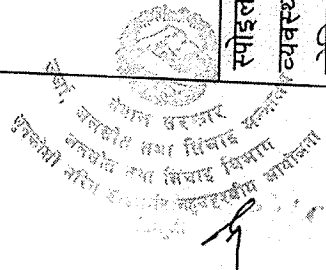
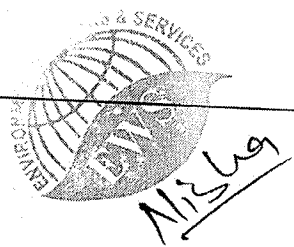
Mishra

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

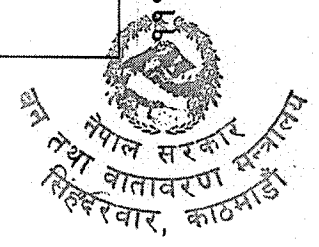
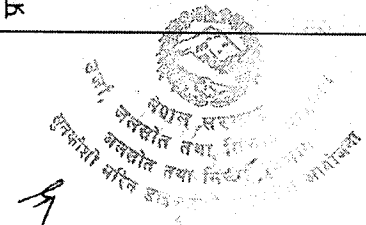
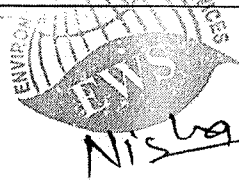
<p>नकुहिने फोहोर सङ्कलन गर्न छुट्टाछुट्टै डस्बिन प्रयोग गरिने छ। पुनः प्रयोग योग्य सामग्रीहरू भेन्डरलाई विक्री गरिने छ। उत्पादित नकुहिने फोहोर स्थानीय पालिकाको समन्वयमा डम्पिङ्ग स्थलमा व्यवस्थापन गरिने छ। स्थापित शिविर क्षेत्रमा सोक पिट वा सेप्टिक ट्याङ्कीको स्थापना गरिने छ। उत्खनन कार्यबाट निस्कने माटोलाई पुनः प्रयोग गरिने छ।</p>	<p>यसका साथै विभिन्न सक्रिय निर्माण क्षेत्रहरूमा</p>	<p>तथा समन्वयमा डम्पिङ्ग व्यवस्थापन गरिने छ।</p>			
<p>स्पोइल व्यवस्थापनको जोखिम</p>	<p>सुनकोशी गाउँपालिका, वडा नं. ७, बि.पी. राजमार्ग स्थानान्तरण हुने स्थानमा</p>	<p>प्रतिवेदनमा स्थानमा गरिने छ।</p>	<p>निर्माण चरणमा</p>	<p>निर्माण व्यवसायी</p>	<p>प्रस्तावक</p>

११० | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

सञ्चालन चरण		स्थलको सरसफाइ गरी पुनर्स्थापित गरिने छ।	निर्माण कार्य सकिए पछि उखनन क्षेत्र र स्पोर्ट्स क्षेत्र र स्पोर्ट्स क्षेत्रको स्थलको पुनर्स्थापित गरिने छ।	अधेरी खोलाका उत्खनन् स्थलहरू तथा कान्डुग्रीको स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थल	निर्माण कार्य सकिए पछि	निर्माण व्यवसायी	-	स्थानीय पालिका/ वडा/ जलस्रोत सिंचाइ मन्त्रालय/ वन तथा वातावरण मन्त्रालय
रासायनिक वातावरण								
निर्माण चरण								
अलकत्राको प्रयोग	अलकत्रा वस्ती क्षेत्रबाट १०० मि. तताइने छ र पानीको जमिनमा भएका तथा खोलामा अलकत्रा प्रयोग गरिने छ।	तताउने कार्य क्षेत्रको दुरीमा छ र भण्डारण क्षेत्र र खेती योग्य जमिनमा गरिने छैन। धेरै अलकत्रा फाल्न निषेध गरिने छ। काठडाउराको मट्टिलको प्रयोग गरिने छ।	आयोजना क्षेत्र र भण्डारण क्षेत्र	भण्डारण पानीको स्रोत र खेती योग्य जमिनमा गरिने छैन।	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	BOQ मा गरिएको छ।	प्रस्तावक

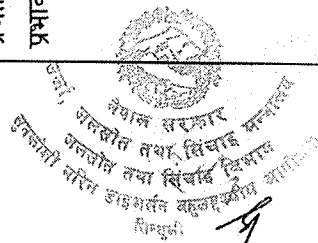
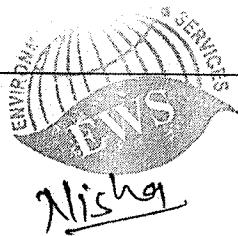

पृष्ठ १ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

	<p>दरले ४६० वटा रुखहरू रोपिने आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।</p>	<p>१२,८१२ (१२,३५२+ ४६०) विरुवाको ५ वर्ष सम्म हेरचाह गर्न आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।</p>	<p>५ वर्ष सम्म हेरचाह गर्न आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।</p>				
<p>जलचर प्रजातिमा पर्ने प्रभाव</p>	<p>उत्खनन् कार्य नदीको बहाव क्षेत्रमा गरिने छैन। उत्सर्जन भएको स्पेईल तथा फोहरमैलालाई पानीको स्रोतमा फालिने छैन तथा तोकिएको स्थानमा पानीको बहाव अवरुद्ध नहुने गरी गरिने छ।</p>	<p>उत्खनन् तथा स्पेईल व्यवस्थापन क्षेत्र</p>	<p>तोकिएको ठाउँमा फोहोर तथा स्पेईल व्यवस्थापन गरिने छ। इन्धन तथा रसायन भने ठाउँ पानीको स्रोत भन्दा टाढा बनाइने छ।</p>	<p>निर्माण चरण</p>	<p>प्रस्तावक</p>	<p>हेरचाहका लागि प्रति विरुवा २०० का दरले ५ वर्षका लागत २५,६२,४०० (आयोजनाको लागतमा समावेश गरिएको छ)</p>	<p>स्थानीय पालिका/ वडा/ डिभिजन वन कार्यालय/ जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग/ वातावरण विभाग</p>

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

गैरकाष्ठ पैदावरको नोक्सानी	निर्माण क्षेत्रलाई घेरिने छ। निर्माण अवधि भरि श्रमिकहरुलाई वनभित्र जान निषेध गरिने छ। गैरकाष्ठ पैदावरको नोक्सानी नगर्न कामदारहरुलाई सचेत गराइने छ।	आयोजना क्षेत्र	नियमित व्यवस्थापन	र निर्माण चरण	प्रस्तावक	प्रस्तावक
सञ्चालन चरण						
गैरकाष्ठ पैदावरको अवैध निकासी	गैरकाष्ठ वन चोरी संलग्न नहुन सबैलाई सचेत गराइने छ। यदि कुनै मानिस चोरी गरिएको भेटिएमा कानूनी कारबाहि अगाडि बढाइने छ।	आयोजना क्षेत्र	डिभिजन वन तथा वन समूहहरूसँग कार्यालय उपभोक्ता समन्वयमा गरिने छ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	प्रस्तावक
सामाजिक-आर्थिक वातावरण						
निर्माण चरण						
कामदारहरुको पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षामा प्रभाव	श्रमिकहरुलाई व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरणहरुको प्रयोग अनिवार्य गराइने छ। उच्च धूलो उड्ने स्थानहरुमा पानी छर्किने	आयोजना क्षेत्र	संक्रामक रोग सम्बन्धी स्वास्थ्य सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण परिपालना गरिने छ र अन्य संक्रमित रोगहरुको बोरोमा स्थानीय व्यक्ति र	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	स्थानीय पालिका/ बडा/ जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग/ वातावरण विभाग

११४ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

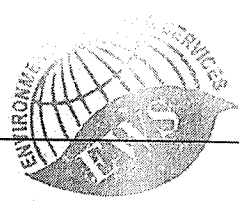
Alishy

नेपाल सरकार
वातावरण तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

	कार्य गरिने छ। कामदार शिविरमा पर्याप्त शौचालयहरू र पिउने पानीको व्यवस्था गरिने छ। शिविरमा प्राथमिक उपचार सुविधाहरू प्रदान गरिने र कामदारहरूको लागि आकस्मिक बिमा/दुर्घटना बिमा गरिने छ।		कामदारहरूलाई जागरूकता प्रदान गरिने छ।				
स्थानीयलाई निर्माणजन्य स्रोतको अभाव	स्थानीयलाई घर, गोठ, धारा, ट्यांकी, शौचालय जस्ता निर्माणको लागि आवश्यक निर्माण सामग्रीको प्रयोग आयोजनाको प्रस्तावित उखनन् क्षेत्रबाट निकाल दिइने छ।	उखनन् क्षेत्र	स्थानीयलाई पनि स्रोतको प्रयोगमा पहुँच दिएर	निर्माण चरणमा	प्रस्तावक	-	स्थानीय पालिका/ वडा
स्थानीय वासीको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा प्रभाव	आयोजनाको प्रमुख निर्माण क्षेत्रमा तारबार गरिने छ। निर्माण क्षेत्रमा सुरक्षा चेतावनी र साइन बोर्ड स्थापना गरिने छ। कामदारहरूलाई संक्रामक	आयोजना क्षेत्र	स्वास्थ्य बिमा, सुरक्षित पिउने पानी र पर्याप्त शौचालय, शिविरमा नियमित स्वास्थ्य चेकअपको व्यवस्थापन, व्यक्तिगत सुरक्षात्मक	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	-	स्थानीय पालिका/ वडा/ तथा विभाग/ वातावरण विभाग

Nisha

नेपाल सरकार
वातावरण तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

नेपाल सरकार
वातावरण मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

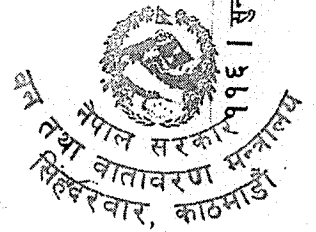
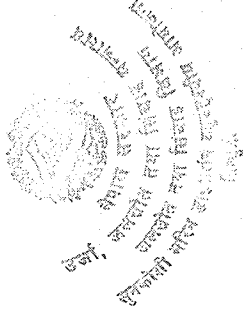
पृष्ठ ११ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिचि डाइभर्सिन् बहुडदेशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

रोगको सम्बन्धी पालना गर्न लगाइने छ।	रोगको स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्डहरू	उपकरणहरू र प्राथमिक उपचार व्यवस्थापन गरिने छ।	जम्मा	३,८६,०१९,३६०/-
-------------------------------------	------------------------------------	---	-------	----------------

Nishy

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

तालिका ३३ : स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा उल्लिखित वातावरण व्यवस्थापनको कुल लागत

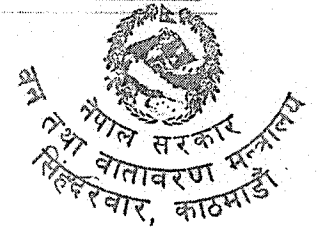
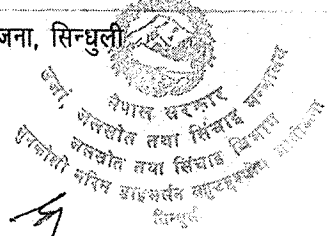
Mitigation Measures	Method	Amount in Nrs
Compensation Cost		
Land compensation	Pay cash	1,222,913,636
Crop compensation	Pay cash	7,123,442
Compensation to the building structures	Pay cash	106,501,129
Transportation facilities		1,010,000
Hardship allowance		2,640,000
Compensation to government land		255,981,000
Compensatory plantation		10,558,800
Total Compensation Cost during pre construction stage		1,606,728,007
Construction Stage		
Augmntati Measures		
Income generation training and Enhancement in Technical Skills and Know-how to 532 people	Income generating training in modem techniques of cash crop and livestock productions and in enterprise derelopment activities	47,880,000
	Construction skills training programs in specialized area such as electro-mechanical works of hydropower, road slope stabilization, spoil handling etc.	
0.75% of the project cost to the Community Support Programme of the project affected area for the entire project period which is equivalent to Rs 346.454 million..	Project will provide Rs 10,000,000.00 per year in health, education, sanitation and infastastructure sector for the period of 5 years. Balance amount will be provisioned for the operation phase.	50,000,000
Benefit Augumentation Cost (Construction)		97,880,000
Mitigation Measures		
Relocation and reconstruction of the affected structures due to inudation		122,960,849
Management of top soi		131,745,000
Slope protection works in the inudation area		167,602,500
Flood protection works in Marin Khola		810,584,191
Counselling to PAFs		300,000
Law and order		625,000
Mitigation Cost during construction		1,233,817,540
Mitigation Measures during operation		
Community support programme	Community support programme will be continued with budget of Rs	29,64,54,740

११७ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Alisba

M

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

Release of fingerlings in Sunkoshi River for 5 years	296.45 crore	Release 100,000 fingerlings per year for 5 years period	50,00,000
	Mitigation Cost during construction		346,454,740
Total			3,284,880,287

स्रोत: सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन २०७६

पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमका लागि थप अतिरिक्त वातावरण व्यवस्थापनको कुल लागत निम्न बमोजिम तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३४ : पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमका लागि थप अतिरिक्त वातावरण व्यवस्थापनको कुल लागत

वातावरण संरक्षणका उपाय	कार्यान्वयन हुने स्थान	कार्यान्वयन हुने समय	अनुमानित रकम	कैफियत
१२ वटा बिजुलीको पोललाई स्थानान्तरण	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरण	६,००,०००/-	
उत्खनन् स्थलबाट नदीजन्य पदार्थको ढुवानीको क्रममा उत्सर्जन हुने धुलोको प्रदूषणलाई न्यूनिकरण गर्न दिनको ३ पटक पानी छर्कने कार्य		निर्माण चरण	२४,००,०००/-	
आयोजनाले प्रयोग गर्ने स्थानीय सडकको नियमित मर्मत सम्भार तथा खाल्डो पुर्ने काम		निर्माण तथा सञ्चालन चरण	५०,००,०००/-	
प्रयोग गरिने ७.७२ हेक्टर वनको जग्गाको क्षतिपूर्ति			२,७०,२०,०००	आयोजनाको कुल लागतमा समावेश गरिएको छ।
७.७२ हेक्टर वनक्षेत्र प्रयोग गरे बापत १ हेक्टर बराबर १६०० बिरुवाको दरले १२,३५२ बिरुवा रोपिने आवश्यक रकम			९,८८,९६०	
कटान गर्नु पर्ने २२ वटा रुख तथा २४ वटा बल्लाबल्ली गरी जम्मा ४६ वटा रुखहरूको क्षतिपूर्ति स्वरूप १:१० को दरले ४६० वटा रुखहरू रोपिने आवश्यक रकम			३६,८००	
१२,८१२ (१२,३५२ + ४६०)			२५,६२,४००	

११८ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Alisha

नेपाल सरकार
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

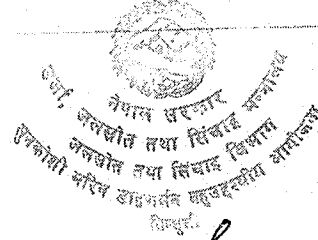
नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

विरुवाको ५ वर्ष सम्म हेरचाह गर्न आवश्यक रकम				
		जम्मा	३,८६,०७,३६०/-	

Alisra

[Handwritten signature]

परिच्छेद-९

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नुपर्ने विषय

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को दफा ४५ बमोजिम वातावरणीय अनुगमन गर्न आवश्यक रहेको छ। वातावरणीय अनुगमनको मुख्य उद्देश्य भनेको ढिलो हुनु अघि पर्याप्त सुधारात्मक कार्य प्रदान गर्न आयोजनासँग सम्बन्धित गतिविधिको प्रारम्भिक चरणमा हुने प्रभाव पत्ता लगाउनु हो। वातावरणीय अनुगमनले वातावरणीय न्यूनिकरण उपायहरूको प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्न, वातावरणीय मापदण्डहरूको परिपालना र आयोजना डिजाइन र सञ्चालनमा आवश्यक परिवर्तनहरू सहज बनाउन मद्दत गर्दछ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को दफा ४५ को उपदफा १ बमोजिम प्रस्तावकले प्रस्तावको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने चरणमा सोबाट वातावरणमा परेको प्रभावको विषयमा प्रत्येक छ महिनामा स्वःअनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय वा विभागमा पेश गर्नु पर्ने छ। कानूनले तोकेका सीमाभन्दा बढी मात्रामा प्रभाव पर्न नदीन, वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार वातावरणीय न्यूनिकरणका उपायहरू कार्यान्वयन भएका छन् कि छैनन् भन्ने जानकारी लिन, सम्भावित वातावरणीय क्षतिबारे समयमै सचेत गराउन तथा पहिचान गरिएका तथा आँकलन गरिएका प्रभाव वास्तविकतासँग कति नजिक छन् भन्ने जानकारी लिन वातावरणीय अनुगमन गरिन्छ।

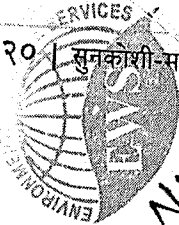
९.१ वातावरणीय अनुगमनको प्रकार

९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन

प्रारम्भिक अनुगमनले वातावरणीय स्रोतहरूको आधारभूत अवस्था निर्धारण गर्न मद्दत गर्दछ। प्रस्तावित प्रस्तावको निर्माण कार्य सुरु हुन अगावै निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गरिने छ। यसले गर्दा अनुगमनको सिलसिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तन बारेमा थाहा पाउन सकिन्छ।

९.१.२ प्रभाव अनुगमन

प्रभाव अनुगमन सामान्यतया वातावरणीय न्यूनिकरण उपायहरूको प्रभावकारिताको आँकलन गर्नको लागि गरिन्छ र क्षेत्रमा प्रभावको वास्तविक स्तर प्रदान गर्दछ। प्रभाव अनुगमन आयोजना निर्माणको अन्तिम चरण वा आयोजना कार्यान्वयनको दुई वर्ष भित्र गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रभाव अनुगमन मूल्याङ्कनले प्रत्येक पूर्वानुमानित प्रभाव र वातावरणीय संरक्षणका उपायहरूको प्रभावकारितामा केन्द्रित हुनेछ। यसले स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थल, कामदार शिविर, स्थानीय वातावरणमा रहेको फोहोरको स्थिरतामा पनि ध्यान दिने छ। सम्भव भएसम्म नगद क्षतिपूर्तिको उपयोग, आयोजना क्षेत्रको वरिपरिको जङ्गलको अवस्था, पानी व्यवस्थापन, मानवीय सुविधाहरूको क्षति, रोजगारी सिर्जना, वृक्षारोपण, सामाजिक स्थिति आदिको निरन्तर अनुगमन गरिने छ।

Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

९.१.३ नियमपालन अनुगमन

आयोजनाको कार्यान्वयनको बेलामा यस अध्ययनले सुझाव गरेको वातावरणीय व्यवस्थापनका उपायहरू तथा वातावरणीय कानूनहरूको पूर्ण पालना भएको छ/छैन भन्ने कुराको अनुगमन अनिवार्य छ। यस अन्तर्गत डिजाइन र टेन्डर कागजातहरूमा न्यूनिकरण उपायहरू समावेशीकरण, न्यूनिकरण उपायहरू र अनुगमनका लागि बजेट विनियोजन, क्षतिपूर्ति व्यवस्था, निर्माण गतिविधिहरूको व्यवस्थापन भएको छ/छैन भन्ने अनुगमन गरिने छ।

९.२ अनुगमन सूचकहरू

वातावरणीय अनुगमनका सूचक, अनुगमनको विधि, अनुगमन गर्ने निकाय, समय, अनुगमनको लागि अनुमानित रकम म्याट्रिक्सको रूपमा निम्न बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

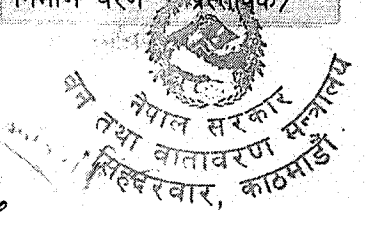
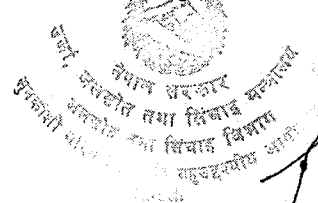
तालिका ३५ : वातावरणीय अनुगमन सम्बन्धी विवरण

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन					
वनक्षेत्रको जग्गा प्रयोग	-	डिभिजन कार्यालयको स्थलगत प्रतिवेदन, सार्वजनिक छलफल, फोटोहरू	वन क्षेत्र	निर्माण चरणमा	प्रस्तावक, डिभिजन वन कार्यालय
वायु प्रदूषण	पि.एम _{२.५} , पि.एम _{१०} , CO ₂ , हावाको गति, हावाको दिशा	स्थलगत सर्वेक्षण र अवलोकन, यान्त्रिक मापन	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरणको प्रारम्भिक अवस्थामा	प्रस्तावक
ध्वनि प्रदूषण	अधिकतम र न्यूनतम र ध्वनिको मात्रा	स्थलगत सर्वेक्षण र अवलोकन, यान्त्रिक मापन	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरणको प्रारम्भिक अवस्थामा	प्रस्तावक
प्रभाव अनुगमन					
निर्माण चरण					
भौतिक वातावरण					
स्पोर्ट्स व्यवस्थापन	विग्रनको मात्रा, निर्माण	स्थलगत सर्वेक्षण र अवलोकन, चयन गरेको स्थलहरू	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरण	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
निर्माण	निर्माण	स्थलगत सर्वेक्षण	संकलन	निर्माण चरण	प्रस्तावक/

१२१ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

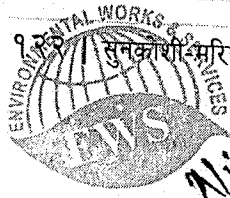

Mishra

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

सामाग्रीहरको संकलन	सामाग्रीहरूको मात्रा	र अवलोकन, चयन गरिएको स्थलहरू	क्षेत्रहरू		स्थानीय तह/वडा
वायु प्रदूषण	पि.एम _{२.५} , पि.एम _{१०} , कणहरू, हावाको हावाको दिशा	र यान्त्रिक मापन	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरण	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
ध्वनि प्रदूषण	अधिकतम र न्यूनतम र औसत ध्वनिको मात्रा	र यान्त्रिक मापन	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरण	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
फोहोर निष्कासन तथा व्यवस्थापन	फोहोरमैला विसर्जन स्थल/आयोजना स्थलको अवस्था	स्थलगत सर्वेक्षण र अवलोकन	कामदार शिविर स्थल	दैनिक	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
कामदार शिविर	कामदार शिविर स्थलहरू	स्थलगत सर्वेक्षण र अवलोकन	कामदार शिविर स्थल	दैनिक	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
जैविक वातावरण					
वन तथा वनस्पति	उपयोग गरिएको वनक्षेत्रको क्षेत्रफल, कटान गरिएको रुख बिरुवाको सङ्ख्या	स्थलगत सर्वेक्षण, अवलोकन र छलफल	वनक्षेत्र	दैनिक	प्रस्तावक, डिभिजन वन कार्यालय
वन्यजन्तु	वन्यजन्तुको उपस्थिति तथा मृत्युका घटना	स्थलगत सर्वेक्षण, अवलोकन र छलफल	वनक्षेत्र	मासिक	प्रस्तावक, डिभिजन वन कार्यालय
सामाजिक-आर्थिक वातावरण					
स्थानीय वासीको स्वास्थ्य	संक्रमित रोग	अवलोकन र स्थानीयसँग छलफल	आयोजनाद्वारा प्रभावित वडा	मासिक	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
सामाजिक पूर्वाधारको पुर्नस्थापना	प्रभावित पूर्वाधारहरू	अवलोकन र स्थानीयसँग छलफल	आयोजना क्षेत्र	निर्माण चरण	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
कामदारहरूको पेशागत स्वास्थ्य र सुरक्षा	दुर्घटना, जनधनको क्षति	अवलोकन र श्रमिकहरूसँग छलफल, रेकर्डहरूको	कामदार शिविर	साप्ताहिक	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा

Mishy

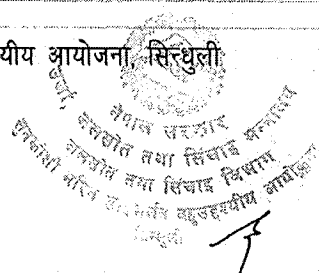
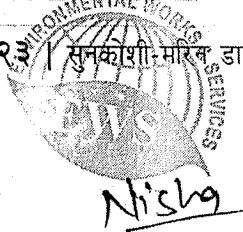
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
 प्रमुख निर्माता
 जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
 धनकुवा मलेस उपत्यका बहुउद्देश्यीय आयोजना

नेपाल सरकार
 वन तथा वातावरण मन्त्रालय
 सिंहदरवार, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

		समीक्षा				
स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	शिविरमा तथा सरसफाइको अवस्था	स्वास्थ्य अवलोकन र छलफल	र	आयोजना क्षेत्र	साप्ताहिक	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
शान्ति सुरक्षाको अवस्था	अपराधका घटना, किसिम र घटना	अवलोकन र छलफल	र	आयोजना क्षेत्र	वार्षिक	स्थानीय तह/वडा/इलाका प्रहरी कार्यालय
सञ्चालन चरण						
भौतिक वातावरण						
उत्खनन क्षेत्र, स्पोर्ट्स व्यवस्थापन स्थलको सरसफाइ तथा पुर्नस्थापना	स्थलको अवस्थिति	अवलोकन र स्थलगत सर्वेक्षण	र	आयोजना क्षेत्र	वार्षिक	प्रस्तावक/स्थानीय तह/वडा
जैविक वातावरण						
वन वृक्षारोपण	र विरुवाको अवस्था	स्थलगत सर्वेक्षण र छलफल	र	वृक्षारोपण गरिएको स्थल	वार्षिक	प्रस्तावक, डिभिजन वन कार्यालय
नियमपालन अनुगमन						
न्यूनिकरण अनुगमन कार्यहरूको कार्यान्वयन	र आयोजना सम्बन्धी कागजातमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको सुझाव	आयोजनाको विस्तार र टेन्डर कागजात अध्ययन	र	आयोजनाको कार्यालय	टेन्डर कागजात पश्चात्	वन तथा वातावरण मन्त्रालय/वातावरण विभाग/स्थानीय पालिका/वडा
रुख कटानको स्वीकृति	स्वीकृति पत्र	पत्रको अध्ययन	र	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	सम्बन्धित निकायमा आवेदन पश्चात्	वन तथा वातावरण मन्त्रालय/वन विभाग
रोजगारीमा प्राथमिकता	स्थानीय श्रमिकको सङ्ख्या	रोजगार सूचीको जाँच	र	आयोजना क्षेत्र	मासिक	प्रस्तावक/स्थानीय

१२३ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

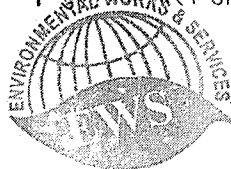
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

न्यूनिकरण र अनुगमन कार्यहरूको कार्यान्वयन का लागि पर्याप्त बजेट विनियोजन	न्यूनिकरण र अनुगमन कार्यहरूको कार्यान्वयनको बजेट	अवलोकन र छलफल	आयोजना क्षेत्र	वार्षिक	तह/वडा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ/ वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सञ्चालन चरण					
वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका अभिवृद्धिका र न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिएको	वातावरणीय कार्य योजना र बजेट व्यवस्थापनको अवलोकन	स्थलगत अवलोकन र कार्य योजना कागजातको अध्ययन	आयोजना क्षेत्र	वार्षिक	ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ/ वन तथा वातावरण मन्त्रालय
निर्माण चरणका न्यूनिकरणका उपायहरूको निरन्तरता	-	स्थलगत अवलोकन	आयोजना क्षेत्र	वार्षिक	वातावरण विभाग/ स्थानीय पालिका/ वडा
सञ्चालन चरणका वातावरणीय अनुगमन कार्यको निरन्तरता	अनुगमनको अवस्था, अनुगमनको प्रतिवेदन	अनुगमनको प्रतिवेदन अध्ययन	आयोजना क्षेत्र	वार्षिक	वातावरण विभाग/ स्थानीय पालिका/ वडा

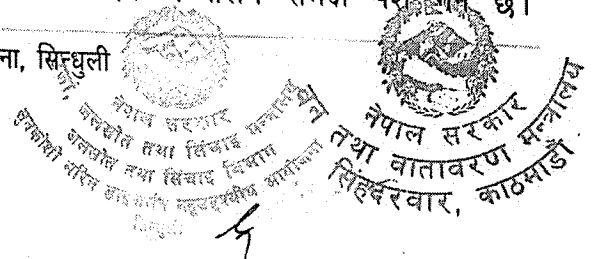
९.३ अनुगमन गर्ने निकायहरू

वातावरणीय अनुगमनको लागि सम्बन्धित निकाय वा मन्त्रालय जिम्मेवार हुनेछ। वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ (४४) बमोजिम प्रस्तावकले आयोजनाबाट वातावरणमा परेको प्रभावहरूको बारेमा प्रत्येक ६ महिनामा स्वः अनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन वन तथा वातावरण मन्त्रालय वा ऊर्जा, जलस्रोत तथा वातावरण मन्त्रालय समक्ष पेश गर्ने छ।

१२४ | सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

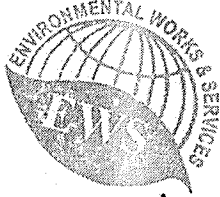

Mishra

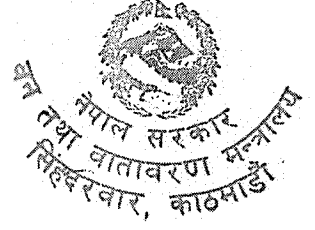
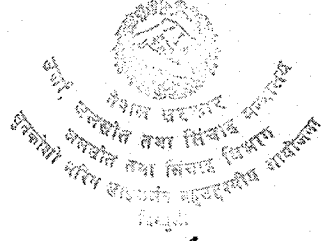

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा ३९ बमोजिम प्रस्तावकले आयोजना निर्माणबाट आयोजना क्षेत्रभित्र वातावरणमा परेको प्रभावहरूको बारेमा र संरक्षण गर्ने उद्देश्यले आयोजनाद्वारा प्रभावित स्थानीय तहहरूले पनि अनुगमन गर्ने छन् साथै अन्य प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न संस्थाहरू, डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन जसले जीव र वनस्पतिको संरक्षणमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछन्। प्रस्तावको अनुगमन गर्ने जिम्मेवार प्रस्तावकको रहने छ। अनुगमन प्रतिवेदन माथि सुपरिवेक्षण ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालयले गर्ने छ।

Mishra

परिच्छेद-१०

वातावरणीय परीक्षण

वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा १२ को उपदफा १ बमोजिम प्रस्तावित आयोजनाको लागि तोकिएको निकाय वा मन्त्रालयले प्रस्ताव कार्यान्वयन सुरु भएको २ वर्ष भुक्तान भएको मितिले ६ महिनाभित्र प्रस्तावित आयोजनाको परीक्षण गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ। वातावरणीय परीक्षणले वातावरणको आयोजना कार्यान्वयन हुनु भन्दा पहिले र वर्तमान वातावरणीय अवस्था र न्यूनिकरणका क्रियाकलापको कार्यान्वयन तथा सान्दर्भिकता दर्साउने कार्य गर्दछ।

१०.१ वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू

वातावरणीय परीक्षणको उद्देश्यहरू वास्तविक वातावरणीय प्रभावहरूको आँकलन गर्नु, पूर्व अनुमानित प्रभावहरूको सटीकता मूल्याङ्कन गर्नु, वातावरणीय प्रभाव अभिवृद्धि र न्यूनिकरणका उपायहरूको प्रभावकारिताको आँकलन गर्नु र अनुगमन संयन्त्रहरूको कार्य मूल्याङ्कन गर्नु रहेको छ।

१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा संलग्न संस्था

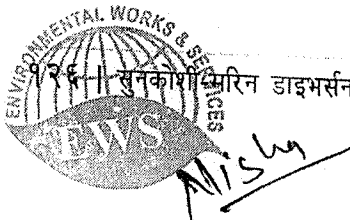
प्रस्तावित आयोजनाको लागि तोकिएको निकाय वा वन तथा वातावरण मन्त्रालयले प्रस्ताव कार्यान्वयन सुरु भएको २ वर्ष भुक्तान भएको मितिले ६ महिनाभित्र आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण गर्ने छ। वातावरणीय परीक्षणको क्रममा आयोजना कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव र वातावरणीय प्रभावहरूलाई कम गर्न अपनाएका उपायहरू साथै उपायहरूको प्रभावकारिता बारे परीक्षण गरिने छ। यसका साथै आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण गर्ने क्रममा न्यूनिकरण वा आँकलन नभएका वातावरणीय प्रतिकूल प्रभावहरू उत्पन्न भएमा सो प्रभावहरूको समेत विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अद्यावधिक रूपमा राखिने छ तथा वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनिकरण गर्न अपनाइएको उपाय पर्याप्त भएको नदेखेमा त्यस्तो प्रतिकूल प्रभाव न्यूनिकरण गर्न आयोजनालाई आदेश दिन सक्ने छ।

१०.३ परीक्षण तालिका

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ बमोजिम आयोजना कार्यान्वयन भएको २ वर्ष पछि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले वातावरणीय परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने छ। परीक्षणको वैधानिक प्रावधान बाहेक वर्षमा एक पटक प्रस्तावको परीक्षण आवश्यक हुन्छ।

१०.४ परीक्षण विधि

वन तथा वातावरण मन्त्रालयले परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्नका लागि विज्ञहरूको टोली खटाउन सक्ने छ। विज्ञहरूको टोलीले प्रतिवेदन पुनरावलोकन, अवलोकन र स्थलगत अध्ययन, प्रश्नावली, चेकलिष्ट, वायु र ध्वनिको स्तर जस्ता मापन विधिहरू प्रयोग गर्न सक्ने छन्।

१०२६-११ सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

नेपाल सरकार
तथा वातावरण मन्त्रालय
सिन्धुली, काठमाडौं

तालिका ३६ : वातावरणीय परीक्षण योजना

मानक	स्थान	विधि	सूचक
भौतिक पक्ष			
वायु गुणस्तर र ध्वनि स्तर	आयोजना क्षेत्र र वातावरणीय अध्ययन गरिएका स्थानहरू	अवलोकन, वायु गुणस्तर र ध्वनि स्तरको यान्त्रिक मापन	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन चरणमा गरिएको वायु गुणस्तर र ध्वनि स्तर र निर्माण चरणको क्रममा अध्ययन गरिएको वायु गुणस्तर र ध्वनि स्तर
भू-उपयोग	आयोजना क्षेत्र	अवलोकन र अन्तर्वार्ता	-
जैविक पक्ष			
वनको अवस्था कटान गरिएको रुखको सङ्ख्या	वनक्षेत्र वनक्षेत्र	मापन र अवलोकन अवलोकन र अन्तर्वार्ता	वनक्षेत्रको प्रयोग काठ दाउराको विक्री र स्टकको परिमाण सम्बन्धी कागजात
क्षतिपूर्तिका लागि वृक्षारोपण	वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्र	अवलोकन, अन्तर्वार्ता, मापन	बिरुवाको अवस्था
सामाजिक-आर्थिक पक्ष			
रोजगारी स्वास्थ्य र सरसफाइ	आयोजना क्षेत्र आयोजना क्षेत्र	अन्तर्वार्ता, छलफल अन्तर्वार्ता, छलफल	निर्माण चरणमा स्थानीयको संलग्नता शिविरमा स्वास्थ्य तथा सरसफाइको अवस्था
लैङ्गिक असमानता	आयोजना क्षेत्र	अन्तर्वार्ता, छलफल	समान अवसर
सामाजिक स्थिति	आयोजना क्षेत्र	अन्तर्वार्ता, छलफल	सामाजिक व्यवहारमा परिवर्तन

१०.५ वातावरणीय परीक्षणको प्रतिवेदनको ढाँचा

प्रस्तावित वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन पारिएको ढाँचा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

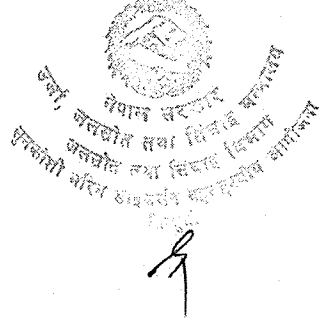
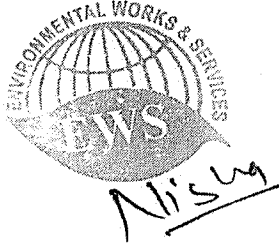
तालिका ३७ : वातावरणीय परीक्षणको ढाँचा

अध्याय १	कार्यकारी सारांश
अध्याय २	प्रशासनिक तथा परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएका अन्तर्वार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र विधि, वातावरणीय अनुगमन, परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरणहरू
अध्याय ३	परीक्षणको पूर्ण विवरण
अध्याय ४	आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नु पर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्यहरू
अनुसूची	सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

१०.६ वातावरणीय परीक्षणको लागत

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ बमोजिम आयोजना सम्पन्न भएको २ वर्ष पुरा भएको छ महिनाभित्र वातावरणीय परीक्षण गरिने छ। प्रस्ताव कार्यान्वयन र निर्माणको समयमा परिक्षण गर्न ने.रु. ५,२०,००० लाग्ने देखिएको छ।

परिच्छेद-११

निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता

११.१ निष्कर्ष

आयोजना कार्यान्वयनद्वारा पर्न सक्ने सम्पूर्ण प्रभावहरूलाई व्यवस्थित गर्न सकिने प्रकारका छन्। वातावरणीय व्यवस्थापन कार्यका लागि प्रस्तावित बढोत्तरी तथा न्यूनिकरणका उपायहरू सरल एवं आर्थिक रूपले स्थानीयवासीहरूलाई समेत फाइदा पुऱ्याउने प्रकारका रहेका छन्। तसर्थ यस आयोजनालाई प्रस्तावित बढोत्तरी तथा न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्दै प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका प्रभाव न्यूनिकरणका सबै विकल्पहरू एवं तिनको विश्लेषणको आधारमा प्रस्तावित विकल्पहरूलाई कार्यान्वयन गर्दै आयोजना कार्यान्वयन गरिने छ।

११.२ प्रतिबद्धता

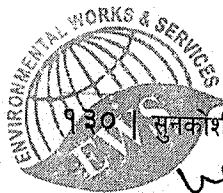
प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनबाट पर्ने अनुकूल प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि गर्न तथा प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनिकरण गर्न तथा यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका सम्पूर्ण अनुकूल प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि गर्न तथा प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नका लागि प्रस्तावक प्रतिबद्ध रहेको छ।

- ❖ निर्माण कार्यमा संलग्न कामदारहरूलाई काम गर्दा व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरूको प्रयोग, प्राथमिक उपचारका लागि चाहिने सामानहरू, शौचालय, सफा पिउने पानी र सरसफाइमा चाहिने सामानहरू अनिवार्य रूपमा व्यवस्था गरिने छ।
- ❖ प्रस्तावित आयोजनाका कटान गर्नुपर्ने रुखहरूको आयोजनाले वन तथा वातावरण मन्त्रालयको स्वीकृति लिई डिभिजन वन कार्यालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँगको समन्वयमा रुखहरू कटान गरिनेछ। वनक्षेत्रको प्रयोगको लागि मन्त्रपरिषदबाट स्वीकृत भए पश्चात् मात्र बोटविरुवाको हटाउने कार्य अगाडि बढाइने छ।
- ❖ प्रस्तावित आयोजना निर्माणका लागि प्रयोग गरिने ७.७२ हेक्टर वनको जग्गाको वन नियमावली २०७९ अनुसार हुने रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ तथा वनको जग्गा प्रयोग गरे बापत १ हेक्टर बराबर १६०० को दरले १२,३५२ वटा बिरुवा रोपिने रकम र ५ वर्ष सम्म हेरचाह गर्न आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।
- ❖ कटान गर्नु पर्ने ४६ वटा रुखहरूको क्षतिपूर्ति स्वरूप १:१० क दरले ४६० रुख रोप्ने तथा ५ वर्ष सम्म हेरचाह गर्न वन नियमावली २०७९ अनुसार आवश्यक रकम वन विकास कोषमा जम्मा गरिने छ।
- ❖ स्थानान्तरण गर्नुपर्ने १२ वटा बिजुलीको पोलहरूलाई नेपाल विद्युत प्राधिकरणको समन्वयमा स्थानान्तरण गरिने छ।

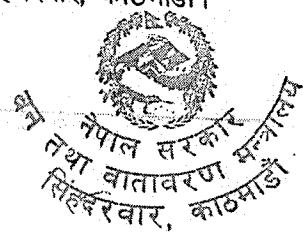
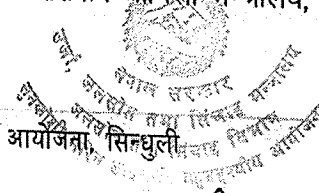
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- K., Karra, C., Kontgis, Z., Statman-Weil, J., Mazzariello, M., Mathis, and S., Brumby (2021) "Global land use/land cover with Sentinel-2 and deep learning." IGARSS 2020-2021 *IEEE International Geoscience and Remote Sensing Symposium. IEEE, 2021.*
- Department of Water Resources and Irrigation (2019). *Environmental Impact Assessment Study of Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project (28.62 MW)*, Jawalakhel Lalitpur, Nepal.
- ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय (२०७०), *सिंचाइ नीति २०७०*। नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।
- ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय (२०७२), *जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन नीति, २०७२*। नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।
- ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय (२०७७), *राष्ट्रिय जलस्रोत नीति २०७७*। नेपाल सरकार, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७४), *जलस्रोत ऐन २०४९ (दोस्रो संशोधन, २०७४)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७४), *फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ (पहिलो संशोधन, २०७४)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७४), *बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६ (तेस्रो संशोधन २०७४)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७४), *भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९ (तेस्रो संशोधन २०७४)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७५), *जलचर संरक्षण ऐन २०१७ (छैठौं संशोधन २०७५)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७५), *बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७५), *विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।
- कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७५), *श्रम ऐन, २०७४ (पहिलो संशोधन २०७५)*। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७५), सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७५। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७५), स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७६), भू उपयोग ऐन, २०७६। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७६), मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ (पहिलो संशोधन, २०७६)। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७६), वन ऐन, २०७६। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७६), वातावरण संरक्षण ऐन २०७६। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय (२०७९), बिरुवा संरक्षण ऐन, २०६४। नेपाल सरकार, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं।

नापी विभाग (२०३३), नेपालको टोपोग्राफिक नक्सा (१:२५०००) / नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, नापी विभाग, मिनभवन, काठमाडौं।

नापी विभाग (२०७७), नेपालको नक्सा (राजनितिक तथा प्रशासनिकको Shapefile) / नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, नापी विभाग, मिनभवन, काठमाडौं।

नेपाल सरकार (२०४९), जलस्रोत नियमावली २०५०। नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।

नेपाल सरकार (२०५०), राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५०। नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।

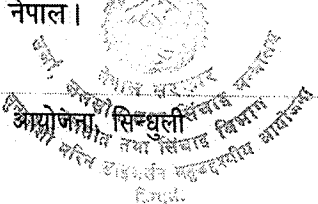
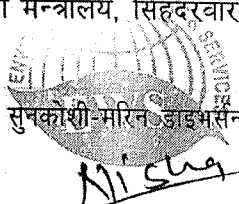
नेपाल सरकार (२०७६), राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६। नेपाल सरकार, सिंहदरबार, काठमाडौं।

भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय (२०७५), राष्ट्रिय भूमि नीति २०७५। नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग (२०७५), साईटिस अनुसूचीमा सूचीकृत नेपालमा पाइने सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरू। नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, बबरमहल, काठमाडौं।

राष्ट्रिय योजना आयोग (२०७६), पन्ध्रौं योजना २०७६/७७-२०८०/८१। राष्ट्रिय योजना आयोग, सिंहदरबार, काठमाडौं।

वन तथा वातावरण मन्त्रालय (२०७५), राष्ट्रिय वन नीति २०७५। नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।

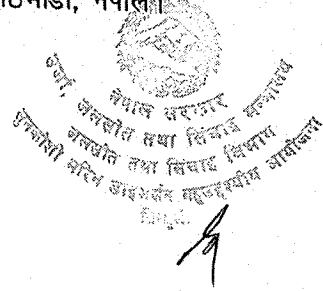
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन

वन तथा वातावरण मन्त्रालय (२०७६), राष्ट्रिय वातावरण नीति २०७६। नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।

वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय (२०६९), राष्ट्रिय सिमसार नीति २०६९। नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।

वन तथा वातावरण मन्त्रालय (२०७७), वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७। नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।

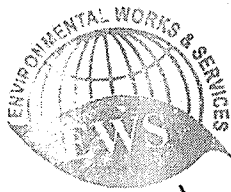
वन तथा वातावरण मन्त्रालय (२०७९), वन नियमावली २०७९। नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, नेपाल।

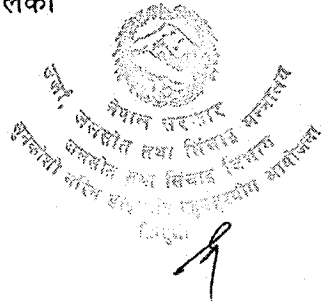
Mishra

अनुसूचीहरू

- अनुसूची १ : पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका सहमति स्वीकृत पत्र
अनुसूची २ : सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना तथा सूचना टाँसको मुचुल्का
अनुसूची ३ : सार्वजनिक सुनुवाइको माइन्युट
अनुसूची ४ : राय सुझाव सम्बन्धी सूचना टाँसको मुचुल्का
अनुसूची ५ : राय सुझाव सम्बन्धी सूचना
अनुसूची ६ : आयोजनाको लागि प्राप्त राय सुझावहरू
अनुसूची ७ : भौतिक वातावरणका लागि प्रयोग गरिएको चेकलिष्ट
अनुसूची ८ : जैविक वातावरणका लागि प्रयोग गरिएको चेकलिष्ट
अनुसूची ९ : प्रश्रावलीको नमूना
अनुसूची १० : स्थलगत अध्ययनको क्रममा लिइएको तस्वीरहरू
अनुसूची ११ : आयोजनाका लागि कटान गर्नुपर्ने रुखको विस्तृत विवरण
अनुसूची १२ : स्व घोषणा पत्र/व्यक्तिगत विवरण
अनुसूची १३ : निर्माण तालिका/योजना
अनुसूची १४ : सडक डिभिजनको पत्र
अनुसूची १५ : सर्ज टयांकको Design
अनुसूची १६ : EIA र SEIA को Comparative Layout Map
अनुसूची १७ : उत्खनन् क्षेत्र सञ्चालन गर्न आवश्यक जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी पत्रहरू
अनुसूची १८ : रायसुझाव तालिका

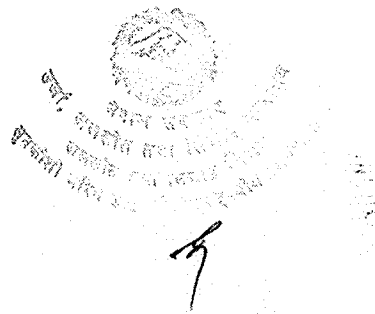
Nishu

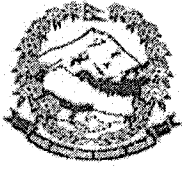
अनुसूची १ : पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन सहमतिको स्वीकृती पत्र

Signature

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

पञ्जीकरण पत्र संख्या

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

EX: पी.एम.जे.ए.
सिंहदरवार, काठमाडौं

(वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा)

पत्र संख्या

घटाको सं. ४९६
प्राप्त पत्र संख्या र मिति

मिति:- २०७९/०८/०८

श्री ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय,
सिंहदरवार, काठमाडौं ।

विषय:- पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न सहमती प्रदान गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा तहाँ मन्त्रालयको मिति २०७९/०७/१६ च.नं. ३२६ को पत्रसाथ प्राप्त श्री जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग, सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना प्रस्तावक रहेको सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्न अनुमतिको लागी कारवाही हुदाँ वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ११ को उपदफा (३) अनुसार देहायका सर्तसहित पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्ने प्रयोजनको लागी अनुमति प्रदान गर्ने नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय (सचिवस्तर) को मिति २०७९/०८/०८ को निर्णयानुसार अनुरोध छ।

सर्तहरू:-

- १ वन क्षेत्रको थप जग्गा आवश्यक पर्ने भए वन नियमावली, २०७९ को नियम ८७ को उपनियम (१, २, ३ र ४) बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरि अध्ययन कार्य गर्नुपर्ने।
- २ प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अन्य निकायबाट सहमति/अनुमति लिनुपर्ने भएमा सो समेत लिई अध्ययन प्रक्रिया अगाडी बढाउनु पर्ने।
- ३ वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ को उपनियम (१) बमोजिम प्रस्तावक आफैले हालसम्म गरेको स्व:अनुगमनको प्रतिवेदन समेत पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गर्नुपर्नेछ।

अमर बहादुर ओली
समाजशास्त्री

बोधार्थ:-

श्री जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग, सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना
जाबलाखेल, सलितपुर।

फोन नं. ८२११७०३, ८२११७३७, ८२११५५५, ८२११८६८ फ्याक्स नं. ८२११८६८
सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

पत्रोसससस पत्र सससस सससस सससस सससस सससस

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

(वातावरण तथा आवेक विविधता महाशाखा)

EX: पी. व. नं.: ३२८७
सिंहदरवार, काठमाण्डौ

पत्र संख्या :- ०६६/०६६
चलानी नं.: ६६८
प्राप्त पत्र संख्या र मिति :-

मिति: २०७६/१०/१३

श्री ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाण्डौ ।

विषय:- सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव
मूल्यांकन प्रतिवेदन स्वीकृत गरिएको बारे ।

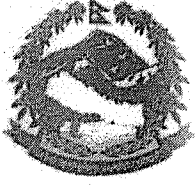
तहाँ मन्त्रालयको ०७६/०७७ च.नं.२६४ मिति २०७६/०५/२२ को पत्रसाथ प्राप्त श्री जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग, सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदन उपर कारवाही हुँदा प्रस्तावकबाट प्राप्त परिमार्जित वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदन (December, 2019) प्रचलित कानूनको विपरित नहुनेगरी प्रस्तुत दस्तावेजमा कार्यान्वयन र पालना गर्ने भनी प्रतिवद्धता जनाइएका विषयहरुको पुर्ण कार्यान्वयन गर्नेगरी तपशिलका शर्तसहित वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३ (३) भएको प्रावधान अनुसार प्रचलित वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम ११ (४) बमोजिम नेपाल सरकार (सा.मन्त्रीस्तर) को मिति २०७६/१०/०७ को निर्णयानुसार स्वीकृत गरिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

सर्तहर:-

१. प्रस्ताव कार्यान्वयनको क्रममा धप/नयां वातावरणीय प्रभावहरु देखिएमा प्रस्तावक स्वयंमको खर्चमा न्युनिकरण/निराकरण गर्नुपर्ने छ ।
२. प्रस्ताव कार्यान्वयन तथा संचालनको सन्दर्भमा वातावरण तथा आयोजनासंग सम्बन्धित निकायबाट जारी ऐन, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड तथा परिपत्रको पुर्ण पालना गर्नुपर्ने छ ।
३. प्रस्ताव कार्यान्वयनको क्रममा गरिने वातावरणीय अनुगमन/मूल्यांकनको वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन यस मन्त्रालय लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरुमा नियमित रुपमा पठाउनुपर्ने छ ।
४. वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएअनुसार आयोजना कार्यान्वयन क्षेत्रमा वासस्थान रहेका स्थलीय, जलीय, एवं अन्य जीवजन्तु तथा वनस्पतीको वासस्थान र पारिस्वीकिय प्रणालीमा कम भन्दा कम असर पर्नेगरी निर्माण कार्य गर्नुपर्ने छ ।
५. आयोजना निर्माण सम्पन्न भएको जानकारी यस मन्त्रालय र अन्य सरोकारवाला निकायलाई जानकारी गराउनुपर्ने छ ।

फोन नं.: - ४२११७०३, ४२११७३७, ४२११५९९, ४२११८६४ फ्याक्स नं.: - ४२११८६८

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

यसोत्तरमा पत्र संख्या मिति उल्लेखित हुन अपेक्षित छ ।

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय
(वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा)

EX: पो. व. नं. ३४८७
सिंहदरबार, काठमाण्डौ

पत्र संख्या :-

चलानी नं.:

प्राप्त पत्र संख्या र मिति

६. आयोजनाको सार्वजनिक सुनवाईको क्रममा उठेका सवालहरूलाई प्रस्तावकले आफ्नै लागतमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ ।

७. आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सरोकारवाला निकायहरूसँग गर्नुपर्ने आवश्यक समन्वय प्रस्तावकले गर्नुपर्नेछ ।

८. आयोजना निर्माणको क्रममा स्थानीयस्तरमा रहेका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्वका संरचनाहरू स्थानान्तरण गर्नुपर्नेमा स्थानीय बासिन्दा एवं सरोकारवालाहरूको समन्वयमा गर्नुपर्नेछ ।

०१/१३/२१
(अमर बहादुर ओली)
समाजशास्त्री

बोधार्थ:-

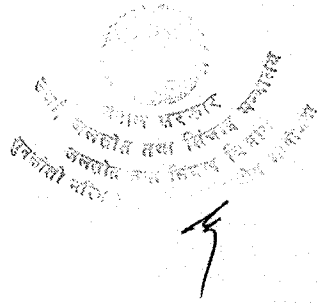
श्री वातावरण विभाग, बबरमहल, काठमाण्डौ ।

श्री जलश्रोत तथा सिंचाइ विभाग, सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
जानलाखेल, ललितपुर ।

फोन नं.:- ४२११७०३, ४२११७३७, ४२११५९९, ४२११८३४ फ्याक्स नं.:- ४२११८६८

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

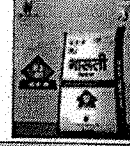
अनुसूची २ : सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना तथा सूचना टाँसको मुचुल्का

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

हिमालय टाइम्स

नेपाल सरकार
उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (SEIA) को सार्वजनिक सुनुवाई सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना

(प्रथम पटक प्रकाशित मिति: २०७९/१०/२०)

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुलीको बागमती प्रदेश, सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७; गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं. ७; कमलामाई नगरपालिका वडा नं. २ र रामेछाप जिल्लाको मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६; खाँडादेवि गाउँपालिका वडा नं. ४ मा सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको परिवर्तित संरचना, पहुँच सडक निर्माण, वि.पी. राजमार्गको डुवान हुने खण्डको स्थानान्तरण तथा नदी जन्य निर्माण सामग्री सङ्कलन गर्ने वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा १९ र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को नियम ६ बमोजिम पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरी नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने प्रावधान अनुसार प्रतिवेदन तयारीको तिलसिलामा सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने भएकोले यो सूचना प्रकाशित गरिएको हो।

प्रस्तावको मुख्य विशेषता तथा प्रभाव पर्ने सक्ने गाउँपालिका/नगरपालिका तथा वडाहरू

क्र. सं.	प्रस्तावको विवरण	प्रभाव पर्ने जिल्ला, नगरपालिका/गाउँपालिका तथा वडा
१.	आयोजनाले सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६, हेडवर्क्स तिरको डुवान क्षेत्रमा पर्ने वि.पी. राजमार्गमा नयाँ ट्याक खोल्नुका साथै सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७ मा सुनकोशीको बायाँ किनारमा पहुँच सडकको निर्माण कार्य, मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६ मा सुनकोशी नदीको बायाँ किनारमा पहुँच सडकको निर्माण	सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७; रामेछाप जिल्लाको मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६
२.	कमलामाई नगरपालिका वडा नं. २ मा रजर्ज ट्याङ्की तथा Tailrace को स्थानान्तरण कार्य	सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका वडा नं. २
३.	नदी जन्य पदार्थ उत्खनन स्थलका लागि अर्धेरी खोला, सुनकोशी नदी र तामाकोशी नदीबाट उत्खनन क्षेत्र प्रस्ताव गरिएको छ	सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७, गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं. ७; रामेछाप जिल्लाको खाँडादेवि गाउँपालिका वडा नं. ४, मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६

प्रस्तावको नाम:
उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

उक्त आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीको क्रममा वातावरणीय सवालहरू बाहेक राख्न सक्ने स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरू, वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधिहरू, स्थानीय जनता, संघ-संस्थाका प्रतिनिधिहरू तथा सरोकारवालाहरूको र प्रस्तावको प्रतिनिधि बीच प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाई निम्न मिति, समय र स्थानमा हुने भएकोले सम्बन्धित सबैको सक्रिय सहभागिताको लागि अनुरोध गरिन्छ।

सार्वजनिक सुनुवाई हुने मिति, समय र स्थान

मिति र समय	स्थान
२०७९/१०/२७ गते (शुक्रबार) बिहान १२:०० बजे	गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं. ७ कार्यालयको भवन, खुर्कोट, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

पत्र संख्या: ०७९/०८०

प्रा.प.सं. :

नेपाल सरकार
गृह विभाग
ईलाका प्रहरी कार्यालय
(कार्यविशेष शाखा)

च.नं. ६८५

फोन: १८५४०९०३२५
१८५४०९०३२५

खुर्कोट, सिन्धुली।

मिति: - २०७९।१०।२६ गते।

विषय: सूचना टाँस गरी मुचुल्का तयार गरिएको सम्बन्धमा ।

श्री सुनकोशी मरिण डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,
सिन्धुली।

उपरोक्त सम्बन्धमा आज मिति २०७९।१०।२६ गते बेलुका अ.१७:२० बजेको समयमा सुनकोशी मरिण डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना प्रस्तावक रहेको सुनकोशी मरिण डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको लागि पहुच सडक, वि.पि.राजमार्गको स्थानन्तरण, सर्ज ट्याङ्कीको स्थानन्तरण तथा उत्खनन क्षेत्रको संचालनको लागि पुरक वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन तयारीको लागि सार्वजनिक सुनुवाई सम्बन्धि हिमालय टाइम्स राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा २०७९।१०।२० गते प्रकाशित सुचना यस कार्यालयको सुचना पाटीमा टाँस गरिएको व्यहोरा प्रमाणित गरिन्छ।

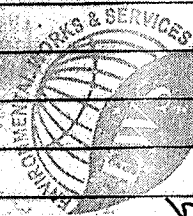

नि.कार्यालय प्रमुख
(चित्र ब.खुलाल मगर)
प्रहरी नायव निरीक्षक

DATE:

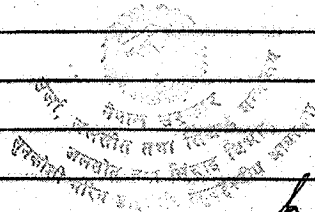
आज मिति २०७३।१०।३६ गतेका दिन, सुनकोशी
महिा डाईभर्जन वहुउद्देशीय आयोजना प्रस्तावक
रहेको सुनकोशी महिा डाईभर्जन वहुउद्देशीय
आयोजनाको पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
प्रतिवेदन तयार गर्ने शिलशिलामा बागमती प्रदेश
सिन्धुली जिल्ला गौलनजीर गा.पा. वडा नं.-७
स्वरकोटमा ईन्भारमेन्टल बकस ग्रुप सभिसकेको
प्रतिनिधित्व निम्न बमोजिमको प्रकाशित सार्वजनिक
सूचना तपसिलका दामिहरूको रोहवरमा तयार गरी
यो मुचुल्का सहि गरिदियो ।

तपसिल:

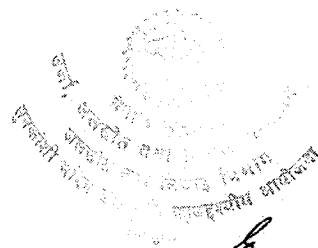
१) प्रकाश भागी	९८५५२०८९१२	उडाव. ६ मेन्धली जिला
२) माछा इभाड	९८६२२३६३३८	गौलनजीर ७ माछा
३) यादव देवकोटा	९८४४२०६६९८	॥ पाटन
४) प्रकाश साई	९८०९८०९३८२	गौलनजीर इभार
५) जित व. भागी	९९५९९२६८३१	मेन्धली व. ६ जिला

Misha

अनुसूची ३ : सार्वजनिक सुनुवाइको माइन्युट

Handwritten signature or mark.

Handwritten signature: Nisha

DATE: _____

आज मिति २०७९/१०/२७ गते शुक्रवारको दिन सुनकोशी-गरिन डाइभर्सन बहु उद्देशीय आयोजना प्रस्तावक रहेको सुनकोशी-गरिन डाइभर्सन बहु उद्देशीय आयोजनाको लागि पट्टा लड्ने, वि.वि. रजामाको स्थानान्तरण गर्न ट्याङ्कीको स्थानान्तरण तथा उत्खनन झोका संचालनको लागि पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन कार्यको सिम्पलिसिमा गोलबजार गाउँपालिका वडा नं ७ का वडा अध्यक्ष श्री रेगन थापा ज्यूको अध्यक्षतामा, गोलबजार गाउँपालिका वडा नं ७ कार्यालय परिसरमा देहाय बमोजिमको उपस्थितिमा शार्वनिक सुनुवाई कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

उपस्थितिहरू

१. रेगन, थापा गोलबजार गा.पा. वडा नं ७ (अध्यक्ष)
२. कृष्ण खत्री पाउल (अध्यक्षी) काठमाण्डौ वडा नं ५
३. अशोक कुमार तामाङ मुनपत्ती नं-०१ वडा नं-६
४. राम बहादुर उप्रेती गा.पा - ७ वडा नं ६
५. मिनोद प्र. देवकोटा " " " "
६. डिल्ली " " " "
७. कृष्णमणि शर्मा न. नं. ७१ ६ हा रिटार
८. मन्मथ शर्मा वडा नं ९ (१२५५१२३४२७)
९. शिव शर्मा वडा नं १
१०. सलोचन शर्मा गोलबजार-७ सुनुवाई
११. सुरज शर्मा " " " " ९८४४९३२४४९
१२. उषा शर्मा मुनपत्ती ६ प्रस्तावक
१३. कर्ण शर्मा सुनुवाई समिति
१४. राम बहादुर शर्मा वडा नं ६ हा रिटार
१५. राम बहादुर शर्मा वडा नं ६ हा रिटार
१६. सुरज शर्मा वडा नं ६ हा रिटार
१७. सुरज शर्मा वडा नं ६ हा रिटार
१८. सुरज शर्मा वडा नं ६ हा रिटार
१९. सुरज शर्मा वडा नं ६ हा रिटार
२०. सुरज शर्मा वडा नं ६ हा रिटार

DATE

- 21. सुलमान खान गोलेजोर 6 578895 6763
- 22. रामेश्वर पाण्डे 50 प. नो अत्याइ इफर पाण्डे
- 23. रमेश डाक 578826268 गोलेजोर
- 24. वामदानी दाही प्र. नि. इ. प्र. डा. कुन्ड 578820940 गोलेजोर
- 25. आगर नेपाली प्र. प्र. ई. प्र. न. सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 26. निरज कार्की प्र. प्र. ई. प्र. न. सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 27. प्रित क. बनात प्र. प्र. ई. प्र. न. सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 28. गोविंद कुमार गोलेजोर 6 सोबुदेन - 578809360 गोलेजोर
- 29. कुमार वहादुर शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 30. शिवा कु. शिवा 11 578809360 गोलेजोर
- 31. रामेश्वर कु. शिवा 11 - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 32. नवराज शिवा - सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 33. निर अहाडर विरवर्मा 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 34. आशी शिवा 6 सुकोट 984420812 गोलेजोर
- 35. समत शिवा शिवाजी. 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 36. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 37. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 9844359306 गोलेजोर
- 38. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 39. शिवा शिवा शिवाजी. 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 40. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 41. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 42. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 43. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 44. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 45. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 46. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 47. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 48. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 49. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर
- 50. शिवा शिवा गोलेजोर - 6 सुकोट 578809360 गोलेजोर

सुनकोशी-मरिचि डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

EMBRAS EWS

Nishu

DATE: _____

- २०) राम बहादुर माझी, गोलनोर - 6 98232288
- २१) खिल प्रो आबिकाजी २ - 6 9849047664
- २२) राम काकी सुनकोशी - 6 9864682208
- २३) कवी कदापुर न्यायपान जोरनगा 6 9844200666
- २४) हिरा कदापुर कदापुर " " " "
- २५) नामदार न्यायपान " " " "
- २६) विनायक देवका " " " "
- २७) अनन्त देवका - " " " "
- २८) मिमैकर आधिकारी " " " "
- २९) राम रौतगा वामन " " " "
- ३०) जगत जगत " " " "
- ३१) समता सिद्धी (कवी) - 6 9844104085
- ३२) अजीत देवका " " " "
- ३३) पूजन नापनाथ - (स.प्र.व.भा.) 9843715276
- ३४) विकास बराल " " " "
- ३५) विश्वबन्धु के.वी. " " " "
- ३६) प्रमज सिद्धी " " " "
- ३७) अरिन मठ " " " "
- ३८) आरबहादुर चंद इंदो " " " "

रोहवर

- ३९) दिपक राज बस्नेत (परामशदाता) 9844555555
- ४०) निशा बालिमकी (परामशदाता) 9845608984 निशा
- ४१) लोक बहादुर काकी (सुनकोशी) - ५, नवभारत

प्रस्ताव

१. सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजनाले वातावरणीय सर्वात्मक पहिचान तथा स्विकृत वातावरणीय अध्यायन प्रतिवेदनमा उल्लेख नभएका सर्वात्मकको रूप पहिचान गर्ने सन्तर्धमा ।
२. आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रको पुनः प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गर्ने समन्वय ।
३. आयोजनाको हेड वर्क प्रदा तल्लो क्षेत्रमा पर्ने सिन्धु, खानेपानी तथा लागतिपुती सन्तर्धमा ।
४. स्विकृत वातावरणीय अध्यायन प्रतिवेदन अनुसार आयोजना कार्यान्वयन

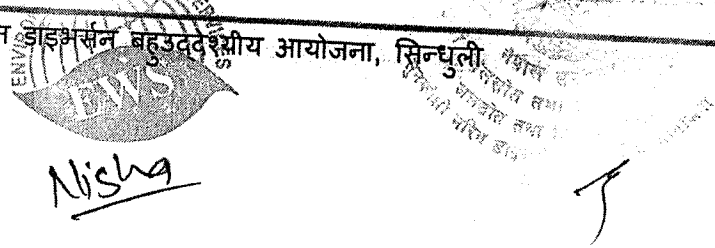
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली
 Nishu

सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली
 ५

DATE

- अनुपने तथा प्रोत्साहन कम्पनी प्रतिभेदको पूर्ण पालना अनुपने सान्त्वना ।
- ४. स्थानीयलाई आवश्यक पर्ने बुझा, गिरी तथा बस्नुको आयोजनाले प्रयोग गर्ने लाग्दा निकाल्न पर्नुपर्ने सम्बन्धमा ।
- ५. आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भएपछि बस्ने तालको उपयोग गर्ने सम्बन्धमा ।
- ६. कालको कम्पनि हुन सक्ने (इलाका) मुख्य तथा काल हुने क्षेत्रको संरक्षण सम्बन्धमा ।
- ७. स्थानीय माडा पारेर जीविदोपार्जन गरिहेको सानुदाको जीवमघापनको आधार सुनिश्चितताको सम्बन्धमा ।
- ८. सामाजिक उत्तरदायित्व अवगतको क्षेत्र ^{आयोजनाको कुल लागतको} २०% बसाउनुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १०. आयोजनाको माथिल्लो तटीय क्षेत्र, तल्लो तटीय क्षेत्र र आयोजनाबाट सिँचाई हुने क्षेत्रमा समान फाइदा हुनुपर्ने सम्बन्धमा ।
- ११. उपभोक्ता समिति मार्फत हुन सक्ने कामको पहिचान गरी उपभोक्ता समिति मार्फत अरुनुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १२. उत्कृष्ट क्षेत्रमा स्थानीयले काम गर्न सक्ने अवस्थामा स्थानीयको प्रयोग गर्नु सम्बन्धमा ।
- १३. कुवात हुने क्षेत्रमा कोलुङ्गे पुल निर्माणको काम आयोजना बस्नु जसले निर्माण हुनुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १४. बातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा नसके (इनर स्थानान्तरण, सोलार लिफ्टिङ्ग) रकम अद्यावधिक गर्नुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १५. पूर्जा नभएको तथा नक्सा नभएको जग्गाको क्षतिपूर्ति तथा वित्तियत हुने परिचालन गर्नसक्नेको आधारमा क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १६. स्थानीय चालिका तथा वडा कार्यालयसँग सम्बन्ध गर्नुपर्ने तथा आयोजनाले सहजीकरण गर्नुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १७. प्रमुखाना आयोजना निर्माण भएपछि पानीको उपलब्धता काम हुने अवस्था हुनसक्ने बजारले यस सम्बन्धी अध्ययन गर्नुपर्ने सम्बन्धमा ।
- १८. प्रभावित क्षेत्रमा आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युतको उपयोग तथा कम्पनी प्रोडक्शन गर्दै स्थानीयलाई खेर उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा ।
- १९. तल्लो तटीय क्षेत्रको गोलजोर डाँडापालिकाको र प्रत्यक्ष माथपालिकाको लिएर सिँचको सम्बन्धमा ।
- २०. तालको उपयोग (सुबडोरी, रोजाङ्गे, गोलजोर र माथलीका) अति प्रभावित क्षेत्रमा नालिखाले उपयोगमा ^{विधि} प्रभावितता ^{विधि} उपयोग ^{विधि} हुनुपर्ने सम्बन्धमा ।

सुनकोशी-मरिन ^{डाइभर्सन} बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

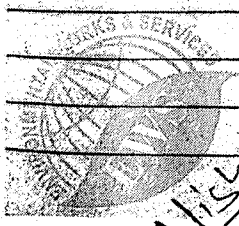

DATE:

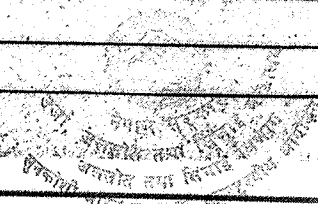
निर्णयः

सुनाज नरको सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको
पुख वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको लार्कजानिङ पुहुनुईमा
प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय तथा शरीकाजनालाहरूको तर्फबाट लिखित
तथा मौखिक रूपमा ~~कैला~~ (माथि उल्लेख गरिएको) उद्देश्य
मागहरूलाई पुख वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा
समावेश गर्ने र कार्यान्वयनमा लैजास् निर्णय जारीमा ।

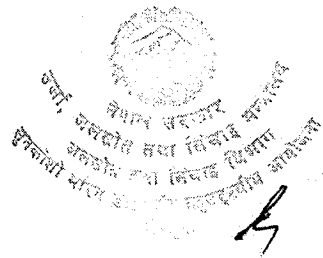
[Handwritten signatures and dates]
2008/10/26

[Handwritten signature]

अनुसूची ४ : राय सुझाव सम्बन्धी सूचना टाँसको मुचुल्का

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वन निदेशनालय

डिभिजन वन कार्यालय मरिण

प.सं.:- ०७९/०८०

च.नं.:- २३८

कपिलाकोट, सिन्धुली, नेपाल
मिति : २०७९/१०/२९

विषय :- सूचना टाँस गरी जानकारी पठाइएको बारे ।

श्री सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,
सिन्धुली ।

उपरोक्त विषयमा तहाँ आयोजनाको च.नं. ३५४ मिति : २०७९/१०/२९
को पत्र साथ प्राप्त आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको
सिलसिलामा राय सुभाष सम्बन्धी प्रमाणित सूचना मिति :
२०७९/१०/२९ गते प्राप्त भई यस कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस
गरिएको व्यहोरा जानकारीको लागि अनुरोध छ ।

२०७९/१०/२९
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन का अधिकारी

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

बागमती प्रदेश, सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वन निवेशागलय

डिभिजन वन कार्यालय, रामेछाप
चिसापानी सब डिभिजन वन कार्यालय, मन्थली
बागमती प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या :- ०७९ / ५०

चलानी नं. ४०

मिति : २०७९/११/०२

विषय: सूचना टाँस गरिएको जानकारी पठाइएको सम्बन्धमा ।

✓ श्री सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,

सिन्धुली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुलीद्वारा सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका, वडा नं. ६ र ७, गोलन्जोर गाउँपालिका, वडा नं. ३, कमलामाई नगरपालिका, वडा नं. २ तथा रामेछाप जिल्ला, मन्थली नगरपालिका, वडा नं. ६ र खाँडादेवि गाउँपालिका, वडा नं. ४ मा कार्यान्वयन गर्न लागेको सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको सिलसिलामा रायसुझाव सम्बन्धी त्यस कार्यालयबाट प्रमाणित गरि पठाइएको सूचना यस कार्यालयको सूचनापाटीमा टाँस गरि सूचना टाँस गरिएको जानकारी पठाइएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

०७/११/०२
मन्थली कार्यालय

स.व.अ.

E-mail: chisapanisdf03@gmail.com, Mobile 9854022074

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वन विभाग

डिभिजन वन कार्यालय, रामेछाप

रामेछाप बडा, रामेछाप

पत्र संख्या : ०७९/०८०

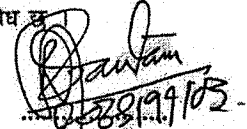
चलानी नं. : ३४६६

मिति : २०७९/११/०३

विषय: सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा त्याहाँ आयोजनाको च.नं. ३५४ मिति २०७९/१०/२९ को पत्रानुसार सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको सिलसिलामा रायसुझाव सम्बन्धी सूचना यस कार्यालयमा प्राप्त भई कार्यालयको सूचनापाटीमा टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारीको लागि अनुरोध छ ।

राम शरण गौतम
राम शरण गौतम

(स.स. डिभिजन वन अधिकृत)

फोन नं. ०४८-४०००६८ ईमेल: dforamechhaan3@gmail.com. ramdfa.molte@bnaomati.gov.np

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

मन्थली नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

(सामान्य प्रशासन शाखा)
मन्थली, रामेछाप
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प.सं.: ०७९/८०
च.सं.: ३५९९

फोन नं. - ०४८-५४०११२
:- ०४८-५४०५३२
मिति २०७९/११/२९

श्री सुनकोशी मरिन डार्डभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,
सिन्धुली ।

विषय :- जानकारी सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा तहाँको च.सं. ३५४, मिति २०७९/१०/२९ को पत्रसाथ प्राप्त सूचना धान १
(एक) यस कार्यालयको सूचना पाटीमा मिति २०७९/११/२९ मा टाँस गरिएको वेहोरा जानकारीका लागि
अनुरोध छ ।

दीपक प्रसाद सुवेदी
वरिष्ठ सहायक अधिकृत

"व्यवसायिक र सृजनशील प्रशासन : विकास समृद्धि र सुरासन"

वेब:- www.manthallmun.gov.np ईमेल:- itc.manthallmun@gmail.com, manthallnapa071@gmail.com

सुनकोशी-मरिन डार्डभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

मन्थली नगरपालिका
६ नं. वडा कार्यालय

भलुवाजोर, रामेछाप
बागमती प्रदेश नेपाल।

पत्र संख्या :- ०७९/०८०
चलानी नं :- १०१४

मन्थली नगरपालिका
६ नं. वडा कार्यालय
भलुवाजोर, रामेछाप
बागमती प्रदेश, नेपाल

मिति: -२०७९/११/०२

विषय सूचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा।

श्री सुनकोशी मरिन डाइभर्सन
बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुली।

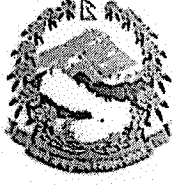
प्रस्तुत विषयमा तहाँ कार्यालयको च.नं.३५४ मिति २०७९/१०/२९ को पूरक
वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको शिलसिलामा रायसुभाव सम्बन्धी सूचना थान १ (एक) प्राप्त गरी
यस कार्यालयको सूचनापाटीमा टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारीको लागि अनुरोध गरिन्छ।

शकुन्तला मास्ती
वडा सचिव

" ब्यवसायिक र सिर्जनशील प्रशासन : विकास समृद्धि र सुशासन "
Email: manthaltward6@gamil.com

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

"शिक्षा, सडक, सिंचाई र कृषि गोलन्जोरको पूर्वाधार ॥ तरकारी खेति, पशुपालन र पर्यटन विकास समृद्धिको मूल आधार"

गोलन्जोर गाउँपालिका
Golanjor Rural Municipality
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of the Rural Municipal Executive

☎ ०४७-६९२०२५
०४७-६९९९३२
ग्वाल्तार, सिन्धुली
Gwaltar, Sindhuli
बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati province, Nepal

प.सं. ०७९/८०

च.नं. ८३६

मिति: २०७९/११/०२

श्री सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,
सिन्धुली ।

विषय: सुचना टाँस गरिएको सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा तहाँ स्थित कार्यालयको च. नं ३५४ मिति २०७९/१०/२९ गतेको पत्र प्राप्त भई व्यहोरा अवगत भयो। उक्त सन्दर्भमा सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुलीद्वारा कार्यान्वयन गर्न लागेको सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकनको सिलसिलामा रायसुझाब सम्बन्धी तहाँ स्थित कार्यालयबाट प्रमाणित सुचना यस कार्यालयको सुचना पाटीमा टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ ।

ठाकुर प्रसाद दाहाल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ठाकुर प्रसाद दाहाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

Website/वेबसाईट:- www.golanjor.gov.np, E-mail/ईमेल:- info@golanjor.gov.np/golanjor.rm7@gmail.com
यस गोलन्जोर गाउँपालिकाको मुख्यालय, ग्वाल्तार तथा जानकारी नेपाल टेलिफोनको नुनपुर सेवा बाट १४४ प्रपत्रा १११०४७९९२०२५ मा हायल गरी प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

"विद्या, सङ्घ, सिचाई र कृषि गोल्जोरको पूर्वाधार ॥ तरकारी खेति, प्रशुपालन र पर्यटन विकास समृद्धिको मूल आधार"

गोलजोर गाउँपालिका

Golanjor Rural Municipality

७ नं. वडा कार्यालय

Office of 7 No. Ward

खुर्कोट, सिन्धुली (Kotkot, Sindhuli)

बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati province, Nepal

प.स.०७९/०८०

मिति: २०७९/११/०२

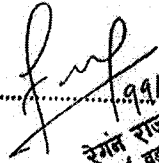
च.न: २५९

विषय: सुचना टाँस गरीएको सम्बन्धमा ।

श्री सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

प्रस्तुत विषयमा सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको प.स. ०७९/०८० च.न ३५४ को सूचना टाँस गरि जानकारी उपलब्ध गराईदिने भनि पत्र र सूचना प्राप्त भए अनुसार मिति २०७९/११/०२ गतेका दिन यस गोल्जोर गाउँपालिका ७ नं वडा कार्यालयको सूचना पेटिकामा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी सूचना टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारी गराईन्छ ।

११/०२
रेगुल राज थापा
७ नं. वडा अध्यक्ष

Website/वेबसाईट: www.golanjor.gov.np

यस गोल्जोर गाउँपालिकाको सूचना, समाचार तथा जानकारी नेपाल टेलिकमको प्रमुख सेवा गेट १४ र १५ को सम्पर्क नम्बर १९१५०४७९९३०२५ मा हाइल गरि प्रकाश गर्न सम्मर्थनेछ ।

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

रामटार, सिन्धुली
२०७३

बागमती प्रदेश, नेपाल

च.नं. १६५८

प.सं. ०७९/०८०

मिति: २०७९/११/०२

श्री सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली ।

विषय : सूचना टाँस गरिएको सम्बन्धमा ।

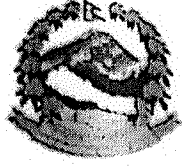
प्रस्तुत विषयमा तहाँ कार्यालयबाट मिति २०७९/१०/२९ गते पठाइएको पत्र प्राप्त भई
व्यहोरा अबगत भयो । पुरक बातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन सम्बन्धी सूचना यस कार्यालयमा टाँस
गरिएको व्यहोरा जानकारीको लागि अनुरोध छ ।

Sarvey
नविन न्यौपाने
प्रशासकीय अधिकृत (सातौं)

सुनकोशी गाउँपालिकाको कार्यालय
Contact: 9851292655, Website: sunkoshimunsindhuli.gov.np, Email: sunkoshimunsindhuli@gmail.com

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी गाउँपालिका
Sunkoshi Rural Municipality

०६ नं. वडा कार्यालय
Office of 6, No ward

खान्देश सिन्धुली
Khanesh Sindhuli

बागमती प्रदेश नेपाल
Bagmati Province Nepal

पत्र संख्या ०७९/०६०

सुनकोशी नं. ६९९

मिति:-२०७९/११/०२

श्री सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली ।

विषय:- सुचना टाँसको जानकारी सम्बन्धमा ।

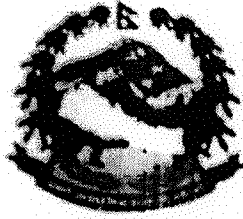
उपरोक्त सम्बन्धमा ताँहा कार्यालयको च.नं.३५४ मिति २०७९/११/०२ को पत्र साथ संलग्न सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको सिलसिलामा प्रकासित सार्वजनिक सुचना थान १, यस सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं.६, को कार्यालयको सुचना पाटीमा टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारीको लागि अनुरोध गरिन्छ ।

सुनकोशी गाउँपालिका
कार्यालय
खान्देश-६, वडा, नेपाल

E-mail : sunkoshirm.ward6@gmail.com
phone :

website : www.sunkoshimunsindhuli.gov.np

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

कमलामाई नगरपालिका
KAMALAMAI MUNICIPALITY
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
OFFICE OF THE MUNICIPAL EXECUTIVE

सिन्धुलीमाढी, सिन्धुली
SINDHULIMADHI, SINDHULI

बागमती प्रदेश, नेपाल
BAGMATI PROVINCE, NEPAL

प.सं. - ०७९ ०६० (पशामन)
च.नं. ४४४८

मिति : २०७९/१०/२९

विषय : - सूचना टाँस सम्बन्धमा ।

श्री सुनकोशी मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली ।

उपरोक्त सम्बन्धमा न्यस आयोजनाको च.नं.३५४ मिति ०७९/१०/२९ को पत्रमाथ प्राप्त भएको सुनकोशी मरिण
डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको सिलसिलामा राय सुझाव सम्बन्धी
सार्वजनिक सूचना पाना २ यस कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ ।

भूपेन्द्र धराल
अधिकृत
प्रशासन शाखा प्रमुख

'स्वच्छ, सफा र समृद्ध शहर, हिमाल र तराईको मिलनविन्दु' कमलामाई नगर

फोन नं.: +९७७-०७७-५२०५९६, ५२०५१२, ५२०२४०, ५२०२५१, ५२०२५५, ५२०६०६
Phone No.: +977-047-520596, 520512, 520240, 520251, 520245, 520600

Email: kamalamaimun.sindhuli@gmail.com
Website: kamalamaimun.gov.np

सुनकोशी-मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

कमलामाई नगरपालिका
Kamalamaai Municipality
२ नं. वडा कार्यालय
2 NO. WARD OFFICE
भद्रकाशी, सिन्धुली
BHADRAKASHI, SINDHUULI

प.स. ०७९/०८०

मिति २०७९/१०/२९

च.नं. १०६६

विषय :-सुचना टाँस सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा सुनकोशी मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको प.स. ०७९/०८०
च.नं. ३५४ को पत्र प्राप्त भई यस कार्यालयको सुचना पाटिमा पाना २ टाँस गरीएको
व्यहोरा जानकारी गराइन्छ ।

[Handwritten signature]
२०७९/१०/२९

E-mail: Kamalamai@nms.ward2@gmail.com

सुनकोशी-मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

खाँडादेवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

☎ ९८५४०२३६००
☎ ९८५४०५६६००

माकादुम, रामेछाप
बागमती प्रदेश, नेपाल
गा.का.मु.नं. ५०१०१
बागमती प्रदेश, नेपाल

प.सं.- ०७९/०८०

च.नं.- १२३४

मिति: २०७९/११/०३

श्री उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय, जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग,
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली।

विषय: सूचना टाँस गरिएको सम्बन्धमा।

उपरोक्त विषयमा तहाँ कार्यालयको प.सं.०७९/८० च.नं.३५४ मिति २०७९/१०/२९ गतेको प्राप्त पत्रानुसार सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणिय प्रभाव मुल्याङ्कनका (SEIA) सार्वजनिक अध्ययनको लागि राय सुझाव सम्बन्धी सूचना यस कार्यालयको सूचना पाटीमा सूचना टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ।

बोधार्थ:-

श्री खाँडादेवी गाउँपालिका ४ नं. वडा कार्यालय, पकरवास, रामेछाप।

.....
नारायण लामिछाने
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
नारायण लामिछाने
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

Phone:- 9854023600 Website:- khandadevimun.gov.np Email :- khandadevimun@gmail.com

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

खाँडादेवी गाउँपालिका
४ नं. वडा कार्यालय

☎ ९८४४०४३२२१
☎ ९८४४२०२५२५

पकरवास समीक्षण
बागमती प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या:- ०७९/०८०

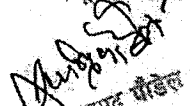
पसानी नं.:- ८८१

मिति: २०७९/११/०३

श्री सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली।

विषय: सूचना टाँस गरिएको बारे।

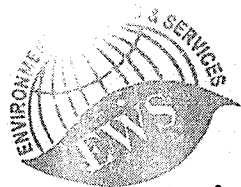
प्रस्तुत विषयमा त्यही कार्यालयको च. नं ३५४ मिति २०७९/१०/२९ गतेको पत्रसाथ
संलग्न सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको
राय सुझाव सम्बन्धी त्यही कार्यालयबाट प्रमाणित सूचना (पाना २) यस कार्यालयको सूचनापाटीमा
टाँस गरिएको व्यहोरा जानकारी गरिन्छ।

शान्ति प्रसाद पौडेल
वडा सचिव

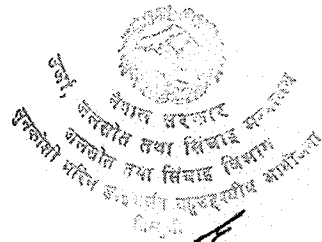
Email: ward4.khandadevimun@gmail.com

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

अनुसूची ५ : राय सुझाव सम्बन्धी सूचना

Alisya

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

प्रभाव दैनिक

National Daily

आफ्नै हितको अन्त करो ।

- कति प्रभाव पर्ने कति नष्ट गर्ने, कति र कति बचाउने ?
- कति नष्ट गर्ने कति बचाउने ?
- कति नष्ट गर्ने कति बचाउने ?
- कति नष्ट गर्ने कति बचाउने ?
- कति नष्ट गर्ने कति बचाउने ?

नेपाल सरकार
सिन्धुली

पृष्ठ नं. १०१ २०७९/११/०५
प्रभाव दैनिक, काठमाडौं, नेपाल, Friday, February 17, 2023, www.prabhadainik.com

नेपाल सरकार
उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनका (SEIA) सार्वजनिक अध्ययनको लागि रायसुझाव सम्बन्धी सार्वजनिक सूचना

सूचना प्रकाशन मिति: २०७९/११/०५

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुलीको बागमती प्रदेश, सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७; गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं. ७; कमलामाई नगरपालिका वडा नं. २ र रामेछाप जिल्लाको मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६; खाँडादेवी गाउँपालिका वडा नं. ४ देहाय बसोनिजमको प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न लागेको छ ।

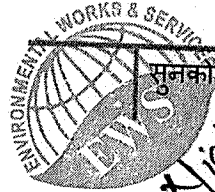
प्रस्तावको मुख्य विशेषता तथा प्रभाव पर्ने सक्ने गाउँपालिका/नगरपालिका तथा वडाहरू

क्र.सं.	प्रस्तावको विवरण	प्रभाव पर्ने जिल्ला, नगरपालिका/गाउँपालिका तथा वडा
१.	सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाले सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६, हेडवर्क्स तिरको वडा नं. ६ र ७, र रामेछाप जिल्लाको डुवान क्षेत्रमा पर्ने वि. पि. राजमार्गमा नयाँ टुप्राक खोल्नुका साथै सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७ मा सुनकोशीको बायाँ किनारमा पहुँच सडकको निर्माण कार्य, मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६ मा सुनकोशी नदीको बायाँ किनारमा पहुँच सडकको निर्माण गर्न लागेको छ ।	सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७, र रामेछाप जिल्लाको मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६
२.	कमलामाई नगरपालिका वडा नं. २ मा सर्ज ट्याङ्की तथा Tailrace को स्थानान्तरण कार्य गर्न लागेको छ ।	सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका वडा नं. २
३.	नदी जन्म पदार्थ उत्खनन स्थलका लागि अघेरी खोला, सुनकोशी नदी र तामाकोशी नदीबाट उत्खनन क्षेत्र प्रस्ताव गरिएको छ ।	सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७, गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं. ७, र रामेछाप जिल्लाको खाँडादेवी गाउँपालिका वडा नं. ४, मन्थली नगरपालिका वडा नं. ६

माथि उल्लिखित प्रस्तावको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनका (SEIA) को प्रतिवेदन तयारी गर्ने क्रममा सो क्षेत्रको प्राकृतिक भौतिक प्रणाली, जैविक प्रणाली, सामाजिक प्रणाली, सांस्कृतिक प्रणाली र आर्थिक प्रणाली बीच के-कस्तो प्रभाव पर्दछ भनि यकिन गर्न सो स्थानको नगरपालिका/गाउँपालिका (हरू) तथा त्यस क्षेत्रका विद्यालय, अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी तथा सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्थाको लिखित राय सुझाव लिन आवश्यक भएकाले यो सार्वजनिक सूचना प्रकाशन भएको मितिले सात (७) दिन भित्र तपशिल बसोनिजमका ठेगानामा आइपुग्ने गरी लिखित राय सुझाव उपलब्ध गराइदिनु हुन अनुरोध गरिन्छ ।

तपशिल

प्रस्तावकको नाम र ठेगाना:	उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुली फोन: ०४७-४२१३१२, ईमेल: smdmpp@gmail.com
परामर्शदाताको नाम र ठेगाना:	इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्विसेज नयाँ बानेश्वर, काठमाण्डौं फोन: ०१-४१०४४७९/८०, ईमेल: ews.ktm@gmail.com

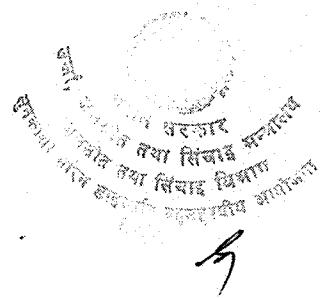
सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Mishra

उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना

अनुसूची ६ : आयोजनाको लागि प्राप्त राय सुझावहरू

Nisha

शिक्षा, सडक, सिंचाई र कृषि गोलन्जोरको पूर्वाधार ॥ तरकारी खेति, पशुपालन र पर्यटन विकास समृद्धिको मूल आधार ॥

गोलन्जोर गाउँपालिका
Golanjor Rural Municipality
७ नं. वडा कार्यालय
Office of 7 No. Ward
खुर्कोट, सिन्धुली (Barkot, Sindhuli)

बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati province, Nepal

प.सं: ०७९/०८०

मिति: २०७९/११/०८

च.नं: ५६२

विषय: राय सुझाव उपलब्ध गराएको सम्बन्धमा ।

श्री नेपाल सरकार सुनकोशी मरिण ड्राईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुली
श्री इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्भिसिज, नयाँ बानेश्वर काठमाण्डौ

प्रस्तुत विषयमा सुनकोशी मरिण ड्राईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पुरक वातावरणीय मूल्याङ्कन गर्दा आयोजनाले सिन्धुली खुर्कोटमा बाध निर्माण गर्दै गर्दा यस वडामा पर्ने प्रभावलाई न्यूनिकरण गर्न साविकको DPR मा छुटेका विषयलाई समेट्नुपर्ने र आयोजनाले सामाजिक उत्तरदायित्व प्रति बढी जिम्मेवारी हुनुपर्ने साथै समग्रमा वातावरणीय प्रभाव पर्न सक्ने विषयका सम्बन्धमा समेत देहाय बमोजिमको राय सुझाव रहेको व्यहोरा अनुरोध गरिएको छ ।

1. सुनकोशी नदिमा आएको बाढीलाई सुरक्षामा पठाउदा सुरक्षालाई क्षति पुग्ने हुनाले सुरक्षालाई बन्द गरेर बाढीको पानीलाई नदी तर्फ पठाउनुपर्ने हुन्छ । यसरी नदिमा पानी पठाउँदा नदिको दुबै तर्फको तटीय क्षेत्रलाई ठुलो हानी नोक्सानी पुर्‍याउने भएको हुनाले बाध भन्दा तल तिरको तटीय क्षेत्रको जग्गा - जमिन घर तथा बासिन्दालाई बचाउनको लागि नदिको दायाँ बायाँमा बाढी नियन्त्रणका उपाय अवलम्बन गर्नुपर्ने ।
2. आयोजनाको साविकको DPR मा छुटेका विषय र कार्यक्रमलाई पुरक DPR तयार गरी सो DPR मा समावेश गर्नुपर्ने ।
3. आयोजनाले पुरक DPR तयार गर्दा तथा पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा प्राकृतिक, भौतिक, जैविक सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक प्रणालीमा पर्ने प्रभावलाई प्राविधिक रूपमा समग्र मूल्याङ्कन गर्ने प्रयोजनको लागी स्थलगत अवलोकन भ्रमण गरी एकिन गरी यसको न्यूनिकरणको लागी ठोस कदम चाल्नुपर्ने ।
4. सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गतका कार्यक्रम लाई कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाको कुल बजेट तथा कूल लागतको कमिमा ५ प्रतिशत बजेट छुट्याउन पर्ने यसरी बजेट छुट्याउदा अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास लाई पनि नजिरको रूपमा लिनु सकिने हुन्छ ।
5. बाध स्थल भन्दा तलतिरको अति प्रभावित क्षेत्रको एकिन गरी अति प्रभावित क्षेत्र घोषणा गरी सो क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागी सो क्षेत्रलाई अधिकरण गरी आयोजनाले सो क्षेत्रलाई आवश्यकता अनुसार उपयोग गर्न सक्ने ।

[Signature]
११/०८
देवान राज थापा
७ नं. वडा अध्यक्ष

Website/वेबसाईट:- www.golanjormun.gov.np

यस गोलन्जोर गाउँपालिकाको सूचना, समाचार तथा जनकारी नेपाल टेलिकमको मुनसुर्के सेवा बाट २४ सौ घण्टा ९९१००४०९२०२५ मा हाइल गरी प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

सुनकोशी-मरिण ड्राइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

"शिक्षा, सडक, सिंचाई र कृषि गोलन्जोरको मुर्दाधार ॥ सरकारी खेति, पशुपालन र पर्यटन विकास समृद्धिको मूल आधार"

गोलन्जोर गाउँपालिका
Golanjor Rural Municipality
७ नं. वडा कार्यालय
Office of No. 7 Ward
बुर्कोट, सिन्धुली (Bhurkot, Sindhuli)

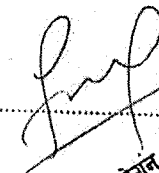
बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati province, Nepal

6. नदी तथा बाढी नियन्त्रणको लागी नदिको दायाँ तथा नियन्त्रणको उपाय अपनाउदा पहुँच मार्ग समेत निर्माण गर्नुपर्ने ।
7. विद्युत उत्पादन गर्दा कम्पनी मोडलमा गई अति प्रभावित क्षेत्रका जनतालाई विद्युत उत्पादक कम्पनीको सेयर उपलब्ध गराउनु पर्ने ।
8. तालको उपयोग सम्बन्धित कार्यविधिमा अति प्रभावित क्षेत्रका जनतालाई पहिलो प्राथमिकता दिई हिस्सेदारी दिनुपर्ने ।
9. यस वडा भित्र पर्ने सुनकोशी नदीकोमा अघेरीखोला र भदौरे खोला समेत बाट नदी उत्खनन गर्दा नदी नियन्त्रणको उचित प्रबन्ध गरेर मात्र उत्खनन गर्नुपर्ने साथै उत्खनन गरेको वस्तुको मूल्य निर्धारण गाउँपालिकाले तोकिय बगोर्जिमको रकममा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ।
10. साविक भिमेधर गा.वि.स वडा नं १/क, २/क, ३/क, ४/क, ५/घ लगाएको क्षेत्र हाल गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ लगायतको क्षेत्रमा सिचाईको प्रबन्ध गर्नुपर्ने अन्यथा यस क्षेत्रका जनताले भोकमारीको सामना गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै गोलन्जोर गाउँपालिका क्षेत्रका मानिसहरूले खानेपानीको प्रयोग त्यस सुनकोशी नदी बाट गर्दैआएकाले सो आयोजना बाट प्रभावित हुने समुदायको लागी खानेपानीको दिर्घकालीन प्रबन्ध गर्नुपर्ने यसको लागी स्थलगत अवलोकन भ्रमण गरी समस्या पहिचान गरी समाधानको उपाय अपनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

अन्तमा माथि उल्लेखित राय सुझाव यस वडाका साथै प्रभावित पालिका वडा हरूका जनताका प्रतिनिधि मूलक राय सुझाव राखेको हुनाले यी सबै राय सुझावहरू कार्यन्वयनको लागी सादर अनुरोध छ ।

बोधार्थ

श्री नेपाल सरकार जलस्रोत तथा सिचाई विभाग जाउलाखेल, ललितपुर
श्री गोलन्जोर गाउँपालिका रकार, सिन्धुली

११/०८
नेपाल राज थापा
७ नं. वडा अध्यक्ष

Website/वेबसाईट:-www.golanjormun.gov.np

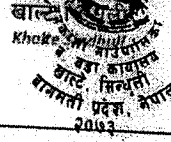
यस गोलन्जोर गाउँपालिकाको सूचना, सन्वाचार तथा जानकारी नेपाल टेलिकमको जुनसुकै सेवा बाट २४ घण्टा १९१०४७९९२०२५ मा डायल गर्दा प्राप्त गर्न सक्नुहुनेछ ॥

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी गाउँपालिका
Sunkoshi Rural Municipality

०६ नं. वडा कार्यालय
Office of 6th Ward

बागमती प्रदेश नेपाल
Bagmati Province Nepal

पत्र संख्या : ०७९/०८०

चलानी नम्बर : १०५३

मिति:-२०८०।०९।३१

विषय :- रायसुभाब सहित सिफारिस गरिएको सम्बन्धमा ।

श्री सुनकोशी मरिण डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय
आयोजना सिन्धुली ।

प्रस्तुत विषयमा आयोजना कार्यालयको मिति २०७९।११।०५ गते प्रभाव दैनिकमा प्रकाशित सूचना र मिति २०७९।१२।०५ गतेको सार्वजनिक सुनवाई अनुसार कार्यान्वयन हुने मिति २०७९।१२।१७ गतेको प्राप्त पत्रमा रायसुभाब माग भई आएको हुदा यस क्षेत्रमा निम्नानुसारको वातावरणीय प्रभाव पर्न जाने देखिन्छ ।

क) सकारात्मक प्रभाव :

१. स्थानिय स्तरमा यातायातको सुविधा,
२. रोजगारीको अवसर, व्यापार व्यवसायमा पहुँच,
३. पूर्वाधार विकासमा सहजता ।

ख) नकारात्मक प्रभाव :

१. अव्यवस्थित सडक कटानले गर्दा घाँटी पहिरो भू-क्षयको असर, प्रदूषण तथा फोहोर मैला बह्दै जानु,
२. दुर्घटनाघाट क्षति, धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको जोखिम, काठ बाउराको चोरी निकासी हुने सम्भावना, वातावरणीय प्रदूषण आदी इत्यादी ।

माथि उल्लेखित प्रभावको आधारमा नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्न वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्ने र सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि गर्दै, स्थानीयको समेत सडक निर्माण गर्ने जोडदार माग र सहमति भएको, सरोकारवाला संघसंस्थाको अमेत सहयोग रहेकोले उल्लेखित रायसुभाब अनुसार निर्माण कार्य अगाडि बढाउनु हुन सिफारिस साथ बुरोध गरिन्छ ।

महिन्द्र बहादुर श्रेष्ठा
वडा अध्यक्ष

E-mail : sunkoshirm.ward6@gmail.com
phone : 9844257475

website : www.sunkoshimunsindhuli.gov.np

सुनकोशी-मरिण डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी गाउँपालिका

७ नं. वडा कार्यलय
Office of 7 No. Ward

मझुवा, सिन्धुली
बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati Province, Nepal
मिति (Date २०८०/०१/२७)

प. सं (Let No): २०७९/८०

च. नं (Ref No): ७२५

श्री सुनकोशी-मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

विषय : राय सुफाब सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत सम्बन्धमा जिल्ला सिन्धुली सुनकोशी मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना को कार्यालय बाट मिति २०७९।१२।१७ गतेका दिन प्रकाशित सुचना र मिति २०७९।फाल्गुण ५ गते भएको सचिवालय सुचना बमोजिम कार्यान्वयनहुने मरिण सुनकोशी डाइभर्सन विषयको प्रस्ताव बाट यस क्षेत्रमा निम्न अनुसार वातवरणिय सकारात्मक प्रभावहरु

१ खेर गएको पानीलाई अन्य स्थानमा खाने पानी र सिन्चाईको दिर्घकालिन व्यवस्थापन,
२ जल विद्युत उत्पादन, जसले गर्दा हाम्रो देश विद्युतमा आत्म निर्भर, नदीमा जलाशय को सृजनाले र सुरुङ मार्गका कारण पर्यटकिय विकासको सम्भावना ।

नकारात्मक प्रभावहरु
१ बन, जडिबुटी लगाएत अन्य वस्तुको विनास हुन सक्ने, खानेपानी को मुहान सुक्न सक्ने, प्राकृतिक प्रकोप को जोखिम बढ्ने

उल्लेखित प्रभावहरुको आधारमा सकारात्मक प्रभावहरु अभिवृद्धि गर्ने र नकारात्मक प्रभाव हरु न्युनिकरण गर्ने वातावरणिय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रभावको सकारात्मक प्रभाव नकारात्मक प्रभाव बढी हुने देखिएकोले उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने । नमिल्ने ब्यहोरा उल्लेख गरी यो सिफारिस गरिएको छ ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरु

१ विनास भएका भौतिक संरचना तथा अन्य संरचना को अध्ययन सहित दिर्घकालिन व्यवस्थापन गरिनु पर्ने, स्थानिय स्तरका बेरोजगार युवा युवती लाई रोजगार को व्यवस्था हुनु पर्ने, समस्या, समाधान का विषयमा स्थानिय जन प्रतिनिधी र सरोकार वाला संग छलफल गर्नु पर्ने

नमिल्ने आधारहरु

१ क्षति भएका संरचनाको उचित व्यवस्थापन नहुदा, समनयको कमी हुदा, रोजगारी को ग्यारेन्टी नहुदा आदी

नाम श्री लोक बहादुर कार्की
पद वडा अध्यक्ष बहादुर कार्की
वडा अध्यक्ष

सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ७ मझुवा सिन्धुली रंगेव sunkoshirmward7@gmail.com

सुनकोशी-मरिण डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

खाँडादेवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

☎ ९८४४०४३२२९

☎ ९८४४२०२५२५

४ नं. वडा कार्यालय, रामेछाप
वागमती नदीको किनारमा

पत्र संख्या:- ०७९/०८०

चलानी नं.: १२३१

मिति: २०८०/०२/०२

श्री नेपाल सरकार
उर्जा जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली।

विषय: राय सुझाव पठाइएको सम्बन्धमा।

प्रस्तुत विषयमा रामेछाप जिल्ला खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४ को वडा कार्यालयलाई सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको प.सं. २०७९/०८० चलानी नं. ४५० मिति २०७९/१२/१७ गतेको प्राप्त पत्रानुसार तपसिलमा उल्लेखित राय सुझावहरू पठाइएको व्यहोरा सिफारिस साथ अनुरोध छ।

तपसिल

१. सिमान्त कृत र विपन्न नागरिकहरूको बसोबास भएकोले मिडितलाई आयोजनाले रोजगारी र आयआर्जनका कार्यक्रम दिनु पर्ने।
२. ऐलानी र सार्वजनिक जग्गा आमोद कमोद गरेर जीविको पार्जन गरेर जिविका चलाएका नागरिकहरूलाई सो जग्गाको पनि मौज्जादको व्यवस्था हुनु पर्ने।
३. डुबानबाट प्रभावित व्यक्तिहरूलाई एकीकृत बस्तीको व्यवस्था गरिनु पर्ने।
४. मरिन डाइभर्सनबाट डुबान हुने क्षेत्रको विस्तृत अध्ययन जनप्रतिनिधिको रोवरमा गरि डुबान क्षेत्रको एकिन गरिनु पर्ने।
५. खेति योग्य जमिन माडिफाटलाई समेत यस आयोजनाले डुबानबाट प्रभाव पार्ने भएकोले सो आयोजनाले विस्तृत अध्ययन गर्नु पर्ने।
६. माडिफाट पनि डुबानबाट प्रभावित हुने नागरिकहरूमा त्रास भएकोले यसलाई जोगाउन के के कार्य गरिने हो सो को जानकारी आम नागरिकमा प्रष्ट रूपमा जानकारी आउनु पर्ने।
७. मरिन डाइभर्सनले गर्दा माडिफाट रजगाउँ खल्सरी देखी त्रिवेणी सम्म डुबान आसफासमा ऐलानी सार्वजनिक जग्गामा बनेको घर गोठको पनि क्षतिपुति पाउनु पर्ने।
८. लिफ्ट खानेपानी र लिफ्ट सिंचाईमा बृहत योजनाको विषयमा परियोजना पूर्ण जिम्मेवार हुनु पर्ने।
९. लिफ्ट खानेपानी र लिफ्ट सिंचाईमा प्रयोगहुने विद्युत महसुल परियोजनाले तिर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने।
१०. सार्वजनिक चौतारा मठ मंदिर, विद्यालय सामुदायिक भवन, दाह संस्कार गर्ने संरचना, ट्याङ्की पोखरी झुसुङ्गे पुल लगायतका अन्य सम्पूर्ण सार्वजनिक तथा व्यक्तिगत सम्पत्तिमा आयोजनाको दृष्टिकोण के छ। यस वडा पालिकामा समन्वय हुनु पर्ने र यदि हटाउनु पर्ने भए पुन निर्माण गरि दिनु पर्ने माग।

Email: ward4.khandadevimun@gmail.com

वडा अध्यक्ष

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

खाँडादेवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

४ नं. वडा कार्यालय पकरवास, रामेछाप
बागमती प्रदेश, नेपाल

☎ ९८४४०४३२२१
☎ ९८४४२०२४२४

पत्र संख्या:- ०७९/०८०
चलानी नं.:- १२३१

मिति: २०८०/०२/०२

११. मासिक रु ६ महिनाको लागि दिने विस्तापित घर धुरि १० हजारको रकम जनसंख्याको आधारले दिनु पर्ने।
१२. डुबानबाट प्रभावित हुने सार्वजनिक निकायहरूमा रहेका र व्यक्तिको संयुक्तमा रहेका बाली, रुखबिरुवाको पनि उचित क्षतिपूर्ति दिनु पर्ने।
१३. प्रभावित क्षेत्रको प्रत्येक घरपरिवारलाई आयोजनामा सिप र क्षमताको आधारमा एक घर एक रोजगारी तथा क्षमता बढाउन नि:शुल्क तालिमको व्यवस्था गरिनु पर्ने।
१४. आयोजनाबाट स्थानीय र प्रदेश सरकारलाई प्राप्त हुने राजस्व प्रभावित आदिवासी जनजाति माझी र अन्य जाती स्थानीय समुदायको हितको लागि प्रभावित समुदायकै सहभागितामा प्रयोग गरिनु पर्ने।
१५. आयोजनाबाट बन्ने जलाशयमा प्रभावित आदिवासी माझी र अन्य जाती समुदायको स्थानीय समिति मार्फत पर्यटकीय र डुंगा चलाउने कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु पर्ने।
१६. आयोजनाबाट प्रभावित आदिवासी माझी र अन्य जाती समुदायको संस्कृतिमा गम्भीर नकारात्मक असर पर्ने कुराको प्रभावित समुदायकै सहभागितामा सांस्कृतिक प्रभाव मूल्यांकन गरिनुपर्ने। आयोजनाबाट समुदायकै सहभागितामा माझी लगायत अन्य जात जातिको संस्कृति, भाषा र भेषको जगेर्ना गर्नु कार्यक्रम कार्यान्वयन पर्ने। विशेषतः माझीहरूको पितृ चढाउने स्थल, घाट, माछा माने ठाउँको व्यवस्था गरिनु पर्ने।
१७. यस आयोजनाबाट जयबिक तथा प्राकृतिक प्रणालिमा फेर बदल आउने सक्ने भएकोले सो प्रणालिलाई असर नपुग्ने गरि आयोजना निर्माण गरिनु पर्ने।
१८. आयोजनाले यस वडा क्षेत्रमा के कति सार्वजनिक तथा निजि सम्पतिहरू कुन कुन क्षत्रमा के के क्षति हुने हो गाउँपालिका र यस ४ नं. वडालाई, लिखित रुपमा जानकारी गराउन पर्ने माग।

बडा अध्यक्ष

Email: ward4.khandadevimun@gmail.com

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

"शिक्षा, सडक, सिंचाइ र कृषि गोलम्जोरको पुर्वाधार ॥ तरकारी खेति, पशुपालन र पर्यटन विकास समृद्धिको मूल आधार"

गोलम्जोर गाउँपालिका
Golanjor Rural Municipality
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of the Rural Municipal Executive

१०४७-६९२०२४
१०४७-६९१९२२

ग्वाल्डार, सिन्धुली
Gwaltar, Sindhuli
बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati province, Nepal

प.स. २०८०/०८१

च.न. ६७१

मिति: २०८०/०६/२२

श्री सुनकोसी मरिन डाम्भर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली।

बिषय: राय पेश गरिएको सम्बन्धमा।

उपरोक्त सम्बन्धमा यसै सिन्धुली जिल्ला गोलम्जोर गाउँपालिकामा आयोजना कार्यालयको मिति २०८०/०६/२२ गते यस गाउँपालिकामा प्राप्त पत्र र २०७९/११/०५ गते प्रभाव वैतनिकमा प्रकाशित सुचना अनुसार राय सुझाव माग भइ आए अनुसार यस गाउँपालिका अन्तरगतका क्षेत्रमा निम्न अनुसार वातावरणीय प्रभाव पर्ने देखिन्छ।

सकारात्मक प्रभाव

- १ स्थानिय स्तरमा व्यापार र व्यवसाय वृद्धि।
- २ रोजगारीको ब्रबसर र पुर्वाधार निर्माण।
- २ सिंचाइको लागी नहरको व्यवस्था हुदा किसानहरू लाभान्वित।

नकारात्मक प्रभाव

- १ नदिमा पानी घट्टनाले नदि आसपासको जग्गा जमिन सुख्खा हुने सम्भावना।
- २ नदि किनारका बरिहतहरूमा सिंचाइ र खानेपानीको अभाव हुने।
- ३ परम्परागत माझी समुदायको पेशा लोभ हुने सम्भावना।

माथी उल्लेखित प्रभावको आधारमा नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्न र वातावरणीय व्यवस्थाको कार्यन्वयन गर्न सुनकोसी आसपासका खेतियोग्य जमिनमा सिंचाइको उचित दीर्घकालिन नहरको निर्माण गरी सिंचाइ सुबिधा व्यवस्था गरी उल्लेखित राय सुझाव अनुसार निर्माण कार्य अगाडी बढाउनु हुन सिफारिस साथ अनुरोध गरिन्छ।

शंकर राज बराल
अध्यक्ष

शंकर राज बराल
अध्यक्ष

मन्थली नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

(सामान्य प्रशासन, शाखा)

मन्थली, रामेछाप

बागमती प्रदेश, नेपाल

प.सं. :- ०७९/८०

च.नं. :- ०३६६

फोन नं. :- ०१८५-५४०११२

:- ०१८५-५४०१२३

मिति २०८०/१/३

श्री बडा नं ६ को कार्यालय, भलुवाजोर
मन्थली नगरपालिका, रामेछाप ।

विषय :- परिपत्र ।

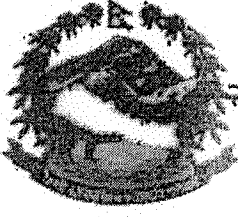
प्रस्तुत विषयमा सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको प.सं ०७९/८०, च.नं ४४०, मिति २०७९/१२/१७ को संलग्न पत्रवाट व्यहोरा अवगत गरी सोहि बमोजिम राय सुझाव पठाउने व्यवस्थाका लागि आदेशानुसार अनुरोध छ ।

(दीपक प्रसाद सुवेदी)
वरिष्ठ शाखा अधिकृत

वरिष्ठ शाखा अधिकृत

सुनकोशी-मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

कमलामाई नगरपालिका
KAMALAMAI MUNICIPALITY
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
OFFICE OF THE MUNICIPAL EXECUTIVE

सिन्धुलीमाडी सिन्धुली
SINDHULIMADHI SINDHULI

बागमती प्रदेश, नेपाल
BAGMATI PROVINCE, NEPAL

प.सं. २०८०/०८१

मिति: २०८०/०६/२५

च.नं. ८८८

श्री सुनकोशी मरिच डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,
सिन्धुली ।

विषय: राय सुझाव उपलब्ध गराईएको सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा तहाँ आयोजनाको मिति २०७९/१२/१७, प.सं. ०७९/०८०, च.नं. ४५० को पत्रमा माग भई आएको राय सुझाव सम्बन्धमा वि.पी. राजमार्गको स्थान्तरण पहुँच सडकको तथा नदीजन्य निर्माण साभाघी संकलन गतिविधि हुने स्थान यस नगरपालिकाको भौगोलिक सिमा अन्तर्गत नपर्ने/ नजोडिएको हुनाले उक्त गतिविधिबाट यस नगरपालिकालाई कुनै पनि खालको प्रत्यक्ष वातावरणीय जोखिम नपर्ने/ नहुने ब्यहोरा जानकारी गराइन्छ ।

सुर्य प्रसाद दाहाल
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

सुनकोशी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
रामटार, सिन्धुली
२०७३

च.नं. २६२
प.सं. ०८०/०८१

बागमती प्रदेश, नेपाल

मिति: २०८०/०६/२३

श्री सुनकोशी मरिण ड्राईभर्सन बाहुददेशीय आयोजना,
सिन्धुली ।

विषय :- राय पत्र गरिएको सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा यसै सिन्धुली जिल्ला सुनकोशी गाउँपालिकामा आयोजना कार्यसितको मिति २०८०/०६/२३ गते यस गाउँपालिकामा प्राप्त पत्र र २०७९/११/०४ गते प्रभाव दैनिकमा प्रकाशित सुचना अनुसार राय सुझाव माग भइ आएनुसार यस गाउँपालिका अन्तर्गतका निम्न अनुसार बातावरणीय प्रभाव पर्ने देखिन्छ ।

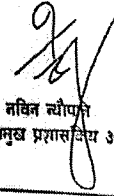
सकारात्मक प्रभाव

- १ स्थानीय स्तरमा व्यवसाय र वृद्धि ।
- २ रोजगारीको अवसर र पूर्वाधार निर्माण ।
- ३ सिंचाइको लागि नहरको व्यवस्थापनले कृषकहरूमा राहत ।

नकारात्मक प्रभाव

- १ नदीमा ड्याम बने सँगै नदि किनारका वस्तीहरू प्रतिकूल प्रभाव पर्ने सक्ने ।
- २ परम्परागत माझि समुदायको पेसा लोप हुनसक्ने ।
- ३ नदि किनारका वस्तिहरूमा सिंचाई र खानेपानीको अभाव हुन सक्ने ।

माथि उल्लेखित प्रभावको आधारमा नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्न र बातावरणीय व्यवस्थाको कार्यसम्पादन गर्न सुनकोशी आसपासका खेतिजन्य जमिनमा सिंचाइको उचित दिर्घकालिन नहरको निर्माण गरि सिंचाई सुविधा व्यवस्था गरि उल्लेखित राय सुझाव निर्माण कार्य आगाडी बढाउनुहुन सिफारिस साथ अनुरोध गरिन्छ ।

नविन चौपरी
निमित्त/प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

"सभै र्भैको शत्रु, सभै सुनकोशी सभै अविघ्न"

Contact: 9851292855, Website: sunkoshimunsindhuli.gov.np, Email: info@sunkoshimunsindhuli.gov.np

Compose

Inbox 61

Starred

Snoozed

Important

Sent

Drafts 10

Categories

Social

Updates

Forums

Promotions 1

More

Labels

Notes

Personal

राय सुझाव सहित सिफरिस उपलब्ध गारई दिनु हुन बारे

Inbox x

Env Ktm

Dear Sir/Madam namaste वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को नियम ८ (९) बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदनमा सम्बन्धित स्थानीय तह र सम्बन्धित विषयगत कार

Aug 13, 2023, 1:05 PM

SMDMP SMDMP

Dear Sir/Madam, For your kind information, as our email has been changed, please kindly send email to our current email address smdmnp3@gmail.com Thank you.

Aug 13, 2023, 1:06 PM

DFO Ramechhap ramdf@mofe@bagmati.gov.np

Aug 18, 2023, 1:12 PM

to me

Translate to English

जानकारीको लागि वातावरण प्रतिवेदनको मस्यौदा १ प्रति Hard-copy पठाईदिनुहुन जानकारीको लागि अनुरोध छ ।
डिभिजनल वन अधिकृत ओमसागर थापडारीFrom: "Env Ktm" <ews.ktm@gmail.com>To: "dforamechhapp3" <dforamechhapp3@gmail.com>, "ramdf@mofe" <ramdf@mofe@bagmati.gov.np>Cc: smdmnp3@gmail.com

Sent: Sunday, August 13, 2023 1:05:24 PM

smdmnp3@gmail.com

खाँडादेवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

☎ ९८५४०२३६००

☎ ९८५४०५६६००

प.सं:- ०८०/०८१

च.नं:- ४५६

मिति: २०८०/०७/२१

श्री सुनकोशी मरिन डार्इभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना,
सिन्धुली ।

विषय: राय पेश गरिएको सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा यसै रामेछाप जिल्ला खाँडादेवी गाउँपालिकामा प्राप्त पत्र र २०७९/११/०५ गते प्रभाव दैनिकमा प्रकाशित सुचना अनुसार पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी मस्यौदा तयारि गर्ने क्रममा राय सुझाव माग भई आए अनुसार यस गाउँपालिका अन्तर्गतका क्षेत्रमा निम्न अनुसारको प्रभाव पर्ने देखिन्छ ।

सकारात्मक प्रभाव

१. खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४ र ३ मा कृतिम ताल निर्माण भई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गरि Water Boating, Fishing लगायतका Recreational क्रियाकलाप मार्फत व्यवसाय बृद्धि ।
२. खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४ त्रिवेणीमा रहेको नवदेश्वर माहादेव मन्दिर परिसरलाई धार्मिक पर्यटनको रूपमा विकास गरि सुनकोशी र तामाकोशीको संगम स्थलमा वृद्ध तथा असहायका लागि आश्रय स्थल निर्माण गरि धार्मिक पर्यटनको सम्भावना रहेको ।
३. लिफ्ट सिँचाईको माध्यमबाट कृषिमा उत्पादकत्व वृद्धि, पशुपन्छी तथा मत्स्य व्यवसायको बढोत्तरी ।
४. नयाँ तथा व्यवस्थित बस्ति विकास मार्फत सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक रूपान्तरण ।

नकारात्मक प्रभाव

१. नदि आसपासका कृषि योग्य जमिन डुबानमा परी उत्पादकत्वमा कमी हुने ।
२. नयाँ तथा व्यवस्थित बस्ति निर्माण तथा व्यवस्थापन चुनौतिपूर्ण रहेको ।
३. अतिसिमान्तकृत माझी समुदायको मौलिक पेशा तथा व्यवसाय लोभ हुने सम्भावना रहेको ।

जान कुमार श्रेष्ठ

अध्यक्ष
जान कुमार श्रेष्ठ
अध्यक्ष

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
वन निर्देशनालय

फोन नं. ९८५४०२०१९०

डिभिजन वन कार्यालय, मरिण

प.सं. : २०८०/०८१

च.नं. : ६५

कपिलाकोट, सिन्धुली, नेपाल

विषय: राय सुझाव सम्बन्धमा ।

मिति : २०८०/०४/२२

श्री सुनकोशी मरिन डार्डभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुलीमाडी, सिन्धुली ।

प्रस्तुत विषयमा तहो कार्यालयद्वारा प्रस्ताव गरिएको सुनकोशी मरिन डार्डभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको परिवर्तित संरचनाहरू (वि.पि. राजमार्गको स्थानान्तरण, पहुँच सडकको तथा नदि जन्य निर्माण सामग्री संकलन) निर्माण हुने भएको हुनाले वन तथा वातावरण मन्त्रालयको स्वीकृतिले पुरक वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीको लागि यस डिभिजन वन कार्यालय अन्तर्गतको वन क्षेत्र समेत प्रभावित हुने भएकोले सो को पुरक वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन गर्ने सन्दर्भमा कार्यालयको राय सुझाव एवं सिफारिसको अनुरोध भई आएकोले प्रचलित वन ऐन, २०७६, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ तथा नियमावली २०७७ र राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको लागि राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड सहितको कार्यविधि, २०७६ लगायत सम्बन्धित ऐन नियम तथा कार्यविधिहरूको परिधि भित्र रहि पुरक वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नुहुन तथा तपसिल बमोजिमका शर्तहरू/ सुझावहरू समेत समेट्ने गरी प्रतिवेदन तयार गर्न मानसिब देखि सिफारिस गरिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

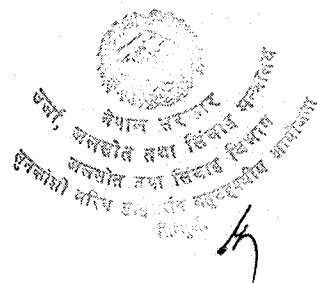
तपसिल:

- १) आयोजनाले सम्भाव्यता अध्ययनका सुरुवात देखि नै विभिन्न विकल्पहरूको विश्लेषण गरी कम भन्दा कम वन क्षेत्र प्रयोग हुनु पर्ने । वन क्षेत्र प्रयोग बापतको सट्टा जग्गा भर्ना अविलम्ब वन विभागको नाममा उपलब्ध गराउनु पर्ने र वन क्षेत्रमा रुख कटान बापतको क्षतिपूर्ति वृक्षारोपणको कार्य सुरु गर्नुपर्ने ।
- २) आयोजनाबाट प्रभावित हुने सा.व. लगायतका वन क्षेत्र र अन्य क्षेत्रमा कम भन्दा कम वातावरणीय प्रभाव (नकारात्मक प्रभावहरू) हुनु पर्ने र सकारात्मक प्रभावहरू बढाउँदै लानु पर्ने गरी प्रयोग गर्ने ।
- ३) वातावरणीय व्यवस्थापन योजना (Environment Management Plan) मा वातावरणीय क्षति न्यूनी करण कृयाकलापहरू, वन संरक्षण र विकासका कृयाकलापहरू तथा सो कार्यान्वयनको लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्था हुनु पर्ने साथै सो कृयाकलापहरू नियमित रूपमा संचालन गरी डिभिजन वन कार्यालय लाई जानकारी गराउनु पर्ने ।
- ४) निर्माणको क्रममा निस्कने माटो ढुंगालगायतलाई व्यवस्थित ढंगले व्यवस्थापन गर्ने र वन, जैविक विविधता र वन्यजन्तु माथि पर्ने सक्ने प्रतिकूल असरलाई हदैसम्म न्युनिकरण ।
- ५) प्रचलित ऐन, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड तथा वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा भूसंरक्षण विभागसँग भएको सम्झौताको अधिनमा रहि कार्य गर्नु पर्ने ।

(अविमन्यु के.सी)

नि. डिभिजनल वन अधिकृत

अनुसूची ७ : भौतिक वातावरणका लागि प्रयोग गरिएको चेकलिष्ट

* Remaining family/budget for compensation of inundation by
* from Dyan bhadar Majhi (wife) and also no compensation

Tilajar Shabare khala (660)
In the confluence of Kamakoshi and Tilajar khala
stone: 10%

gravel and soil: 90%

Height: 3m

cross sand muthali ben, sand
play ground nearby on the right side
near village is Bhakari

Coordinate: 661 In Kamakoshi river right side
stone: 10%

gravel: 60%

sand: 50%

west: Rajgac

Height: 0.5 m, max: 1 m with sand

Coord: 665 (Rajgac ghat)

sand: 65%

stone: 10%

gravel: 15%

cobble: 10%

height: 1.5 m

west: Rajgac

west: Masatar

Sand only: 1-2 m

Max: 2 m

Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग
सुनकोशी नदी

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

* Compensation received as, eight lakhs per ropani

Date _____
Page _____

Beni near three trees (

sand: 55%

cobble: 15%

gravel: 15%

stone: 15%

East: Manthali highway

West: Agriculture land

height: 2 m, 2.2 m (max)

road: 672 hatti habitat

sand: 10%

stone: 30%

cobble: 20%

gravel: 40%

North: Agriculture land

height: 3.2 m

Sitalpati ca 678

sand: 40%

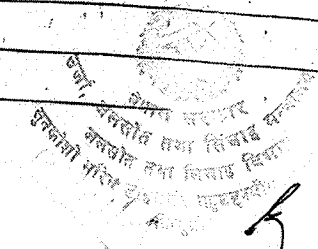
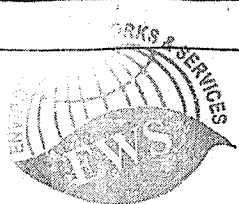
stone: 10%

gravel: 50%

height: 1 m

East: forest

West: ag land

सुनकोशी-मरिन हाइमर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisra

location: 607

2079-09-26

3:59 PM

52.1 56.1 54.1 50.9 48.2 53.0 52.6 46.0 53.3 47.9 54.1
54.1 55.3 57.1 50.7 52.0 48.1 45.8 65.1 49.9 50.1
48.9 50.1 61.1 50.6 53.0 52.2 51.5 50.8 52.2 55.3

52.1

Min: 46.0 dB

Max: 70.3

PM_{2.5}: 24.7 ug/m³ $\frac{70}{100}$

PM₁₀: 31.2 ug/m³ $\frac{75}{100}$

particles: 35930 per/L

CO₂: 1335 ppm

KCH₃: 0.0 mg/m³

Temp: 76°F

Humidity: 46-60-64% $\uparrow$

Time: 2:27 PM
Date: 09-29

Date _____
Page _____

7Ps: 673

DM₂₅: 23.0

FM₁₀: 32.1

Wet Bulb 33702

CO₂ 1314

W₁H₂ 0

Temp 82 °F

Humidity 40%

min

45.7 40.7 41.2 48.0 51.1 49.8 47.5 49.8 41.4

53.3 46.1 41.5

min: 28.7

Max: 70.9

M

Mist

Date: January 12, 2023 / 09/128

Time: 4:07 PM

Location: 663 (Rajjau)

49.3 41.3 41.8, 40.0, 41.9, 40.6, 41.7, 47.5, 40.9

55.1 46.3 45.8

Min: 38.1

Max: 70.9

PM_{2.5}: 21.8

PM₁₀: 26.8

particulates: 315/11

CO₂: 925

Temp: 79 °F

humidity: 35%

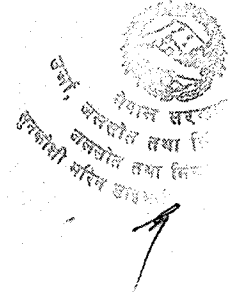

Alisbg

GPS	स्थान	समय	मिति		पूँजकहरू							
			दिनांक	समय	PM ₁₀ (µg/m ³)	PM _{2.5} (µg/m ³)	कणहरू (Particulates) (per/L)	कार्बन डाइऑक्साइड (CO ₂) (ppm)	HCHO (mg/m ³)	तापक्रम (°C)	शर्दीता (Humidity) (%)	
607	Kusumbar	3:59 PM	9/26/08	2:47	31.2	35330	1335	0	76	64		
613	Mahankar	2:27 PM	9/29	25	32.1	35702	1319	0	82	40		
663	राजपुरा	9:01	9/18	01.6	260	31511	925	0	79	35		
09-3578550	भुल्लि	2:16	9/29	24.2	29.7	289488	1561	0	72	45		
85-92293E												

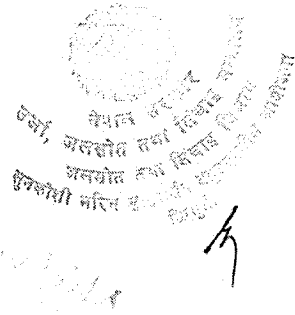
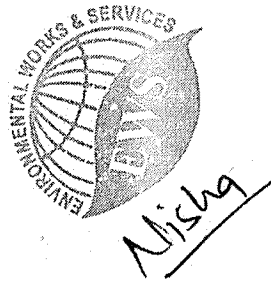

Mishra

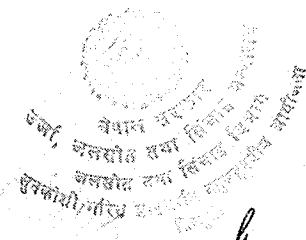
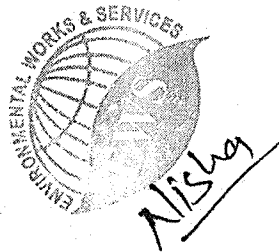
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

अनुसूची ८ : जैविक वातावरणका लागि प्रयोग गरिएको चेकलिष्ट

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

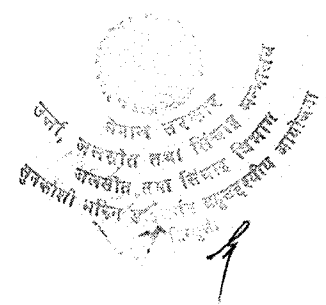
क्र.	प्रति (दिनांक)	57x61	30	X	Y	Date	Page
1	29/11	28	30F	0385222	3025229		
2	29/11	20	24F	0385287	3025300		
3	29/11	20	24F	11	11		
4	29/11	22	24F	11	11		
5	29/11	20	30F	0385205	3025251		
10	29/11	26	30F	0385221	3025222		
11	29/11	28	30F	0385222	3025222		
12	29/11	22	30F	0385285	3025282		
13	29/11	25	30F	0385209	3025206		
14	29/11	25	30F	11	11		
15	29/11	25	24F	0385206	3025206		
16	29/11	20	30F	0385202	3025202		
17	29/11	22	30F	11	11		
18	29/11	22	30F	0385289	3025285		
19	29/11	22	30F	0385285	3025282		
20	29/11	30	30F	0385282	3025282		
21	29/11	22	30F	0385282	3025282		
22	29/11	22	24F	0385282	3025282		
23	29/11	26	30F	11	11		
24	29/11	22	30F	11	11		
25	29/11	22	30F	0385285	3025282		
26	29/11	22	30F	0385289	3025286		
27	29/11	22	30F	0385282	3025282		
28	29/11	20	30F	0385282	3025282		
29	29/11	20	30F	11	11		
30	29/11	25	24F	0385282	3025282		
31	29/11	20	30F	11	11		
32	29/11	20	30F	0385282	3025282		

सुनकोशी-मरिन ड्राइवर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

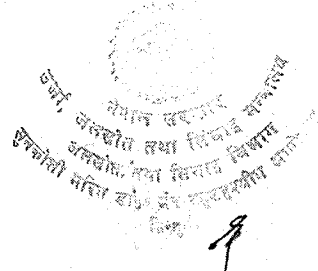
A	पं.ना.नी	क्र.सं.	क्र.सं.	क्र.सं.	क्र.सं.
32	2000	20	20	0325248	3026002
33	2000	25	30	"	"
34	2000	22	23	0325245	3026022
35	2000	20	20	"	"
36	2000	25	26	0325255	3026053
37	2000	20	20	"	"
38	2000	25	30	0325208	3026093
39	2000	20	22	"	"

Date: 20-05-2020
Page: 30

सुनकोशी-मरिन डाइवर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

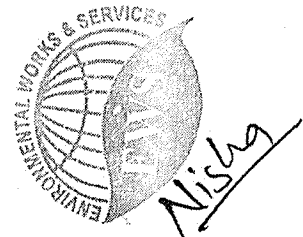
		Date: _____		Page: 36	
क्र	विवरण	प्रमाण	प्रमाण	प्रमाण	प्रमाण
26		29 71	HHH	17	29 71
26		49 400			
26	ग्रामांत 0265200-2024062	49 400	HHH	11	ग्रामांत
30	" " " "	29 71	HHH HHH	11	ग्रामांत
31	" " " "	29 71	HHH	11	ग्रामांत
32	" " " "	29 71	HHH HHH	11	ग्रामांत
33	" " " "	49 400	HHH HHH	11	ग्रामांत
34	ग्राम 0255248-2024092	29 71 - विद्युत			49 400

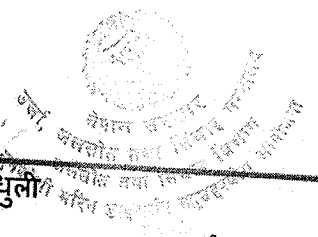
सुनकोशी-मरिन डाइवर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

B-1 shift : starting point : Tinnentra Community Forest
- pole (laps) 2

No.	Name	Type	Count
1	0399124 3024513 - S.San	पिस्ता / लोपा	50 (पिस्ता)
2	0399353 3026090 - "	"	21111111
3	"	"	"
4	"	"	"
5	"	"	"
6	"	"	"
7	"	"	"
8	"	"	"
9	"	"	"
10	"	"	"
11	"	"	"
12	"	"	"
13	"	"	"
14	0388086 3025320	"	"
15	"	"	"
16	0355295 3026260	"	"
17	"	"	"
18	"	"	"
19	"	"	"
20	"	"	"
21	"	"	"
22	0355296 3024085	"	"
23	"	"	"
24	0355294 3024529	"	"
25	0355902 3028082	"	"
26	"	"	"

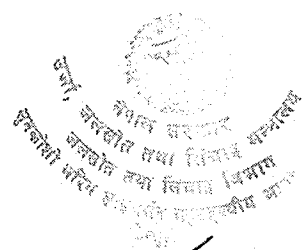
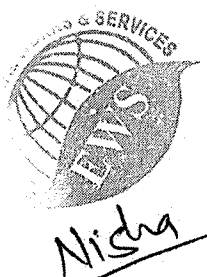

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Handwritten signature or mark.

अनुसूची ९ : प्रश्नावलीको नमुना

१. जनसाङ्ख्यिक विवरण

सामान्य जानकारी

सर्वेक्षण गरिएको गा.पा./न.पा. को नाम: .....

जग्गा धनिको नाम:

वडा नं.

बस्तीको नाम:

फोन नं:

कित्ता नं:

सि नं:

१.१ परिवारमा बस्ने सदस्यको संख्या: .....

अ) महिला: ..... आ) पुरुष: ..... इ) अन्य:.....

परिवारमा बस्ने सदस्यहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	लिंग	उमेर	जात	धर्म
१.					
२.					
३.					
४.					
५.					

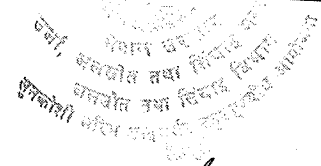
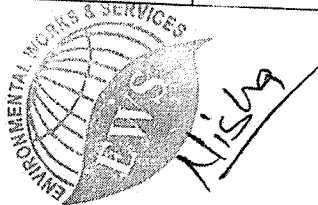
२. शिक्षा

२.१ शैक्षिक संस्थाको सङ्ख्या र किसिम

शैक्षिक संस्था	सङ्ख्या	आयोजना स्थल देखिको दूरी
आधारभूत		
माध्यमिक		
उच्च माध्यमिक		
कलेज तथा विश्वविद्यालय		

२.२ साक्षरता दर शैक्षिक स्तर (५ वर्ष र माथि)

शिक्षा स्तर	पुरुष	महिला	अन्य	साक्षरता दर
निरक्षर				
साक्षर				
एस.ई .ई . वा सो सरह				
दशजोड दुई वा सो				

सरह				
स्नातक स्तर पास				
स्नातकोत्तर स्तर पास				

३. स्वास्थ्य र सरसफाई

३.१ स्वास्थ्य स्थिति/प्राय देखापर्ने रोगहरुको प्रकार र स्वास्थ्य संस्थाको अवस्था?

देखापर्ने रोगहरुको प्रकार	स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार	दुरी र ठेगाना

३.२ खानेपानीको अवस्था

खानेपानीको लागि के प्रयोग गर्नु हुन्छ?

पानीको स्रोत	कैफियत
धारा/पाइप गरिएको	
ट्यूबवेल	
हाते पम्प	
कुवा (छोपिएको/नछोपिएको)	
नदी/सानो खोला	
अन्य	

३.३ शौचालयको अवस्था

घरमा शौचालयको व्यवस्था छ/छैन? (भएमा शौचालयको प्रकार खुलाउने)

अ) छ भने प्रकार खुलाउने..... आ) छैन.....

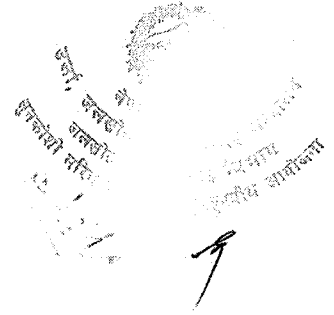
३.४ फोहरमैला व्यवस्थापनको अवस्था

फोहरमैला व्यवस्थापन कसरी गर्नु हुन्छ?

अ) जलाउने..... आ) फाल्ने..... इ) गाड्ने..... घ) अन्य.....

४. भौतिक/सामुदायिक पूर्वाधार

४.१ यातायात पूर्वाधारको अवस्था कस्तो छ? कति दूरीमा छ तथा ठाउँको नाम।

४.२ ऊर्जा आपूर्ति

क) खाना पकाउनका लागि प्रयोग गर्ने ऊर्जाको स्रोत के हो?

ख) बत्ती बालनका लागि प्रयोग गर्ने ऊर्जाको स्रोत के हो?

४.३ सञ्चार (टेलिफोन, हुलाक, टेलिभिजन, इन्टरनेट सेवा) के कस्तो सुविधा छ?

४.४ तपाईंको घरबाट बजार कति दूरीमा पर्छ?

यदि छ भने कति संख्यामा छ र पुग्न कति समय लाग्छ ?

४.६ तपाईंको क्षेत्रमा उद्योग/कलकारखाना छ/छैन यदि छ भने घरबाट कति दूरीमा पर्छ?

५. आर्थिक

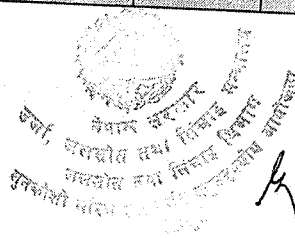
५.१ परिवारका सदस्यहरूको पेशा

क्रम संख्या	पेशा	कैफियत
१	कृषि	
२	पशुपालन	
३	सेवाहरू (अन्य, सरकारी)	
४	पर्यटन	
५	व्यापार/वाणिज्य	
६	उद्योगहरू	
७	श्रम	
८	भरिया	
९	वैदेशिक रोजगार (देश)	
१०	गैरसरकारी संस्था	
११	बेरोजगार	
१२	अन्य	

५.२ जग्गाको स्वामित्व र प्रकार सम्बन्धी विवरण

परिवारको स्वामित्वमा रहेको जग्गा सम्बन्धि विवरण

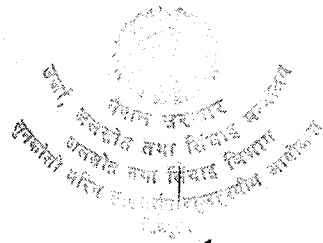
जग्गाको प्रकार	रोपनी, आना, पैसा, दाम	सिंचाइ सुविधा भएको	सिंचाइ सुविधा नभएको	आफ्नै जग्गा	अरुको जग्गा भाडामा	अरुलाई कमाउन दिएको	सरकारी/ऐलानी

					लिएको		
खेत							
बारी							
पाखो							
अन्य							

Nishya

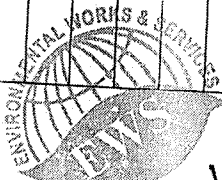

१

५.६ प्रभावित परिवार र घरपरिवारको क्षति हुने नगद फसल उत्पादनको विवरण

संरचनाको किसिम	गा.पा./ब.पा.	नगद फसलको कुल उत्पादन (मेट्रिक टन)					आयोजनाद्वारा जग्गा अधिग्रहणको कारण नगद फसलको क्षति (मेट्रिक टन)					कैफियत		
		आलु	दलहन	तरकारी	फलफूल	अन्य	आलु	दलहन	तरकारी	फलफूल	अन्य			

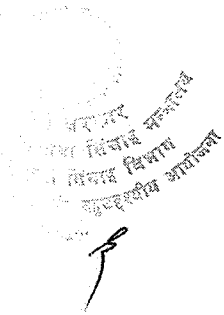
५.७ उत्पादन वा बाली लागत :

बाली उत्पादनमा नोकसानी जमिन घटे चापत: बढ्दो ( ) घट्दो ( )

५.८ के तपाईले गरेको उत्पादनले तपाईको परिवारलाई वर्ष भरी खान पुग्छ? यदि पुग्छ भने कति महिना खान पुग्छ?

- ३ महिना.....
- ३ देखि ६ महिना .....
- ३ देखि ९ महिना.....
- ९ देखि १२ महिना.....
- बचत हुने.....

यदि पर्याप्त छैन भने, खाद्य अभावको सामना गर्ने तरिका

६ जल उपयोग

६.१ कृषि प्रयोजनको लागि जल उपयोगको अवस्था कस्तो छ?
अ) राम्रो..... आ) छैन..... इ) अन्य.....

६.२ उपल्लो र तल्लो तटीय जल उपयोगको अवस्था कस्तो छ?
अ) राम्रो..... आ) छैन..... इ) अन्य.....

७. साँस्कृति

७.१ ऐतिहासिक र साँस्कृतिक धरोहर छ/छैन? छ भने कति दूरीमा र कुन ठाउँमा छर
अ) छ..... आ) छैन.....

७.२ साँस्कृतिक महत्वका खुलास्थल छ/छैन? छ भने कति दूरीमा र कुन ठाउँमा छ?
अ) छ..... आ) छैन.....

७.३ धार्मिक स्थल छ/छैन? छ भने कति दूरीमा र कुन ठाउँमा छ?
अ) छ..... आ) छैन.....

७.४ साँस्कृतिक मान्यता, चालचलन र परम्पराको बारेमा विवरण।

८. भाषा सम्बन्धी विवरण

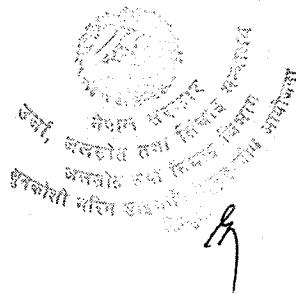
परिवारको सदस्यले कुन भाषा प्रयोग गर्छन् खुलाउने?

अ) स्थानीय भाषा..... आ) मातृ भाषा..... इ) अन्य.....

९. चाडपर्व र अन्य प्रथा

९.१ प्रमुख चाडपर्व र समारोह सम्बन्धी विवरण

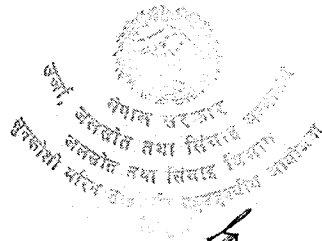
९.२ अन्तिम संस्कार गर्ने स्थल र प्रचलन सम्बन्धी विवरण

अनुसूची १० : स्थलगत अध्ययनको क्रममा लिइएको तस्वीरहरू

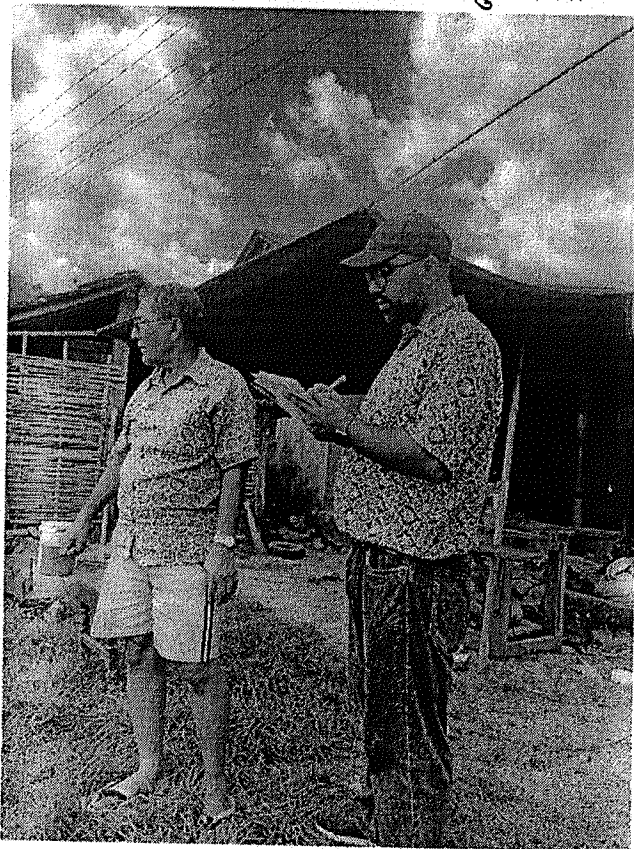

Nishy

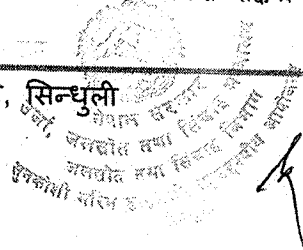
फोटो नं. १: टेलरेस स्थानान्तरण हुने स्थल

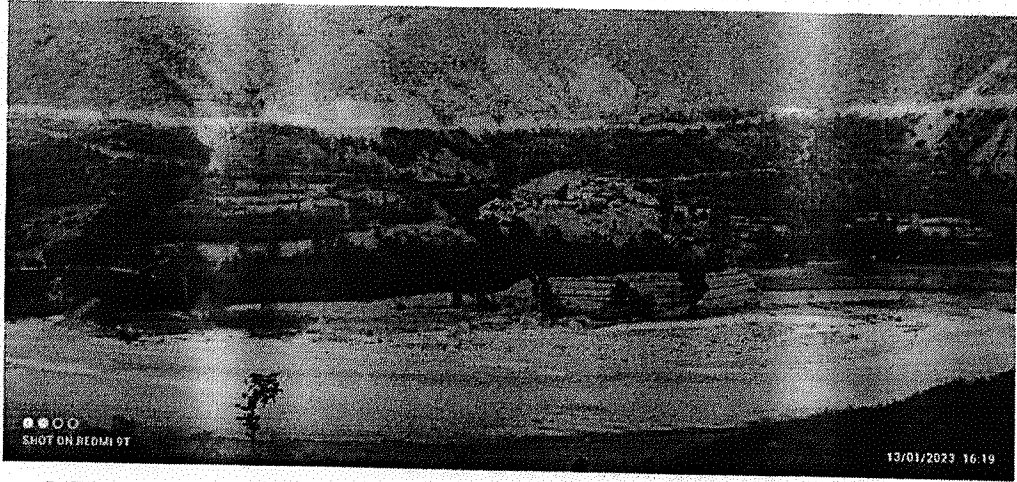

फोटो नं. २: सर्ज ट्यांक स्थानान्तरण हुने स्थल नजिक पर्ने जानकारी सङ्कलन गर्दै

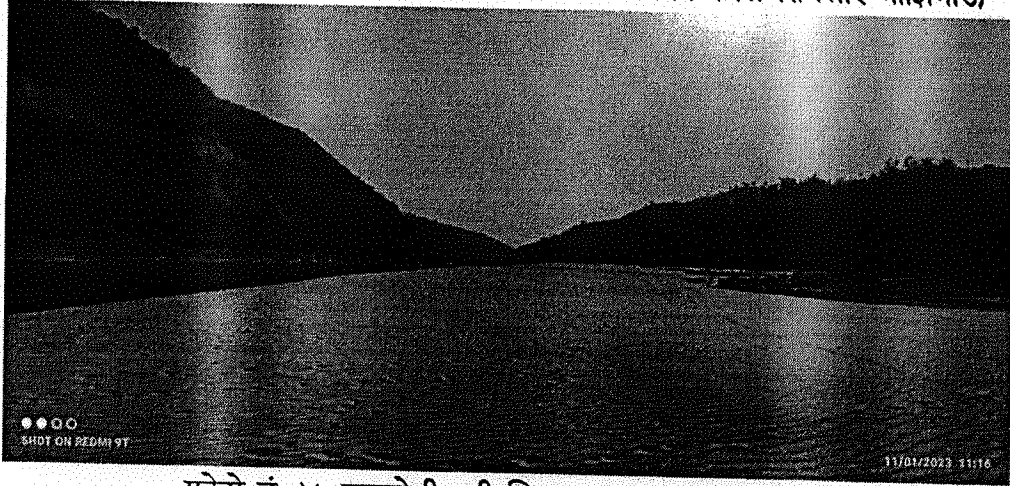

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

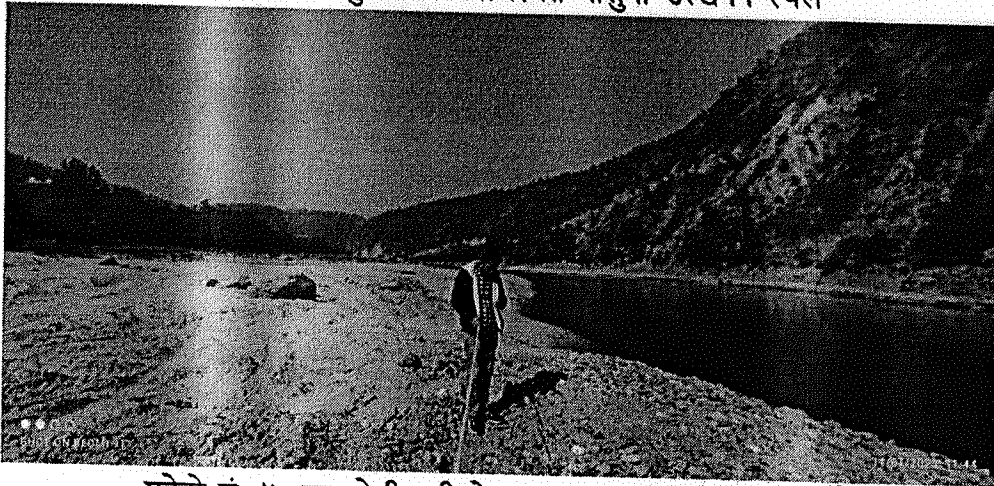

फोटो नं. ३: सुनकोशी नदी स्थित नदीजन्य पदार्थ उत्खनन स्थल सिमलारि माझिगाउँ

फोटो नं. ४: सुनकोशी नदी स्थित बालुवा उत्खनन स्थल

फोटो नं. ५: सुनकोशी नदीको उत्खनन स्थलमा नाप जाँच गर्दै

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Mishra

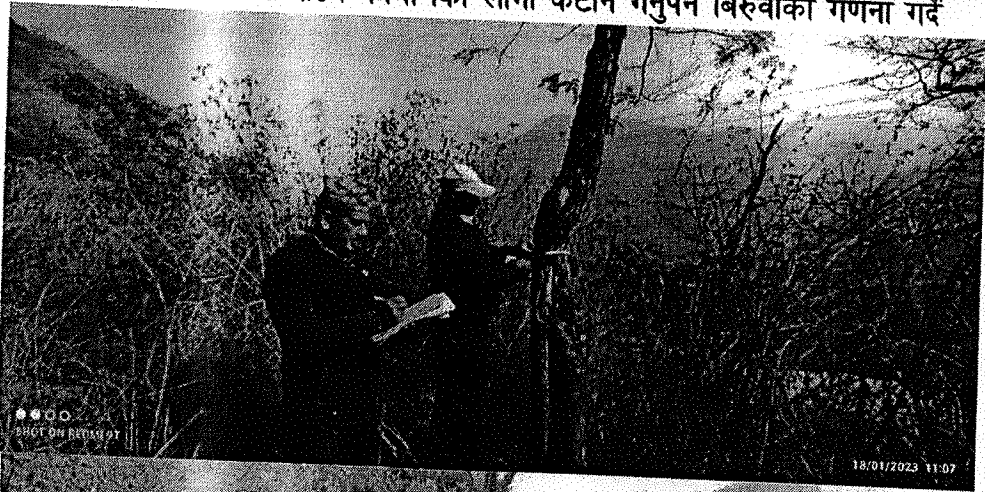
CIVIL WORKS & SERVICES

सुनकोशी नदी
मरिन डाइभर्सन
बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

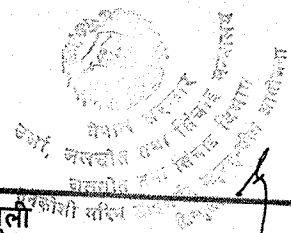
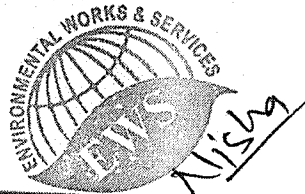
५

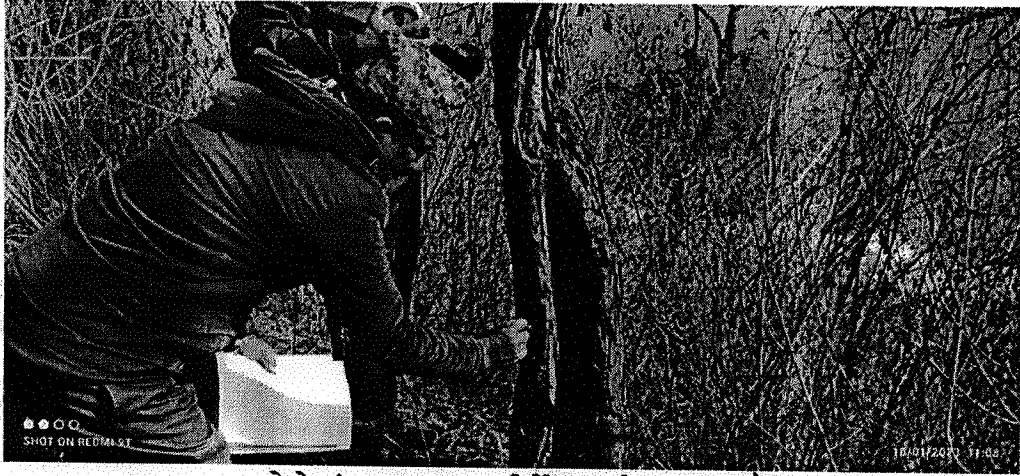
फोटो नं. ६: सर्भिस सडक निर्माणको लागि कटान गर्नुपर्ने बिरुवाको गणना गर्दै

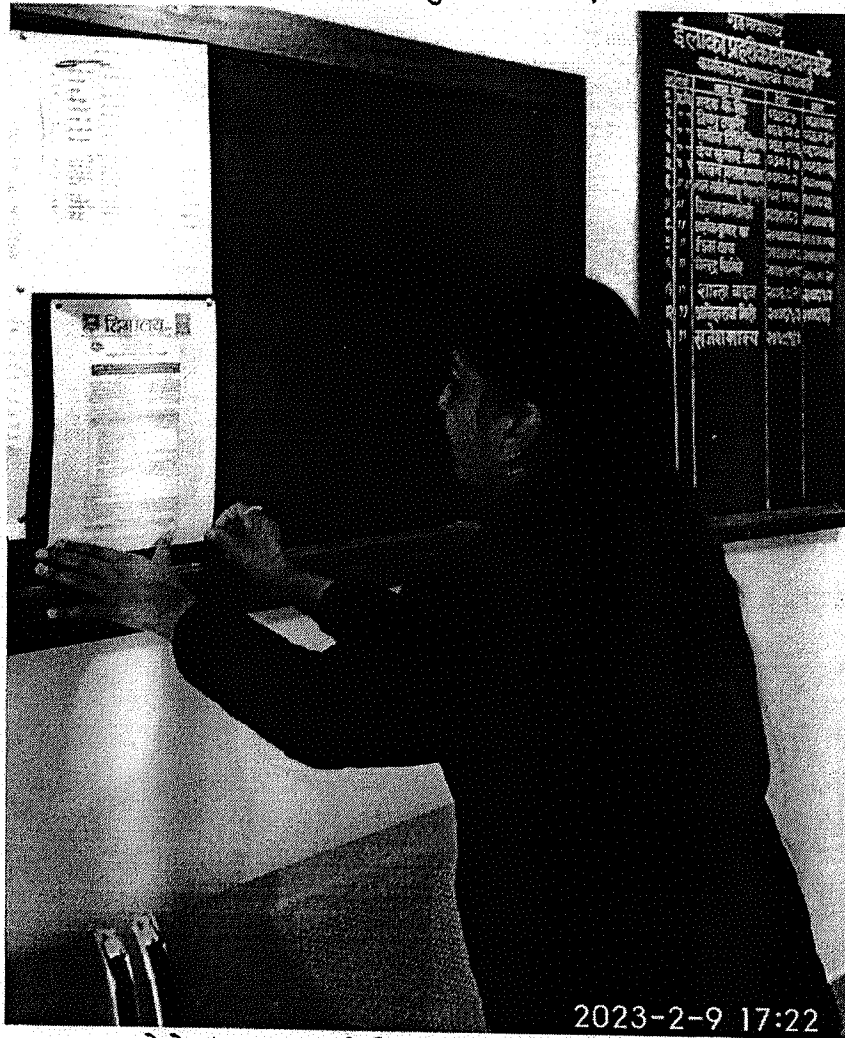
फोटो नं ७ र ८: कटान गर्नुपर्ने रुखको गोलाई मापन गर्दै सब-डिभिजन वन कार्यालयका प्राविधिक

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

फोटो नं ९: कटान गर्नुपर्ने रुखको छपान गर्दै

फोटो नं. १०: सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना टाँस गर्दै

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

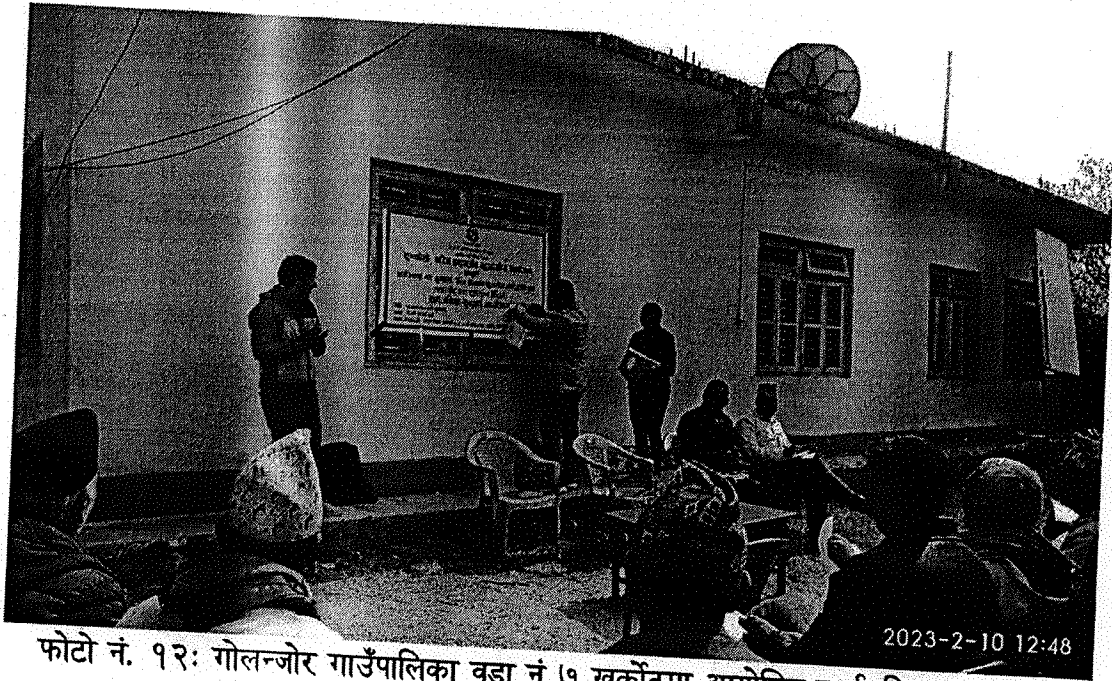
Handwritten signature

Handwritten mark

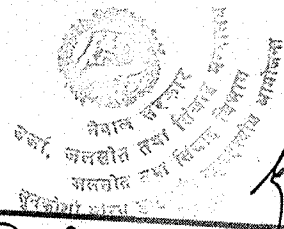
2023-2-10 12:38

फोटो नं. ११: गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ खुर्कोटमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रम

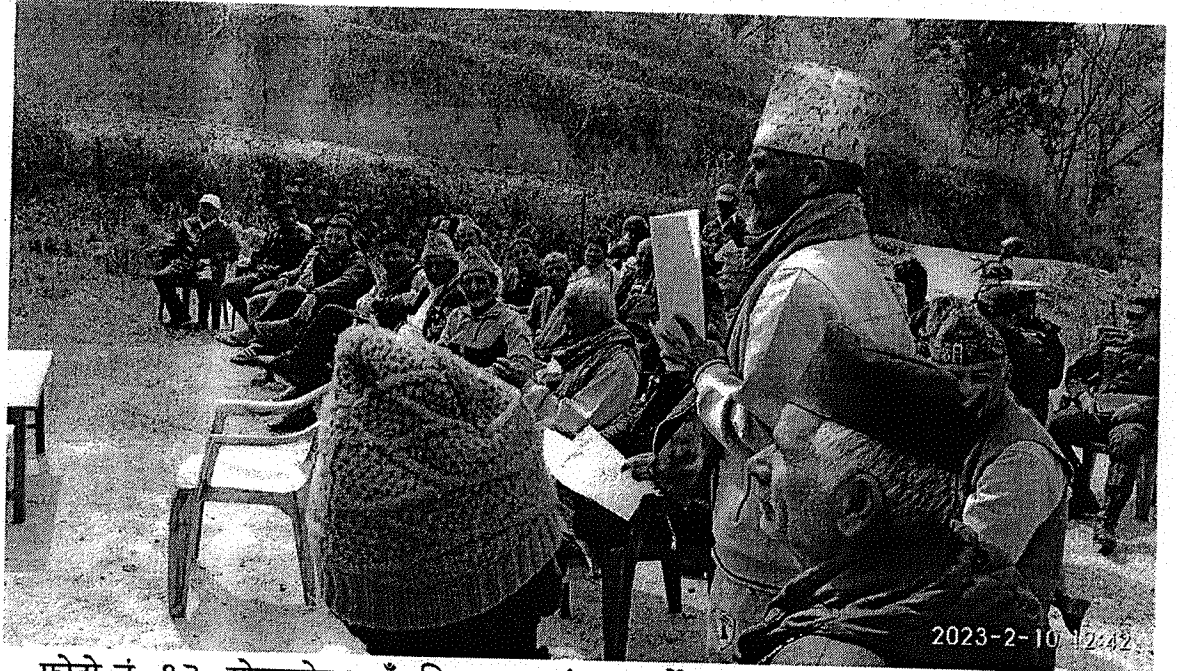

2023-2-10 12:48

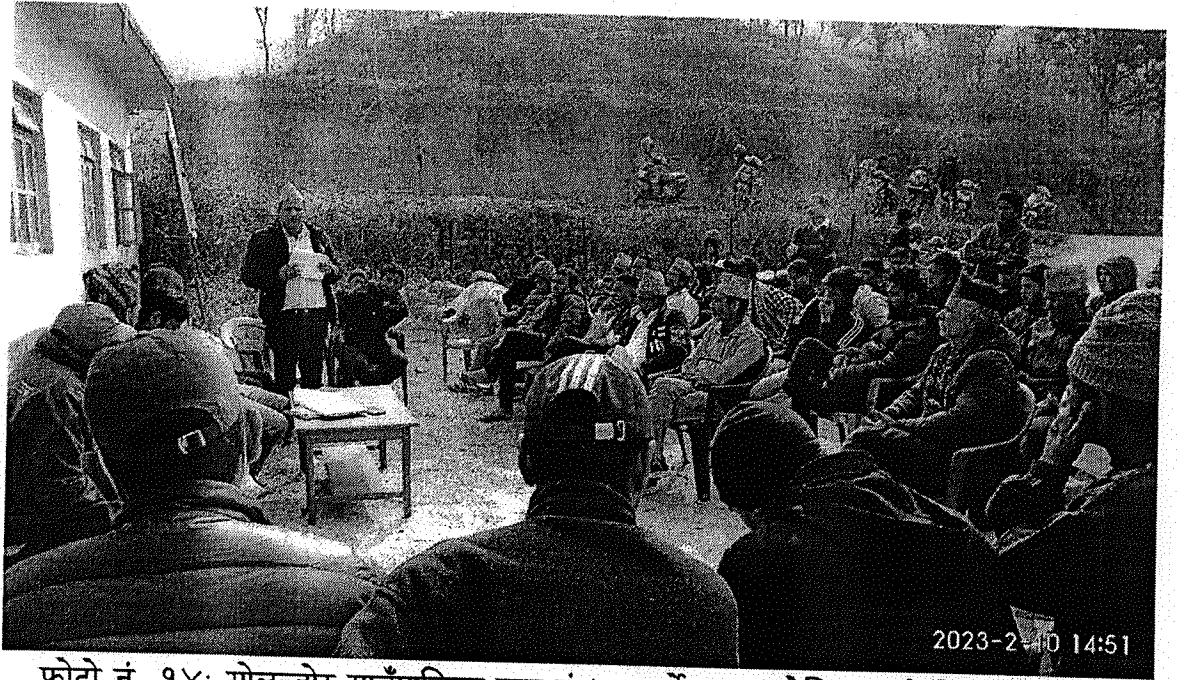
फोटो नं. १२: गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ खुर्कोटमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमको उद्घाटन गर्दै वडा अध्यक्ष रेगन राज थापा

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

फोटो नं. १३: गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ खुर्कोटमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा सरोकारवालाले आफ्नो कुरा राख्दै

फोटो नं. १४: गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं ७ खुर्कोटमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा खाँडादेवी वडा नं ४ क अध्यक्ष ज्यूले आफ्नो कुरा राख्दै

Nishya

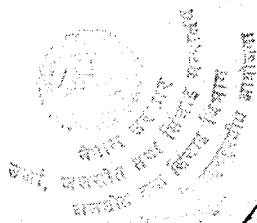
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

५

अनुसूची ११ : आयोजनाका लागि कटान गर्नुपर्ने रुखको विस्तृत विवरण

Nishy

संरक्षण विभाग

सुनकोशी नदी बायाँ किनारमा पहुँच सडकको लागि कटान गर्नुपर्ने रुखको विवरण

सि. न	X	Y	रुखको नाम	वैज्ञानिक नाम	व्यास (इन्च)	उचाई (फिट)
१	३९९४२३	३०२४९७८	खयर	Senegalia catechu	२०	१२
२	३९९४२३	३०२४९५६	सिसौ	Dalbergia sissoo	१५	१२
३	३९९४१९	३०२४९३२	सिमल	Bombax ceiba	४५	३५
४	३९९४१३	३०२४८९८	सिमल	Bombax ceiba	२२	१५
५	३९९३९६	३०२४८३८	खयर	Senegalia catechu	२४	१६
६	३९९३९२	३०२४८०४	खयर	Senegalia catechu	१८	१२
७	३९९३७९	३०२४८०८	खयर	Senegalia catechu	१२	१०
८	३९९३८५	३०२४६४८	खयर	Senegalia catechu	३५	२५
९	३९९३५४	३०२४३३४	खयर	Senegalia catechu	४७	९
१०	३९९३३६	३०२४३८१	खयर	Senegalia catechu	४१	१५
११	३९९३१८	३०२४३९४	खयर	Senegalia catechu	४५	२०

सुनकोशी नदी दायाँ किनारमा पहुँच सडक र बि. पी. राजमार्गको स्थानान्तरणको लागि कटान गर्नुपर्ने रुखको विवरण

सि. न	X	Y	रुखको नाम	वैज्ञानिक नाम	व्यास (इन्च)	उचाई (फिट)
१	३९९२३५	३०२५५३१	दवदवे	Lanea coronandeli ca	३५	४०
२	३९९१९७	३०२५३००	खयर	Senegalia catechu	३०	२५
३	३९९१९७	३०२५३००	करम	Neolamarckia cadamba	३०	२५
४	३९९१९७	३०२५३००	दवदवे	Lanea coronandeli ca	५५	४५
५	३९९२०३	३०२५२५१	खयर	Senegalia catechu	२८	३०
६	३९९२२७	३०२५२६५	खयर	Senegalia catechu	२७	३२

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Misha

सुनकोशी नदी किनारमा
बहुउद्देश्यीय आयोजना
काठमाडौं

७	३९९२२२	३०२५२५६	करम	<i>Neolamarckia cadamba</i>	२४	३२
८	३९९१९८	३०२५१८५	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२२	३०
९	३९९२०१	३०२५०७४	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	३८	३५
१०	३९९२०१	३०२५०७४	करम	<i>Neolamarckia cadamba</i>	३८	३०
११	३९९२०७	३०२४९०२	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२४	२८
१२	३९९२०७	३०२४८५३	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	४०	३५
१३	३९९२०७	३०२४८५३	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२६	३५
१४	३९९१४१	३०२४६९०	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	३२	३०
१५	३९९१८४	३०२४७३२	सल्ला	<i>Pinus Sps.</i>	३२	३५
१६	३९९१३२	३०२४०१४	सिसौ	<i>Dalbergia sissoo</i>	३०	४०
१७	३९९१६३	३०२४८४७	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२३	३०
१८	३९९१६६	३०२४७६३	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२२	२५
१९	३९९१६६	३०२४७६३	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२७	३०
२०	३९९१६६	३०२४७६३	फडिल		२२	३५
२१	३९९१५९	३०२४१६३	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२५	३२
२२	३९९१४१	३०२४१९७	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२२	३०
२३	३९९०८६	३०२४२३९	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	२२	३१
२४	३९९०६२	३०२४३३०	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	४०	३०
२५	३९९०६२	३०२४३३०	राजवृक्ष	<i>Cassia fistula</i>	२०	३०
२६	३९९१४५	३०२४५७६	अमला	<i>Phyllanthus emblica</i>	१८	२४
२७	३९९१४५	३०२४५७६	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	३८	३५
२८	३९९१६२	३०२४६६६	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	३०	३०
२९	३९९२५९	३०२५०७२	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	३०	४०

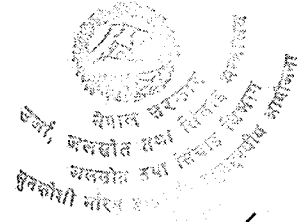
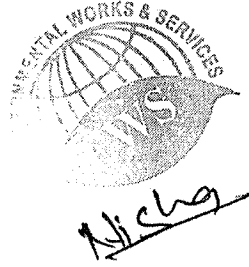
सुनकोशी-मरिन डाइवर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Nisha

जहाँ, जलकोत तथा
अवशेष तमा खिचि
सुनकोशी नदीका दूधकोत

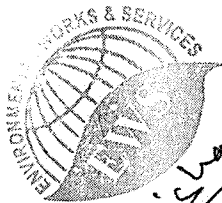
३०	३९९२५९	३०२५०७२	खयर	Senegalia catechu	२९	३५
३१	३९९२६९	३०२५१२२	खयर	Senegalia catechu	३२	३३
३२	३९९२६९	३०२५१२२	खयर	Senegalia catechu	२०	३०
३३	३९९२९९	३०२५२४३	खयर	Senegalia catechu	३६	३५
३४	३९९२९९	३०२५२४३	खयर	Senegalia catechu	३०	३२
३५	३९९३०५	३०२५३१३	खयर	Senegalia catechu	२०	२२

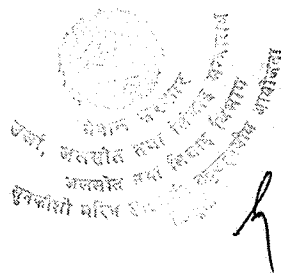
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

आयोजनाले क्षति हुने बिरुवा र लाश्राको संख्या

सि.न.	प्रजातिको नाम	वैज्ञानिक नाम	बिरुवा	लाश्रा
१	सिसौ	<i>Dalbergia sissoo</i>	७३	८३
२	खयर	<i>Senegalia catechu</i>	९७	३८
३	वेल	<i>Aegle marmelos</i>	२	
४	बोटधयो	<i>Lagerstroemia parviflora</i>	३	
५	इपिल इपिल	<i>River tamarind</i>	७	
६	करम	<i>Neolamarckia cadamba</i>	७	
७	दवदवे	<i>Lannea coromandelica</i>	१२	५
८	फडिल			४
९	सिन्दूरे		३	२
	जम्मा		२०४	१३२

Nisha

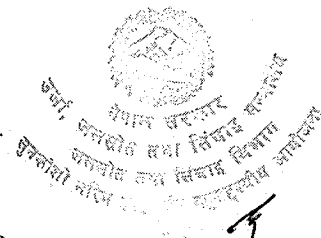

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

अनुसूची १२ : स्व घोषणा पत्र/व्यक्तिगत विवरण

Xliskg

T

नेपाल सरकार ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय, सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली प्रस्तावक रहेको सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको सम्पूर्ण चरणमा हामी निम्न बमोजिमका अध्ययन टोलीका सदस्यहरू संलग्न रही यो प्रतिवेदन तयार गरिएको साँचो हो। अध्ययनका क्रममा हामीहरूले सङ्कलन गरेका प्राथमिक सूचना र तथ्याङ्कहरू वास्तविक हुन र सङ्कलन गरिएका द्वितीय सूचना र तथ्याङ्कहरूका लागि सर्जक प्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्छौं। यस प्रतिवेदनको कुनै कुरा झूटा ठहरिए अथवा अन्य कुनै प्रतिवेदनको पुरै साभार गरिएको पाए कानुन बमोजिम सजाय भोग्न तयार रहेको स्व-घोषणा गर्छौं।

विशेषज्ञता	विशेषज्ञहरूको नाम	योग्यता	दस्तखत
टोली प्रमुख	निशा बाल्मिकी	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान	Nisha
वातावरण विज्ञ र जि.आई.एस. विज्ञ	दिपक राज बस्नेत	स्नातकोत्तर, वातावरण विज्ञान	दिपक
जलस्रोत विज्ञ	बिभूति ओझा	स्नातकोत्तर, जलस्रोत	Bibuti
भूगर्भशास्त्री	चम्पक बाबु सिलवाल	स्नातकोत्तर, भूगर्भशास्त्र	Champak
वन विज्ञ	जय राज मिश्र	स्नातकोत्तर, वन विज्ञान	Jay Raj
सामाजशास्त्री	युगेश अधिकारी	स्नातकोत्तर, सामाजशास्त्र	Yugesh

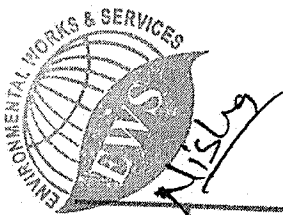
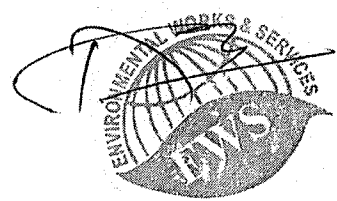
इन्भारोमेन्टल वर्क्स एण्ड सर्भिसेज

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

फोन: ०१-४१०४४७९/८०

ईमेल: ews.ktm@gmail.com

छाप र दस्तखत

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

CURRICULUM VITAE

POSITION: ENVIRONMENTAL EXPERT/TEAM LEADER

PERSONAL DETAILS		
1	Name	Nisha Balmiki
2	Date of Birth	2039-05-20
3	Communication Address	Tyanglaphant, Kritipur-10
4	Mobile Number	9849605195
5	Email id	nishabalmiki5@gmail.com
EDUCATIONAL DETAILS		
1	Masters	Masters in Environmental Science
PROFESSIONAL DETAILS		
EIA/IEE/BES study Details(Recent Ten studies)		
1	Environmental Expert/Team Leader for IEE of Thyaure Khola Phyaure Irrigation Project, Ilam (13.50 km: 2018).	
2	Environmental Expert/Team Leader for IEE of Hilltake Health and Homes Pvt.Ltd (2018).	
3	Environmental Expert/Team Leader for IEE of Sustainable Collection and Excavation of Sand, Gravel and Boulder from Flood Plain of Jhijharai, Paruwa and Khairi Rivers of Rapti Sonari Rural Municipality, Banke.(2018).	
4	Environmental Expert/Team Leader for EIA of Rupa Tal Conservation Integrated Development Project, Pokhara (2019).	
5	Environmental Expert/Team Leader for EIA of Lalbakaiya Irrigation Project, Rautahat (2020).	
6	Environmental Expert/Team Leader for EIA of Tribeni Irrigation Project, Kachankawal, Jhapa 2021	
7	Environmental Expert/Team Leader for IEE study of Biring ,Mechi,Kamal and Kankai River, river training works, Jhapa	
8	Environmental Expert/Team Leader for IEE study of Transmission line and Hydro power, kailali	

Certification:

I, the undersigned, certify to the best of my knowledge and belief that

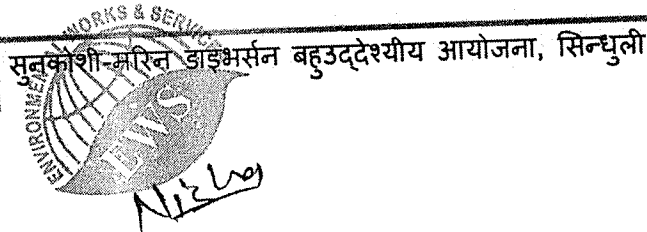
- (i) This CV correctly describes my qualifications and experience
- (ii) I certify that I have been informed by the firm that it is including my CV in the Report . I confirm that I will be available to carry out the assignment for which my CV has been submitted in accordance with the implementation arrangements and schedule set out in the Proposal.
- (iii) I understand that any willful misstatement described herein may lead to my disqualification or dismissal, if engaged.

Nisha

[Signature of expert]

Date: 2079/11/04

Day/Month/Year

Issue number 57406039

B078245

Tribhuvan University

Office of the Controller of Examinations
Kathmandu, Nepal

Academic Transcript

Student's Name : NISHA BALMIKI Regd. # : 5-2-212-2-2005
 Campus : University Campus, Kirtipur Institute/Faculty : Science and Technology
 Examination : Master's Degree in Environmental Science Course Duration : 2 Academic Years

Subjects appeared in the First Year Examination					Subjects appeared in the Second Year Examination				
	Full Marks	Pass Marks	Marks Obtained	Remarks		Full Marks	Pass Marks	Marks Obtained	Remarks
ENV511:Ecology	100	40	78		ENV621:Environmental Mgt. & Conservation	100	40	70	
ENV512:Environmental Earth Science	100	40	78		ENV622:Env. Impact & Mitigation Technique	100	40	81	
ENV513:Env. Pollution & Monitoring	100	40	80		ENV625:Wild Life Management	100	40	63	
ENV514:Environment & Energy	100	40	82		ENV628:Practical Paper	75	25	54	
ENV515:Ecology, Env. Geology, Meteorology, Hydrology, Env. Chem. & Microbiology Pr.	50	20	45		ENV629:Field Work	25	10	20	
ENV516:Env. pollution, Energy, Ecotoxicology Natural Hazards & Solid Waste Mgt. Pr.	50	20	45		ENV630:Dissertation Work	100	40	84	
Total	500	200	408		Total	500	200	374	
GRAND TOTAL	1000	400	782		Programme starting year : 2008	Ending year : 2010			

(S.D. 11-08-2013)
(V.B. 12-09-2013)

First Year		Second Year	
Year	Roll Number	Year	Roll Number
2009	4359	2010	4411

Percentage : 78.20

Passed Division: Distinction

Passed Year : 2013

Date of Issue 30/09/2013

Prepared by

Checked by

Chief of Records Div.

Controller of Examinations

NOTE : * means the student has passed in the second attempt.

** means the student has passed in more than two attempts.

सुनकोशी-मरिचि डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Mistry

CURRICULUM VITAE

POSITION: GIS EXPERT

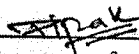
PERSONAL DETAILS		
1	Name	Dipak Raj Basnet
2	Date of Birth	1 st December 1992
3	Communication Address	Santungal, Chandragiri-8
4	Mobile Number	9779845462686
5	Email id	Dipakrb92@gmail.com
EDUCATIONAL DETAILS		
1	Masters	Master's in environmental science
PROFESSIONAL DETAILS		
EIA/IEE/BES study Details (Recent studies)		
1	IEE study of Babai Bridge, dang	
2	Initial Environmental Examination Study for Upgrading of Birithad-Bungal-Bijgada (20 Km) Road Section	
3	Initial Environmental Examination Study for Upgrading of Chainpur-Jayaprithivinagar-Darchula Road Section (19 Km)	
4	Initial Environmental Examination Study for Upgrading of Chainpur-Padesh-Kailash Road Section [18 Km]	

Certification:

I, the undersigned, certify to the best of my knowledge and belief that

- (i) This CV correctly describes my qualifications and experience.
- (ii) I am not a current employee of the GoN.

I understand that any willful misstatement described herein may lead to my disqualification or dismissal, if engaged.

[Signature of expert]

Date: 2079/11/04
Day/Month/Year

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Mishra

Issue Number: SES300022

Tribhuvan University S 0001867

Office of the Controller of Examinations
Kathmandu, Nepal

Academic Transcript

Student's Name: **DIPAK RAJ BASNET** Regd.#: 6-2-37-280-2010
 Campus: University Campus, Kirtipur Institute / Faculty: Science and Technology
 Examination: Master's Degree in Environmental Science Course Duration: 2 Years (Four Semesters)

FIRST SEMESTER				
Code No.	Subjects	Cr Hrs	GPA	Grade
Env.511	Ecology and Environmental Science	4	3.30	B+
Env.512	Environmental Earth Science	4	3.30	B+
Env.513	Environmental Pollution and Monitoring	4	3.00	B
Env.514A	Ecology and Environmental Science Practical	2	4.00	A
Env.514B	Environmental Earth Science Practical	2	3.70	A-
Env.514C	Environmental Pollution and Monitoring Practical	2	3.30	B+

SECOND SEMESTER				
Code No.	Subjects	Cr Hrs	GPA	Grade
Env.521	Environmental Conservation and Management	4	3.00	B
Env.522	Environmental Impacts and Management Techniques	4	3.00	B
Env.523	Environment and Energy	4	3.00	B
Env.525	Wildlife Management	4	3.30	B+
Env.528	Case Study and Field Work	2	3.70	A-

THIRD SEMESTER				
Code No.	Subjects	Cr Hrs	GPA	Grade
Env.631	Environmental Economics, Law and Policy	4	3.30	B+
Env.632	Environmental Modeling and Research Methodology	2	3.70	A-
Env.633	Biodiversity Conservation and Management	4	3.70	A-
Env.637	Climate Change	4	3.70	A-
Env.639A	Field Visit and Community Work / Internship	2	3.70	A-
Env.639B	Term Papers, Dissertation, Proposal and Seminar	2	3.70	A-

FOURTH SEMESTER				
Code No.	Subjects	Cr Hrs	GPA	Grade
Env.641	Remote Sensing and Geographical Information System	2	4.00	A-
Env.645	Dissertation Work	8	3.70	A-

CGPA	3.43
Final Grade	B+
Remarks	First Division
Passed Year	2017

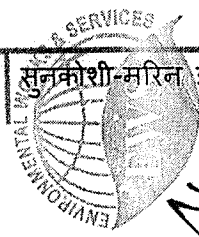
Total Credit Hours Earned: 64 S.D.: 27/08/2017 V.D.: 22/09/2017
 Programme Start Year: 2014 End Year: 2016

Semester Roll No.	I	II	III	IV
Env 300071	2014	2015	2015	2016

Semester	I	II	III	IV
SGPA	3.36	3.14	3.61	3.76
Grade	B+	B	B+	A-

Note: * means the student has passed in the second attempt
 ** means the student has passed in more than two attempts.

Date of Issue: 2018-03-12
 Prepared by: [Signature] Checked by: [Signature] Chief of Records Div. Controller of Examinations

संनकोशी-मरिनि डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Nishu

CURRICULUM VITAE
POSITION: WATER RESOURCES EXPERT

PERSONAL DETAILS		
1	Name	Bibhuti Ojha
2	Date of Birth	July 28, 1983
3	Communication Address	House no 473/58, Milan Chowk, Baneshwor, Kathmandu
4	Mobile Number	9860013751
5	Email id	Bibhutio523@gmail.com
EDUCATIONAL DETAILS		
1	Ph.D	(Subject/Year)
2	Masters	Water Engineering Management /2013
3	Bachelors	Bachelor in Civil Engineering /2007
PROFESSIONAL DETAILS		
EIA/IEE/BES study Details(Recent three studies)		
1	BES study of Banighat Bridge Tikapur, Kailali	
2	BES study of Chacharawaghat Bridge Tikapur, Kailali	
3	IEE study of Biring, Mechi, Kamal and Kankai River, river training works, Jhapa	
4	IEE study of Bake,, Lakhandehi and Jhim River, river training works, Haripur, Sarlahi	
5	Feasibility study for proposed waste water treatment plant Sabaila Municipality (Economical, environmental and social aspect)	
6	IEE preparation of Sanga-Ashapuri, Pati Bhanjyang-Pramhansha Ashram" Road Section Bhaktapur (S.442 km: 2017).	
7	IEE study of Pasaha Khola Bridge, DTO, Bara (2017/2018)	

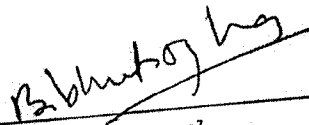
Certification:

I, the undersigned, certify to the best of my knowledge and belief that

- (i) This CV correctly describes my qualifications and experience.
(ii) I am not a current employee of the GoN.

- (i) I certify that I have been informed by the firm that it is including my CV in the Report. I confirm that I will be available to carry out the assignment for which my CV has been submitted in accordance with the implementation arrangements and schedule set out in the Proposal.

I understand that any willful misstatement described herein may lead to my disqualification or dismissal, if engaged.

[Signature of expert]

Date: 2079/11/04
Day/Month/Year

सुनकोशी-मरिज हाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Misha

**ASIAN INSTITUTE OF TECHNOLOGY
DEGREE OF MASTER**

Issue Date: 20 May 2013

Name Mrs. Ojha Bibhu		Previous Degree(s)/Institution B.Sc.CE		Year Awarded 2007
Date of Birth 28 July 1983	Country Nepal	Pokhara University, Nepal		
Registration No. 112997	Date Admitted to AIT 10 August 2011	Option Thesis	Credits/Institution Transferred	
School School of Engineering and Technology			Degree Awarded Master of Engineering	
Field of Study Water Engineering and Management			Date of Graduation / Completion 23 May 2013	
Notes				

Course No.	Description / Course Title	Total Hours		Credits	Grade	GPA	Cumulative GPA
		Lab	Lec				
August Semester 2011							
CE74.11	Watershed Hydrology	0	45	3.0	A		
CE74.12	Hydrodynamics	0	45	3.0	B+		
CE74.13	Water Resources Systems	0	45	3.0	B+		
CE74.14	Concepts in Water Modeling	0	15	1.0	A		
CE74.41	Water Supply and Sanitation	0	45	3.0	B+		
				13		3.65	3.65
January Semester 2012							
CE74.53	Land and Water Conservation and Management	22.5	37.5	3.0	A		
CE74.54	Integrated Water Resources Management	45	30	3.0	B+		
CE74.55	Modeling of Water Resources Systems	90	15	3.0	B+		
CE74.71	EIA and GIS Applications in Water Resources	45	30	3.0	B+		
CE74.9001	Selected Topic: Research Design and Experimental Methods	45	15	2.0	B		
				14		3.54	3.59
	Coursework Credits Gained:			27.0			3.59
	Thesis Credits Gained:			22.0			
	Total Number of Credits Gained:			49.0			
	Thesis Examination:				Passed		

Title of Thesis: Hydro-economical Modeling of Water Flow Allocation in West Rapti Basin, Nepal	Grade: Very Good
--	------------------

Program Committee: 1. Dr. Sylvain Roger Perret (Chairperson) 2. Prof. Miksaad S. Babel (Co-Chairperson) 3. Dr. Damien Jordan (Member)	Official transcripts not valid without signature and seal of the Institute Program Committee
--	--

CURRICULUM VITAE

POSITION: FORESTER

PERSONAL DETAILS		
1	Name	Jay Raj Mishra
2	Date of Birth	1985-02-02, A.D.
3	Communication Address	Bhimdatta-16, Kanchanpur
4	Mobile Number	9841966335
5	email id	Aecar2016@gmail.com
EDUCATIONAL DETAILS		
1	Masters	M.Sc In Forestry, 2007
PROFESSIONAL DETAILS		
EIA/IEE/BES study Details(Recent three studies)		
1	EIA study of Naw Gad Hydropower Project, Drchula ,	
2	IEE study of Biring ,Mechi,Kamal and Kankai River, river training works, Jhapa	
3	IEE study of Bake,,Lakhandehi and Jhim River, river training works, Haripur,Sarlahi	

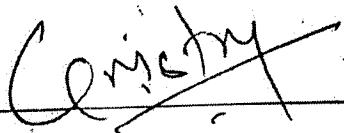
Certification:

I, the undersigned, certify to the best of my knowledge and belief that

- (i) This CV correctly describes my qualifications and experience
- (ii) I am not a current employee of the GoN

(iii) I certify that I have been informed by the firm that it is including my CV in the Report for this project. I confirm that I will be available to carry out the assignment for which my CV has been submitted in accordance with the implementation arrangements and schedule set out in the Proposal.

I understand that any willful misstatement described herein may lead to my disqualification or dismissal, if engaged.

[Signature of expert]

Date: 2079/11/04

Day/Month/Year

Nishu

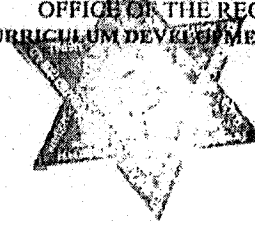
सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं
नेपाल ।

Reg. No./पत्र संख्या: 4686

शिक्षाध्यक्षको कार्यालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
OFFICE OF THE RECTOR
CURRICULUM DEVELOPMENT CENTRE

Tribhuvan University
Kirtipur, Kathmandu
Nepal
Tel No.: 4330856
4334041

Date/ मिति: २०७३-०९-२०

Jay Raj Mishra
Kanchanpur,
Mahakali, Nepal.

Subject: Equivalence.

According to the decision of 2062 Asar 01 B.S. degree
of Master of Science (Forestry) of
Hemwati Nandan Bahuguna Garhwal
University, Garhwal, India.

is Equivalent to the degree of Master's Degree in Relevant
Subject. of

Tribhuvan University is decided and this Equivalence Certificate has been issued as per the decision of
Equivalence Determination Committee of Tribhuvan University.

J.K.S. (2)
2062/15/25
Prof. Dr. Gopindra Kumar Paudel
Executive Director

- Note:**
1. The authenticity of the Mark sheets and Certificate of the respective student can be obtained from the respective Board. The academic equivalence is given only to the above mentioned institution.
  2. Relevant Subject refers to the subject mentioned on the degree certificate. Except Institute of Science & Technology and Institute of Engineering's Degree.

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Mishra

CURRICULUM VITAE

SOCIOLOGIST

PERSONAL DETAILS

1	Name	Yugesh Adhikaree
2	Date of Birth	2040-09-18
3	Communication Address	Kausaltar, Bhaktapur
4	Mobile Number	9849131592
5	Email id	adikyug@gmail.com
6	Position	Sociologist

EDUCATIONAL DETAILS

2	Masters	Master of Arts, Sociology (T.U.)/2012-14
3	Bachelors	Bachelor of Engineering in Electronics & Communication (T.U.)/2003-07

PROFESSIONAL DETAILS

1	IEE of River Training work of Biring river, Jhapa, 2021
2	IEE of River Training work of Kamal River, Jhapa, 2021
3	IEE of River Training work of Mechi river, Jhapa, 2021
4	IEE of River Training work of Kankai river, Jhapa, 2021
5	IEE of River Training work of Jhim river, Sarlahi
6	IEE of River Training work of Bake River, Sarlahi
7	IEE of Upgrading of Maldhunga-Beni Road section
8	IEE of River Training work of Lakhandehi river, Sarlahi

Certification:

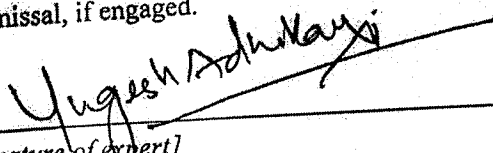
I, the undersigned, certify to the best of my knowledge and belief that:

(i) This CV correctly describes my qualifications and experience.

(ii) I am not a current employee of the GoN.

(iii) I certify that I have been informed by the firm that it is including my CV in the Report for this project. I confirm that I will be available to carry out the assignment for which my CV has been submitted in accordance with the implementation arrangements and schedule set out in the Proposal.

I understand that any willful misstatement described herein may lead to my disqualification or dismissal, if engaged.

[Signature of expert]

Date: 2079/11/04
Day/Month/Year

Nishu

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Issue number 64059462

B 0334573

Tribhuvan University

Office of the Controller of Examinations
Kathmandu, Nepal

Academic Transcript

Student's Name : **YUGESH ADHIKARI** Regd. # : **3-2-368-143-2003**
 Campus : **Patan Multiple Campus, Patan Dhoka** Institute/Faculty : **Humanities And Social Sciences**
 Examination : **Master's Degree in Sociology** Course Duration : **2 Academic Years**

Subjects appeared in the First Year Examination					Subjects appeared in the Second Year Examination				
	Full Marks	Pass Marks	Marks Obtained	Remarks		Full Marks	Pass Marks	Marks Obtained	Remarks
551S: Theoretical Perspectives in Soc.	100	40	60	**	556: Approaches to Nepali Society & Cul.	100	40	59	*
552S: Soc. Stratification & Differentia.	100	40	42		557S: Theory, Meth. & Stat. in Socio. Res.	100	40	50	
553: Power & Politics; Governing Hus. Col.	100	40	58	**	558S: Soc. Change & Development Stud.	100	40	55	*
554: Analy. of Social Ins. & processes	100	40	49		559S: Gender & Feminist Studies	100	40	41	
555: Research Meth. in Sociology & Anth.	100	40	43	**	THESIS	100	40	87	
Total					Total				
GRAND TOTAL					(S.D. 08-04-2019) (Y.D. 10-04-2019)				
1000					500				
400					200				
552					301				

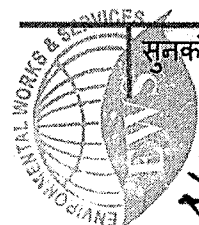
Programme starting year : **2012** Ending year : **2014**

First Year		Second Year	
Year	Roll Number	Year	Roll Number
2013	221564	2014	220859
2017	220917	2015	220780

Percentage : **55.20**
 Passed Division : **Second**
 Passed Year : **2019**

Date of Issue: **26/07/2019**
 Prepared by: *[Signature]* Checked by: *[Signature]* Chief of Records Div: *[Signature]* Controller of Examinations: *[Signature]*

NOTE: * means the student has passed in the second attempt. ** means the student has passed in more than two attempts.

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

[Signature]

CURRICULUM VITAE

POSITION: GEOLOGIST

PERSONAL DETAILS		
1	Name	Champak Babu Silwal
2	Date of Birth	22/09/2046
3	Communication Address	dharan
4	Mobile Number	9779849160335
5	Email id	geologistbabu@gmail.com
EDUCATIONAL DETAILS		
1	Masters	M.Sc, Geology
PROFESSIONAL DETAILS		
	EIA/IEE/BES study Details (Recent studies)	
1	IEE study of Rohini Irrigation Project	
2	IEE of Sustainable Collection and Excavation of Sand, Gravel and Boulder from Flood Plain of Jhijharai, Paruwa and Khairi Rivers of Rapti Sonari Rural Municipality, Banke (2018).	
3	EIA study of Rupa Lake Conservation Integrated Development Project	
4	EIA of Lalbakaiya Irrigation Project, Rautahat (2020).	

Certification:

I, the undersigned, certify to the best of my knowledge and belief that

- (i) This CV correctly describes my qualifications and experience.
- (ii) I am not a current employee of the GoN.

I understand that any willful misstatement described herein may lead to my disqualification or dismissal, if engaged.

C B Silwal

[Signature of expert]

Date: 2079/11/04
Day/Month/Year

Nishay

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Issue number 53409275

B 131031

Tribhuvan University

Office of the Controller of Examinations

Kathmandu, Nepal

Academic Transcript

Student's Name : CHANPAK BABU SELWAL

Regd. # : 5-1-37-7-2006

Campus : University Campus, Kirtipur

Institute/Faculty : Science and Technology

Examination : Master's Degree in Geology

Course Duration : 2 Academic Years

Subjects appeared in the First Year Examination					Subjects appeared in the Second Year Examination				
	Full Marks	Pass Marks	Marks Obtained	Remarks		Full Marks	Pass Marks	Marks Obtained	Remarks
6521:Igneous & Metamorphic Petrology Th	70	28	46		6661:Applied Geophysics Th	35	14	24	
6521:Igneous & Metamorphic Petrology Pr	30	12	24		6661:Applied Geophysics Pr	15	06	11	
6522:Sedimentology & Mineralogy & Geochemistry Th	70	28	45		6662:Proj. Mgmt & Research Methodology Th	35	14	29	
6522:Sedimentology & Mineralogy & Geochemistry Pr	30	12	24		6662:Proj. Mgmt & Research Methodology Pr	15	06	10	
6523:Structural Geology & Tectonics, & Photogeology Remote Sensing & GIS Th	70	28	49		6663:Geology of Mineral Deposits Th	35	14	27	
6523:Structural Geology & Tectonics, & Photogeology Remote Sensing & GIS Pr	30	12	25		6663:Geology of Mineral Deposits Pr	15	06	12	
6524:Paleontology & Introduction to Hydrogeology Th	70	28	40		6664:Exploration & Prospection Geology & Geological & Tunnel Mapping Th	70	28	46	
6524:Paleontology & Introduction to Hydrogeology Pr	30	12	23		6664:Exploration & Prospection Geology & Geological Mapping Pr	30	12	23	
6525:Geomorphology & Himalayan Geology	50	20	35		6665:Mining Geology & Petroleum Geology, & Mineral Economics Th	70	28	46	
6526:Field Work	50	20	41		6665:Mining Geology & Petroleum Geology, & Mineral Economics Pr	30	12	26	
					6666:Field Work	50	20	47	
					6667:Dissertation	100	40	92	
					(S.D.23-09-2015)				
					(V.D.30-09-2015)				
Total	500	200	352		Total	500	200	395	
GRAND TOTAL	1000	400	747		Programme starting year : 2011		Ending year : 2013		

First Year		Second Year	
Year	Roll Number	Year	Roll Number
2012	15048	2013	20560

Percentage : 74.70

Passed Division: First

Passed Year : 2015

Date of Issue 16/12/2015

Prepared by

Checked by

Chief of Records Div.

Controller of Examinations

NOTE: * means the student has passed in the second attempt.

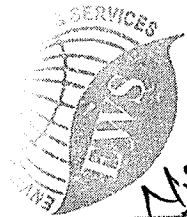
** means the student has passed in more than two attempts.

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देशीय आयोजना, सिन्धुली

Mishra

अनुसूची १२ : वातावरणीय परीक्षणको लागि प्रयोग गरिने चेकलिष्ट

Mishra

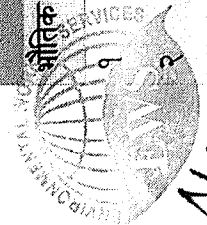
→

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारिता	सूचना	तथ्याङ्कको स्रोत
भौतिक पक्ष								
१	वायुको गुण							
२	पानीको गुण							
३	ध्वनिको मात्रा							
४	भू उपयोग							
५	जलस्रोत							
६	अन्य							
जैविक पक्ष								
१	वन जङ्गल							
२	वनस्पति							
३	जीवजन्तु							
४	गौर काष्ठ							
५	माछा							

Nisly

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको
 वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन
 त्रिभुवन विश्वविद्यालय, काठमाडौं

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

Ref: 11/HO-SMDMP-079/080

Date February 13, 2023
Falgun 01, 2079

To,
The Team Leader ,
SMEC-EMAY-JADE-CMS JV in association with ECOCODE,
Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project

Ref: SMDMP/Civil-HM/ICB- 02/2078-79

Subject: Submission of Work Schedule for Approval

Dear Sir,

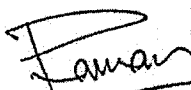
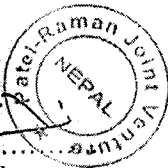
We acknowledge you for your letter ref no. OUT/5064042/Civil-HM/267 dated 31 January 2023.

We hereby submit you the work schedule of the project as per Sub-Clause 8.3-Programme of the Conditions of Contract for your kind review and approval please.

Further, detail breakdown of the work program shall be submitted along with monthly work programme during execution of the works at site.

Thanking you and best Regards,

Yours faithfully,

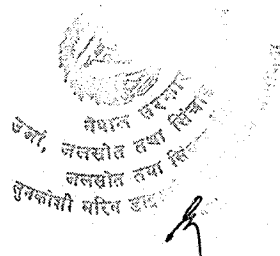
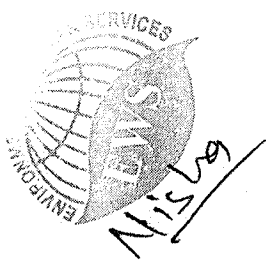
(Raman Mahato)
Authorized Representative
For and on Behalf of
Patel-Raman JV

CC :-The Project Director, Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project, Sindhuli,
Nepal

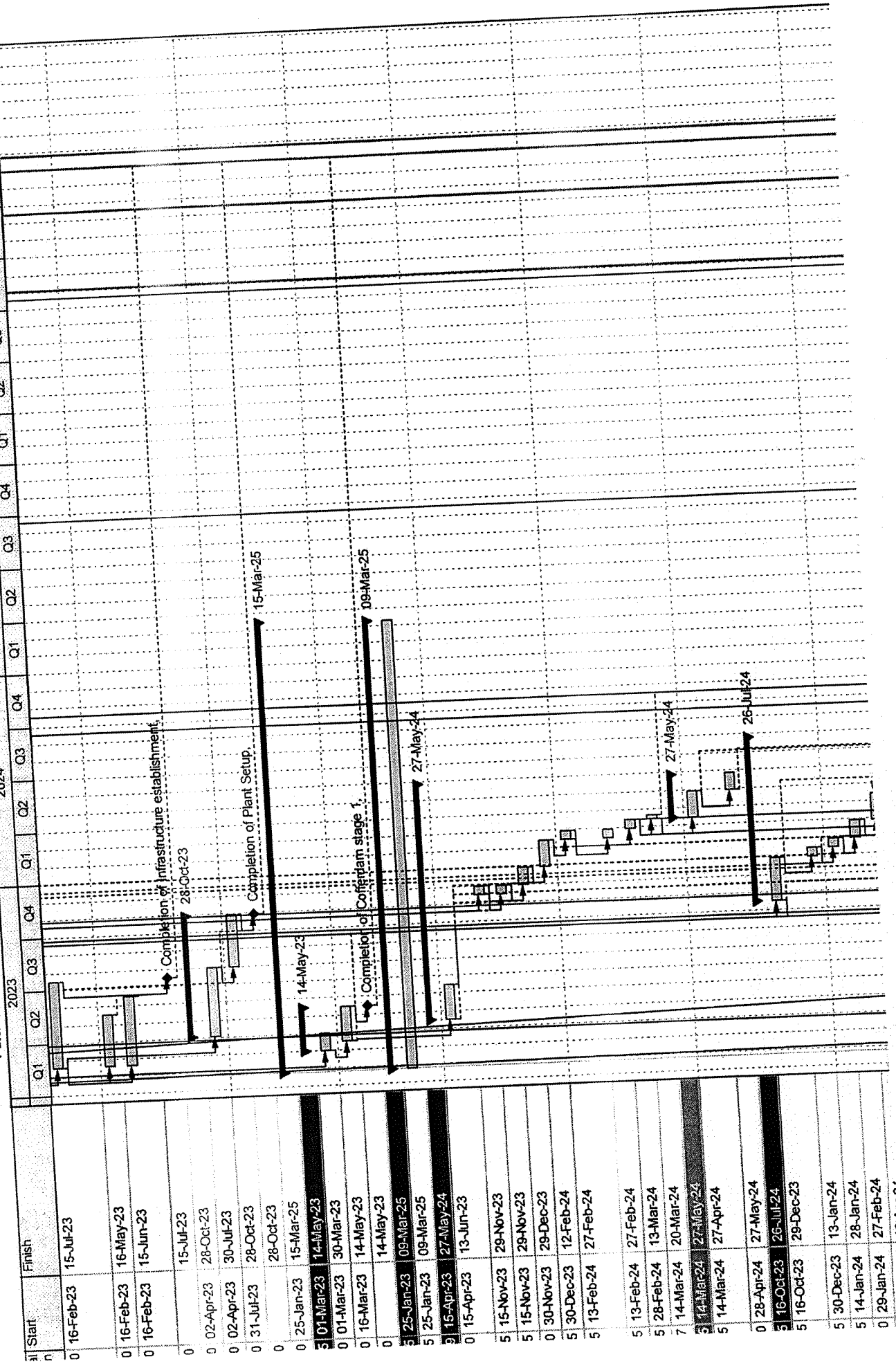
Enclosure :-As mentioned Above

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक बातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

अनुसूची १३ : निर्माण तालिका/योजना

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

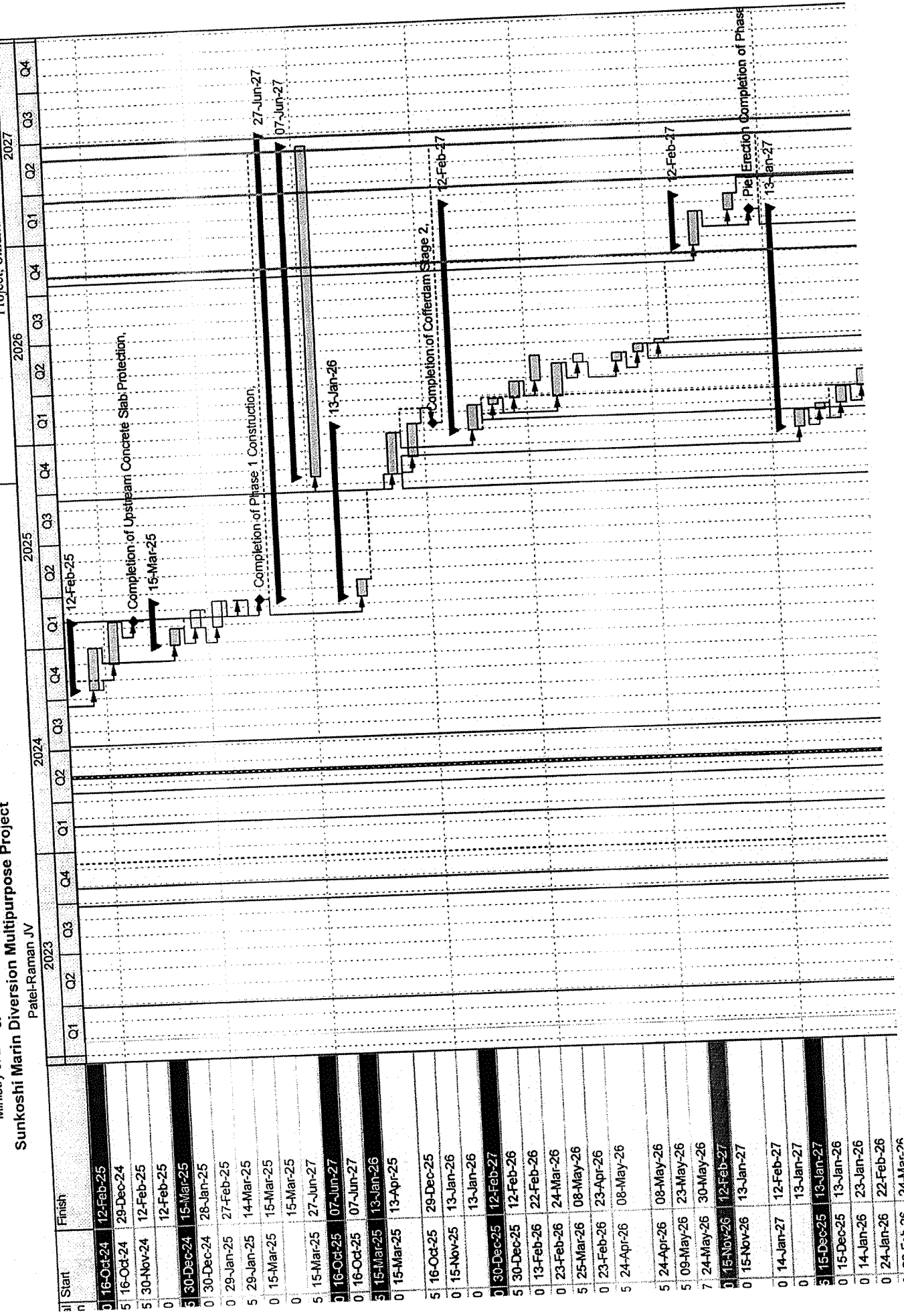

Sl No	Start	Finish
0	16-Feb-23	15-Jul-23
0	16-Feb-23	16-May-23
0	16-Feb-23	15-Jun-23
0	15-Jul-23	15-Jul-23
0	02-Apr-23	28-Oct-23
0	02-Apr-23	30-Jul-23
0	31-Jul-23	28-Oct-23
0	28-Oct-23	28-Oct-23
0	25-Jan-23	15-Mar-25
5	01-Mar-23	14-May-23
0	01-Mar-23	30-Mar-23
0	16-Mar-23	14-May-23
0	14-May-23	14-May-23
5	25-Jan-23	09-Mar-25
5	25-Jan-23	09-Mar-25
9	15-Apr-23	27-May-24
0	15-Apr-23	13-Jun-23
5	15-Nov-23	29-Nov-23
5	15-Nov-23	29-Nov-23
0	30-Nov-23	29-Dec-23
5	30-Dec-23	12-Feb-24
5	13-Feb-24	27-Feb-24
5	13-Feb-24	27-Feb-24
5	28-Feb-24	13-Mar-24
7	14-Mar-24	20-Mar-24
5	14-Mar-24	27-May-24
5	14-Mar-24	27-Apr-24
0	28-Apr-24	27-May-24
5	16-Oct-23	26-Jul-24
5	16-Oct-23	29-Dec-23
5	30-Dec-23	13-Jan-24
5	14-Jan-24	28-Jan-24
0	29-Jan-24	27-Feb-24

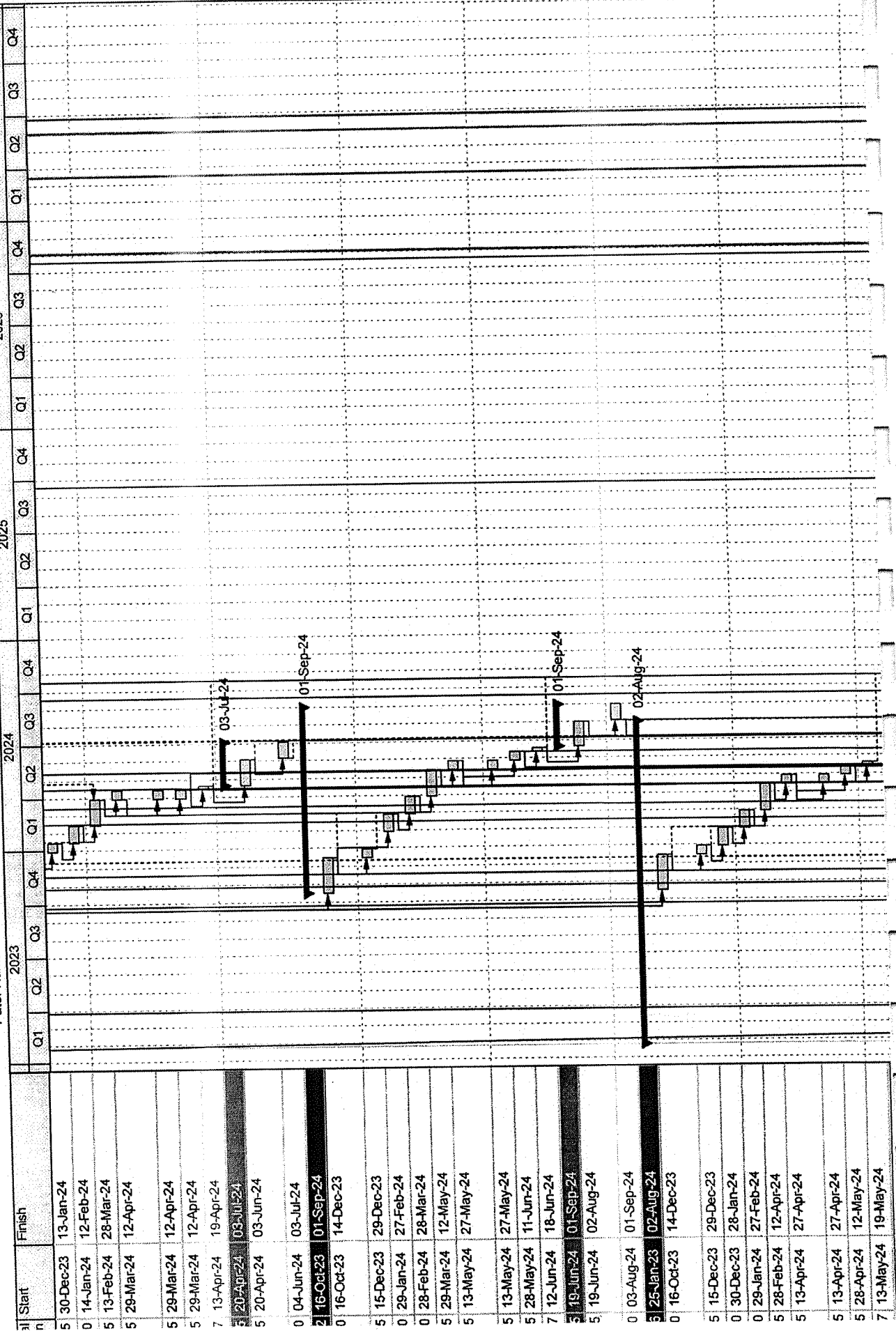

SMDMP/Civil-HM/ICB-02/2078-79
 Construction of Civil, Hydro-mechanical Component and
 Associated Structures of Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose
 Project, Sindhuli

Government of Nepal
 Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation
 Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project
 Patel-Raman JV

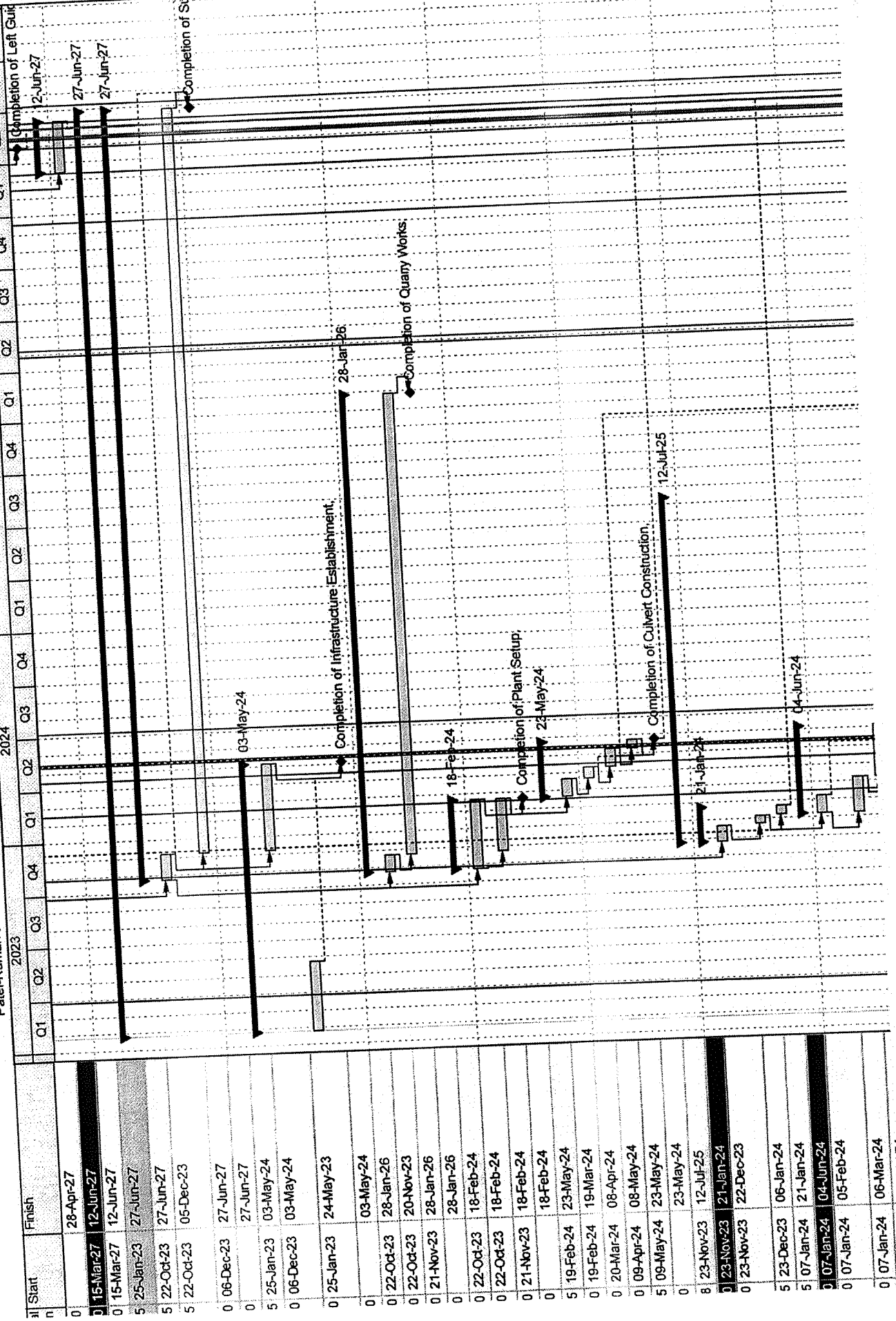
Sl	Start	Finish
0	16-Oct-24	12-Feb-25
5	16-Oct-24	29-Dec-24
5	30-Nov-24	12-Feb-25
0		12-Feb-25
5	30-Dec-24	15-Mar-25
0	30-Dec-24	28-Jan-25
0	29-Jan-25	27-Feb-25
5	29-Jan-25	14-Mar-25
0	15-Mar-25	15-Mar-25
0		15-Mar-25
5	15-Mar-25	27-Jun-27
0	16-Oct-25	07-Jun-27
0	16-Oct-25	07-Jun-27
5	15-Mar-25	13-Jan-26
0	15-Mar-25	13-Apr-25
5	16-Oct-25	29-Dec-25
0	15-Nov-25	13-Jan-26
0		13-Jan-26
0	30-Dec-25	12-Feb-27
5	30-Dec-25	12-Feb-26
0	13-Feb-26	22-Feb-26
0	23-Feb-26	24-Mar-26
5	25-Mar-26	08-May-26
0	23-Feb-26	23-Apr-26
5	24-Apr-26	08-May-26
5	24-Apr-26	08-May-26
5	09-May-26	23-May-26
7	24-May-26	30-May-26
0	15-Nov-26	12-Feb-27
0	15-Nov-26	13-Jan-27
0	14-Jan-27	12-Feb-27
0		13-Jan-27
5	15-Dec-25	13-Jan-27
0	15-Dec-25	13-Jan-26
0	14-Jan-26	23-Jan-26
0	24-Jan-26	22-Feb-26
0		24-Mar-26

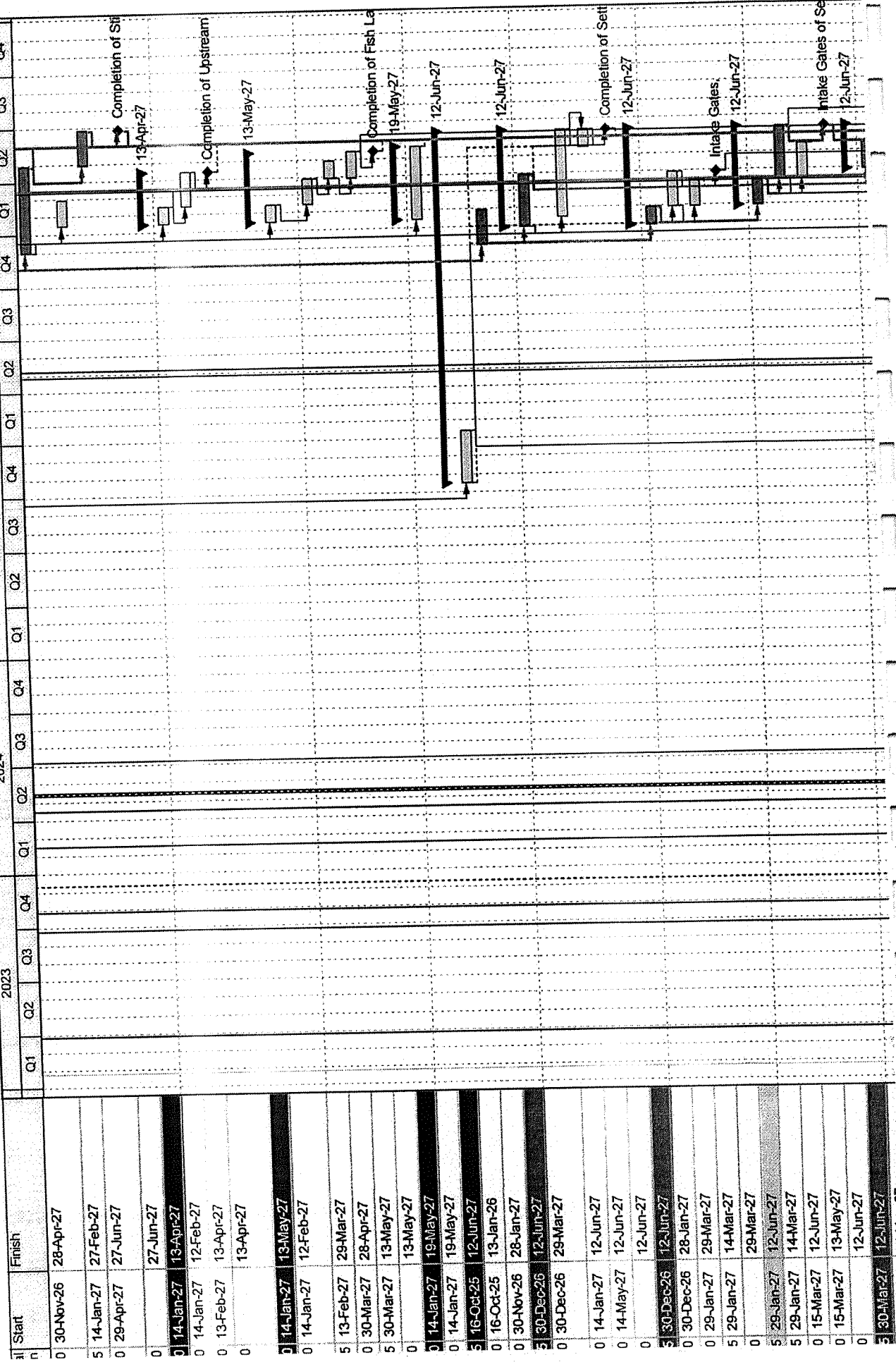

SMDMP/Civil-HIM/ICB-02/2078-79

Construction of Civil, Hydro-mechanical Component and Associated Structures of Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project, Sindhuli

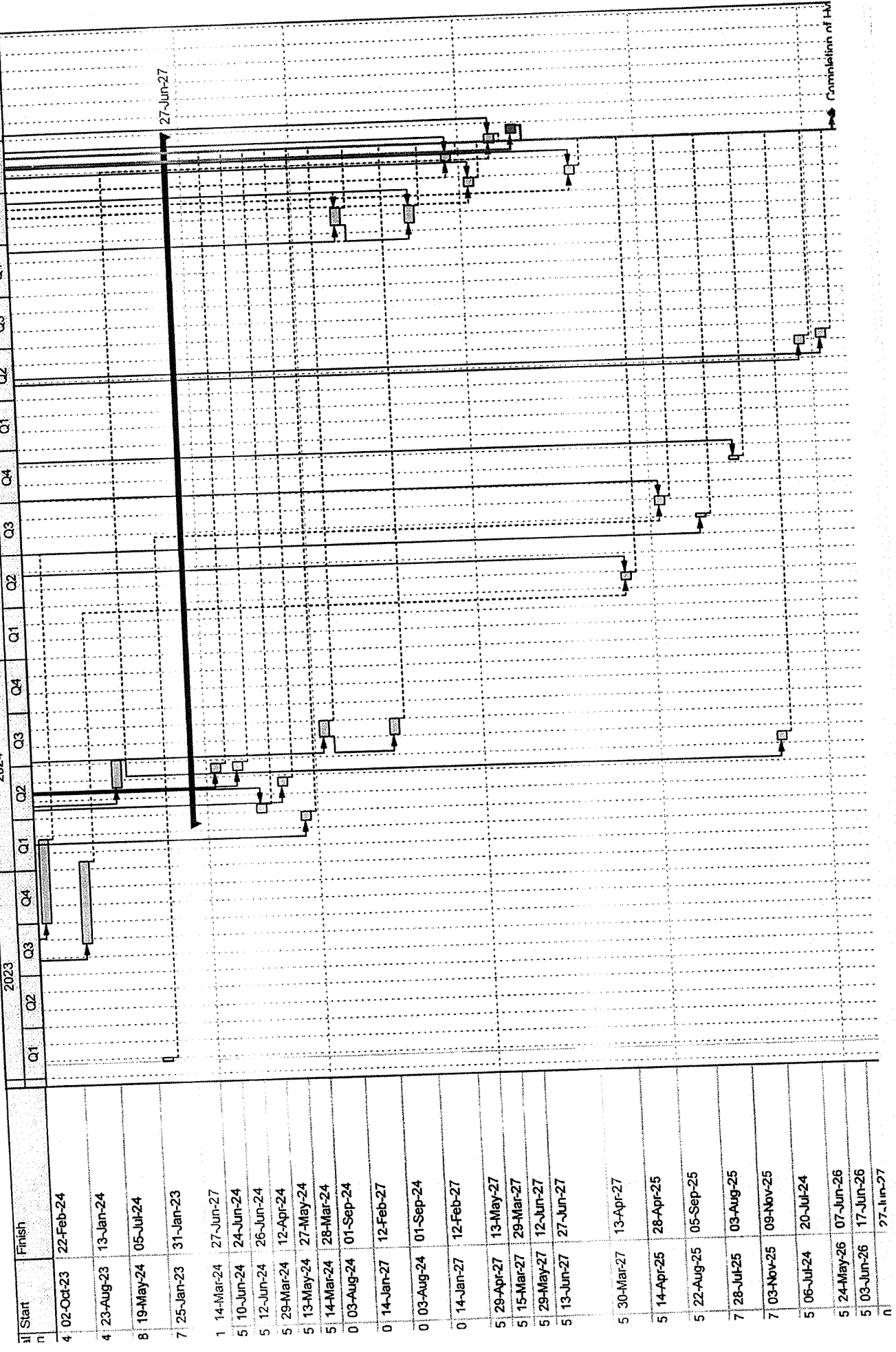
Government of Nepal
Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation
Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project
Patel-Raman JV

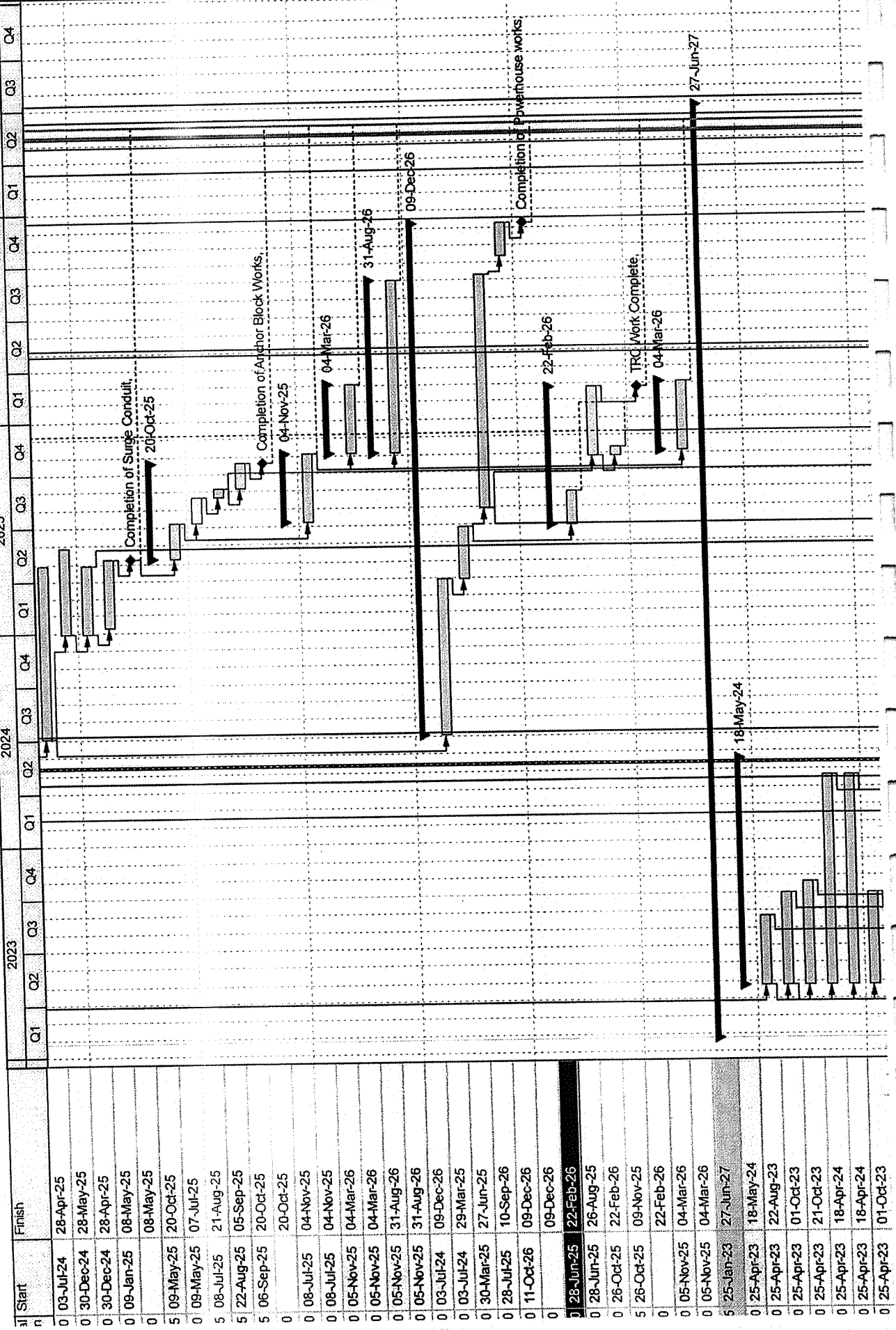

SMDMP/Civil-HM/ICB-02/2078-79
 Construction of Civil, Hydro-mechanical Component and
 Associated Structures of Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose
 Project, Sindhuli

Government of Nepal
 Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation
Sunkoshi Marin Diversion Multipurpose Project
 Patel-Raman JV

Completion of HM

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

अनुसूची १४ : सडक डिभिजनको पत्र

सुनकोशी-मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना, सिन्धुली

नेपाल सरकार
भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय
सडक विभाग
सूर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिबास सडक आयोजना

फोन नं. ९७७ ०१४४८९६०४

फ्याक्स/फोन नं. ९७७ ०१४४८०५१६

मीनभवन
काठमाण्डौ, नेपाल

पत्र संख्या :- ०७६।७७

च.नं. :- २०५

मिति : २०७८।११।१०

श्री सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली ।

बिषय : समझदारी पत्र (MOU) अनुसार कार्य गर्नु हुन सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत बिषयमा (वि.पी. लोकमार्ग) धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिबास सडकको खुर्कोट नजिक सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाबाट निर्माण गर्न लागिएको राष्ट्रिय गौरवको सुनकोशी मरिन डाईभर्सनको बांध र त्यस संग सम्बन्धित संरचनाहरुको निर्माण कार्य लगायत अन्य कार्य गर्दा जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग र सडक विभाग बीच सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना निर्माण सम्बन्धमा मिति २०७८।१०।२ को समझदारी पत्र (MOU) मा उल्लेख अनुसार निर्माण कार्य गर्नु हुन अनुरोध छ । साथै उक्त सडक खण्डको संलग्न Re-alignment Road & Service Road को Design & Drawing समेत स्वीकृत गरिएको जानकारी अनुरोध छ ।

(रबिन्द्र लाल दास)
आयोजना प्रमुख

बोधार्थ :

- श्री सडक विभाग, चाकुपाट ।
- श्री जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग
- श्री प्राविधिक शाखा, सू.धु.धु.सि.व.स.आ.मीनभवन ।
- श्री लेखा शाखा, सू.धु.धु.सि.व.स.आ.मीनभवन ।

सू.धु.धु.सि.व.स.आ.मीनभवन
का.डा.
२०७८।११।१०

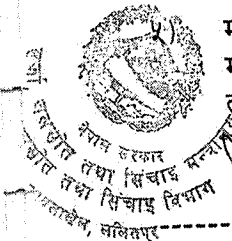
सुनकोशी मरिन डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
मिति : २०७८।११।१०
मिति : २०७८।११।१०

**जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग र सडक विभाग बीच सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय
आयोजना निर्माण सम्बन्धमा समझदारी पत्र (MOU)**

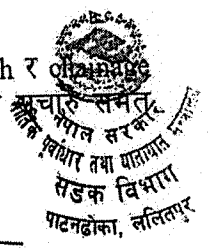
नेपाल सरकार, भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय, सडक विभागबाट देशभरी रहेका रणनितिक लोकमार्गहरूको निर्माण सुधार र विस्तार गरी यातायातका सवारी साधनहरूलाई सहज र सुरक्षित तवरबाट निर्वाधरूपमा आवागमनको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी बहन गरी सो अनुसारको कार्य गरिरहेको छ। यसै सन्दर्भमा रणनैतिक लोकमार्ग अन्तर्गत पर्ने धुलिखेल सिन्धुली बर्दिबास (वि.पी. लोकमार्ग) सडक देशको संघिय राजधानी काठमाडौंसंग देशको पूर्वी पहाड र तराईका सडकसंग जोडिएको र दैनिक ८००० हजार भन्दा बढी सवारीका साधनहरूको आवात जावत गर्ने प्रवेशद्वारको रूपमा रहेकोमा यस लोकमार्गको आफै विशेष महत्व रहेको छ। यति ठूलो महत्व रहेको यस सडकको सिन्धुली जिल्लाको खुर्कोट बजारको २ कि.मी. काठमाडौं तर्फ तामाकोशी दोभानबाट करीब १ कि.मी. तल सुनकोशी नदीमा राष्ट्रिय गौरवको रूपमा निर्माण हुन लागेको सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको हेडवर्क Barrage का साथै Intake, Approach culvert, setting basis Headponed Power, conduct का साथै आवश्यक संरचनाहरूको निर्माण समेत रहेकोले उक्त स्थानमा ९६० मी वि.पी. लोकमार्गको प्रभावित भई पुनः निर्माण समेत गर्नु पर्ने भएकोले यातायातका सवारी साधनहरूलाई निर्वाधरूपमा आवागमन गर्न साथै राष्ट्रिय गौरवको सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना पनि निर्माण गर्नु पर्ने हुँदा जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग र सडक विभाग बीच भएको छलफल अनुसार आगामी दिनहरूमा सहकार्य गरी अगाडी बढने सम्बन्धमा जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग/सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाले निम्नानुसारको कार्य गर्ने गरी MOU गरियो।

- १) वि.पी. हाइवेमा सुनकोशी मरिन डाइभर्सनको निर्माण कार्य गर्दा Change हुन जाने Alignment ले गर्दा right of way पनि Shift हुने हुँदा उक्त नयां Alignmen को Centre line बाट दाय्या बाया १५.१५ मिटरको right of way प्रभावित भएमा सो right of way मा पर्ने निजी तथा सरकारी जमीनको अधिग्रहण गरी जलस्रोत तथा सिंचाई विभागले व्यवस्थापन गर्नेछ।
- २) सडक पुनः निर्माण गर्दा Diversion को निर्माण गरी सो diversion बाट यातायातका सम्पूर्ण सवारी साधनहरूको सहज र सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था गर्ने।
- ३) निर्माण कार्य गर्दा नयां निर्माण गरिने सडक संग जोडिएको वि.पी. हाइवेमा क्षति पुग्न गएमा सो को समेत मर्मत सुधार गरी निर्माण गरिने।
- ४) वर्षादको मौसममा बाढी तथा पहिरोले गर्दा तोकिएको length र chainage मा यातायातका साधनहरूलाई निर्वाध रूपमा संचालनको सम्पूर्ण व्यवस्था गरिने छ।

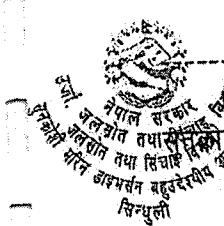
माथि उल्लेखित वुंदा बाहेक अन्य कारणबाट नयां निर्माण गर्न लागिएको सडकको length र chainage मा आकस्मिक घटनाहरू घटी सडक अवरुद्ध भएमा सो अवरोध समेत हटाई यातायात व्यवस्थापनको सम्पूर्ण कार्य गर्ने जिम्मेवारी उक्त आयोजनाको नै हुने।

[Signature]
सुशील चन्द्र आचार्य
महानिर्देशक
जलस्रोत तथा सिंचाई विभाग
नेपाल सरकार उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय

[Signature]
सिंहहरि सापकोटा पि. इन्जि.
महानिर्देशक
सडक विभाग
गाटनढोका, ललितपुर

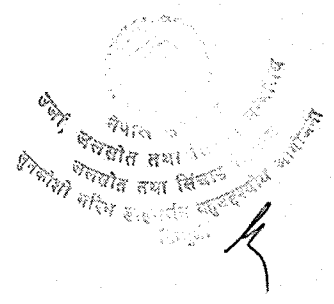
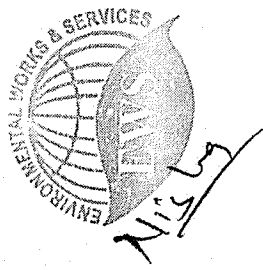

[Signature]
आयोजना निर्देशक
सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

[Signature]
सूर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-वर्दिबास सडक आयोजना
(आयोजना प्रमुख)

आयोजना निर्देशक

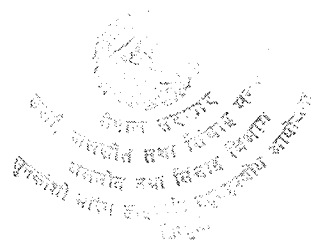
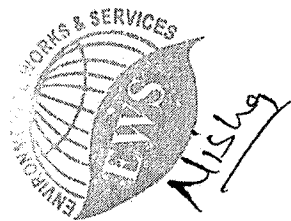
अनुसूची १५: सर्ज टयांकको Design

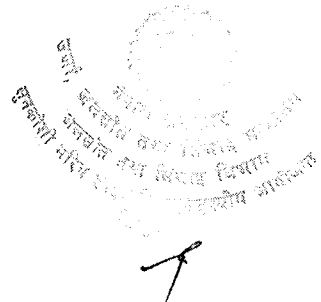
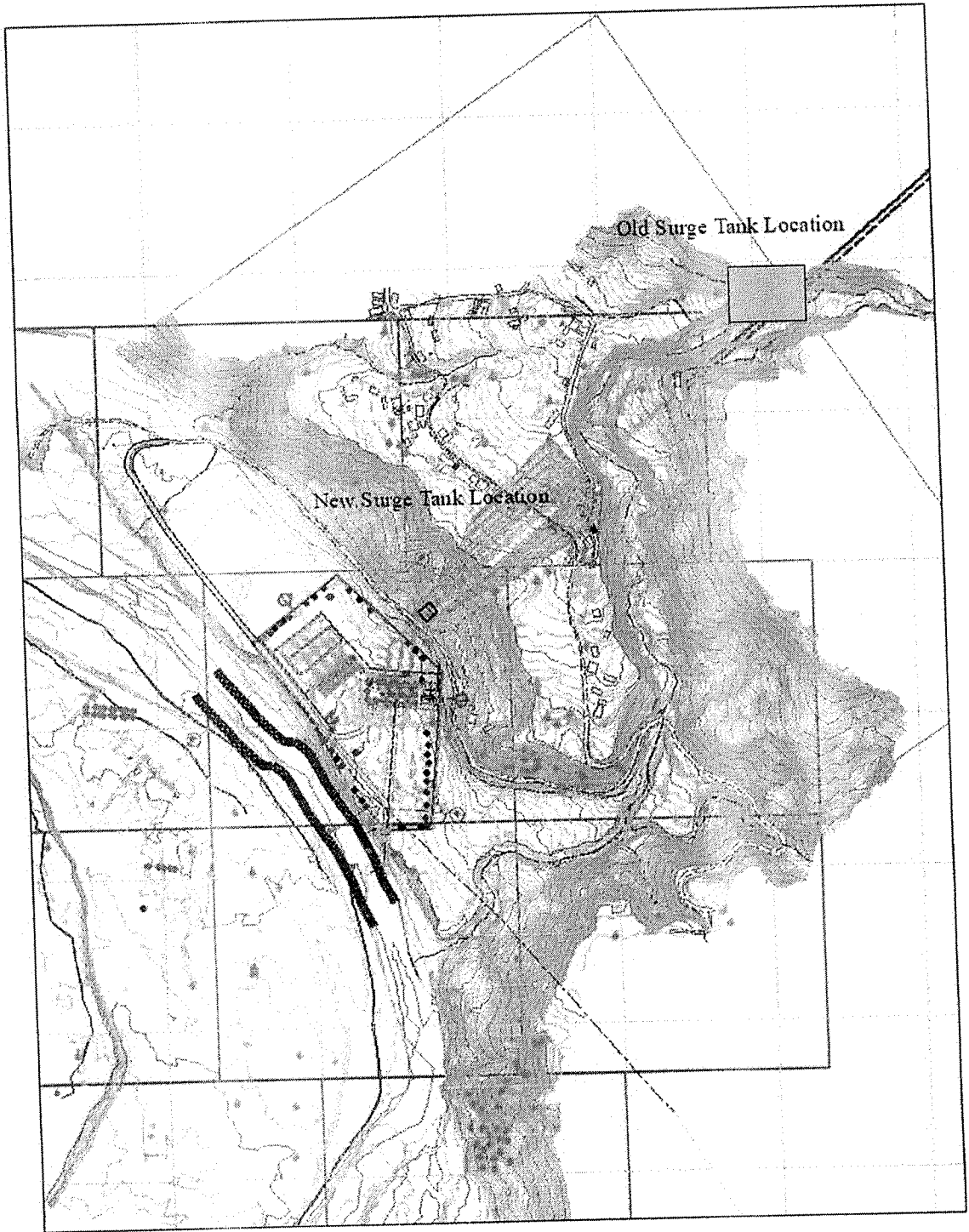

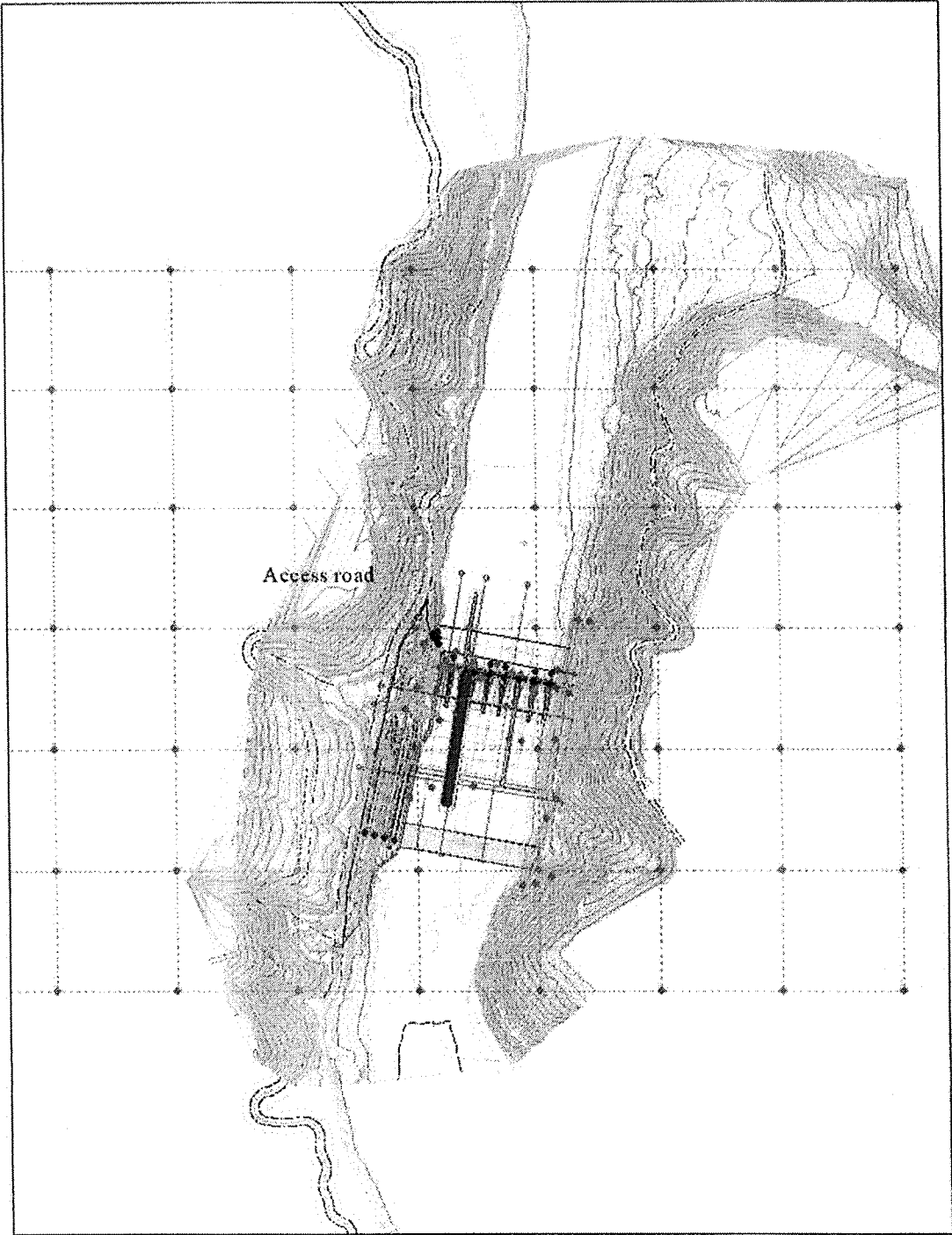

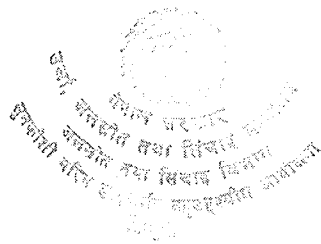
अनुसूची १६ : EIA र SEIA को Comparative Layout Map

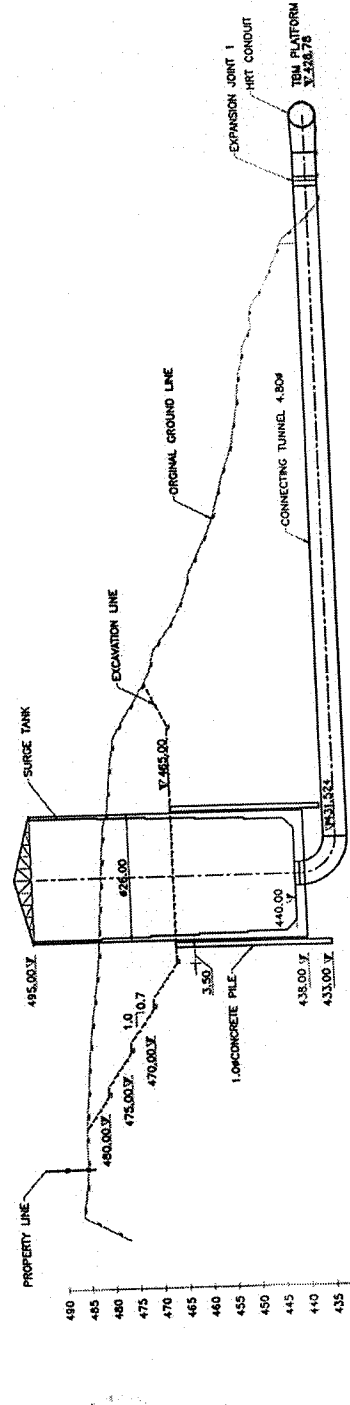
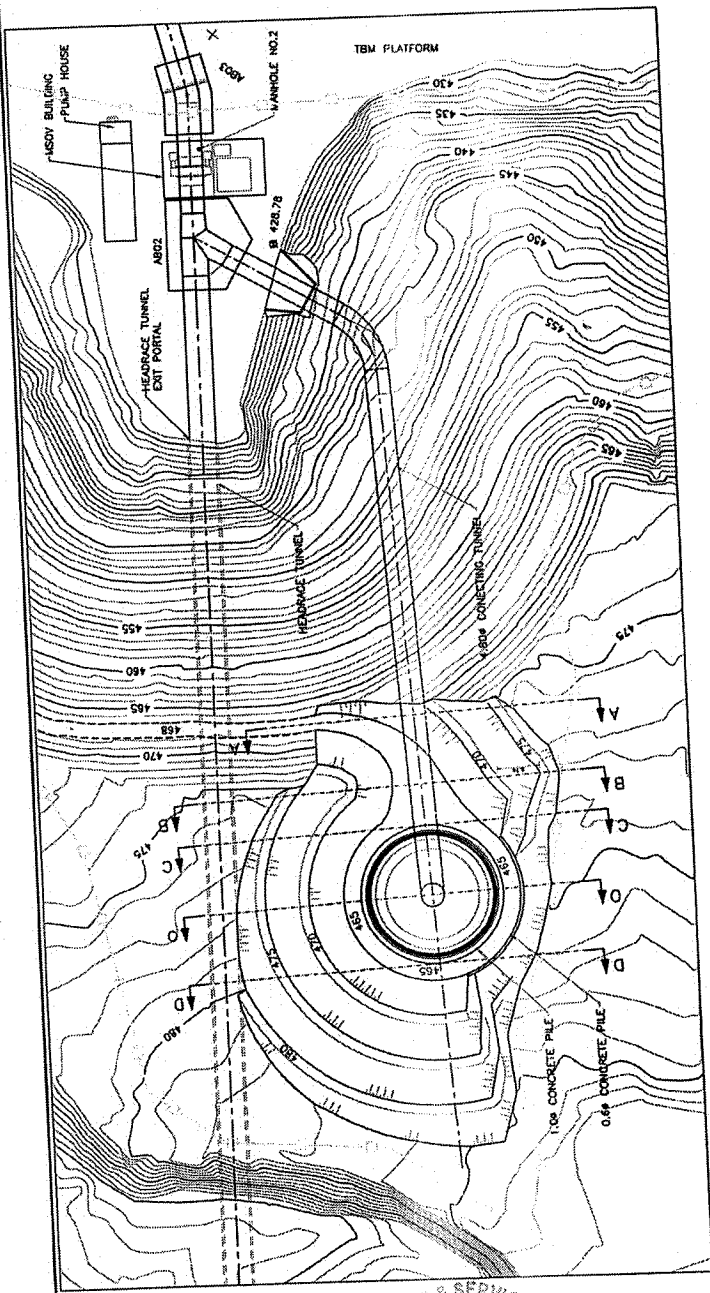
Abishy

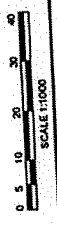
R

NOTES:
 1) ALL DIMENSIONS ARE IN METERS
 UNLESS OTHERWISE SPECIFIED.

CHAINAGE (m)	EXISTING GROUND LEVEL (m)	420	425	430	435	440	445	450	455	460	465	470	475	480	485	490
0+00	476.88															
0+20	484.83															
0+40	483.28															
0+60	480.81															
0+80	479.38															
0+100	478.82															
0+120	487.33															
0+140	487.78															
0+180	450.11															
0+180	466.48															
0+200	439.49															
0+220	429.00															
0+240																

DRAWING DETAIL		SURGE TANK - PLAN AND L-SECTION	
DRAWING NUMBER	CS-17-01	SICR	
SHEET NO.		CHECKED BY	
SCALE	1:1000	RECOMMENDED BY	
		APPROVED BY	

PROJECT		DWRI	
NAME	SIGN	NAME	SIGN
CHECKED BY		CHECKED BY	
RECOMMENDED BY		RECOMMENDED BY	
APPROVED BY		APPROVED BY	

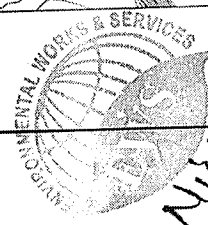
CONSULTANT

NEA ENGINEERING COMPANY LTD.
 TRADE MARK, PAKHATHAL,
 POKHARA, NEPAL

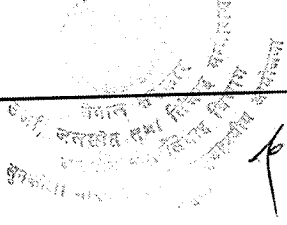
CLIENT

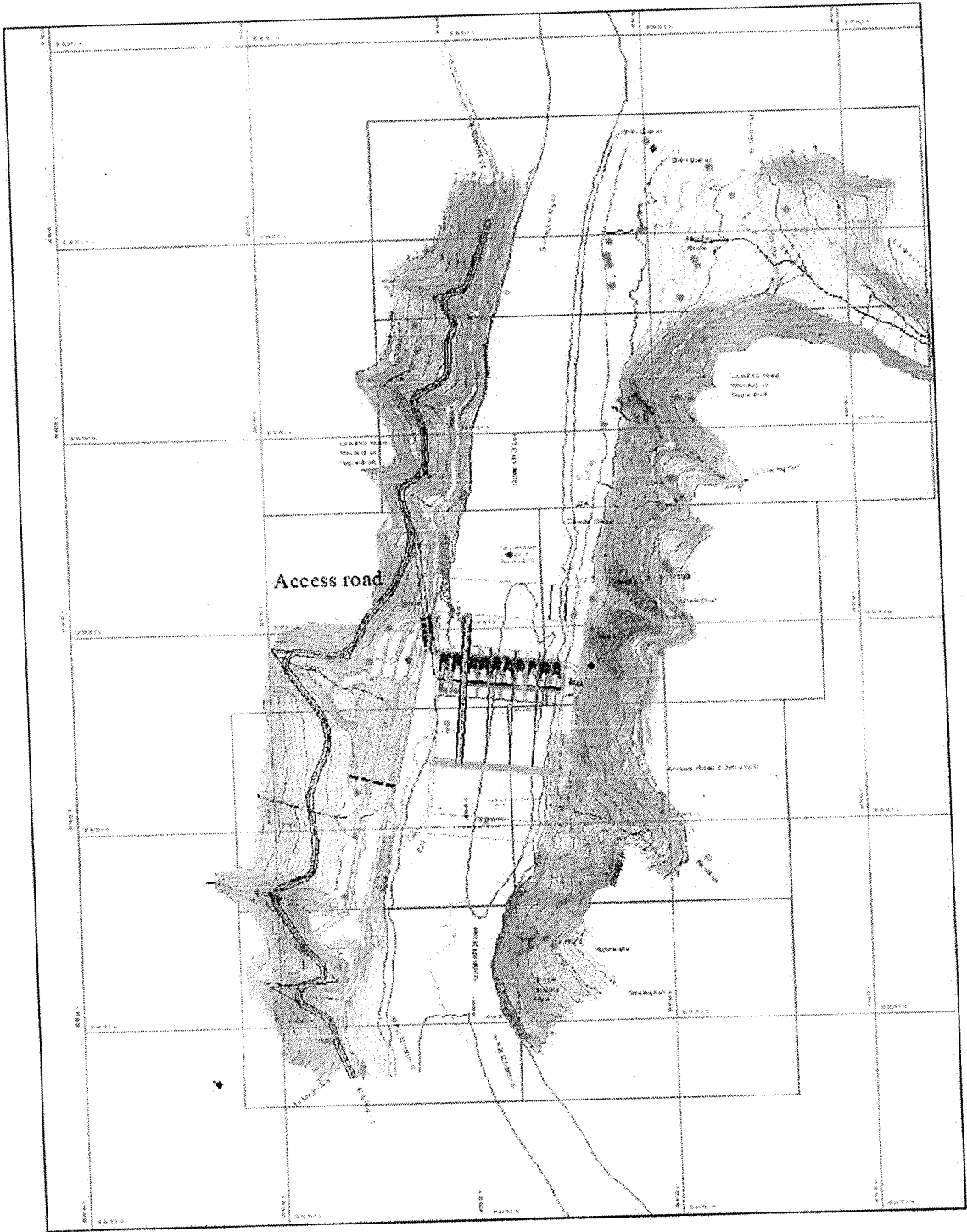
GOVERNMENT OF NEPAL
 MINISTRY OF FOREST, WATER RESOURCES AND IRRIGATION
 DEPARTMENT OF WATER RESOURCES AND IRRIGATION

SUKOSHI MARIN DIVERSION MULTIPURPOSE PROJECT
 SINDHU, NEPAL

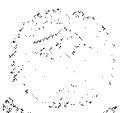

Handwritten signature: ASIN

NISG

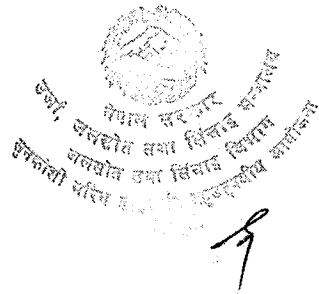

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ
 ಕೃಷಿ, ಮತ್ಸ್ಯ ಮತ್ತು ಸಿಂಚನಿ ವಿಭಾಗ
 ಸರ್ಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಿವಿಲ್ ವಿಭಾಗ
 ಸರ್ಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಿವಿಲ್ ವಿಭಾಗ

T

अनुसूची १७ : उत्खनन् क्षेत्र सञ्चालन गर्न आवश्यक जग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी
पत्रहरु

सुनकोशी गाउँपालिका
Sunkoshi Rural Municipality

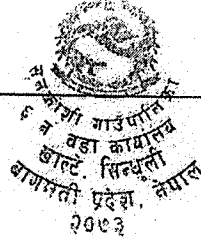
०६ नं. वडा कार्यालय
Office of 6, No ward
खाल्टे सिन्धुली
Khalte Sindhuli

बागमती प्रदेश नेपाल
Bagmati Province Nepal

पत्र संख्या :- ०८०।०८१

चलानी नम्बर : २६४

मिति:-२०८०।१०।१०

श्री सुनकोशी मरिण डाईभर्सन बहुउद्देश्यीय
आयोजना सिन्धुली ।

विषय :- विवरण उपलब्ध गरिएको सम्बन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा आयोजना कार्यालयको मिति २०८०।१०।०३ गतेको प्राप्त पत्र अनुसार आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने सिलसिलामा त्यस आयोजनाको Headworks निर्माण गर्दा आवश्यक पर्ने गिटी ढुङ्गा बालुवा जस्ता निर्माण सामग्रीको उत्खन्न गर्नु पर्ने भएकाले यस वडा नं. ६ भित्र पर्ने स्थानहरू निजी/सार्वजनिक/ वन के कस्तो हो भनि सुचना माग भई आएको हुदा यस वडा नं. ६ भित्र पर्ने क्षेत्र सम्पूर्ण राष्ट्रिय वनको स्वामित्वमा रहेको व्यहोरा जानकारी गरिन्छ ।

महिन्द्र बहादुर थापा
वडा अध्यक्ष

E-mail : sunkoshirm.ward6@gmail.com
phone : 9844257475

website : www.sunkoshimunsindhuli.gov.np

"शिक्षा, सडक, सिंचाई र कृषि गोलन्जोरको पूर्वाधार ॥ तरकारी खेति, पशुपालन र पर्यटन विकास समृद्धिको मूल आधार"

गोलन्जोर गाउँपालिका

Golanjor Rural Municipality

७ नं. वडा कार्यालय

Office of 7 No. Ward

खुकोट, सिन्धुली (Bhurkot, Sindhuli)

बागमती प्रदेश, नेपाल
Bagmati province, Nepal

प.स: ०८०/०८१

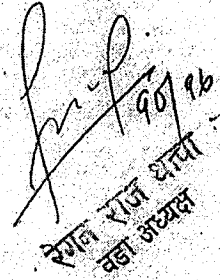
च.न: ६०७

मिति: २०८०/१०/१७

विषय: सिफारिस सम्बन्धमा ।

श्री सुनकोशी मरिन डार्डभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली

उपरोक्त सम्बन्धमा तहा कार्यालयको मिति २०८०/०९/२९ गते च.न ५४९ को प्राप्त पत्र अनुसार सो कार्यालयको पुरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने सिलसिलामा यस आयोजनाको बहुउद्देश्यीय आयोजनाको Headworks निर्माण गर्दा आवश्यक पर्ने गिट्टी, बालुवा जस्ता निर्माण सामग्री उत्खनन गर्न प्रस्ताव गरिएका अधेरीखोला भित्र पर्ने निजी/सार्वजनिक/वन क्षेत्र के-कस्तो पर्ने भनी तहा कार्यालयको पत्र अनुसार यस गोलन्जोर गा.पा वडा नं ७ मा पर्ने अधेरीखोलामा २०४१ सालमा आएको बाढी/पहिरोले सो खोलाको धार परिवर्तन गरी अधेरीखोलाको धार एकिन नभएकोले नियमानुसार सरकारी अमिन ल्याई खोलाको एकिन गरि गिट्टी, ढुङ्गा, बालुवा जस्ता निर्माण सामग्री प्रयोग गर्नहुन सिफारिस साथ अनुरोध छ ।

१०/१७
राज रज शर्मा
वडा अध्यक्ष

Website/वेबसाईट:-www.golanjormun.gov.np

गोलन्जोर गाउँपालिकाको सूचना, समाचार तथा जानकारी नेपाल टेलिकमको नूनसुके सेवा बाट २४ सँ घण्टा १६१८०४७६९२०२५ मा डायल गरी प्राप्त गर्न सक्नुहुनेछ ॥

खाँडादेवी गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

४ नं. वडा कार्यालय पकरवास, रामेछाप
बागमती प्रदेश, नेपाल

☎ ९८४४०४३२२९
☎ ९८४४२०२५२५

पत्र संख्या:- ०८०/०८९
चलानी नं:- ५०१

मिति: २०८०/१०/२३

श्री सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना
सिन्धुली।

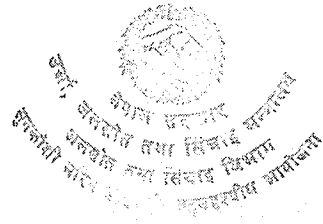
विषय: सिफारिस सम्बन्धमा।

प्रस्तुत विषयमा रामेछाप जिल्ला खाँडादेवी गा.पा. वडा नं. ४ मा सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजना सिन्धुलीको पत्र संख्या २०८०/०८९ चलानी नं. ५४७ मिति २०८०/०९/२९ गते प्राप्त पत्रानुसार सुनकोशी मरिन डाइभर्सन बहुउद्देश्यीय आयोजनाको पुरक वातावरणिय प्रभाव मुल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने सिलसिलामा त्यस आयोजनाको Headworks निर्माण गर्दा आवश्यक पर्ने गिट्टी, ढुङ्गा, बालुवा जस्ता निर्माण सामग्री उत्खनन गर्न उक्त पत्रमा प्रस्ताव गरिएका यस वडा अन्तर्गत पर्ने स्थानहरु (quarry sites 4, 5, 7, 8, 10 and 12) को स्वामित्व सार्वजनिक भएको र quarry site 6 B को आसपासमा केहि जग्गाको स्वामित्व निजि रहेको व्यहोरा सिफारिस गरिएको छ।

२०८०/१०/१८

कृष्ण प्रसाद घौडेल
वडा अध्यक्ष

अनुसूची १८ : रायसुझाव तालिका

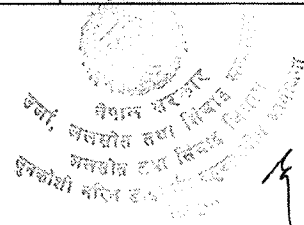
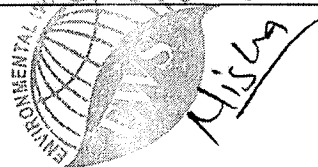

५

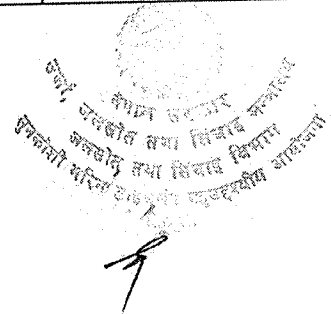
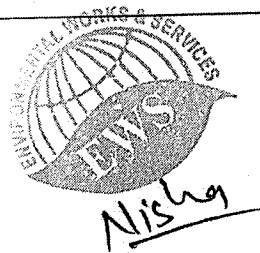

वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट सुनकोशी मरिन बहुउद्देशिय आयोजनाको पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा प्राप्त रायसुझाव

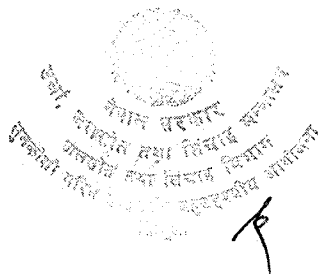
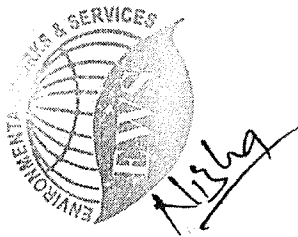
क्र.सं.	रायसुझाव	समावेश गरिएको परिच्छेद, खण्ड	समावेश गरिएको पृष्ठ
१	आयोजनालाई पूर्व स्वीकृत EIA भन्दा बढी थप आवश्यक पर्ने जग्गाको क्षेत्रफल, प्रकार र स्वामीत्व प्रष्ट उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६, तालिका ४	१५ र १६
२	आयोजनाका लागि उत्खनन क्षेत्र करिव १०.५२ हे. आवश्यक पर्ने नै हो र? त्यो क्षेत्र वन क्षेत्र बाहेकको विकल्प छ वा छैन? प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६, तालिका ४ र परिच्छेद ६, खण्ड ६.६	१५ र १६ १३
३	बि.पि. राजमार्गको करिव ९०० मिटर स्थानान्तरण हुने देखिदा यस सम्बन्धमा सडक विभागसँग रायसुझाव सहमती के छ? प्रष्ट पार्नुपर्ने।	यस सम्बन्धमा सडक विभागको समझदारी पत्र (MOU) अनुसूची १४ मा संलग्न गरिएको छ।	
४	आयोजनाले प्रयोग गर्ने राष्ट्रिय वन मध्ये कती हे. समुदायद्वारा व्यवस्थित वन र कती हे. सरकारद्वारा व्यवस्थित वन हो? प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६, तालिका ४	१५ र १६
५	वन ऐन २०७६ र ऐ.ऐ. नियमावली ०७९ बमोजिम वन स्रोतको विवरण उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६, तालिका ४	१५ र १६
६	वन क्षेत्र प्रयोग गरे बापतको वृक्षारोपण संख्या र लागत प्रष्ट उल्लेख गरिनुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	११२
७	वन क्षेत्र प्रयोग गरे बापतको क्षतिपूर्ति लागत आयोजना लागतमा समावेश गर्नुपर्ने नकि वातावरणीय लागतमा।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	११२
८	तालिका ३ मा उल्लेखित विवरण (सर्ज टयांक लगायत) को थप प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.५, तालिका ३	१२
९	Page XII मा उल्लेखित यस आयोजनाको अनुगमन वर्डियाले किन गर्ने? खुलाउनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार प्रतिवेदनबाट हटाइएको छ।	
१०	यस आयोजनाको SEIA किन गर्नु पर्‍यो पष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद १, खण्ड २	२

		१.४	
११	पूर्व स्वीकृत EIA मा विद्युत उत्पादन क्षमता (२८.६२ मे.वा. बाट ३२.७२ मे.वा.) के कारणले वृद्धि भयो?	परिच्छेद २, खण्ड ६ २.२	
१२	लेखाइमा भाषागत शुद्धता र एकरूपता हुनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार सम्पूर्ण प्रतिवेदन सच्याइएको छ।	
१३	माछालाई आप्रवासी भन्न मिल्छ?	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार प्रतिवेदनबाट हटाइएको छ।	
१४	निर्माण कार्य सवारी आवगमनमा असर नपर्ने गरी गर्नुपर्ने।	निर्माण कार्य सवारी आवगमनमा असर नपर्ने गरी गरिनेछ।	
१५	वातावरणीय लागत कुल आयोजना लागतको कति प्रतिशत हो? एकिन गरी उल्लेख गरीनुपर्ने।	कार्याकारी सारांश बुदाँ ९	xii
१६	यस बैठकमा समिति विज्ञबाट प्राप्त लिखित रायसुझाव यस बैठकको माइन्टको अभिन्न अंग हुनेछ।	-	
१७	आयोजनाको तल्लो तटिय क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव आकलन र संबोध हुनुपर्ने।	स्वीकृत वातावरणी प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको परिच्छेद ६, खण्ड ६.२.१.२, बुदाँ (ii), (vii) र ६.२.३.२, बुदाँ (iii)	६-१, ६-१२, र ६-२३
१८	सार्वजनिक सुनुवाइमा उठेका सवालहरुको सम्बोधन गरिनुपर्ने।	परिच्छेद ३, खण्ड ३.७, तालिका १०	२९-३५
१९	यस आयोजनाले पूरक EIA को Scope भित्र प्रभावित क्षेत्रको वासिन्दालाई कस्तो प्रभाव पार्छ? प्रभाव न्यूनिकरणका उपायहरु के के हुन्?	परिच्छेद ७ र परिच्छेद ८	९४-१०४
२०	स्थानीय वासिन्दाले दैनिक प्रयोग गर्ने सामग्री आवगमनमा यस आयोजनाले के प्रभाव पार्छ? प्रष्ट उल्लेख गर्नुपर्ने।	राजमार्ग पुन निर्माण गर्दा Diversion बाट यातायातका सम्पूर्ण सवारी साधनहरुको सहज र सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था गरिने भएकोले स्थानीय वासिन्दाले दैनिक प्रयोग गर्ने सामग्री आवगमनमा यस आयोजनाले प्रभाव पार्दैन।	
२१	प्रभावित घरपरिवारको विवरण, आर्थिक-सांस्कृतिक-सामाजिक अवस्था के छ।	प्रभावित २ घरपरिवारको मुवाफ्जा दिइ भोगाधिकार लिइसकेको। प्रभावित २ घरपरिवार स्थानान्तरण	

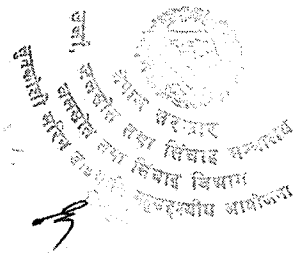
		गरिसकेको सम्पर्क विहिन भएको।	
२२	माछा संकलन व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिहरुको अवस्था के छ? उनीहरुलाई यस आयोजनाले के प्रभाव पार्छ।	स्वीकृत वातावरणी प्रभाव प्रतिवेदनको ५, खण्ड ५.२.४.२, बुदाँ (xx) र ६.१.२, बुदाँ (vi)	५-४३ र ६-३
२३	अस्थायी पहुच मार्गले स्थानिय स्तरमा के प्रभाव पार्छ। प्रभाव न्यूनीकरण कसरी गर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.१, भौतिक वातावरण, निर्माण चरण, बुदाँ (ड) र परिच्छेद ८, खण्ड ८.२, तालिका ३०, भौतिक वातावरण, निर्माण चरण, बुदाँ ४	९५ र १०२
२४	आयोजनाले वन्यजन्तुको आवतजावत र वासस्थानमा के प्रभाव पार्छ?	आयोजनाद्वारा भोगाधिकार गरिने वन क्षेत्र घना वन क्षेत्र नरहेको र त्यस क्षेत्रमा वन्यजन्तुको आवतजावत नरहेको हुनाले प्रस्तावित संरचना निर्माण गर्दा वन्यजन्तुको आवतजावत र वासस्थानमा कुनै किसिमको प्रभाव पाउँदैन।	
२५	गैरकाष्ठ वन पैदावारमा आयोजनाले प्रभाव पार्छ कि पाउँदैन? एकिन गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.३, जैविक वातावरण, निर्माण चरण, बुदाँ (ग)	९८
२६	बिग्रन व्यवस्थापन भित्र के के को व्यवस्थापन हुन्छ? सो व्यवस्थापन कसरी गर्ने? प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, भौतिक वातावरण, निर्माण चरण, बुदाँ १०	११०
२७	धरधुरी सर्वेक्षण किन २ घरपरिवारसँगको मात्र?	प्रभावित क्षेत्रमा २ घरपरिवार मात्र प्रभावित हुने भएकोले धरधुरी सर्वेक्षण २ घरपरिवारसँगको मात्र गरिएको	

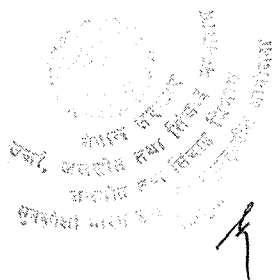
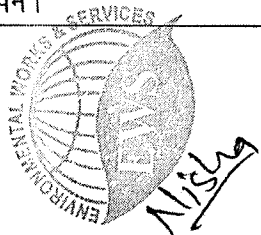
		हो।	
२८	सार्वजनिक सूचना निकालेको कागजात संलग्न गर्नुपर्ने।	सार्वजनिक सूचना निकालेको कागजात अनुसूची २ मा संलग्न गरिएको छ।	
२९	पेज ४४ मा क्रसर उद्योग सम्बन्धी मापदण्ड उल्लेख र पालना गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ४	६९
३०	ध्वनिको मापदण्ड अनुसार ध्वनि मापनमा देखिएको नदेखिएको उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ५, खण्ड ५.१	८६
३१	अनुसूची ७ र ८ भौतिक वातावरणको checklist कसरी भयो?	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार सच्याइएको छ।	
३२	सडकमा धुलो मार्न दिनमा कति पटक पानी छर्किने हो? प्रष्टपार्ने।	परिच्छेद ८, तालिका ३०, भौतिक वातावरण, निर्माण चरण, बुदाँ ४	१०२
३३	वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा बजेट समेत समावेश गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ८, तालिका ३२	१०५-११६
३४	कटान गर्नुपर्ने रुख संख्या (वन नियमावली ०७९ अनुसार) कति हो? एकिन गरी उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.३, जैविक वातावरण, निर्माण चरण, बुदाँ (क)	९७
३५	दुर्लभ वन्यजन्तु तथा वनस्पतिमा के प्रभाव पर्छ? प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरु के के हुन?	स्वीकृत वातावरणी प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको परिच्छेद ६, खण्ड ६.२.२.१, बुदाँ (vii)	६-१८
३६	EMP पूर्व स्वीकृत EIA को हो वा SEIA को मात्र प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३,	१०५
३७	वनस्पति र वन्यजन्तुको वैज्ञानिक नाम सच्याउनुपर्ने।	परिच्छेद ५, खण्ड ५.२, तालिका २० र २२	८७ र ८९
३८	डाइभर्सन वाटर सुनकोशी र मरिणको कति हुन्छ? प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.५, तालिका ३ र परिच्छेद ५, खण्ड ५.१, तालिका १६	११ र ८३

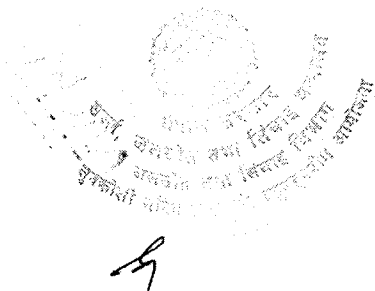
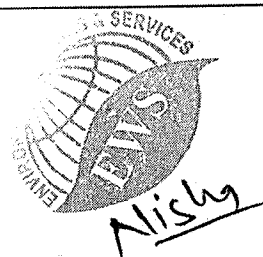
NK/49

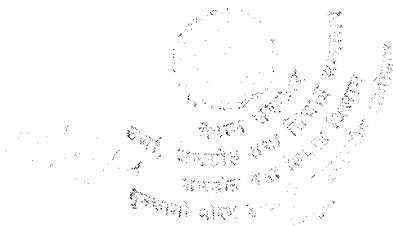
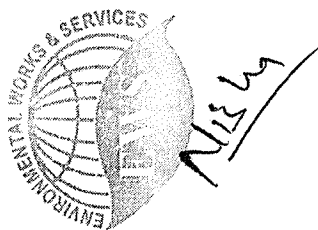
३९	आयोजनाको हालसम्मको प्रगती, वातावरणीय अनुगमन प्रतिवेदन समेत उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.१	५
४०	निर्माण सामाग्री संकलन विधि थप प्रष्ट पार्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.९, बुदाँ (घ)	१७
वन अधिकृत			
१	थप आवश्यक वन क्षेत्र स्पष्ट हुनुपर्ने। (१४.०९ हे. वा ३.५७ हेक्टर)	परिच्छेद २, खण्ड २.६, तालिका ४	१५ र १६
२	वन्यजन्तुरुको IUCN, CITES र ने.स. को status मिलेको छैन। <i>Panthera pardus</i> protected हो र?	परिच्छेद ५, खण्ड ५.२, तालिका २२	८९
३	वन नियमावली, २०७९ अनुसार ५" गोलाइ रूख लागतमा समावेश गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.३, जैविक वातावरण, बुदाँ (क)	९७ र अनुशूची ११
४	सङ्ग्रहर्ना लागतलाई Project cost मा राख्नुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	११२
५	डिभिजन वन कार्यालय रामेछापको रायसुझाव समावेश गर्नुपर्ने।	-	
६	वन क्षेत्र प्रयोग गरे बापत प्रति हेक्टर १६० वटा र प्रति विरुवा १:१० को दरले वृक्षारोपण को व्यवस्था उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	११२
७	कटान गरिने रूख ४६+१३२ = १७२ वा २०४ पेज ७६ मा।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.३, जैविक वातावरण, बुदाँ (क)	९७
श्री डा.नवराज खतिवडा			
भौतिक वातावरण विज्ञ			
१	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ३ — अध्ययनको औचित्यलाई पुष्टि गर्न "प्राविधिक कारणले स्थानान्तरण गर्न लागिएकोले" भनी उल्लेख भएकोमा सो कारण के हो र यसको वातावरण प्रभाव मुल्याङ्कनसँग के सम्बन्ध छ भनी उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.२	६

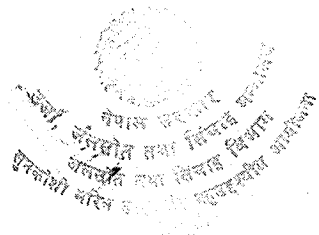
२	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ३ — आयोजनाको स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पूर्व सम्पन्न गरिएको प्राविधिक प्रतिवेदनमा बि.पि. राजमार्गको डुबान हुने खण्डको बारेमा उल्लेख नगरिएको कारण के हो? आयोजनाको क्षमता २८.३२ मेगावाट बाट ३१.०७ मेगावाटमा वृद्धि गर्ने के पथान्तरण गरिने पानीको बहाव बढाएर हो वा सिरानतिरको सुरुङ्को उचाइ बढाएर हो वा पुछारको उचाइ घटाएर हो भन्ने प्राविधिक कारणको बारेमा उल्लेख गर्नुपर्ने। साथै यसो गर्दा वातावरणमा थप प्रभाव पर्ने वा नपर्ने भनी किटान गर्नुपर्ने।	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्दा बि.पि.राजमार्गको Designs, Drawings approve नभएको हुनाले बि.पि. राजमार्गको डुबान हुने खण्डको बारेमा उल्लेख गरिएको छैन। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत मिति: २०७६/१०/१३ र Realignment and Service Road Designs and Drawings Approved स्वीकृत मिति: २०७८/११/१० आयोजनाको क्षमता २८.३२ मेगावाट बाट ३१.०७ मेगावाटमा वृद्धि गर्ने कारणको बारेमा परिच्छेद २, खण्ड २.२, पृष्ठ ६ मा उल्लेख गरिएको छ। यसो गर्दा वातावरणमा थप प्रभाव नपर्ने देखिन्छ।
३	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ४-“आयोजनाको विशिष्ट उद्देश्य” लेखिएकोमा “अध्ययनको विशिष्ट उद्देश्य” लेखिनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश पृष्ठ III मा सच्याइएको छ।
४	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ५ र ६-अँग्रेजी शब्दहरू जस्तै चेकलिस्ट, बाक-थ्रु, फिलाईट, स्याण्डस्टोन आदिको लेखाईमा एकरूपता हुनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार सम्पूर्ण प्रतिवेदनमा सच्याइएको छ।
५	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ६, क- “न्युनतम प्रवाह” मात्र भएकोमा “सुनकोशि नदीको न्युनतम प्रवाह हुनुपर्ने”।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश पृष्ठ IV मा सच्याइएको छ।
६	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ६, क-उल्लेखित औसत ध्वनिको तह र तालिका १७ मा उल्लेखित तथ्याङ्कमा एकरूपता नभएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश, बुदाँ ६ (क), पृष्ठ V मा सच्याइएको छ।
७	कार्यकारी सारांश पृष्ठ III दफा ६, ख-माछालाई पनी आप्रवासी र बासिन्दा आदि विशेषणको प्रयोग भएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार प्रतिवेदनबाट हटाइएको छ।
८	कार्यकारी सारांश पृष्ठ VIII दफा ७.२.१, ख-निर्माण कार्य गर्दा सवारीसाधनलाई रोक्नु पर्ने भनी उल्लेख भएकोमा अनुसूची १४ मा उल्लेखित जलश्रोत तथा सिंचाइ विभाग र सडक विभागको समझदारी पत्रको दफा २ मा सो गर्न नमिल्ने भनी उल्लेख भएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश, भौतिक वातावरण, बुदाँ ७.२.१, निर्माण चरण, (ख), पृष्ठ VII मा सच्याइएको छ।

९	कार्यकारी सारांश पृष्ठ X दफा ७.२.१, सञ्चालन चरण ख- “पहुँच सडकको सञ्चालन गर्दा कम्पन्न उत्पन्न भई ढुङ्गा तथा ग्राभेल खसेर राजमार्ग अवरुद्ध हुन सक्ने भनी उल्लेख” सो तर्क इन्जिनियरिङ्ग दिद्वान्त विपरित भएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार प्रतिवेदनबाट हटाइएको छ।
१०	कार्यकारी सारांश पृष्ठ XII दफा ८- अनुगनम गर्ने निकाय बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, डिभिजन वन कार्यालय, बर्दिया भनि उल्लेख भएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार प्रतिवेदनबाट हटाइएको छ।
११	कार्यकारी सारांश वातावरण प्रभाव निराकरण गर्न लाग्ने लागत र सो कूल निर्माण खर्चको कति प्रतिशत हो भनि उल्लेख गर्नुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश पृष्ठ XII मा समावेश गरिएको छ।
१२	परिच्छेद-१, दफा १.१.- सुनकोशि-मरिण भएकोमा सच्याउनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार परिच्छेद-१, पृष्ठ १ मा सच्याइएको छ।
१३	परिच्छेद-२, तालिका २-उत्खनन क्षेत्रको थप विवरण उल्लेख गर्नुपर्ने। अक्षांस र देशान्तर मात्र खुलाईएको।	परिच्छेद २, खण्ड १७-२१ २.९, बुदाँ (घ)
१४	परिच्छेद-२, तालिका ३-सर्ज टयाङ्को परिवर्तित रूप आयातकार भएको व्यहोरा अनुसूची १५ को चित्र भन्दा भिन्न।	परिच्छेद २, तालिका १२ ३ मा सच्याइएको छ।
१५	परिच्छेद-२, तालिका ३- भौतिक संरचनाको साविक र अध्यावधिक लागत उल्लेख गर्ने।	परिच्छेद २, तालिका १३ ३
१६	चित्र नं. ४ मा सेक्सन ए-ए भनी उल्लेख भएको तर यसको अर्थ नखुलेको।	Engineering terms
१७	परिच्छेद-३, तालिका ९- तल्लो तटीय क्षेत्रमा हुने क्षतिको सम्बोधन गरी क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराइने छ” भनी सार्वजनिक सिनिवाईमा सम्बोधन गरिएको तर कैफियत “यो कामकारवाही यस अध्ययनको सिमाभित्र नपर्ने” भनी उल्लेख भएको। यो अभिव्यक्ति वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन नीति र उद्देश्यको विपरित भएको।	परिच्छेद ३, तालिका २९ १०, बुदाँ ३ मा सच्याइएको छ।
१८	परिच्छेद-३, तालिका ९-सार्वजनिक सुनुवाइमा उल्लेख भएका सामाजिक उत्तरदायित्व लगायतका महत्वपूर्ण सवालहरूलाई “सम्भव छैन” अध्ययनको सिमामा नपर्ने” भनि उल्लेख गरिएकोमा वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन अध्ययन एक कानूनी दस्तावेज भएकोले सरोकारवालाहरू अफूले उठाएका सवालहरूको सम्बोधनका लागि कानूनी	परिच्छेद ३, तालिका ३९-३५ १० मा सच्याइएको छ।

	प्रकृत्यामा जान सक्ने भएकाले प्रतिवेदनमा यी सवाललाई कसरी सम्बोधन गर्ने भनी अदालत र अन्य प्रतिवेदनको नजर अध्ययन गरी लेखाई परिमार्जन गर्ने वा प्रस्तावकको दायित्व भित्र पर्ने भनी उल्लेख गर्ने।		
१९	तालिका १५-नदीको पानीको गुणस्तरको तुलना एन डब्लु क्यु यस गर्नु सान्दर्भिक नभएको। कन्डक्टिभिटीलाई विद्युतिय सुचालन तर टर्बिडिटीलाई धमिलोपना नभनिएको।	परिच्छेद ५, तालिका १७ मा सच्याइएको छ।	८३ र ८४
२०	परिच्छेद १०- वातावरणीय परिक्षण लागत र जनशक्तिको सँलग्न हुने समयावधि पनि सँलग्न गर्ने।	परिच्छेद १०, खण्ड १०.६ तालिका ३८	१२८
२१	अनुसूची ७ मा उल्लेखित विवरण शीर्षक अनुसारको नभएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार सच्याइएको छ।	
श्री श्रीप्रसाद वराल जैविक वातावरण विज्ञ			
१	पाना नं. V (ख) जैविक वातावरण शिर्षकको सुरु हरफ राष्ट्रिय वनको सट्टा सरकारद्वारा व्यवस्थित वन भनि उल्लेख हुनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश पृष्ठ V (ख) जैविक वातावरण शिर्षकको सुरु हरफमा सच्याइएको छ।	
२	पाना नं. X, ७.२.२ जैविक वातावरण (निर्माण चरण) वन क्षेत्र तथा रुखको नोक्सान शिर्षकको पहिलो हरफमा ३.१९ हे. सरकारद्वारा व्यवस्थित वनको जग्गा आवश्यक पर्दछ हुनुपर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश ७.२.२ जैविक वातावरण (निर्माण चरण), बुर्दा क, पृष्ठ IX मा सच्याइएको छ।	
३	पाना नं. ६- पहुँच सडक निर्माणको कैफियतमा "राष्ट्रिय र सामुदायिक वन क्षेत्र" उल्लेख भएकोमा सरकारद्वारा व्यवस्थित वन र सामुदायिक वन हुनुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.२ तालिका २	६
४	पाना नं. १३, ०.३८ हे. सामुदायिक वन र ३.१९ हे. सरकारद्वारा व्यवस्थित वन हुनुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.५ तालिका ३	१२
५	पाना नं. १३-मानै ३.५७ हे. स्थायी जग्गा र १०.५२ हे. अस्थायी जग्गा उत्खनन क्षेत्र संचालनका लागि उल्लेख भएकोमा वन ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७९ मा अस्थाइ र स्थायी जग्गा भनी उल्लेख नभएको हुँदा (३.५७+१०.५२)=१४.०९ हे को नै क्षतिपूर्ति हुनुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६	१५
६	पाना नं. ६५, ५.२ (क)-भएको "वन तथा संरक्षण अवस्था" हुनुपर्ने वन संरक्षणको अवस्था, राष्ट्रिय वनको	परिच्छेद ५, खण्ड ५.२. (क)	८६

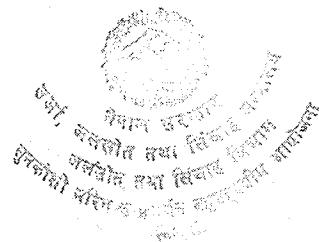
	ठाउँमा सरकारद्वारा व्यवस्थीत वन हुनुपर्ने।		
७	पाना नं. ७६, ७.२.२ (क)-वन क्षेत्र तथा रुखको नोकसानी शिर्षकमा सरकारद्वारा व्यवस्थीत वन हुनुपर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.३, जैविक वातावरण, बुदाँ (क)	९७
८	पाना नं. ७८ प्रतिकुल प्रभावको मुल्याङ्कन अन्तर्गत जैविक वातावरणमा वन क्षेत्र तथा रुखको नोकसानी र जलचर प्रजातिमा पर्ने प्रभाव मात्र उल्लेख भएकोमा वन्यजन्तु र गैरकाष्ठ वन पैदावारमा पर्ने प्रभावको पनि मुल्याङ्कन हुनुपर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.३, बुदाँ (ग)	९८ तथा
		स्वीकृत वातावरणी प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको परिच्छेद ६, खण्ड ६.२.२.१, बुदाँ (vi) र ६.२.२.२	६-१८ र ६-१९
९	पाना नं. ८९ जैविक वातावरण स्थायी रूपमा प्रयोग हुने ३.५७ हे. जग्गाको मात्र सट्टाभरना स्वरूप ९९,९६,००० प्रस्ताव गरिएकोमा सम्पूर्ण वन क्षेत्र १४.०९ हे. को नै सट्टा भर्ना उपलब्ध हुनुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६ र परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	१५ र ११२
१०	पाना नं. ९० विरुवा संख्या १४.०९*१६००=२२,५४४ हुनुपर्ने र सोहि अनुसार बजेटको हिसाब हुनुपर्ने।	परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	११२
११	पाना नं. ९५ तालिका ३१ वातावरण व्यवस्थापनको कुल लागत पुन परिमार्जन गरी १४.०९ हे. को नै लागत बनाउनुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.६ र परिच्छेद ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२, जैविक वातावरण, निर्माण चरणको बुदाँ १	१५ र ११२
१२	पाना नं. १०६ अन्तीम पन्ना माथिल्लो बुलेट सच्याउनुपर्ने।	परिच्छेद ११, खण्ड ११.२	१२९
श्री डा. जीवनमणि पौडेल सामाजिक तथा सांस्कृति विज्ञ			
१	प्रतिवेदन भाषिक हिसावले राम्रो छ। अध्ययन विधिलाई स्पष्ट रूपमा लेखिएको छ साथै तथ्याङ्कलाई		

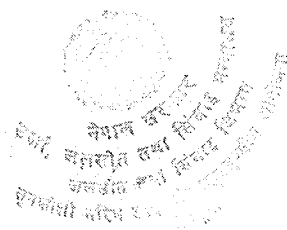
	पनि सही रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। प्रतिवेदनमा नै यो परियोजनाको ढाँचा परिवर्तनबाट निजी जमीन लिनु नपर्ने केवल सरकारी वन (१३.७१ हे.) र सामुदायिक वन (०.३८) को क्षेत्र लिनुपर्ने भनिएको छ। दुई वटा घरघुरी प्रभावित भएता पनि ती घरघुरीले मुआब्जा पाईसकेको उल्लेख गरिएको छ। त्यसैले आयोजनाको ढाँचाबाट सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक पक्षमा असर नपर्ने उल्लेख गरिएको छ। यद्यपि तपशीलका विषयवस्तुलाई समावेश गर्न सुझाव दिएको छ।		
१	मुख्य सुचना को बाट संकलन गरियो र मुख्य सुचना कसरी संकलन गरियो र कति जना सँग बाट सुचना संकलन गरिएको हो सो उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ३, खण्ड ३.३ (ग)	२६
२	सरकारी वन र सामुदायिक वन प्रभावित हुने हुँदा स्थानीय मानिसहरूको निर्भरता कस्तो छ। तालिका २० मा आयोजना क्षेत्रमा पाइने गैहकाष्ठ वन पैदावार र तिनको प्रयोगको उल्लेख गरिएको छ। तर ती प्रभावित हुन्छ भने स्थानीय मानिसहरू प्रभावित हुन्छन् वा हुदैन सो न्युनीकरण उपायमा उल्लेख गर्नुपर्ने।	परिच्छेद ५, खण्ड ५.२. (क)	८६
३	आयोजना ढाँचा परिवर्तन हुँदा स्थानीय मानिसको नदीजन्य प्राकृतिक स्रोतमाथिको पहुँचलाई कसरी र कहाँका मानिसहरूलाई असर पर्छ सो उल्लेख गर्नुपर्ने। यद्यपि न्युनीकरण उपायमा उल्लेख गरिएको।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.४, सामाजिक-आर्थिक वातावरण, बुदाँ (ग)	९८
४	विपी राजमार्ग लगायत स्थानीय मानिसहरूले प्रयोग गरिरहेका अन्य पहुँच मार्गलाई पनि असर पर्ने विषयवस्तुलाई अलिक बढी जोडदिनु पर्ने।	परिच्छेद ७, खण्ड ७.२.१, भौतिक वातावरण, बुदाँ (झ)	९६
५	प्रभावित भनिएका दुई वटा घरपरिवारको विवरण समावेश गरे उपयुक्त हुने।	प्रभावित २ घरपरिवारको मुवाफजा दिइ भोगाधिकार लिइसकेको। प्रभावित २ घरपरिवार स्थानान्तरण गरिसकेको सम्पर्क विहिन भएको।	
६	जलचरण मात्र असर गर्ने हो कि त्यस माथि आश्रित समुदायलाई कसरी प्रभाव पर्छ सो पनि उल्लेख गर्नुपर्ने।	स्वीकृत वातावरणी प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको परिच्छेद ५, खण्ड ५.२.४.२, बुदाँ (xx) र ६.१.२, बुदाँ (vi)	५-४३ र ६-३

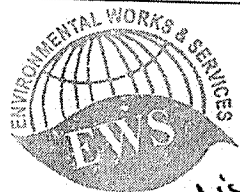
Nisha

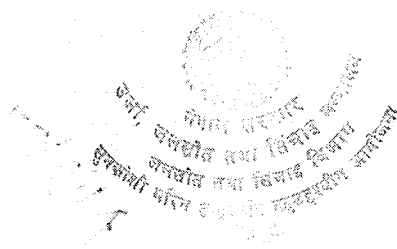
७	शुरुको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कको प्रतिवेदन र पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कको प्रतिवेदन तुलनात्मक तालिक वा चार्ट राखे।	परिच्छेद २, तालिका ३	११-१३
८	पहुँच सडक निर्माण सुनकोशी दायाँ ल. २.९६२ कि. मि. र चौ. ९ मि. र बाँया किनार ल. १.३१४ कि.मी. र ९ मि. पर्ने उल्लेख गरिएको तर सोको सामाजिक प्रभाव उल्लेख नगरिएको छ।	पहुँच सडक निर्माण हुने स्थल छेउछाउमा घना बस्ती नरहेको तथा केही मात्रामा बसोबास गर्ने घरधुरीलाई सुविधा प्रदान गर्ने हुँदा आवतजावत र व्यापारव्यासायमा बढोत्तरि प्रदान गर्ने छ।	
९	सन्दर्भ सामाग्रीको पुनरावलोकनमा समावेश गरिएको कुरा उल्लेख गर्नु पर्ने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार सच्याइएको छ।	
१०	सार्वजनिक सुनवाईमा समुदायले उठाएका विषयवस्तुलाई तालको उपयोग सम्बन्धमा, स्थानीय माझीका माछा मार्न पाउने अधिकारका सम्बन्धमा, ५ प्रतिशत लाभाँसका वारेमा, माथिल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रका सम्बन्धमा, डुवान क्षेत्रमा पर्ने झोलुङ्गे पुलका सम्बन्धमा, पुर्जा नभएका तर भोगचलनमा रहेका जग्गाका सम्बन्धमा, मझुवामा पानी अभाव हुने विषयमा, तल्लो तटीय क्षेत्रका खेती सिचाईका बारेमा, आदि विषयवस्तुहरु उठान भएता पनि ती विषका वारेमा प्रतिवेदन मौन रहेकोले ती विषयवस्तुलाई गहन रूपमा लिदै प्रतिवेदनमा उल्लेख गर्नुपर्ने छ।	परिच्छेद ३, तालिका १० मा सच्याइएको छ	२९-३६
श्री राजेश्वर पौडेल वातावरण विभाग, बबरमहल, काठमाण्डौ			
१	पाना IX मा वायु र ध्वनी प्रदूषण नियन्त्रणका उपायमा Netting, maintaining Buffer Zone between construction site and surrounding area जस्ता उपायहरु थप गर्न उपयुक्त हुने।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार कार्यकारी सारांश पृष्ठ ix मा समावेश गरिएको छ	
२	पाना १७, बिग्रन व्यवस्थापन स्थल र नदीजन्य पदार्थ उत्खनन स्थल सम्बन्धी विवरणहरु अस्पष्ट र अपर्याप्त रहेको जस्तै बिग्रन व्यवस्थापनको लागि भनिएका कानडुङ्गे कुन गाउँपालिका र आयोजनाको कुन संरचनाको नजिकमा रहने हो स्पष्ट खुलाउनुपर्ने।	परिच्छेद २, खण्ड २.९	१७
३	पाना २३ तथ्याङ्क संकलन विधि भौतिक वातावरण	परिच्छेद ३, खण्ड	२५, २६ र

	अन्तर्गतमा एयर स्याम्पलर न भई Portable Air Quality Monitoring Device भएको हुँदा सोही अनुसार सचचाउनुपर्ने। हावा, पानी तथा ध्वनिको तथ्याङ्क संकलनको मिति, स्थान, समय, उक्त स्थानको नजिकमा रहने आयोजना संरचना सम्बन्धी विवरण पेश गर्ने।	३.३ (क) र परिच्छेद ५, खण्ड ५.१, तालिका १७, १८ र १९	८३-८६
४	पाना २५ मा प्रश्रावली सर्वेक्षण विस्थापित २ घरधुरीमा मात्र गरेर पुग्ने कि नपुग्ने साथै प्रश्रावलीको नमूना अनुसूचीमा राख्न उपयुक्त हुने। मुख्य सूचनादाता अन्तर्वातामा को को सँग अन्तर्वाता लिइएको हो स्पष्ट हुनुपर्ने।	प्रश्रावलीको नमूना अनुसूची ९ मा संलग्न गरिएको छ। परिच्छेद ३, खण्ड २७ ३.३ (ग)	
५	पाना २७ को ३.७ मा उल्लेखित सार्वजनिक सुनुवाई एक स्थानमा गर्नु पर्याप्त भए नभएको? प्रभावित स्थानीय निकायको संख्या ५ रहेको देखिएको र जिल्ला समेत फरक परेको अवस्थामा एउटा मात्र सार्वजनिक सुनुवाईले स्थानीयको भनाई सम्बिधन गर्न सक्ला कि नसक्ला?	सार्वजनिक सुनुवाई गर्न अघि सबै पालिकाका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल गरी उनीहरूको निर्णयमा एक ठाउँमा सञ्चालन गरिएको हो।	
६	पाना २८ सार्वजनिक सुनुवाईमा उठेका सवालहरू अन्तर्गत तेस्रो बुँदामा सम्बोधन पनि उल्लेख भएको तर कैफियतमा अध्ययनको सिमा भित्र नपर्ने भन्ने कुरा एक आपशमा विरोधाभाष देखिएको।	परिच्छेद ३, तालिका १० मा सच्याइएको छ	२९
७	पाना ३० जग्गा क्षतिपूर्ति सम्बन्धी विषय टुंगिएको हो होइन अस्पष्ट देखिएको।	परिच्छेद २, खण्ड २.१	५
८	मझुवामा हुने पानीको उपलब्ध सम्बन्धी अध्ययन यस अध्ययनको सिमामा पर्ने हो होइन?	परिच्छेद ३, तालिका १०, बुदाँ १६	३१
९	पाना ४४ मा वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ दफा ११ मा रहेको पुरक वातावरणीय मुल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्था थप गर्न उपयुक्त हुने।	परिच्छेद ४	५४
१०	पाना ५६ मा क्रसर उद्योगबाट निस्कासन भई हावामा निष्कासन हुने धुलो सम्बन्धी मापदण्ड थप गर्न उपयुक्त हुने।	परिच्छेद ४	६७
११	पाना ६३ तालिका १५ मा सुनकोशी नदीको कुन स्थान, मिति र समयको पानीको नमूना संकलन गरी परिक्षण गरिएको हो समावेश हुनुपर्ने। Turbidity र TDS मान बढी देखिनुका स्रोतहरू समावेश हुनुपर्ने। पाना ६४ र ६५ उल्लेखित स्थानमा रहने आयोजनाका संरचनाहरू समेत	परिच्छेद ५, खण्ड ५.१ (ज)	८३-८६

Mishra

	थप गर्न उपयुक्त हुने।		
१२	पाना ६३ मा ध्वनिको मात्रा ५२.६९ डिवि मापदण्ड विपरित भए नभएको एकीन हुनुपर्ने।	परिच्छे ५, खण्ड ५.१ (ज)	८६
१३	पाना ६४ तालिका १६ कार्बनडाईअक्साइड कर्बनमोनोअक्साइड एकिन हुनुपर्ने।	परिच्छे ५, खण्ड ५.१ (ज), तालिका १८	८५
१४	पाना ७५ पानीको गुणस्तरमा पर्ने प्रभाव आंकलन, रसायन व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रभाव आंकलन, गेग्रान (Spoil) सम्बन्धी प्रभाव आंकलन भएको नपाइएको हुँदा थप गर्न उपयुक्त हुने।	परिच्छे ७, खण्ड ७.२.१, भौतिक वातावरण, (छ) र (ज), तथा ७.२.२, रसायनिक वातावरण, बुदाँ (क)	९६ र ९७,
१५	पाना ७५ स्थानयलाई रोजगारीको अवसरमा महत्त्व कम किन मुल्याङ्कन भएको होला?	परिच्छे ७, खण्ड ७.१, निर्माण चरण, बुदाँ (क)	९४
१६	अनुसूची ७ र ८ मा रहेको भैतिक वातावरण र जैविक वातावरणको लागि प्रयोग भएको चेकलिस्ट अस्पष्ट रहेको पाइएको।	प्रस्तावित रायसुझाव अनुसार अनुसूची ७ र ८ सच्याइएको छ।	
१७	पानि छर्कने कार्य कार्यकारी सारांशमा ३ पटक र पाना ८० मा ५ पटक रहेको हुँदा सच्याउनुपर्ने।	परिच्छे ८, खण्ड ८.२, तालिका ३०, भौतिक वातावरण, बुदाँ ४	१०१
१८	पाना ८४ भु-उपयोगमा परिवर्तन व्यवस्थापनको अनुमानित बजेट ट्राफिक व्यवस्थापनको लागि हेरालु राख्नका लागि अनुमानित बजेट पाना ८५ को वायु तथा ध्वनि प्रदूषण व्यवस्थापनको अनुमानित बजेट राख्न उपयुक्त हुने। वातावरण योजनामा समावेस भएका धेरै क्रियाकलापहरूमा बजेट नछुट्टाइएको हुँदा बजेटको व्यवस्था गर्नुपर्ने।	परिच्छे ८, खण्ड ८.३, तालिका ३२	१०६- ११६
१९	रातीको समय सिमा एकीन हुन उपयुक्त हुने।	परिच्छे ८, खण्ड ८.२, तालिका ३०, भौतिक वातावरण बुदाँ ५	१०२

